

Βιβλιοκρισία

ERNST SCHULTZE : **Pfundsturz und Weltkrise**. Leipzig 1932.

Ὁ Διευθυντής τοῦ Διεθνoῦς Οἰκονομολογικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Λειψίας καθηγητῆς κ. Schultze γνωστὸς ἤδη ἐξ ἄλλων του μελετῶν διὰ τὴν ταχύτητα καὶ τὴν πλήρη ἐνημερότητα μετὰ τῆς ὁποίας ἐπιλαμβάνεται τῆς ἐρεύνης καὶ κριτικῆς τῶν συγχρόνων φαινομένων τῆς παγκοσμίου Οἰκονομίας ἐδημοσίευσεν πρὸ ὀλίγων μηνῶν τὴν ἀνωτέρω μελέτην.

Ὁ κ. Schultze εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τονίζει ὅτι ἡ ἀγγλικὴ χρυσὴ βάσις ἀνωμάλως ἐγεννήθη καὶ ἀνωμάλως κατέρρευσεν.

Ἀνωμάλως ἐγεννήθη ἡ χρυσὴ βάσις κατὰ τὸν συγγραφέα, καθόσον προῆλθεν ἐξ ἑνὸς γεγονότος, τοῦ ὁποίου ἡ σπουδαιότης δυσκόλως ἠδύνατο νὰ προβλεφθῇ, τοῦτο δὲ ὑπῆρξε τὸ Melhuen-Vertrag (1703) μετὰ τῆς Πορτογαλλίας, διὰ μέσου τῆς ὁποίας εἰσέρρευσεν ὁ βραζιλιανὸς χρυσὸς εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅστις ἐπέτρεψεν εἰς αὐτὴν ἤδη περὶ τὸ τέλος τοῦ 18ου αἰῶνος νὰ ἀποκτήσῃ πραγματικὴν χρυσὴν βάσιν.

Μετὰ σύντομον ἐξιστόρησιν τῆς νομισματικῆς ἐξελίξεως ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ τὸν 19ον καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 20ου αἰῶνος ἀναφέρει τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς χρυσοῦς βάσεως κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον, τὴν παλινόρθωσιν αὐτῆς κατὰ τὸ 1925 καὶ τὴν ἀνώμαλον κατάρρευσιν τῆς τὴν 21ην Σεπτεμβρίου τοῦ 1931.

Κατόπιν προβαίνει ὁ συγγραφεὺς εἰς τὴν μελέτην τῶν αἰτίων τῆς ἀγγλικῆς νομισματικῆς κρίσεως, καταδεικνύων πρῶτον τὴν ἀτονίαν τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Ὡς δεύτερον αἷτιον θεωρεῖ τὸ δημόσιον χρέος, τὸ ὁποῖον διὰ τοῦ πολέμου ὑπερέβη τὰς δυνάμεις τῆς Ἀγγλίας. Ἐπὶ πλέον ἡ παθητικότης τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου ηὔξησε μετὰ τοῦ 1913 καὶ τοῦ 1929 ἀπὸ 134 εἰς 382 ἑκατομμύρια λιρῶν. Πρὸς τούτοις τὸ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν τοποθετημένον ἀγγλικὸν κεφάλαιον ὑπέστη σοβαρωτάτας ζημίας, κυρίως ἐκ τῆς πτώσεως τῶν διαφόρων ἀξιῶν εἰς τὴν Λατινικὴν Ἀμερικὴν.

Κατὰ τὸν κ. Schultze καὶ αἱ πολιτικαὶ ἀνωμαλίαι εἰς τὰς Ἰνδίας ἐπέδρασαν δυσμενῶς ἐπὶ τῆς ἀξίας τῆς ἀγγλικῆς λίρας. Ἐπίσης ἡ φυγάδευσις τῶν κεφαλαίων κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἔλαβε μεγάλας διαστάσεις, κυρίως λόγῳ τῆς ηὔξημένης φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως, συντελέσασα ἔτι μᾶλλον εἰς τὴν ἐξασθένησιν τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν. Ἐν τέλει δὲ ἡ ὑπερβολικὴ πίστις εἰς τὸ ἀκλόνητον τῶν οἰκονομικῶν δυνάμεων τῆς χώρας καὶ ἰδίᾳ τῆς βιομηχανίας συνέβαλε εἰς τὴν μὴ ἔγκαιρον ἀφοσίωσιν τῶν κυβερνήτων.

Εἰς τὸ δεύτερον κεφάλαιον ὁ συγγραφεὺς δεικνύει ὅτι ἡ ἐπαναφορὰ τῆς χρυσοῦς βάσεως κατὰ τὸ 1925 ἐγένετο εἰς ἰσοτιμίαν ὑψηλοτέραν τῆς ὑπὸ τῶν οἰκονομικῶν συνθηκῶν ἐπιβαλλομένης. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν διακοπὴν τοῦ συνδέσμου μὲ τὸν χρυσὸν ἡ ἀσκηθεῖσα πολιτικὴ τοῦ περιορισμοῦ τῶν πιστώσεων ἐδημιούργησεν οἰκονομικὰς δυσχερείας.

Εἰς τὸ τρίτον κεφάλαιον παρουσιάζει ὁ συγγραφεὺς τὰς συνεπείας τῆς πτώσεως τῆς ἀγγλικῆς λίρας, τῶν ὁποίων αἱ κυριώτεραι εἶναι αἱ ἑξῆς: ὁ κλονισμὸς τῆς ἐνότητος τῆς ἀγγλικῆς αὐτοκρατορίας, ἡ διαρροή τοῦ χρυσοῦ τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἀγγλίας, ἡ ὀριστικὴ πιθανῶς ἐγκατάλειψις τοῦ χρυσοῦ ὡς βάσεως τοῦ νομισματικοῦ συστήματος, ἡ δημιουργία νευρικῶν παγκοσμίων κινήσεων τοῦ χρυσοῦ, ἰδιαίτερος δὲ τοῦ Ἰνδικοῦ τοιούτου, ὁ κλονισμὸς τῆς παραγωγῆς χρυσοῦ τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, ἡ ἀντικατάστασις τοῦ κανόνος συναλλάγματος χρυσοῦ, ἡ κατάρρευσις πολλῶν ξένων νομισματικῶν συστημάτων, ἡ ἀπώλεια σημαντικῶν κεφαλαίων πολλῶν ἐκδοτικῶν τραπεζῶν (Τράπεζα τῆς Γαλλίας, Τράπεζα τῆς Ὀλλανδίας κλπ.) ἡ ἀκίνητοποίησις τῶν πιστώσεων τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἡ ἀναζωογόνησις τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς ἐξαγωγῆς τῆς Ἀγγλίας, ὁ περιορισμὸς τῆς εἰσαγωγῆς, ἡ κερδοσκοπία τοῦ συναλλάγματος, ἡ σχετικὴ βελτίωσις τῆς θέσεως τῆς ἀγγλικῆς ναυτιλίας, ἡ διεθνὴς μετατόπισις βιομηχανιῶν (ἐγκατάστασις π.χ. ὠρισμένων βιομηχανιῶν ἐν Ἀγγλίᾳ προερχομένων ἐξ Ἀμερικῆς λόγω τῆς νομισματικῆς διαφορᾶς) κλπ.

Εἰς τὸ τέταρτον κεφάλαιον ἐρευνᾷ ὁ συγγραφεὺς τὰς συνεπείας τῆς πτώσεως τῆς ἀγγλικῆς λίρας ἐπὶ τῆς χώρας του, τονίζων ἰδιαίτερος τὴν δυσμενῆ ἐπίδρασιν αὐτῆς ἐπὶ τοῦ γερμανικοῦ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου.

Πάντα τὰ ἀνωτέρω ἐξετάζει ὁ κ. Schultze μὲ θαυμαστὴν ἐνημερότητα καὶ σαφήνειαν παραθέτων ἐκάστοτε σοβαρὰ στατιστικὰ στοιχεῖα πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἰσχυρισμῶν του.

Ἐν τέλει ὁ συγγραφεὺς ἐπιχειρεῖ προοπτικὴν τοῦ μέλλοντος τῆς ἀγγλικῆς οἰκονομίας καὶ τῆς λίρας, καταλήγων εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ καταπλήσσουσα ἡρεμία καὶ ἡ ἰσχυρὰ θέλησις, ἡ ὁποία χαρακτηρίζει τὸ ἀγγλικὸν ἔθνος, θὰ συντελέσουν εἰς τὸ νὰ ἐπανεύρῃ τοῦτο τὴν ἀπωλεσθεῖσαν ἰσορροπίαν.

Πρόκειται ἀσφαλῶς περὶ τῆς πληρεστέρας καὶ διαφωτιστικωτέρας μελέτης ἐξ ὧν ἐγράφησαν μέχρι σήμερον ἐπὶ τοῦ θέματος.

Ξεν. Ζολώτας

FRANG EULENBURG : **Grossraumwirtschaft und Autarkie**,
Jena 1932.

Ἡ τελευταία ἐξέλιξις τῆς παγκοσμίου οἰκονομίας καὶ τὰ ληφθέντα μέτρα ὑπὸ τῶν διαφόρων κρατῶν πρὸς προάσπισιν τῶν κατὰ μέρος ἐθνικῶν οἰκονομιῶν συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ τεθῇ ἐπὶ τάπητος ἐκ νέου τὸ ζήτημα τοῦ ἐλευθέρου ἐμπορίου καὶ τοῦ προστατευτισμοῦ. Μεταξὺ ὧν τῶν δύο τούτων συστημάτων δύναται νὰ τοποθετηθῇ ἐν τρίτον τὸ τῆς εὐρυχώρου οἰκονομίας, ἀποτελοῦν κρᾶμα ἀμφοτέρων. Ἡ ἰδέα τῆς εὐρυχώρου οἰκονομίας δὲν εἶναι νέα, καθόσον ἤδη οἰκονομολόγοι ὡς ὁ Friedrich List καὶ πολιτικοὶ ὡς ὁ αὐστριακὸς ὑπουργὸς von Bruck ἐπρότειναν οἰκονομικοὺς συνασπισμοὺς κρατῶν μὲ τὸν σκοπὸν τῆς πραγματοποιήσεως τῆς ἰδέας τοῦ ἐλευθέρου ἐμπορίου μεταξύ των καὶ τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν ὀπλῶν τοῦ προστατευτισμοῦ μόνον πρὸς τὰ ἑξῶ.

Τὴν ἰδέαν ταύτην τῆς εὐρυχώρου οἰκονομίας ἀναπτύσσει μὲ ἐξαιρετικὴν διαύγειαν καὶ συστηματικότητα εἰς τὸ ἀνωτέρω μνημονευόμενον βιβλίον του ὁ γνωστός καθηγητὴς τοῦ Βερολίνου κ. Eulenburg.

Ἡ εὐρύχωρος οἰκονομία ἀποβλέπει εἰς μεγαλυτέραν αὐτάρκειαν, εἰς πολὺ-μορφον παραγωγήν καὶ σκοπιμωτέραν κατανομήν τῶν ἔργων, εἰς ἐπωφελεῖ

κατανάλωσιν ἐν τῇ εὐρείᾳ ἀγορᾷ τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ εἰς τὴν αὐξησιν τῆς ἐμποροπολιτικῆς ἰσχύος.

Αἱ προϋποθέσεις τῆς εὐρυχώρου οἰκονομίας κατὰ τὸν συγγραφέα γενικῶς διατυπούμεναι εἶναι αἱ ἑξῆς: Ἐπαρκὴς ἐδαφικὴ βάση, ἐξασφαλίζουσα τὴν παραγωγὴν τῶν σπουδαιοτέρων γεωργικῶν προϊόντων καὶ τὴν δημιουργίαν βιωσίμων βιομηχανιῶν, εὐνοϊκαὶ συγκοινωνιακαὶ συνθῆκαι, ἐνιαία οἰκονομικὴ κατεύθυνσις κλπ.

Ὡς πρὸς τὴν πραγματοποίησιν τῆς εὐρυχώρου οἰκονομίας ὁ συγγραφεὺς παρατηρεῖ ὅτι καταστρώνονται πολλὰ σχέδια οἰκονομικῶν συνασπισμῶν κρατῶν. Τοιαῦτα εἶναι τῆς ἀγγλικῆς αὐτοκρατορίας, τῆς ἀνατολικῆς Ἀσίας, τῆς Παναμερικῆς, τῆς Ρωσσίας, τῆς Πανευρώπης. Ἐν τούτοις ὅμως εἰς πολλοὺς τῶν προτεινομένων συνασπισμῶν ἐλλείπουν αἱ ἀναγκαῖαι προϋποθέσεις τῆς εὐρυχώρου οἰκονομίας, ἰδιαίτερος δὲ εἰς τὴν Πανευρώπην.

Εἰς ἕτερον κεφάλαιον ἐρευνᾷ κατόπιν ὁ κ. Eulenburg τὸ ζήτημα τῆς αὐταρκείας τῆς Γερμανίας καταλήγων εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ πραγματοποίησις αὐτῆς εἶναι ἀδύνατος, ὅπως εἶναι ἀδύνατος καὶ διὰ τὴν Εὐρώπην ὁλόκληρον. Ἡ ἐξέλιξις ὅμως τῶν παγκοσμίων οἰκονομικῶν σχέσεων κατὰ τὸ προσεχές μέλλον παρουσιάζεται ὡς προβληματικὴ. Εἰδικώτερον δὲ ὡς πρὸς τὴν Γερμανίαν τίθενται σήμερον τὰ ἑξῆς ἐρωτήματα:

Π ρ ὥ τ ο ν, τὰ περιοριστικὰ μέτρα τῶν ἄλλων κρατῶν δὲν θὰ ἐξαναγκάσουν τὴν Γερμανίαν νὰ στραφῇ πρὸς τὴν αὐτάρκειαν;

Δ ε ὕ τ ε ρ ο ν, δὲν εἶναι ἀναγκαῖαι νέαι ὁδοὶ τῆς ἐξωτερικῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς, αἱ ὁποῖαι ὁδηγοῦν πρὸς ἄλλην κατεύθυνσιν ἀπὸ τὰς προγεγεστέρας;

Τ ρ ί τ ο ν, τί θὰ γίνῃ, ὅταν αἱ παράγουσαι πρώτας ὕλας χώραι στραφοῦν πρὸς τὴν αὐτάρκειαν καὶ παύσουν νὰ παρέχουν πρώτας ὕλας καὶ νὰ ἀγοράζουν ἑτοιμα προϊόντα;

Αὐτὰ τὰ τρία ἐρωτήματα κατόπιν τῆς τελευταίας ἐξελίξεως δὲν ἀπασχολοῦν μόνον τὴν Γερμανίαν, ἀλλὰ καὶ πᾶν κράτος συμμετέχον εἰς τὴν παγκόσμιον οἰκονομίαν.

Ὁ κ. Eulenburg ἐξετάζει μὲ πολλὴν σαφήνειαν καὶ μεθοδικότητα πάντα τὰ σχετικὰ προβλήματα, τονίζων ἐν συμπεράσματι ὅτι ὅλαι αἱ ἐνδείξεις παρουσιάζουν ὡς πιθανὴν ἐν τῷ μέλλοντι στενωτέραν καὶ οὐχὶ χαλαρωτέραν τὴν οἰκονομικὴν ἀλληλεξάρτησιν τῶν διαφόρων χωρῶν. Τὸ κήρυγμα τῆς αὐταρκείας, παρὰ τὴν προσωρινὴν ἀπήχησίν του εἰς τὴν ἐξωτερικὴν οἰκονομικὴν πολιτικὴν τῶν κρατῶν, ταχέως θὰ λησμονηθῇ. Αὐτὸ τοῦλάχιστον διδάσκει καὶ ἡ μέχρι σήμερον οἰκονομικὴ ἱστορία.

Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Eulenburg, γνωστοῦ εἰδικοῦ εἰς τὰ ζητήματα τῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς, ἰδιαίτερος ἐκ τοῦ ἐξόχου ἔργου του «Aussenhandel und Aussenhandelspolitik» ἀποτελεῖ τὴν οὐσιαστικωτέραν μελέτην ἐπὶ τῶν συγχρόνων ρευμάτων τῆς ἐξωτερικῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν προκύπτοντων προβλημάτων.

Ξεν. Ζολώτας

Dr. HORST WAGENFUHR : **Kartelle in Deutschland** σελ. 416. RM. 22.50. Nürnberg 1931.

- **Kartelle in Europa** (ohne Deutschland) τῇ συνεργασίᾳ καὶ τοῦ Dr. Fischer Nürnberg 1929 σελ. 256. RM. 12.
- **Deutsche, ausländische und internationale Kartellverträge im wortlaut.** Nürnberg 1931, σελ. 103. RM. 6. 50.
- **Konjunktur und Kartelle,** Verlag C. Heymanns. Berlin 1932 σελ. 62. RM. 4.

Ὁ Wagenführ εἶναι ἄνευ ἀμφιβολίας εἰς τῶν καλλιτέρων μελετητῶν τῶν καρτέλ (σύνδεσμος ἐπιχειρήσεων). Μακροχρόνιος σπουδὴ καὶ ζῆλος πρὸς ἐξηγήσιν τῶν τάσεων τούτων τῆς σημερινῆς παγκοσμίου οἰκονομίας τὸν ὠδήγησαν εἰς τὴν συγγραφὴν πολλῶν ἐπιμελημένων ἔργων, ἅτινα ἔρριψαν φῶς εἰς τὰς οἰκονομικὰς ἐπιστήμας.

Εἰς τὸ ἔργον του «Kartelle in Deutschland» ἀναφέρονται πλεόν τῶν 2000 καρτέλ. Δύναται δὲ νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ πρῶτον ἔργον, τὸ ὁποῖον δίδει ἐξηγήσεις περὶ τῶν τάσεων ἀπάντων τῶν Γερμανικῶν ἐπιχειρηματικῶν συνδέσμων.

Ὡς πρὸς τοὺς τύπους καὶ δράσεις τούτων δίδονται ἐνδιαφέρουσαι ἐξηγήσεις. Αἱ χαλαραὶ συμφωνίαι τῶν ἐπιχειρήσεων, βάσει τῶν ὁποίων κανονίζονται αἱ τιμαὶ τῶν ἐμπορευμάτων καὶ ἡ πώλησις αὐτῶν τοπικῶς ἢ ποσοτικῶς, ἀπαιτοῦνται σήμερον περισσότερο παρὰ ἄλλοτε εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς οἰκονομίας καὶ ἀποτελοῦν τὰς βάσεις τῶν μετέπειτα σταθερωτέρων ἐνώσεων τῶν οἰκονομικῶν τούτων μονάδων.

Τὰ συνδικάτα ἀπαντῶνται κυρίως εἰς τὰς μεγάλας βιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις ἰδίως δὲ εἰς τὴν μεταλλουργίαν. Ταῦτα ἐξετάζονται ἐκτενέστατα καὶ δὴ ἐρευνᾶται ἡ ἐξέλιξις καὶ αἱ σχέσεις αὐτῶν πρὸς τὰ κρατικὰ ἴνστιτούτα.

Εἰς τὴν μελέτην του «Konjunktur und Kartelle» ἐξετάζεται ἡ συνάφεια καὶ ἡ ἀλληλεπίδρασις μεταξὺ καρτέλ καὶ συγκυριῶν (οἰκονομικῶν διακυμάνσεων). Ὁ συγγραφεὺς ἐργάζεται πάντοτε βάσει ἐμπειρικῶν δεδομένων χρησιμοποιοῦν δεκαοκτὼ στατιστικούς πίνακας, οἵτινες ἐπιβεβαιοῦν τὴν ὀρθότητα τῶν ἀποφεῶν του.

Αἱ συνάφειαι μεταξὺ συγκυριῶν καὶ καρτέλ δὲν δύνανται νὰ κριθοῦν κατὰ τὴν ἀντίληψιν τοῦ συγγραφέως ἐξ ἑνὸς σχήματος τὸ ὁποῖον ἰσχύει δι' ὅλους τοὺς χρόνους. Μεταξὺ ἄλλων δέον νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν καὶ ὁ τύπος τῶν καρτέλ.

Ἀσχολούμενος μὲ τὸ ἐρώτημα ἂν ἰδρύνονται καρτέλ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατὰ τὴν ἀνιοῦσαν ἢ κατιοῦσαν συγκυριακὴν περίοδον φρονεῖ, ὅτι ἡ ἐρώτησις αὕτη δὲν δύναται νὰ τύχῃ θετικῆς ἀπαντήσεως, λόγῳ τοῦ ὅτι δὲν ὑπάρχουν ἀρκετὰ δεδομένα ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἰδρυσίν των. Ἐνῶ ἐκ μέρους τῶν βιομηχάνων ἐπικρατεῖ ὁ ἰσχυρισμός, ὅτι τὰ καρτέλ ἰδρύνονται κατ' ἐξοχὴν εἰς κρισίμους περιστάσεις, ἡ ἐμπειρία τουναντίον μᾶς διδάσκει ὅτι ἀναπτύσσονται καὶ ἐν καιρῷ εὐνοϊκῆς οἰκονομικῆς ἐξελίξεως, ὡς κατὰ τὰ ἔτη 1885)95 1900 καὶ 1911.

Τὸ ζήτημα τὸ ἀφορῶν τὰς συγκυρίας καὶ τὴν διάρκειαν τῶν συμφωνιῶν τῶν καρτέλ εἶναι εὐκολώτερον. Αἱ συμφωνίαι τῶν σπουδαιότερων καρτέλ εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μακροπρόθεσμοι.

Εἰς τὴν μελέτην ταύτην ἐρευνῶνται σχεδὸν ὅλοι οἱ τύποι τῶν καρτέλ καὶ ἡ ἐπίδρασις ἑνὸς ἐκάστου ἐπὶ τῶν συγκυριῶν ἤτοι τὰ gelemen-agreements,

Konditions verbände, Bankenkartelle, open price associations, associations commerciales, kalkulationsverbände, Preiskartelle, Quotierungskartelle κλπ.

Λίαν ενδιαφέρουσα μελέτη είναι ἡ «Kartelle in Europa» ἣτις ἔχει συγγραφῆ τῇ συνεργασίᾳ καὶ τοῦ Reg. Rat. Dr. Fischer. Ἐν καὶ ἐν πολλαῖς τῶν Εὐρωπαϊκῶν χωρῶν ὑπάρχουν πλεῖσται ὅσαι ἐργασίαι περὶ καρτέλ, οὐδεμία ὁμως ἐξ αὐτῶν συμπεριλαμβάνει ὅλας τὰς κινήσεις καὶ συναφείας τῶν καρτέλ ἐν Εὐρώπῃ. Ὁ συναγωνισμὸς τῶν μεγάλων ἐπιχειρήσεων πρὸς κατάκτησιν τῆς παγκοσμίου ἀγορᾶς ὡδήγησεν εἰς διαφορῶν εἰδῶν ὀργανώσεις. Πολλοὶ χώροι ὡς ἡ Τσεχοσλοβακία, Ρουμανία, Βουλγαρία, Γιουγκοσλαβία, Πολωνία, Οὐγγαρία, Ἰταλία, Ἰαπωνία καὶ Ἑλλάς προσπαθοῦν καὶ διὰ κρατικῶν μέσων, ὅπως ἐξυψώσουν τὴν βιομηχανίαν των.

Εἰς τὴν μελέτην ταύτην ἀναφέρονται ὑπὲρ τὰ χίλια ἐθνικὰ καὶ ὑπὲρ τὰ 150 διεθνῆ καρτέλ. Εἰς τὸ τέλος τῆς μελέτης των οἱ συγγραφεῖς παραθέτουν ἀλφαβητικῶς ὅλας τὰς εἰδικὰς ἐκφράσεις καὶ παραπέμπουν εἰς οἰκείας σελίδας, ὅπου αὐταὶ ἐξηγοῦνται.

Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν προαναφερθεῖσων μελετῶν ὁ κ. Wagenführ ἐξέδωκε καὶ συλλογὴν συμφωνιῶν μεγάλων καρτέλ μετὰ τὸν τίτλον Deutsche, ausländische und internationale Kartellverträge im Wortlaut».

Ἐκ τῆς συλλογῆς ταύτης δύναται τις νὰ μελετήσῃ τὴν ἐσωτερικὴν διοργάνωσιν καὶ τὴν νομικὴν μορφήν τῶν διαφορῶν οἰκονομικῶν συνενώσεων. Διὰ κάθε δὲ συμφωνίαν δίδονται εἰς τὸ τέλος καὶ συμπληρωματικαὶ ἐξηγήσεις.

Εἰς ὅλας τοὺς μελέτας ὁ κ. Wagenführ ἐξετάζει τὰ καρτέλ ὑπὸ τὴν εὐρείαν αὐτῶν σημασίαν.

Ἀλεξ. Β. Κογκάλης

XEN. ZOLOTAS : L'Étalon-Or en théorie et en pratique. Paris 1933.

Ὅλως ἐσχάτως, ἐντὸς τοῦ τρέχοντος ἔτους, ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ κ. Ξεν. Ζολώτα, καθηγητοῦ τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, ἐκτεταμένη συγγραφή, ἀριθμοῦσα περὶ τὰς 270 σελίδας, εἰς γαλλικὴν γλῶσσαν.

Ὁ κ. Ζολώτας, εἰ καὶ νέος τὴν ἡλικίαν, ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ μεγίστην συγγραφικὴν παραγωγὴν καὶ ἡ συμβολὴ του εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐπιστήμην εἶναι σημαντικὴ. Μετὰ προτιμήσεως καὶ ἰδιαιτέρας στοργῆς, ἐπεδόθη εἰς τὴν διερεύνησιν τῶν νομισματικῶν ζητημάτων. Ἡ ἐκλογή του ἐστράφη πρὸς τὰ πολυσχιδέστερα, πολυπλοκώτερα καὶ τὰ μᾶλλον ἀμφισβητούμενα, ἀλλὰ καὶ τὰ πλέον παντὸς ἄλλου δυνάμενα ν' ἀσκήσωσιν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς βελτιώσεως τῶν νῦν κρισίμων καταστάσεων, οἰκονομικὰ θέματα. Πληθὺς μελετῶν του περιστρέφεται περὶ αὐτὸν τὸν κύκλον, ἐκτὸς τῶν ἐν τῷ τύπῳ ἡμερησίῳ καὶ περιοδικῷ δημοσιευμένων ἄρθρων του.

Ἐκ τῶν ἄνω ὁμως δὲν πρέπει νὰ ἐξαχθῇ τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ κ. Καθηγητὴς εἶναι μονομερής. Ἐκτὸς τοῦ ὅτι καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς νομισματικαῖς του μελέταις, εὐρίσκει ἀφορμὴν νὰ συσχετίσῃ τὸ θέμα, ὅπερ πραγματεύεται μετὰ ἄλλης πολιτικοοικονομικῆς καὶ δημοσιονομικῆς ὑφῆς, ἐδημοσίευσε πλεῖστα ἄρθρα καὶ ἐξέδωκεν ἤδη περισπούδαστα συγγράμματα διαφοροῦ περιεχομένου καὶ δὴ «Griechenland auf dem Wege der Industrialisierung», ἣν μελέτην ἐξέδωκε καὶ ἑλληνιστί, «Ἡ φορολογικὴ ἐπιβάρυνσις ἐν Ἑλλάδι», «Ἡ θεωρία τοῦ Bücher περὶ οἰκονομικῶν σταδίων καὶ ἡ παγκόσμιος οἰκονομία», «Ἡ δανειακὴ ἐπιβάρυνσις τῆς Ἑλλάδος»

Τὸ νομισματικὸν ζήτημα ἀπασχολεῖ νῦν πολὺ πλέον πάσης προγενεστέρας ἐποχῆς τὴν ἀνθρωπότητα ὁλόκληρον, τοὺς ἐπιστήμονας καὶ τοὺς πρακτικούς. Πρὸ τοῦ πολέμου διὰ τῆς γενικῆς παραδοχῆς τοῦ Etalon-Or, ἐννοεῖται μὲ παραλλογὰς ἐν τῇ ἐφαρμογῇ, εἶχε δημιουργηθῇ νομισματικὴ ὁμαλότης. Μετὰ τὸν πόλεμον, ἡ ὅλη μεταβολὴ τῶν καταστάσεων προὔκალεσε νέα προβλήματα, καὶ διὰ τῶν σταθεροποιήσεων ἐπεζητήθη ἡ ἐπαναφορὰ εἰς τὰς προπολεμικὰς καταστάσεις, ἐν τούτοις ὑπὸ οὐσιώδεις παραλλαγὰς. Ἡ ἐγκατάλειψις τῆς χρυσοῦς βάσεως κατὰ Σεπτέμβριον 1931 ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας, ἦν ἡκολούθησαν πλεῖσται χῶραι, συνεκλόνησε τὸ ὅλον νέον οἰκονομικὸν οἰκοδόμημα, πλεῖσται θεωρίαι ἀνέκυψαν, τῶν μὲν ὑποστηρίζοντων τὴν ἐπαναφορὰν τοῦ πρὸ τόσο χρόνου ἐγκαταλειφθέντος διμεταλλισμοῦ, τῶν δὲ ἐκ νέου τοῦ καθαροῦ χρυσοῦ κανόνος, τῶν δὲ τὴν ἀνάγκην δημιουργίας πληθωρισμοῦ, ἄλλων δὲ ζητούντων νὰ εἰσαγάγῃσι καινὰ δαιμόνια διὰ τῆς κληθείσης τεχνοκρατίας.

Ἐν τῷ μέσῳ τῆς πληθύος ταύτης τῶν γνωμῶν, καὶ ὑπὸ τὴν νεφέλην ἣτις τὰ πάντα περιβάλλει, ὁ κ. Καθηγητὴς ἐπιζητεῖ ν' ἀνέυρη λύσεις, καὶ ἐπιτυγχάνει πράγματι, ἐν γνῶσει ὅλης τῆς παλαιότερας καὶ νεωτέρας βιβλιογραφίας, νὰ φέρῃ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπιστήμην ἐπὶ τοῦ δυσκολωτάτου τούτου θέματος, ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῶν προηγμένων ξένων μελετῶν, ἐργαζόμενος πρωτοτύπως.

Τὸ ὅλον ἔργον ἀποσκοπεῖ νὰ θέσῃ ἐν ἀντιπαραβολῇ τὰς μεταπολεμικὰς διαρρυθμίσεις, ὅσον ἀφορᾷ τὸ νόμισμα, τὰ καλύμματα τῶν τραπεζογραμματίων, κλπ., πρὸς τὰς προπολεμικὰς καταστάσεις καὶ ὑποδείξῃ τὰ μειονεκτήματα τῶν νέων τούτων καθορισμῶν καὶ τί δέον γενέσθαι.

Τὸ σύγγραμμα χωρίζεται εἰς δύο μέρη. Ἐν τῷ πρώτῳ διερευνᾶται ὁ κανὼν χρυσοῦ ἀπὸ θεωρίας, ἐν τῷ δευτέρῳ ἀπὸ τῶν πρακτικῶν αὐτοῦ ἐφαρμογῶν. Εὐθύς ἀμέσως ἐν τῇ εἰσαγωγῇ θέτει ἀντιμετώπους τὴν ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν ἀξίαν τοῦ νομίσματος καὶ ὀρθῶς παρατηρεῖ ὅτι, παρ' ὅλην τὴν μετὰ τῶν σχέσιν, ἡ σταθερότης τοῦ συναλλάγματος δὲν ἔχει ὡς ἀναγκαῖον ἐπακολουθήματα τὴν σταθερότητα τῶν τιμῶν. Μεταπολεμικῶς ἐπιζητεῖται ἡ σταθερότης τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως τοῦ νομίσματος διὰ προσδιδομένης εἰς αὐτὸ ὠρισμένης κατευθύνσεως. Ἐν τῇ εἰσαγωγῇ ἐπίσης περιγράφει τὰς διαφόρους μορφάς, ὡς ἐξειλήχθησαν, τοῦ χρυσοῦ κανόνος, ὃν ὀρθῶς χαρακτηρίζει ὡς ἐγκείμενον εἰς σταθερὰν σχέσιν μετὰ τῆς ἀξίας τῆς νομισματικῆς μονάδος καὶ τῆς ἀξίας ὠρισμένης ποσότητος χρυσοῦ.

Εἰς τὸ πρῶτον κεφάλαιον ἐξετάζει τὴν ἐσωτερικὴν ἀξίαν τοῦ νομίσματος ἀπὸ θεωρίας. Εἰς τὰ νεώτερα συστήματα τοῦ χρυσοῦ κανόνος, ἡ διαρρυθμισις τῆς νομισματικῆς κυκλοφορίας, καὶ διὰ τῆς μεσολαβήσεως ταύτης, ἡ κτητικὴ δύναμις τῆς νομισματικῆς μονάδος δὲν ἐξαρτῶνται ἀποκλειστικῶς ἐκ τῶν κινήσεων τοῦ χρυσοῦ καὶ τῶν ἐμπορευμάτων ἀπὸ χώρας εἰς χώραν. Πυρεμβάλλεται μέσον ἐπεκτάσεως ἢ περιστολῆς τῶν μέσων πληρωμῶν, ἢ πίστις, τὸ μὴ κεκαλυμμένοι τραπεζογραμματίων κτλ. Καὶ κατὰ ταῦτα αἱ κεντρικαὶ Τράπεζαι διὰ τῆς παροχῆς τῆς πίστεως, μεταστρέφουσι τὴν αὐτόματον ἐπενέργειαν τοῦ χρυσοῦ κανόνος καὶ οὕτω τὸ σύστημα καθίσταται ἐπιδεκτικὸν ἐκ τῶν ἔξω ρυθμίσεως. Τὸ δὲ κύριον πρὸς τοῦτο μέσον, ὑψίστης σπουδαιότητος, εἶναι τὸ μέγεθος καὶ ἡ κατὰ τῆς συνθήκης τῆς ἀγορᾶς ἐναλλαγὴ τοῦ προεξοφλητικοῦ τόκου.

Ὁ συγγραφεὺς δίδει μεγαλειτέραν ἑκτασιν εἰς τὴν ἐπανορθωτικὴν καὶ ἰσοπεδωτικὴν δύναμιν τοῦ ἐπιτοκίου ἐκείνης ἣν ἐγὼ θὰ ἐδεχόμην, ἀλλ' ἐν τούτοις ποιεῖται ἐπιφυλάξεις, ὥστε περιστέλλεται ἡ γενικὴ ἀρχή, ἣν φαίνεται ἀποδεχόμενος.

Ἐξαρτᾷ τὴν τοιαύτην ἐπίδρασιν ἐκ τῆς μείζονος ἢ ἡσσονος οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως ἐν τῇ προκειμένῃ χώρᾳ, ἐκ τῆς διαφόρου συναρμοσμένησεως τῶν παραγωγικῶν κλάδων παρ' αὐτῇ, ἐκ τοῦ σημείου τοῦ κύκλου, ἐν ἀνιούσῃ ἢ κατιούσῃ πορείᾳ, εἰς ἣν εὐρίσκεται ἡ οἰκονομικὴ ζωή, καὶ κατ' ἐξοχὴν ὀρθῶς τονίζει τὴν ἐπιρροὴν ψυχολογικῶν ἀφορμῶν, τὴν παρείσφρυσιν τῆς δυσπιστίας πρὸς τὸ ἐγχώριον νόμισμα. Ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ ἐξετάζει τὴν ἀγοραστικὴν δυνάμιν τοῦ νομίσματος, ἐφ' ὅσον κρατεῖ ὁ κανὼν συναλλάγματος καὶ ὀρθῶς τονίζει τὰ μειονεκτήματα τοῦ ἐν μεγίστῃ κλίμακι ἐφαρμοσθέντος μεταπολεμικῶς τοιοῦτου συστήματος. Ἡ ρύθμισις τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως τῆς χρυσῆς βάσεως νομισμάτων ἐκφυλίζεται ὑπὸ τὸ σύστημα τοῦ κανόνος συναλλάγματος, ὑποκειμένη εἰς αὐθαίρετους ἐπεμβάσεις, διὰ τῆς περιστολῆς ἢ ἐλλείψεως συσχετίσεως εἰς τὰ ἀποτελέσματα τῆς κινήσεως τῶν συναλλαγμάτων.

Τὸ δεύτερον κεφάλαιον πραγματεύεται περὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἀξίας τοῦ νομίσματος καὶ ἐν σχέσει πρὸς ταύτην ὁ συγγραφεὺς δεόντως διακρίνει μεταξὺ τῶν ποσοτικῶν καὶ τῶν ποιοτικῶν συντελεστῶν. Οἱ ποσοτικοὶ ἐπενεργοῦσιν ἀμέσως, οἱ ποιοτικοὶ ἐμμέσως ἐπὶ τῆς τιμῆς τοῦ συναλλάγματος, ἥτοι τῆς ἐξωτερικεύσεως τῆς τιμῆς τῶν ξένων νομισμάτων εἰς ἐγχώριον νόμισμα. Ἡ συναλλαγματικὴ τιμὴ φυσικῶς ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς σχέσεως μεταξὺ προσφορᾶς καὶ ζητήσεως, ἐκ τοῦ ἰσοζυγίου τῶν ἐκατέρωθεν πληρωμῶν. Τὸ σύνολον ὅμως τῶν οἰκονομικῶν σχέσεων μεταξὺ ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ, ἐγκειμένων εἰς τὸ ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον (ἅδηλοι πόροι), δὲν ἀρκεῖ ὅπως μᾶς δώσῃ τὸ σύνολον τῆς ἰσοζυγίσεως. Παρεισδύει καὶ τὸ ἰσοζύγιον τοῦ συναλλάγματος, ἐμφανιζόμενον ὑπὸ τὴν μορφήν κερδοσκοπίας ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ἢ τῷ ἐξωτερικῷ. Ἐφ' ὅσον κρατεῖ ὁ κανὼν τοῦ χρυσοῦ ἐξασφαλίζων νομισματικὴν σταθερότητα, δὲν δύναται ν' ἀποδοθῇ μεγάλη σημασία εἰς τοὺς ψυχολογικοὺς παράγοντας. Οἱ ποιοτικοὶ παράγοντες, αἱ προγνώσεις, προβλέψεις περὶ τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν, τῆς κυκλοφορίας κτλ., οἵτινες εἰσὶ δεκτικοὶ μέτρου καὶ καθορισμοῦ, ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τῶν ποσοτικῶν στοιχείων καὶ οὕτω, ἐμμέσως ἐπὶ τῆς τιμῆς τοῦ συναλλάγματος. Ἡ ἑκτασις τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως τῆς νομισματικῆς μονάδος, ἀποτελοῦσα τὸν ποιοτικὸν συντελεστήν, ἐπενεργεῖ ἐπὶ τοῦ ποσοτικοῦ, ἥτοι τῆς ζητήσεως τοῦ συναλλάγματος καὶ τὸ ἐπίπεδον τοῦ ἐπιτοκίου, ὅπερ ἀποτελεῖ τὸν ποιοτικὸν συντελεστήν, ἐπενεργεῖ ἐπὶ τοῦ ποσοτικοῦ καὶ δὴ διὰ τὴν ζήτησιν συναλλάγματος πρὸς τοποθέτησιν κεφαλαίου. Οἱ τοιοῦτοι ὅμως ποιοτικοὶ συντελεσταὶ ἀρκοῦσιν ὅπως παράσχωσιν ἐξήγησιν τῶν συναλλαγματικῶν φαινομένων μόνον ἐν νομισματικῇ σχετικῇ σταθερότητι. Εἰς τὰς περιόδους νομισματικῆς ἀρρυθμίας καὶ ἀσταθείας, ἡ κατάστασις ἄρδην μεταβάλλεται καὶ παρεμβάλλονται νέα στοιχεῖα καθαρῶς ψυχολογικὰ καὶ ἀνατρεπτικά, δυσκόλως προϋπολογήσιμα καὶ ἀνεπίδεκτα καθορισμοῦ. Εἴτα ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ ἐξετάζει, μετὰ τῆς συνήθους αὐτοῦ ἐπιστημονικῆς σκέψεως καὶ πλήρους ἐξονυχίσεως τοῦ θέματος, τὸ πρόβλημα τῶν σχέσεων μεταξὺ τῆς κινήσεως τῶν κεφαλαίων καὶ τοῦ νομίσματος, ποῖα εἰσὶ τ' ἀποτελέσματα τοῦ ἐξωτερικοῦ δανεισμοῦ καὶ ποῖα εἰσὶν αἱ συνέπειαι τῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ δανεισμοῦ ἐκπηγάζουσιν ὑποχρεώσεων πρὸς πληρωμὴν τῶν τόκων καὶ τῶν χρεωλυσίων, ἐν ἐπαφῇ μετὰ τοῦ ζητήματος τῶν ἐπανορθώσεων.

Ἐν συνεχείᾳ ἐπιλαμβάνεται τῆς σκοπιμότητος καὶ ἀποτελεσματικότητος τῶν λαμβανομένων μέτρων πρὸς παρακώλυσιν τῶν εἰσαγωγῶν, τὸ μὲν διὰ γενικῆς ὑψώσεως τῶν δασμῶν, τὸ δὲ δι' ἀπ' εὐθείας ἀπαγορεύσεων. Τὸ θέμα εἶναι βεβαίως ἄξιον μεγάλης προσοχῆς, δεδομένου ὅτι νῦν γενικώτερον ἐφηρμόσθησαν τοιαῦτα συστήματα πρὸς παρεμπόδισιν ἐξαγωγῆς συναλλάγματος, ἐφ' ὅσον ἐμφανίζεται

παθητικότητας τοῦ ἰσοζυγίου. Εὐθύς ἀμέσως θέτει τὴν γενικὴν ἀρχὴν ὅτι ἡ ζήτησις συναλλάγματος, οἷονδήποτε μέτρον καὶ ἂν ληφθῇ, πρέπει νὰ συμπέσῃ μὲ τὴν προσφορὰν. Ἐκ πάσης χώρας ἐξέρχονται τόσαι συναλλαγματικάι ὅσαι εἰσέρχονται διὰ τῆς ἐξαγωγῆς ἐμπορευμάτων, τῶν ἀδήλων πόρων καὶ δανεισμοῦ. Ἡ ἰσορρόπησις αὕτη δύναται νὰ διαταραχθῇ, ἀλλὰ πάντοτε δὲν πρόκειται εἰμῆπερὶ παροδικοῦ φαινομένου, διότι ἐπέρχονται αὐτόματοι ἀντιδράσεις, ἐπαναφέρουσιν τὴν ἰσοζύγισιν.

Ἡ ἐφαρμογὴ τοιούτων εἰσαγωγικῶν ἐμποδίων, θὰ ἐπιφέρῃ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ὕψωσιν τοῦ γενικοῦ ἐπιπέδου τῶν τιμῶν. Ἐφ'ὅσον δὲ θὰ καταστῇ συμφέρουσα ἡ ἐκμετάλλευσις πλείστων κλάδων, μὴ δυναμένων πρότερον νὰ ἐργασθῶσιν ἐπωφελῶς ἔνεκεν τοῦ ξένου συναγωνισμοῦ καὶ οἷτινες κλάδοι θὰ ζητήσωσι πρῶτας ὕλας καὶ ἐργάτας, θὰ ἐπέλθῃ ὕψωσις τῶν ὑλικῶν καὶ τῶν ἡμερομισθίων, ἐνῶ ἄλλοι κλάδοι ἐξαγωγικοί μὴ προστατευόμενοι θὰ ὑποχρεωθῶσι νὰ περιορίσωσιν ἢ διακόψωσι τὴν παραγωγὴν των, καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ἔσεται ὅτι ὁ περιορισμὸς τῆς εἰσαγωγῆς θὰ προκαλέσῃ μείωσιν τῆς ἐξαγωγῆς καὶ συνεπῶς τὴν ἐπιδιωκομένην ἐλάττωσιν τῆς ζητήσεως συναλλάγματος θὰ ἐπακολουθήσῃ σχεδὸν ἴση ἐλάττωσις τῆς προσφορᾶς. Δύνανται ὁμως αἱ καταστάσεις νὰ ᾧσι τοιαῦται, ὡς π.χ. ἐν περιπτώσει ἀνεργίας καὶ ἐξακολουθήσεως προσφορᾶς εὐθηνῆς ἐργασίας, νὰ ἐπέλθῃ βραδύτης εἰς τὴν προσαρμογὴν τῆς παραγωγῆς εἰς τὰς νέας συνθήκας. Ἐν τούτοις ὁμως θάττον ἢ βράδιον θὰ ἐκδηλωθῇ ἡ ἀντίδρασις, θὰ περιορισθῇ ἡ ἐξαγωγή καὶ θ' ἀποκατασταθῇ ἡ ἰσορροπία.

Φρονῶ ἐν τούτοις ὅτι ἡ οὕτως ἀπολύτως τιθεμένη γενικὴ ἀρχὴ πηγαίνει πολὺ μακράν. Ἐπιβάλλονται μερικάι ἐπιφυλάξεις. Δύνανται αἱ καταστάσεις νὰ ᾧσι τοιαῦται, ἔνεκεν τοῦ εἴδους καὶ τῆς διαφοροποιήσεως τῆς παραγωγῆς, τῶν μεθόδων ἐκμεταλλεύσεως, ὠρισμένων εὐνοϊκῶν συνθηκῶν, τῆς μείζονος ἢ ἥσσονος ἐξαπλώσεως εἰδῶν τινῶν, τοῦ μᾶλλον ἢ ἥττον μονοπωλιακοῦ χαρακτῆρος ὠρισμένων εἰδῶν, τῶν τόπων προελεύσεως τῶν εἰσαγωγῶν καὶ διεξόδου τῶν ἐξαγωγῶν ἀλλὰ καὶ τοῦ εἴδους τῶν καταναλισκομένων ἀγαθῶν κτλ., ὥστε μεμελετημένοι περιορισμοὶ ν' ἀποβῶσιν ἀποτελεσματικοί, χωρὶς νὰ ἐπέλθῃ ἀνάλογος παρακολουθήσις τῆς μειώσεως τῆς εἰσαγωγῆς ὑπὸ τῆς ἐξαγωγῆς.

Ἐν τῷ τρίτῳ κεφαλαίῳ πραγματεύεται περὶ τοῦ συνδέσμου μεταξὺ τῆς νομισματικῆς ἀξίας καὶ τῆς ἀξίας τοῦ χρυσοῦ καὶ καταλήγει ὅτι ἐκ τοῦ συνδέσμου τούτου ἀναγκασίως ἔπεται ὅτι αἱ διακυμάνσεις, εἰς ἃς ὑπόκειται ἡ ἀξία τοῦ χρυσοῦ, συνεπεία τῆς σχέσεως αὐτοῦ πρὸς τὴν ἀξίαν τῆς νομισματικῆς μονάδος, ἐκδηλοῦνται συγχρόνως ἐπὶ τῆς ἀξίας τοῦ νομίσματος. Ἐφ'ὅσον ὁ χρυσὸς χρησιμοποιεῖται, εἴτε ὡς νόμισμα, εἴτε ὡς ράβδοι διὰ νομισματικούς σκοπούς, συντελεῖται πρόσθετος ζήτησις αὐτοῦ, ἐκτὸς τῆς ἄλλης ζητήσεως πρὸς βιομηχανοποίησιν καὶ ἀποθησαύρισιν. Ἐξετάζει δὲ τοὺς τρεῖς καθορίζοντας παράγοντας τὴν ἀξίαν τοῦ χρυσοῦ, καὶ δὴ τὴν ζήτησιν διὰ σκοποὺς νομισματικούς, μὴ νομισματικούς καὶ τὴν παραγωγὴν. Τὴν διὰ νομισματικούς σκοποὺς ζήτησιν χαρακτηρίζει ὡς ὁμαλήν, ἐφ'ὅσον αὕτη πρόκειται νὰ τροφοδοτήσῃ τὰς ἐγγυητικὰς παρακαταθήκας διὰ τὰς ὑποχρεώσεις ὀψεως τῶν ἐκδοτικῶν τραπεζῶν ἐναλλασσομένης, ἐφ'ὅσον ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ τῶν διαφόρων χωρῶν ἐμφανίζει πρόοδον, ἐκδηλουμένην εἰς διεύρυνσιν τῆς παραγωγῆς καὶ τοῦ ἐμπορίου καὶ εἰς ἔκτακτον, ἐφ'ὅσον ἐπενεργοῦσι διάφοροι παράγοντες μεταβάλλοντες τὰς καταστάσεις, ὡς ἀντικατάστασις τοῦ χρυσοῦ ἐν τῇ κυκλοφορίᾳ διὰ γραμματίων ἢ τάνάπαλιν, ἐπέκτασις τῆς χρησιμοποίησεως τῆς ἐπιταγῆς, τροποποιήσις τῶν ποσοστῶν τῶν καλυμμάτων, ἀντικατάστασις τοῦ χρυσοῦ καλύμματος διὰ συναλλάγματος, εἰσδοχὴ τοῦ χρυσοῦ

κανόνος ἐν μιᾷ χώρᾳ ἢ ἐγκατάλειψις αὐτοῦ, ἐπιτάχυνσις ἢ ἐπιβράδυνσις τῆς οἰκονομικῆς προόδου μιᾶς χώρας, ἐπερχομένη ἀνισότης τῆς διανομῆς τοῦ χρυσοῦ εἰς τὰς διαφόρους χώρας. Δίδει ἐπίσης ἀριθμούς τῶν τραπεζιτικῶν ἀποθεμάτων, τοῦ χρησιμοποιημένου ἐτησίως χρυσοῦ διὰ βιομηχανικούς σκοπούς, καὶ τοῦ ἀποθησαυριζομένου, ὡς καὶ τῶν ἐτησίως ἐξορυσσομένων ποσοτήτων.

Εἰ καὶ δὴ τὰ τελευταῖα ἔτη παρατηρεῖται αὐξησης τῆς παραγωγῆς (1922 παρήχθη χρυσὸς 312 ἐκ. δολ. 1931,452), οἱ εἰδικοί δεικνύουσιν ὅτι ἡ παραγωγή ἀπὸ τοῦ 1933 θὰ βαίνει μειουμένη, ὥστε τὸ 1940 θὰ ἐπέλθῃ μείωσις περίπου 22ο) καὶ ἀκολούθως ἡ ὑποχώρησις τῆς ἐξορύξεως θὰ βαδίσῃ προοδευτικῶς. Ἐκ τούτου οὗτοι, καὶ αὐτὴ ἡ Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τοῦ χρυσοῦ (ΚΤΕ), ἐξάγουσι τὸ ἀπαισιοδοξον προγνωστικὸν ὅτι θὰ ἐπέλθῃ ἀνεπάρκεια χρυσοῦ, ἐπιφέρουσα πτωσιν ἐξακολουθητικὴν τῶν τιμῶν καὶ τῆς πτώσεως ἀναγκαία συνέπεια ἔσεται γενικὴ καχεξία.

Ὁ συγγραφεὺς δὲν διαβλέπει τὴν μέλλουσαν ἐξέλιξιν τόσον ζοφεράν, καὶ φρονῶ πλήρως δεδικαιολογημένως, διότι ἀσφαλῶς θὰ εὑρεθῇ διέξοδος.

Δεικνύει ὅτι ἡ πτωσις τῶν τιμῶν, ἐπακολούθημα τῆς δυσαναλογίας τοῦ ὑπάρχοντος χρυσοῦ πρὸς τὴν ζήτησιν, θὰ ἐπιδράσῃ μειωτικῶς ἐπὶ τῆς ζητήσεως χρυσοῦ διὰ βιομηχανικούς σκοπούς καὶ πρὸς ἀποθησαύρισιν. Ἐξ ἑτέρου δὲ ἡ πτωσις τῶν τιμῶν θὰ προσδώσῃ νέαν ζωὴν εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ χρυσοῦ. Ἡ μείωσις τῶν παραγωγικῶν ἐξόδων (ὕλικά καὶ ἡμερομίσθια) θὰ εὐνοήσῃ τὴν ἐκμετάλλευσιν πηγῶν ὀλιγώτερον παραγωγικῶν. Ἄλλως τε δέ, ἐφ' ὅσον γενικῶς δὲν κρατεῖ καθαρὸς κανὼν χρυσοῦ, ἀλλὰ παρεμβάλλονται τὰ πιστωτικὰ μέσα, κατάλληλος τραπεζικὴ πολιτικὴ (μείωσις τοῦ καλύμματος κτλ.) δύναται νὰ ἐπενεργήσῃ δραστηρικῶς πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἄνω ἐνδεχομένων.

Ἐκτὸς ὅμως τῶν ταλαντεύσεων μακρᾶς διαρκείας, τὸ γενικὸν ἐπίπεδον τῶν τιμῶν ὑπὸ τὸ σύστημα τοῦ κανόνος τοῦ χρυσοῦ παρουσιάζει κυκλικὰς κινήσεις. Οἱ νομισματικοὶ δὲν ἐπαρκοῦσιν ὅπως ἐξηγήσωσι τὰς ἐναλλαγὰς ταύτας. Πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν τὸ σύνολον τῶν ἐμπορευμάτων καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ. Πρέπει νὰ ὑπολογισθῶσιν ἐκτὸς τῶν φυσικῶν μεταβολῶν ὡς πρὸς τὰς ποσότητας τῶν ἐμπορευμάτων καὶ αἱ τεχνικαὶ τοιαῦται, δυνάμεναι νὰ προέλθωσι διὰ τῆς μείζονος ἢ ἐλάσσονος προσφορᾶς τῶν ὑπαρχόντων ἀποθεμάτων. Ὁ συγγραφεὺς καταλήγει ὅτι δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ διὰ μέτρων νομισματικῶν καὶ πιστωτικῶν ἐξ ἑνὸς νὰ τεθῶσιν ἐκποδῶν αἱ προκαλοῦσαι νομισματικαὶ ἀφορμαὶ τὴν ἐπίτασιν τῶν κυκλικῶν κινήσεων, καὶ ἐξ ἑτέρου νὰ ἐξουδετερωθῶσιν ἐν μεγάλῳ μέτρῳ αἱ ἀντανακλάσεις, ἃς ἔχουσιν οἱ κυκλικοὶ κανόνες ἐπὶ τοῦ γενικοῦ ἐπιπέδου τῶν τιμῶν.

Ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ τοῦ δευτέρου μέρους, ἐνθα ἐκτίθεται ὁ κανὼν χρυσοῦ ἐν τῇ πρακτικῇ, μᾶς παρέχεται πλήρης εἰκὼν τῶν ἐπικρατησάντων μεταπολεμικῶν συστημάτων, ἐν σχέσει πρὸς τὸν κανόνα χρυσοῦ, ἐγκείμενον εἰς ὑποχρέωσιν ἐξαργυρώσεως μόνον εἰς χρυσόν, εἰς χρυσὸν ἢ συνάλλαγμα, ἢ μόνον συνάλλαγμα. Γενικώτερον δὲ μεταπολεμικῶς ἐκράτησε τὸ σύστημα τῆς ἐξαργυρώσεως εἰς συνάλλαγμα (change or).

Ἡ τοιαύτη δὲ παραδοχὴ τοῦ κανόνος χρυσοῦ ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ κανόνος συναλλάγματος μεταπολεμικῶς δὲν ἀποτελεῖ τὴν ἐπαναφορὰν τοῦ ἀρχαίου νομισματικοῦ συστήματος, ἀλλὰ τὴν εἰσαγωγὴν νέου, διαφοροῦ κατὰ μορφήν καὶ οὐσίαν, καὶ οὕτινος ἀποτελεῖ πλήρη ἀλλοίωσιν. Λίαν δ' ὀρθῶς τονίζεται ὅτι ὁ τοιοῦτος εἰσαχθεὶς νομισματικὸς μηχανισμὸς ἐδείχθη ἐλαττωματικὸς.

Ἐν τῷ δευτέρῳ κεφαλαίῳ ἐκτίθεται ἡ συγκέντρωσις τοῦ χρυσοῦ εἰς τὰς Ἡνω-

μένας Πολιτείας καὶ ἡ ἐκ τούτου κτηθεῖσα ὑπεροχὴ τῆς χώρας ταύτης μεταξύ τῶν χωρῶν κανόνος χρυσοῦ, ὥστε ὁ Cassel δέχεται ὅτι αὕτη κατέστη ὁ ρυθμιστὴς τοῦ διεθνοῦς ἐπιπέδου τῶν τιμῶν, ἥς γνώμης τὴν τοιαύτην ἔκτασιν ἀποκρούει ὁ συγγραφεὺς, καθόσον τοιαύτη προσπάθεια ἐκ μέρους τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν θὰ ἡδύνατο νὰ ἐξουδετερωθῇ ἀπὸ τὰ ἄλλα Κράτη διὰ διαφόρων μέσων, ὡς διὰ τῆς προεξοφλητικῆς πολιτικῆς.

Ἐν τῷ τρίτῳ κεφαλαίῳ ἐκτίθεται ἡ σταθεροποιήσις τοῦ Ἀγγλικοῦ καὶ Γαλλικοῦ νομίσματος. Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς θέτει τὸν γενικὸν κανόνα ὅτι ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ κανόνος χρυσοῦ πρέπει νὰ γίνηται οὕτως, ὥστε ν' ἀποκαθίσταται ἡ ἰσότης νομίσματος μετὰ τὸν χρυσόν, κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε ἡ ἐσωτερικὴ ἀγοραστικὴ δύναμις τοῦ προκειμένου νομίσματος ν' ἀνταποκρίνηται πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν, διότι ἄλλως δημιουργοῦνται σημαντικαὶ δυσχέρειαι διὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ συστήματος. Ἐν τούτοις ἡ ἀρχὴ αὕτη δὲν ἐτηρήθη οὔτε εἰς τὴν ἀγγλικήν, οὔτε εἰς τὴν γαλλικὴν σταθεροποιήσιν. Τὸ ἀγγλικὸν νόμισμα ἐστεροποιήθη εἰς κατώτερον σημεῖον ἐκείνου, ὅπερ ἐδείκνυνεν ἡ σχέσις τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν τιμῶν (ἐσωτερικαὶ ὑψηλότεραι), ἐνῶ ἐξ ἑτέρου τὸ γαλλικὸν εἰς ἀνωτέραν (τιμαὶ ἐν Γαλλίᾳ χαμηλότεραι ἢ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ). Τὸ ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον τῆς Γαλλίας δεικνύει ἔλλειμμα αὐξανόμενον ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος. Τὸ τοιοῦτον ἐκ πρώτης ὄψεως θὰ ἐκρίνετο ἀντίθετον πρὸς τὴν διατυπωθεῖσαν θεωρίαν. Ὁ συγγραφεὺς ἐξηγεῖ τὰς παρεκκλίσεις ταύτας ἐκ τοῦ ὅτι τὸ ἐμπορικ. ἰσοζύγιον δὲν ἐξαρτᾶται μόνον ἐκ τοῦ ἐπιπέδου τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν τιμῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς κινήσεως τῶν κεφαλαίων. Ἀπὸ τῆς σταθεροποιήσεως εἰσήγοντο κεφάλαια εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ τὰ κεφάλαια ταῦτα, παρ' ὅλην τὴν ἀνισότητά τῶν τιμῶν, συνετέλεσαν εἰς τὴν αὔξησιν τῶν εἰσαγωγῶν.

Θὰ ἡδύνατο ἐν τούτοις νὰ ἐρωτηθῇ ἐὰν μὴ δύναται νὰ στηριχθῇ καὶ ἡ γνώμη ὅτι μία τιμὴ κρατήσασα *de facto* ἐπὶ μακρότερον χρόνον, ἐπιβληθεῖσα ὑπὸ τῶν συνθηκῶν καὶ ἦν ἐθεμελίωσεν ἡ κοινὴ γνώμη, πρέπει νὰ χρησιμεύσῃ ὡς βᾶσις τῆς σταθεροποιήσεως.

Ἐν τῷ τετάρτῳ κεφαλαίῳ διερευνῶνται αἱ ἀνώμαλοι κινήσεις κεφαλαίου καὶ ἐξετάζεται ἡ δυσαναλογία τοῦ τόκου μεταξύ τῶν μακροπροθέσμων καὶ βραχυπροθέσμων δανείων καὶ πῶς αὕτη ἐξελιχθῇ ἐν τῇ μεταπολεμικῇ ἐποχῇ. Ἡ πολιτικὴ, οἰκονομικὴ καὶ νομισματικὴ ἀστάθεια καὶ ἀβεβαιότης ἐπιφέρει τὴν ἀπροθυμίαν τῆς παραχωρήσεως μακροπροθέσμων δανείων. Παρατηρεῖται δ' εἰσροὴ χρυσοῦ καὶ συναλλάγματος εἰς τὰς δανειστρίας χώρας εἰς βάρος τῶν δανεισθεισῶν. Ἐν τούτοις ἡ ἀνακοδὴ δανεισμοῦ δὲν εἶναι ἀρκοῦσα ὅπως ἐπιφέρῃ τὰς μετακινήσεις ταύτας χρυσοῦ. Ἡ ἀφορμὴ ὀφείλει νὰ ζητηθῇ εἰς τὴν πτώσιν τῶν τιμῶν, εὐνοήσασαν τὴν εἰσαγωγὴν ἀγαθῶν εἰς τὰς ὀφειλέτιδας χώρας. Ἀναγκαιῶς ὁμως ἐν τῷ χρόνῳ ἔπρεπε νὰ ἐπακολουθήσῃ ἰσορρόπησις, ἐφ' ὅσον ἐκ τῶν χωρῶν τούτων ἐξήγετο χρυσός, ἐπήρχετο μείωσις τῆς κυκλοφορίας, ἐπιφέρουσα πτώσιν τῶν τιμῶν. Ἐν τούτοις ἡ κίνησις τοῦ χρυσοῦ πρὸς τὰς δανειστρίας χώρας δὲν ἀνεκόπη. Τὸ τοιοῦτον πρέπει ν' ἀποδοθῇ εἰς τὸ ὅτι ἡ πτώσις τῶν τιμῶν ἐξηκολούθη καὶ ἐκεῖ ἐνθα ἐγένετο εἰσροὴ χρυσοῦ, διότι ἡ πραγματικὴ κυκλοφορία διετηρεῖτο εἰς τὰ προπολεμικὰ ἐπίπεδα. Καὶ καταλήγει ὅτι ἀφορμὴ τῆς τοιαύτης ροῆς τοῦ χρυσοῦ δὲν ἦτο ἡ ἔλλειψις προθυμίας πρὸς δανεισμόν, ἀλλ' ἡ κακὴ λειτουργία τοῦ κανόνος χρυσοῦ μεταπολεμικῶς.

Ἐν τῷ πέμπτῳ κεφαλαίῳ τονίζεται ἡ ἀνάγκη τῆς στενῆς συνεργασίας τῶν ἐκδοτικῶν Τραπεζῶν πρὸς ρύθμισιν τῶν νομισματικῶν καὶ πιστωτικῶν ζητημάτων καὶ δὴ ὅπως ἐξασφαλίζωσι τὴν ἰσορροπίαν μεταξύ τῶν τιμῶν καὶ τοῦ προεξο-

φλητικοῦ τόκου, ὅπως ἀλληλοβοηθῶνται δι' ἀμοιβαίων πιστώσεων, ὅπως θεμελιώσωσι τὴν σταθερότητα τοῦ συναλλάγματος καὶ προφυλάττωσι τὴν διατήρησιν τοῦ κανόνος χρυσοῦ, ὅπως ἐπιτυγχάνωσι τὴν σταθερότητα τοῦ χρυσοῦ καὶ ὅπως προλαμβάνωσιν ἐν τῷ μέτρῳ τοῦ δυνατοῦ τὰς κυκλικὰς κινήσεις τῶν τιμῶν.

Ἐν τῷ ἑκτῷ κεφαλαίῳ ἐπανερχεται ἐπὶ τῆς τελωνειακῆς πολιτικῆς, προκειμένου περὶ σχέσεων μεταξὺ χωρῶν, αἵτινες εἰσὶν ὀφειλέται καὶ πιστωταί, αἱ μὲν πρὸς τὰς δέ, καὶ ἔνθα ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσορροπήσεως ὑφίσταται ἐξάίρεσιν, ἐπειδὴ αὕτη πραγματοποιεῖται μόνον ὑπὸ συνθήκας ὁμαλᾶς. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, ἐφ' ὅσον οἱ δανεισταὶ ἀρνοῦνται νὰ δεχθῶσιν ἐμπορεύματα τῶν ὀφειλετῶν των, καὶ ἐφ' ὅσον οἱ τελευταῖοι δὲν εὐρίσκουσι νὰ δανεισθῶσι, θέλουσι χρησιμοποίησιν τοῦ εἰς χρυσὸν ἀποθέματός των, καὶ τελικῶς θ' ἀναγκασθῶσι νὰ ἐγκαταλείψωσι τὸν κανόνα χρυσοῦ. Ἐν τῷ ἑβδόμῳ καὶ τελευταίῳ κεφαλαίῳ ἐξετάζει τὴν νεωτάτην ἐξέλιξιν. Ἐφ' ὅσον κατὰ τὸ σύστημα τοῦ χρυσοῦ κανόνος μέγα μέρος τῆς κυκλοφορίας δὲν καλύπτεται διὰ χρυσοῦ, ἔπεται ὅτι τὸ στοιχεῖον τῆς ἐμπιστοσύνης εἶναι ἡ πρώτη προϋπόθεσις τῆς καλῆς αὐτοῦ λειτουργίας. Ἡ ὑποχώρησις ταύτης προκαλεῖ μετακίνησιν κεφαλαίων καὶ ἐκθέτει εἰς κίνδυνον τὸν κανόνα χρυσοῦ. Ἐν συνεχείᾳ ἱστορεῖ τὴν τύχην τῶν διαφόρων νομισμάτων, τὴν ὑποτίμησιν τοῦ *reso* καὶ τοῦ *Milreis*, τὰς δυσχερείας τῆς Γερμανίας, τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς χρυσῆς βάσεως ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας καὶ τὰς συνεπείας ταύτης εἰς τὰς ἄλλας χώρας, τὰ διάφορα ληφθέντα συναλλαγματικὰ μέτρα.

Ἡ ἐγκατάλειψις τῆς χρυσῆς βάσεως ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας κατέστησεν ἔκδηλα τὰ μειονεκτήματα τοῦ κανόνος συναλλάγματος, διότι πολλοὶ χώροι, αἵτινες ἐκράτουν ὡς ἀπόθεμα συνάλλαγμα ἐπὶ Ἀγγλίας, ἔσπευδον νὰ ἐκκαθαρίσωσι τὴν θέσιν των, πωλοῦντες τὰς λίρας, τοῦθ' ὅπερ ἠῤῥξησε τὰς δυσχερείας τῆς Ἀγγλικῆς Τραπεζῆς, ἐκτὸς τῆς εἰς αὐτὴν ἐπελθούσης ζημίας ἐκ τῆς ὑποτιμήσεως τῆς λίρας. Ὡς ἐπακολούθημα τῆς τοιαύτης διαταραχῆς, ἥς αἰτία ἐγένετο ὁ κανὼν συναλλάγματος, ὑπῆρξεν ἡ σχεδὸν ἐγκατάλειψις τούτου.

Ἐν τέλει τοῦ κεφαλαίου ὁ συγγραφεὺς πιστοποιεῖ ὅτι ὁ κανὼν συναλλάγματος συνετέλεσεν εἰς τὴν κατάρρευσιν τοῦ εἰς τινὰς χώρας ἰσχύοντος πραγματικοῦ κανόνος χρυσοῦ καὶ ὑπέγραψεν ὁ ἴδιος τὴν καταδίκην του. Δεδομένου δ' ὅτι ἡ ἐπελθοῦσα γενικὴ πτώσις τῶν τιμῶν χαρακτηρίζει τὴν νῦν οἰκονομικὴν δυσπραγίαν, ἡ ἐγκατάλειψις τοῦ χρυσοῦ κανόνος ὑπὸ πλείστων κρατῶν, ἅτινα ἠκολούθησαν τὴν πρωτοβουλίαν τῆς Ἀγγλίας, ἀνέκοψε τὴν ἀντιπληθωρικὴν κίνησιν καὶ τὴν πτώσιν τῶν τιμῶν, ἐνῶ εἰς τὰς χώρας, αἵτινες διετήρησαν τὸν χρυσοῦν κανόνα ἢ προσπαθοῦσι διὰ διαφόρων μέτρων νὰ τὸν σώσωσιν, ἐξηκολούθησεν ἄνευ διακοπῆς ἡ πτώσις τῶν τιμῶν. Ἐπανερχεται ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῶν περιορισμῶν τῆς εἰσαγωγῆς καὶ καταλήγει ὅτι συγχέουν τὰς αἰτίας μὲ τὰ ἀποτελέσματα καὶ προσπαθοῦν νὰ διατηρήσωσι τὴν σταθερότητα τοῦ νομίσματος διὰ μέτρων, ἅτινα μόνον προκαλοῦσι νομισματικὰς διαταραχάς.

Εἰς τὰς τελευταίας σελίδας τοῦ βιβλίου, ὁ κ. Καθηγητὴς ποιεῖται μελλοντικὴν προοπτικὴν. Ὡς οὐσιώδεις αἰτίαι τῆς μεταπολεμικῆς καταρρεύσεως τοῦ χρυσοῦ κανόνος δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν αἱ ἐν μείζονι ἐκτάσει ἐφαρμογαὶ τοῦ κανόνος συναλλάγματος, ἐν συνδυασμῷ μὲ σφαλερὰν νομισματικὴν πολιτικὴν, αἱ ἀνῶμαλοι κινήσεις τῶν κεφαλαίων, τὰ ληφθέντα προστατευτικὰ εἰσαγωγικὰ μέτρα καὶ κατ' ἐξοχὴν ἡ κρατοῦσα γενικὴ δυσπιστία. Ἡ προβαλλομένη γνώμη τῆς ἀντιμετωπίσεως τῆς κρίσεως διὰ παραδοχῆς συστήματος ἐλεγχομένου πληθωρισμοῦ, ὅπως προκληθῇ ἡ ὑψωσις τῶν τιμῶν, δὲν στηρίζεται, διότι αἱ ἄλλαι χώραι θὰ

ήκολούθουν τὴν αὐτὴν τακτικὴν ἢ ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, θὰ ἐπὶ ἤρχετο ἕξοδος χρυσοῦ ἐκ τῆς χώρας, εἰς ἣν θὰ ἐφηρμόζετο μέτρον τοιοῦτον.

Ὁ σκοπὸς πάσης νομισματικῆς πολιτικῆς πρέπει νὰ εἴναι ἡ ἐπιδίωξις εὐσταθείας τοῦ νομίσματος, ἐγκειμένη εἰς τὴν σταθεροποίησιν τοῦ γενικοῦ ἐπιπέδου τῶν τιμῶν. Δέχεται ἀδιστάκτως, ὡς ἄλλως τε οἱ πλεῖστοι σήμερον τῶν εἰδικῶς μὲ τὸ νόμισμα ἀσχοληθέντων, τὸ δυνατόν τῆς τοιαύτης σταθεροποιήσεως τῶν τιμῶν. Ἀλλ' ὑπάρχει καὶ ἄλλο ζήτημα, ἐὰν εἶναι δυνατὴ ἡ σύγχρονος σταθεροποίησις τῶν ἐσωτερικῶν τιμῶν καὶ τῆς τιμῆς τοῦ συναλλάγματος, καὶ οὗ ζητήματος ἡ διφυὴς λύσις θ' ἀπετέλει τὸ ἰδεῶδες διὰ τὴν ὁμαλὴν ἐξελικτικὴν πρόοδον τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς. Τὰ δύο ταῦτα μεγέθη, εὐστάθεια τιμῶν καὶ εὐστάθεια συναλλάγματος γενικώτερον κρίνονται ὡς ἀντιτιθέμεθα καὶ ἡ ταυτόχρονος λύσις θεωρεῖται ὡς μὴ ἐφικτή. Ὁ συγγραφεὺς ἐν τούτοις δείκνυται αἰσιόδοξος. Ὡς τρεῖς βασικὰς ἀρχὰς θέτει τὴν ἐλευθερίαν τῆς κινήσεως τοῦ χρυσοῦ, διευκολυνομένην διὰ τῆς τραπεζικῆς πολιτικῆς, τὴν ἐλευθερίαν τῆς κινήσεως τῶν ἐμπορευμάτων καὶ τέλος τὴν ἐλευθερίαν τῆς κινήσεως τοῦ κεφαλαίου, προϋποτιθεμένης τῆς ὑπάρξεως ἐμπιστοσύνης μεταξὺ τῶν διαφόρων χωρῶν τῆς χρυσῆς βάσεως, ἥτις θὰ θεμελιωθῇ διὰ τῆς ἀνορθώσεως τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν. Αἱ δύο αὗται σταθεροποιήσεις τιμῶν καὶ συναλλάγματος δύνανται νὰ ἐπιτευχθῶσι καὶ ἰσχύοντος τοῦ χρυσοῦ κανόνος εἰς τὰς μεγάλας χώρας, ἐνῶ εἰς τὰς μικρὰς δύνανται νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐπωφελῶς ὁ κανὼν συναλλάγματος. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ λειτουργία τοῦ χρυσοῦ κανόνος θὰ διηκολύνετο μεγάλως, ἐὰν ἐπετυγχάνετο διακανονισμὸς τῶν ἐπανορθώσεων, τῶν πολεμικῶν χρεῶν καὶ τῶν διεθνῶν τοιούτων ἐπὶ λογικῆς βάσεως. Δεδομένου ὅμως ὅτι ἐπὶ τῆς λειτουργίας τοῦ χρυσοῦ κανόνος, ὁ χρυσὸς ὑπόκειται εἰς ταλαντεύσεις μακρὰς καὶ βραχείας ἐκτάσεως, ἵνα αὗται ἀποφευχθῶσιν, ἀπαιτεῖται συνεργασία τῶν ἐκδοτικῶν τραπεζῶν πρὸς ἐφαρμογὴν παραλλήλου πολιτικῆς.

Εἰ καὶ ἡδύνατό τις βεβαίως νὰ ἔχῃ ἀντιρρήσεις εἰς πολλὰς θέσεις ἃς δέχεται ὁ συγγραφεὺς, τὴν ἔκτασιν τῆς ἐπιδράσεως τῶν ἐν κυκλοφορίᾳ χρηματικῶν ποσοτήτων, τοῦ προεξοφλητικοῦ ἐπιτοκίου, εἰς τὴν ἰσοπεδωτικὴν δύναμιν, ἐν σχέσει πρὸς τὰς διεθνεῖς τιμὰς τῶν ἀύξομειώσεων τῶν χρηματικῶν ποσοτήτων, εἰς τὴν αὐτόματον ἐξίσωσιν τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν, εἰς τὸ ἄσκοπον τοῦ περιορισμοῦ εἰσαγωγῶν, εἰς τὸ δυνατόν διὰ τοῦ διευθυνομένου νομίσματος καὶ τῆς τραπεζικῆς πολιτικῆς συγχρόνου ἐπιτυχοῦς σταθερότητος τιμῶν καὶ συναλλάγματος, ἐν τούτοις ὀφείλει νὰ ὁμολογηθῇ ὅτι ὁ συγγραφεὺς πολλαχῶς ποιεῖται ἐπιφυλάξεις, δεχόμενος ἰδίως ὅτι ἡ πραγματικότης ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν θεωρίαν, ἐφ' ὅσον αἱ καταστάσεις εἰσὶν ὁμαλαί. Ἀτυχῶς ὅμως ἡ θεωρία, πηγάζουσα ἐκ τῆς σκέψεως καὶ ἐπιζητούσα ἐπαλήθευσιν ἐν τῇ πρακτικῇ, εὐρίσκεται πρὸ ἀνυπερβλήτου δυσχερείας ἀποδείξεως, τεθέντος ὅτι ἐν τῇ οἰκονομικῇ ζωῇ, πολλάκις ὁμαλαὶ συνθῆκαι δὲν ἀπαντῶνται, συνήθως ὥστε δεδικοιολογημένως θὰ ἡδύνατό τις νὰ εἴπῃ ὅτι τὴν ὁμαλότητα ἀποτελοῦσιν αἱ ἐναλλασσόμεναι ἀνώμαλοι καταστάσεις.

Ὁφείλω τελικῶς νὰ καταλήξω ὅτι ἡ συγγραφὴ ἀποτελεῖ ἐξάντλησιν τοῦ θέματος, ἀπεικονίζει τὰ γενόμενα καὶ γινόμενα, δίδει προοπτικὴν τοῦ μέλλοντος, καὶ προσκομίζει πρωτίστης τάξεως βοήθημα εἰς τὸν σοβαρὸν μελετητὴν καὶ τὸν ἐπιστήμονα. Ἀλλως τε δὲ αἱ διαφωνίαι ἀποτελοῦσι τὴν θεμελίωσιν πάσης ἐπιστήμης, διότι ἄνευ ἀσυμφωνίας καὶ διχογνωμίας, πᾶσα ἐπιστήμη θὰ καθίστατο στατική, ἐὰν ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας θὰ κατῴρθωνε κἂν νὰ συγκρατηθῇ, καὶ θὰ ἐβαίνειν εἰς ἀποτελμάτωςιν.

Ίσως θὰ ἡδύνατο νὰ προκληθῇ μεμψιμοιρία ἐκ τοῦ ὅτι ὁ κ. καθηγητὴς ἐχρησιμοποίησε τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν, στερῶν ἴσως πολλοὺς τῆς δυνατότητος μελέτης τοῦ ἔργου τούτου. Ἀντιθέτως φρονῶ ὅτι ἡ συγγραφὴ εἰς ξένην γλῶσσαν— ἄλλως τε δὲ πλεῖστοι ξένοι συγγραφεῖς, ἀνήκοντες εἰς Ἑθνη, ὧν ἡ γλῶσσα δὲν εἶναι διαδεδομένη, χρησιμοποιοῦσι γλῶσσαν τῶν μεγάλων Ἑθνῶν—συμβάλλει εἰς τὴν γνῶσιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιστήμης πέραν τῶν ὁρίων τῆς στενῆς πατρίδος μας, καὶ πρὸ παντὸς δεικνύει ὅτι ὑπάρχουσι καὶ Ἕλληνες ἐπιστήμονες δυνάμενοι νὰ δειχθῶσιν ἐφάμιλλοι τῶν σπουδαιοτέρων ξένων ἐπιστημόνων, νὰ πραγματευθῶσι τὰ δυσχερέστατα θέματα, νὰ προσδώσωσι νέον τι εἰς τὴν ἐπιστήμην, νὰ ἐργασθῶσι πρωτοτύπως, νὰ δώσωσι καταλλήλους γνώμας καὶ εὐθέτους λύσεις. Πάντως ἡ συγγραφὴ τοῦ κ. Ζολῶτα ἀποτελεῖ συμβολὴν οὐ μόνον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐπιστήμην, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν παγκόσμιον τοιαύτην.

Ἄλλως τε ἔχει δειχθῇ ὅτι ὁ κ. Ζολῶτας δὲν φείδεται κόπων. Τὴν μελέτην τοῦ *Griechenland auf dem Wege der Industrialisierung* ἐξέδωκεν ἀμέσως ἑλληνιστί. Δύναμαι νὰ θεωρήσω πιθανὸν ὅτι ὁ κ. καθηγητὴς θὰ πράξῃ τὸ αὐτὸ καὶ διὰ τὴν προκειμένην.

A. N. Σπουργίτης Δρ.

SIMIAND, FRANÇOIS. Le salaire, l'évolution sociale et la monnaie. Essai d'une théorie expérimentale du salaire. Paris (Alcan, Nouvelle bibliothèque économique) 1932, 3 τόμοι (σελ. XXXII-586-620-XLIV-152).

Ὁ François Simiand εἶναι ὁ θετικώτερος τύπος τοῦ ἐπιστήμονος τοῦ συνδυάζοντος, κατὰ τὴν παράδοσιν τοῦ Vilfredo Pareto, τὴν κοινωνιολογίαν μετὰ τὴν οἰκονομικὴν ἐπιστήμην. Ὅπαδός τῆς γαλλικῆς κοινωνιολογικῆς σχολῆς, ἀντιλαμβάνεται τὴν πολιτικὴν οἰκονομίαν ὡς τμῆμα τῆς καθόλου κοινωνικῆς ἐπιστήμης, ὡς κοινωνικὴν οἰκονομικὴν, ἐν τῇ κυριολεξίᾳ τοῦ ὅρου, καὶ προσπαθεῖ νὰ ἐφαρμόσῃ μετὰ τὴν συνειθισμένην ὀξυδέρκειάν του, καὶ εἰς αὐτήν, τὴν πειραματικὴν μέθοδον τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ τὰ διδάγματα τῆς κοινωνιολογίας. (Βλ. τὸ ἔργον του, *La méthode positive en science économie*, Paris 1911). Τὴν πειραματικὴν αὐτὴν μέθοδον ἀνευρίσκομεν ἐν πλήρει ἐφαρμογῇ καὶ εἰς τὸ τελευταῖον του θεμελιῶδες ἔργον περὶ τοῦ ἡμερομισθίου καὶ τοῦ νομίσματος.

Ὦνομάσαμεν τὸ ἔργον τοῦ ὁποίου μικρὰν ἰδέαν, ἀτελεῖ ἄλλωστε, σκοποῦν νὰ δώσουν αἱ γραμμαὶ αὐταί, θεμελιῶδες, διότι πράγματι, ὅχι μόνον ἀποτελεῖ τὸν καρπὸν μακρᾶς συνθετικῆς ἐργασίας, τῆς ὁποίας τὰ τμήματα ἐνεφάνισε κατὰ καιροὺς ὁ συγγραφεὺς εἰς τὸ Conservatoire des Arts et Metiers ὅπου συστηματικῶς ἐδίδασκε τὴν πολιτικὴν οἰκονομίαν καὶ εἰς τὴν Ecole pratique des Hautes études ὅπου μετέφερε, μέσα εἰς ὑψηλότερον ἐπίπεδον ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης, τὰ πορίσματα τῶν ἀναζητήσεών του, ἀλλ' ἀκόμη καὶ διότι περιλαμβάνει μαζὺ μετὰ τὰς ἀπόψεις τοῦ Simiand περὶ τοῦ ἡμερομισθίου καὶ τὴν ἀνάγλυφον ἀναπαράστασιν τῆς θετικῆς μεθόδου ἐργασίας, ὑπὲρ τῆς ὁποίας ἡγωνίσθη πάντοτε οὗτος, δυνάμενον ν' ἀποκληθῇ πραγματικὸν σύστημα κοινωνικῆς οἰκονομικῆς.

Κατὰ τὸν Simiand, ἡ κοινωνιολογία πρέπει νὰ συγκροτηθῇ κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, μάλιστα τῶν ἐξεταζουσῶν ἰδίως τὴν ὀργανικὴν φύσιν, ποὺ ἔχουν ἐπίσης περίπλοκον καὶ σύνθετον ὡς ἐκείνη ἀντικείμενον. Καὶ πρὸς τοῦτο πρέπει πρὸ παντὸς νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν μέθοδον τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, δηλαδὴ τὴν πειραματικὴν. Αὐτήν, ἄλλωστε, ἀκριβῶς τὴν ἔννοιαν ἔχει

ή αντίθεσις πού εμφανίζεται εἰς τὸν ὑπότιτλον τοῦ βιβλίου τοῦ Simiand : *essai d' une théorie expérimentale du salaire*. Οἱ δύο ὅροι, ἡ θεωρία ἀφ' ἑνός, καὶ τὸ πείραμα ἀφ' ἑτέρου, ἐτέθησαν παραπλεύρως διὰ νὰ τονισθῇ ὅτι δὲν πρόκειται νὰ προταθῇ καμμία ἐννοιοκρατική θεωρία, οὔτε ἐξ ἄλλου νὰ παραταχθοῦν πειραματικά παρατηρήσεις, ἀλλὰ πρόκειται ἀπὸ τὰ δεδομένα ἐκ τοῦ πειράματος καὶ τῆς παρατηρήσεως νὰ ληφθοῦν αἱ γενικαὶ γραμμαὶ καὶ αἱ κατευθύνσεις διὰ τὴν διαμόρφωσιν μιᾶς ὑγιоῦς θεωρίας. Πρόκειται δηλαδὴ νὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ θετική μέθοδος, ἡ στηριζομένη εἰς τὴν παρατήρησιν ἀφ' ἑνός καὶ εἰς τὸ πείραμα ἀφ' ἑτέρου, καὶ ἐπὶ τῶν κοινωνικῶν, εἰδικώτερον δὲ τῶν οἰκονομικῶν φαινομένων.

Τὸ πρᾶγμα φαίνεται, ἐκ πρώτης ὄψεως, παράδοξον. Πράγματι, τὸ πείραμα προϋποθέτει ἐκτὸς τῆς παρατηρήσεως καὶ τὴν δυνατότητα τῆς ἐπαναλήψεως τῶν φαινομένων τὰ ὁποῖα ἀποδεικνύουν ἢ πιθανολογοῦν τὴν ὑπαρξιν ἑνὸς κανόνος ἢ μιᾶς ἐμπειρικής παρατηρήσεως. Ὁ ἐπιστήμων τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν δύναται νὰ ἐπαληθεύσῃ εἰς οἵανδήποτε στιγμήν τὸ πείραμά του καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ πηγάζουσαν παρατήρησιν. Ὁ οἰκονομολόγος ὅμως δὲν ἔχει τὴν εὐχέρειαν αὐτὴν, ἀλλὰ περιορίζεται εἰς τὴν ἀπλὴν παρατήρησιν τῶν οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν φαινομένων καὶ τῶν ἀριθμῶν πού τὰ ἐκδηλώνουν. Ἐν τούτοις εἰς τὴν πραγματικότητα, ἡ πειραματική αὐτὴ μέθοδος εἶναι ἀξιόλογα δυνατόν νὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἐπιστήμην. Διότι πράγματι ὁ σκοπός, διὰ τὸν ὁποῖον ὁ ἐπιστήμων τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν κάμνει ἓνα πείραμα, συνίσταται εἰς τὸ ὅτι, οὗτος θέλει νὰ παραστῇ ὅχι τόσον εἰς τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πειράματός του, ὅσον εἰς τὴν παραγωγὴν αὐτοῦ, εἰς τὴν ἐξέλιξιν δηλαδὴ τῶν διαφόρων φάσεων πού περνᾷ, διὰ νὰ πραγματοποιηθῇ τὸ ζητούμενον φαινόμενον. Τὴν εἰκόνα αὐτὴν τοῦ «παραγομένου φαινομένου» (*phénomène se produisant*) ἡμπορεῖ νὰ συλλάβῃ καὶ ὁ οἰκονομολόγος, ἀρκεῖ νὰ θελήσῃ νὰ ἐξετάσῃ ὑπὸ τὸ πρῖσμα αὐτὸ τὰ οἰκονομικὰ φαινόμενα, ὅχι συνδυάζων ἀπλῶς τὰς διαφόρους καταστάσεις, ὑπὸ τὰς ὁποῖας ἐνεφανίσθησαν αὐτὰ κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ μέσα εἰς διαφόρους ἐποχάς, ἀλλὰ λαμβάνων ὑπ' ὄψιν ὅλας τὰς εἰδικὰς συνθήκας, πού εἶναι δυνατόν νὰ τὰ ἡλλοίωσαν κατὰ τὴν ἐξέλιξίν των. Εἰς τὴν τελευταίαν αὐτὴν παρατήρησιν θεμελιώνει ὁ Simiand τὴν μεθοδολογικὴν ἀρχὴν τῆς «ἀνεξαρτήτου ὁλότητος» (*integralité indépendante*), ἡ ὁποία ἐπιβάλλει τὴν ἐκκαθάρισιν τοῦ ἐξεταζομένου οἰκονομικοῦ φαινομένου ἀπὸ πάσης ἐξαρτήσεως αὐτοῦ ἐξ ἐκτάκτων παραγόντων καὶ συμβάλλει εἰς τὴν ὁλοκλήρωσιν τῆς παρακολουθήσεως τῆς παραγωγῆς του ὡς ἐνιαίου ὅλου.

Ἀλλὰ καὶ κατόπιν τῶν ἀνωτέρω, διὰ νὰ κατορθωθῇ ἡ ἐφαρμογὴ τῆς πειραματικῆς μεθόδου ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν ἐπιστημῶν, πρέπει νὰ τεθοῦν οἱ κανόνες, μετὰ τοὺς ὁποίους θὰ γίνῃ ἡ ἐκλογὴ τῶν στατιστικῶν δεδομένων καὶ ἡ παραβολὴ τῶν ἀριθμητικῶν των ἐκδηλώσεων. Ἐπὶ τοῦ λεπτοῦ δὲ αὐτοῦ σημείου θὰ πρέπει νὰ ἐγκαταλειφθῇ ἡ ἰδέα ὅτι «οἱ ἀριθμοὶ ἡμποροῦν πάντοτε νὰ συνδυασθοῦν μετ' ἄλλους ἀριθμοὺς» καὶ νὰ τεθῇ ἡ ἀρχὴ τῆς «ὁμοιογενοῦς ταξινομήσεως» (*ségrégation homogène*), δηλαδὴ τῆς ἐπιλογῆς τῶν χρησιμοποιουμένων διὰ τὰς παρατηρήσεις ἀριθμῶν ἐξ ἐκείνων πού ἔχουν τὴν ρίζαν των εἰς προϋποθέσεις ὅσον τὸ δυνατόν ὁμοιογενεῖς.

Καὶ πάλιν ὅμως, δίπλα εἰς τὰς ἀνωτέρω ἀρχάς, πού πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ ἡ πειραματικὴ οἰκονομικὴ μέθοδος, ἀπαιτεῖται νὰ ὑπάρχῃ ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλύτερα ταυτότης βάσεως εἰς τὰς παρατηρήσεις καὶ προσεκτικὴ ἐκλογὴ τῆς ἀποδεικτικῆς πειραματικῆς ἀξίας τῶν διαφόρων φαινομένων, συγχρόνως δὲ χρει-

άζεται νὰ τηρηθοῦν αἱ βασικαὶ ἀλήθειαι τῆς συνήθους πειραματικῆς μεθόδου τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, τὰς ὁποίας συμπληροῦν μόνον αἱ ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσαι ἀπόψεις ὡς πρὸς τὰς οἰκονομικὰς ἐπιστήμας. Ἡ συμπλήρωσις αὕτη ἦτο ἀπαραίτητος, διότι ἂν εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας ὑπάρχη ἡ δυνατότης τῆς συνεχοῦς ἐπαναλήψεως τοῦ πειράματος, τοῦ ὁποίου τὸ ἀποτέλεσμα βεβαιώνει περὶ τῆς ὀρθότητος τῆς ἀκολουθηθείσης ὁδοῦ καὶ τῆς καλῆς ἐπιλογῆς τῶν στοιχείων τῆς παρατηρήσεως, εἰς τὰς οἰκονομικὰς ἐπιστήμας, ἡ δυνατότης αὕτη δὲν ὑφίσταται καὶ πρέπει νὰ λαμβάνωνται ἐκ τῶν προτέρων ὅλα τὰ μέτρα πρὸς ἀποφυγὴν ἐνδεχομένων σφαλμάτων. Διὰ τὸν λόγον δὲ ἀκριβῶς αὐτὸν αἱ μεθοδολογικαὶ παρατηρήσεις προσλαμβάνουν τόσην ἔκτασιν καὶ τόσην σημασίαν εἰς τὸ ἔργον τοῦ Simiand

Περίεργον μόνον φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως πῶς ἡ μέθοδος αὕτη ἡ ὁποία λέγεται καὶ θέλει νὰ εἶναι πειραματικὴ τίθεται a priori ὡς σύνολον κανόνων, μὲ ἀρχάς, συνεπείας καὶ παραλλαγὰς (ἐκδηλουμένας εἰς τὸ ἐξεταζόμενον βιβλίον μὲ σωρεῖαν κατατάξεων, διὰ τὰς ὁποίας χρησιμοποιοῦνται ὅλα τὰ ψηφία τοῦ ἀλφαβήτου, μεγάλα καὶ μικρά) ποὺ πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ ὁ κοινωνιολόγος καὶ ὁ οἰκονομολόγος, ἂν θέλῃ νὰ καταλήξῃ εἰς ὀρθὰ ἀποτελέσματα. Ἡ ἐξήγησις ὅμως τοῦ πράγματος συνδέεται πρὸς τὰ λεχθέντα πρὸ ὀλίγου ὡς πρὸς τὴν διαφορὰν μεταξὺ τῶν θετικῶν καὶ τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν. Ἀληθῶς, ἐπὶ τῶν τελευταίων τὸ πείραμα δὲν εἶναι δυνατόν παρὰ μόνον ἀφ' οὗ προσδιορισθῇ ἀκριβῶς ἐκ τῶν προτέρων ἡ μέθοδος του, ἐνῶ ἐπὶ τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν, ἡ μέθοδος διαμορφώνεται ὕστερα ἀπὸ τὸ πείραμα καὶ ὡς ἀποτέλεσμα αὐτοῦ. Μὲ τὸν σαφεῖ ἐκ τῶν προτέρων καθορισμὸν τῆς μεθόδου δὲν ὑπηρετεῖται τίποτε ἄλλο, παρὰ μόνον ἡ προσπάθεια τῆς λήψεως ὅλων τῶν δυνατῶν προφυλάξεων πρὸς ἀποφυγὴν παρανοήσεων καὶ σφαλμάτων.

*
* *

«Μισθὸς εἶναι, κατὰ τὸν Simiand, τὸ ποσὸν τοῦ νομίσματος εἰς ἀντάλλαγμα τοῦ ὁποίου μισθώνεται ἡ ἀπλὴ ἢ σχετικῶς ἀπλὴ ἐργασία ἐνὸς ἐργάτου». Τὸ πρῶτον σημεῖον τοῦ ὁρισμοῦ τούτου εἶναι ὅτι στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀνταλλαγῆς, ὅτι προϋποθέτει ἓνα ἀνταλλακτικὸν οἰκονομικὸν σύστημα. Δεύτερον πρέπει νὰ παρατηρηθῇ ὅτι ἀπὸ τὸν ὁρισμὸν αὐτὸν ὁ μισθὸς δὲν ἐξετάζεται ὡς πραγματικὸς τοιοῦτος, ἀλλ' ὡς ποσὸν νομισμάτων, τῶν ὁποίων ἡ ὀνομαστικὴ τιμὴ τὸν ἀπαρτίζει. Τέλος προκύπτει ὅτι ὁ μισθὸς εἶναι ἀντάλλαγμα τῆς ἀπλῆς ἐργασίας, καὶ μόνης, δηλαδὴ ξεχωρίζεται ἀπὸ τὴν ἀμοιβὴν ποὺ ὁ ἴδιος ὁ ἐργάτης μπορεῖ νὰ εἰσπράττῃ ὅχι διὰ τὴν ἐργατικὴν του δύναμιν, ἀλλὰ διὰ παροχὰς ἄλλας, ὡς π.χ. τὴν παροχὴν πρώτης ὕλης κλπ. Τὸ οὐσιῶδες, μάλιστα, ὡς πρὸς τὸ τελευταῖον τοῦτο στοιχεῖον εἶναι νὰ μὴ ἐπέρχεται σύγχυσις μεταξὺ τῆς ἐργασίας καὶ τῆς διευθύνσεως, ποὺ χαρακτηρίζει τὸν ρόλον τοῦ ἐργοδότη.

Ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως, ὁ ὁρισμὸς τοῦ Simiand προϋποθέτει τὴν σύμβασιν ἐργασίας ὡς σύμβασιν μισθώσεως τῆς ἐργατικῆς δυνάμεως, εἰς τὰς λεπτομερείας ὅμως τῶν κατὰ μέρους ἀναλύσεων ποὺ ἀπαντοῦν εἰς τὸ ἐξεταζόμενον ἔργον καταφαίνεται ἡ ἰδιοτυπία ποὺ ἀναγνωρίζεται εἰς τὴν σύμβασιν αὐτήν, ἡ ὁποία εἰς τὴν σημερινὴν ἐποχὴν δὲν συμβιβάζεται εὐκόλως μὲ τὰς ἀρχὰς τῆς μισθώσεως ὑπηρεσιῶν τοῦ ἀστικοῦ δικαίου, καὶ δικαιολογεῖ μᾶλλον τὴν ἐκδοχὴν ὅτι ἀποτελεῖ ἀγοραπωλησίαν, τῆς ὁποίας ἀντικείμενον εἶναι τὸ ποσοστὸν τῆς κυριότητος ποὺ ἔχει ὁ ἐργάτης ἐπὶ τοῦ παραγομένου προϊόντος (βλ. Pic, *Législation industrielle*, 6η ἔκδ. 1931. σελ. 609).

*
* *

Ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως εἶναι γνωστόν, ὅτι ἡ θεωρία τοῦ ἐργατικοῦ μισθοῦ συνδέεται μὲ τὴν θεωρίαν τῆς ἀξίας καὶ ἰδίως μὲ τὴν βάσιν αὐτῆς. Κατὰ τὴν κλασσικὴν θεωρίαν τῆς ἀξίας (Ricardo), αὕτη, μολονότι ἐξαρτωμένη ἀπὸ τὴν προσφορὰν καὶ τὴν ζήτησιν, τείνει, εἰς ἐσχάτην ἀνάλυσιν, νὰ ἐξαρτηθῇ ἀπὸ τὸ κόστος τῆς παραγωγῆς. Δηλαδή ἡ βάσις τῆς ἀξίας εἶναι ἀπλῆ, συνισταμένη εἰς τὸ κόστος τῆς παραγωγῆς καὶ ἐκδηλουμένη διὰ τῆς συνεχοῦς τάσεως τῆς τρεχούσης τιμῆς νὰ ταύτισθῇ μὲ τὴν κανονικὴν τιμὴν τοῦ ἀγαθοῦ τὴν ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς τὴν ἀπλὴν ταύτην βάσιν τῆς ἀξίας, ἥτοι πρὸς τὸ κόστος τῆς παραγωγῆς. Κατὰ συνέπειαν, τὸ ἡμερομίσθιον τὸ ὁποῖον ὡς ἀμοιβὴ τῆς ἐργασίας τῆς συντελοῦσης εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ ἀγαθοῦ, ἀποτελεῖ τμῆμα τοῦ κόστους καθοριζόμενον ἀπὸ παράγοντας ξένους πρὸς τὴν ἀξίαν καὶ συνεπῶς καὶ πρὸς τὴν τιμὴν τοῦ παραγομένου ἀγαθοῦ, ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς ἀξίας ταύτης καὶ δὲν ἐπηρεάζεται ἀπὸ αὐτήν.

Κατ' ἄλλην θεωρίαν, τῆς ὁποίας αἱ ἀρχαὶ ἀνατρέχουν μέχρι καὶ τοῦ Adam Smith ἡ βάσις τῆς ἀξίας εἶναι μὲν ἀπλῆ, δὲν ἐγκτεται ὅμως εἰς τὸ κόστος τῆς παραγωγῆς, ἀλλ' εἰς τὴν χρησιμότητα τὴν ὁποίαν ὑπηρετεῖ τὸ ἀγαθὸν καὶ ἡ ὁποία καθορίζει κοινωνικῶς καὶ οἰκονομικῶς τὴν ἀξίαν του. Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην, ἡ τάσις τῆς τρεχούσης τιμῆς νὰ ταύτισθῇ μὲ τὴν λεγομένην κανονικὴν τιμὴν εἶναι ὅλως φαινομενικὴ καὶ ἐπιφανειακὴ. Διότι εἰς τὸ βάθος ἡ κανονικὴ τιμὴ δὲν ἀντιπροσωπεύει παρὰ τὴν τιμὴν τὴν ὁποίαν δημιουργεῖ ἡ ἀξία τοῦ ἀγαθοῦ, ἡ διαμορφουμένη ἀπὸ τὴν χρησιμότητά του καὶ ὁδηγοῦσα εἰς ἀναγκαστικὴν ἀνάλογον προσαρμογὴν καὶ τοὺς παράγοντας τοῦ κόστους τῆς παραγωγῆς μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸ ἡμερομίσθιον. Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ συλλογισμοῦ τούτου τελικῶς τὸ ἡμερομίσθιον ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν τιμὴν τοῦ ἀγαθοῦ εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ ὁποίου συμβάλλει. Ἡ ἄποψις αὕτη εἰς τὸ βάθος τῆς ταυτίζεται μὲ τὴν θεωρίαν τῶν ἐμμέσων ἀγαθῶν, τῶν ἀγαθῶν δηλαδή ἐκείνων τὰ ὁποία συντελοῦν εἰς τὴν δημιουργίαν ἄλλων, ὅπως ἡ ἐργασία, λαμβανομένη ὡς στοιχεῖον τῆς παραγωγῆς ἀφ' ἑνός, ἀλλὰ καὶ ὡς αὐτοτελὲς ἀγαθὸν—ἐμπόρευμα ἀφ' ἑτέρου. Τὰ ἔμμεσα ταῦτα ἀγαθὰ ἔχουν ἀξίαν ἐξαρτωμένην ἀπὸ τὴν ἀξίαν τῶν ἀγαθῶν, τὰ ὁποία τελικῶς παράγουν, δηλαδή ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἡ ἀξία τῆς ἐργασίας, ἡ ἐμφανιζομένη ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ ἡμερομισθίου, ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἀξίαν τοῦ παραχθέντος δι' αὐτῆς προϊόντος.

Ἀρνούμενη ἀμφοτέρας τὰς ἀνωτέρω ἐκδοχὰς ἡ θεωρία τῆς ὀριακῆς ἢ τελικῆς χρησιμότητος ἐξαρτᾷ τὴν ἀξίαν ὅχι ἐκ τῆς χρησιμότητος ἀπλῶς τοῦ ἀγαθοῦ, ἀλλ' ἐκ τῆς τελικῆς του χρησιμότητος, μὴ παραγνωρίζουσα ὅμως τὸν μικρὸν ἀλλ' οὐσιώδη ρόλον τὸν ὁποῖον παίζει εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῶν τιμῶν τὸ κόστος τῆς παραγωγῆς καὶ δίδουσα οὕτω τὸ ἔρεισμα εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς θεωρίας ἡ ὁποία ἀντιλαμβάνεται ὡς διπλὴν τὴν βάσιν τῆς ἀξίας, ἐξαρτωμένης τὸ μὲν ἐκ τοῦ κόστους τῆς παραγωγῆς τὸ δὲ ἐκ τῆς τελικῆς ἀξίας τοῦ ἀγαθοῦ (Marshall). Τὸ κόστος τῆς παραγωγῆς ἐμφανίζεται εἰς τὴν θεωρίαν ταύτην γενικώτερον, ὡς πόνος, μὴ χρησιμότης, ἡ ὁποία, ἐννοούμενη μὲ τὴν ὀριακὴν χρησιμότητα, δημιουργεῖ ἐν συνθέσει τὴν ἔννοιαν τῆς ἀξίας ἐνὸς ἀγαθοῦ. Κατὰ συνέπειαν, ἡ ἀξία τῶν παραγόντων τῆς παραγωγῆς ἐξαρτᾶται ἀφ' ἑνός μὲν καὶ προεχόντως ἀπὸ τὴν ὀριακὴν χρησιμότητα τοῦ παραγομένου ἀγαθοῦ, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου καὶ ἀπὸ τὸν πόνον τὸν ἀπαιτούμενον διὰ τὴν χρῆσιν τῆς προγενεστέρως διαμορφωμένης ἀξίας τοῦ ἐμμέσου ἀγαθοῦ ἢ τῆς παραγωγικῆς ὑπηρεσίας, εἰς τρόπον ὥστε τὸ ἡμερομίσθιον ἐξαρτᾶται, ἀφ' ἑνός ἀπὸ τὴν τιμὴν τοῦ ἀγαθοῦ ποὺ παράγει, ἀλλὰ συγχρόνως συντελεῖ εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς τιμῆς αὐτῆς.

Ἐν τούτοις εἶναι γνωστὸν ὅτι εἰδικῶς διὰ τὸ ἡμερομίσθιον τὸ πρᾶγμα ἐπολεμήθη ἰσχυρῶς (Böhm—Bawerk). Διότι ἐκρίθη ὅτι ἐπὶ τοῦ ἡμερομισθίου ὁ πόνος ἐλαχίστην ἔχει ἐπιρροήν, ἐμπρὸς εἰς τὴν ἀδυσώπητον ἀνάγκην τοῦ ἐργάτου νὰ χρησιμοποιήσῃ ἐν πάσῃ περιπτώσει τὴν ἐργατικὴν του δύναμιν. Κατὰ συνέπειαν τοῦτο θὰ κανονισθῇ εἰς τὸ ἐπίπεδον τῆς ὀριακῆς χρησιμότητος τῆς δεδομένης ἐργατικῆς δυνάμεως, τῆς παραγωγῆς δηλαδή τοῦ τελευταίου διαθεσίμου ἐργάτου. Ἡ κατὰ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἀντίρρησης, ὅτι ὁ πόνος δύναται ἐν προκειμένῳ νὰ παίξῃ τὸν ρόλον του, διότι ὁ χαμηλότερον ἀμειβόμενος ἐργάτης θὰ ἐργασθῇ ὀλιγώτερον, ἀποκρούεται, διότι τὸ ποσὸν τῶν ὥρων ἐργασίας δὲν καθορίζεται εἰς τὴν σύγχρονον κοινωνίαν ἀπὸ τὸν ἐργάτην ἀλλ' ἀπὸ τὰ κρατοῦντα ἔθιμα, τὰς διαφόρους συλλογικὰς ἢ κατὰ μέρος συμφωνίας κ.λ.π.

Καὶ ἐναντίον ὅμως τῆς ἐκδοχῆς αὐτῆς τῆς εἰδικῆς διὰ τὸ ἡμερομίσθιον, ἡδυνήθησαν νάντιταχθῶσι πλεῖσται ἀντιρρήσεις (Aftalion) ἐκ τῶν ὁποίων ἡ σπουδαιότερα εἶναι ἡ ἐκ τῆς ὑπάρξεως καὶ τοῦ ρόλου τῶν ἐργατικῶν σωματείων εἰς τὰς συγχρόνους κοινωνίας καὶ τῆς δυνάμεως καὶ ἐπιρροῆς αὐτῶν ἐπὶ τῶν ὄρων τῆς ἀγορᾶς ἐργασίας. Διὰ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς δυνάμεως τῶν ἐργατικῶν σωματείων, ἡ ρύθμισις τῶν ὄρων τῆς ἐργασίας ἔπαυσε νάποτελῇ ἀντικείμενον τοῦ ἐλευθέρου συναγωνισμοῦ καὶ τῆς ἀτομικῆς πρωτοβουλίας τοῦ ἐργάτου, ὁ ὁποῖος τείνει ὁλονὲν περισσότερον εἰς τὰ σύγχρονα δίκαια νὰ ἐξαφανισθῇ πίσω ἀπὸ τὸ συνδικάτον, τὸ ὁποῖον τὸν ὑποχρεώνει διὰ τῶν συλλογικῶν συμβάσεων τῶν ρυθμιστικῶν τῶν ὄρων ἐργασίας ποὺ καταρτίζει καὶ ποὺ θὰ τὸν δεσμεύουν εἴτε ἀποτελεῖ μέλος του εἴτε ὄχι (βλ. τὴν μελέτην μας: Ἡ συλλογικὴ σύμβασις ἐργασίας ὡς θεσμὸς τοῦ συγχρόνου δικαίου, Ἀθῆναι 1932). Εἰς τρόπον ὥστε νὰ δύναται νὰ λεχθῇ, παρὰ τὰς διαφόρους ἀντιρρήσεις περὶ τῆς ἀποτελεσματικότητος τῆς δράσεως τῶν συνδικάτων ἐπὶ τῶν ἡμερομισθίων, (βλ. π.χ. Colson, Ec. pol. 2, 1928 σελ. 253), ὅτι εἰς τὴν σύγχρονον κοινωνίαν διὰ τῆς ἰσχύος, ποὺ κάθε ἡμέραν προσλαμβάνουν εἰς μεγαλυτέραν κλίμακα τὰ ἐργατικὰ σωματεῖα, ξεφεύγει ἀπὸ τὴν ἀξίαν τοῦ παραγομένου ἀγαθοῦ, δηλαδή ἀπὸ τὴν ὀριακὴν χρησιμότητά του, ἡ ἀπόλυτος ρύθμισις τοῦ ἡμερομισθίου, ποὺ καθορίζεται καὶ ἀπὸ παράγοντας ἐσωτερικοῦς, δηλαδή ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τῆς ζωῆς τοῦ ἐργάτου. Ἡ ἀνάγκη αὕτη διαφέρει ἀπὸ ἐκείνην ποὺ ὠδήγησε τὸν Lassalle εἰς τὴν διατύπωσιν τοῦ περιφήμου σιδηροῦ νόμου του, διατηρεῖ ὅμως, μειουμένην ἐν τούτοις, ἐφ' ὅσον τοῦτο εἶναι δυνατόν μετὰ τὴν σημερινὴν οἰκονομικὴν κατασκευὴν, τὴν δεσπύζουσαν θέσιν τῆς ὀριακῆς χρησιμότητος τοῦ διὰ τῆς ἐργασίας παραγομένου ἀγαθοῦ καί, ἐν πολλοῖς, τὴν ὑπαρξιν μιᾶς ὑπεραξίας τῆς χρησιμότητος αὐτῆς ἀπέναντι τῆς καταβληθείσης ἐργασίας κατὰ προσαρμογὴν τῶν ἰδεῶν τοῦ Karl Marx ἐπὶ τῆς θεωρίας τῆς ὀριακῆς χρησιμότητος.

Τὸ βιβλίον τοῦ Simiand ἔρχεται, μετὰ τὰ στατιστικὰ δεδομένα ποὺ ρίπτει ἄφθονα εἰς τὸ μέσον καὶ μετὰ τὴν κοινωνιολογικὴν ἐρμηνείαν των εἰς τὴν ὁποίαν προβαίνει, νὰ χρωματίσῃ ἐντονώτερον ἀκόμη τὴν σύγχρονον αὐτὴν ἐρμηνείαν τοῦ καθορισμοῦ τοῦ ἡμερομισθίου.

Ὁ συγγραφεὺς του, ὁμιλῶν περὶ τῆς ὑψώσεως τῆς ἀμοιβῆς τῆς ἐργασίας κατὰ τὰ τέλη τοῦ 19ου καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 20ου αἰῶνος λέγει πῶς «ὅ,τι ἀποτελεῖ τὴν βᾶσιν τῆς ὑψώσεως αὐτῆς καὶ εὐρύτερον ἐνὸς γενικοῦ προσανατολισμοῦ εὐνοϊκοῦ εἰς τὴν ὅλην οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν δὲν εἶναι κἄν ἡ σύστασις τοῦ οἰκονομικοῦ μας συστήματος, δὲν εἶναι ἡ οἰκονομικὴ ἐλευθερία, δὲν εἶναι αἱ τεχνικαὶ πρόοδοι καὶ μεταμορφώσεις, δὲν εἶναι ὁ καπιταλισμός, οὔτε ὁ σοσιαλισμός, εἶναι ἡ ἀνακάλυ-

ψις καὶ ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν χρυσορυχείων τῆς Καλιφορνίας καὶ κατόπιν τῶν τοῦ Τράνσβααλ καὶ τοῦ Κλόνταϊκ». Δηλαδή τὸ πρῶτον κίνητρον ὅλης τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἐξελίξεως τῶν τελευταίων ἐτῶν πρέπει ν' ἀναζητηθῇ εἰς τὴν αὐξήσιν τῶν χρηματικῶν μέσων. Ἡ αὐξήσις αὕτη προῆλθεν ἀπὸ γεγονότα ὅπως συμπτωματικὰ (*faits évenementiels*, ὅπως λέγει ὁ Simiand), ὁδηγήσαντα εἰς τὴν τυχαίαν ἀνακάλυψιν κοιτασμάτων χρυσοῦ καὶ μεταβαλόντα οὕτω τὴν κοινωνικὴν κατάστασιν καὶ συνεπῶς καὶ τὴν κατάστασιν τῶν ἐργατῶν. Ὁ συλλογισμὸς τοῦ Simiand πρὸς ἀπόδειξιν τῆς θέσεώς του αὐτῆς εἶναι ὁ ἀκόλουθος: Ἡ ἀνακάλυψις νέων χρυσορυχείων καὶ ἡ ἔνεκα τούτου ἀφθονία τοῦ χρυσοῦ κατὰ τὰ τέλη τοῦ 19ου καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 20οῦ αἰῶνος ἐπέφερον τὴν ὑψώσιν τῶν τιμῶν τῶν διαφόρων ἀγαθῶν ἡ ὁποία ἐπέτρεψε καὶ ἐν πολλοῖς ἐπέβαλε τὴν καθιέρωσιν ὑψηλοτέρων ἡμερομισθίων. Ἀλλ' ἡ ἐπίδρασις τῆς ἀνακαλύψεως τῶν χρυσορυχείων δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὸ σημεῖον αὐτό. Διότι ἡ ψυχολογία τοῦ συγχρόνου *homo oeconomicus* εὐρίσκεται εἰς στενώτατον σύνδεσμον μὲ τὴν κοινωνικὴν κατασκευὴν τῆς ἐποχῆς πού ζῇ, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ἀντικειμενικὴν κοινωνικὴν πραγματικότητα καὶ προκαλεῖ τὴν δημιουργίαν μιᾶς πραγματικῆς καθολικῆς ψυχολογίας, πού διαμορφώνει τὰς ἀντιλήψεις περὶ τοῦ τρόπου τοῦ ζῆν καὶ τῆς στάθμης αὐτοῦ (*Standard of life*). Ἄν δὲ αἱ ἀντιλήψεις αὗται ἐπιδροῦν εἰς τὴν σημερινὴν κοινωνίαν, ὅπως ἐξετέθη παραπάνω, διὰ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ ποσοῦ τοῦ ἐργατικοῦ μισθοῦ, λόγῳ τῆς μεγάλης ἰσχύος τῶν συνδικάτων, τῶν ὁποίων ἡ δράσις ἀπομακρύνει τὸ ἡμερομίσθιον ἀπὸ τὸ *minimum* συντηρήσεως πού τοῦ ἐχάραξε ὁ Lassalle καὶ πού τοῦ ἔδωσε ὡς κόστος παραγωγῆς ὁ Marx, ἔχουν ὁμως τὰς ρίζας των εἰς ἄλλα αἷτια ὀφειλόμενα εἰς τὴν ἐκδήλωσιν, τὴν φαινομικὴν ἔστω, μιᾶς οἰκονομικῆς εὐημερίας, πού ἐπακολουθεῖ τὴν αὐξήσιν τῶν χρηματικῶν μέσων διὰ τῆς ἀνακαλύψεως τῶν νέων κοιτασμάτων χρυσοῦ.

Αὕτη εἶναι ἡ βάσις πρὸς τὴν ὁποίαν προσανατολίζει θεωρητικῶς τὰς παρατηρήσεις του περὶ τοῦ ἡμερομισθίου καὶ περὶ τῆς κοινωνικῆς ἐξελίξεως τοῦ νομίσματος ὁ Simiand εἰς τὸ κρινόμενον βιβλίον του. Τὸ βιβλίον ὁμως αὐτὸ ὑπερβαίνει, ἀπὸ ἀπόψεως ἐνδιαφέροντος, τὸ πλαίσιον τῆς βάσεως αὐτῆς. Διὰ νὰ καταδείξῃ τὴν κεφαλαιώδη σχέσιν μεταξὺ τῆς κινήσεως τῶν μισθῶν καὶ τῆς κινήσεως τῶν τιμῶν ὁ συγγραφεὺς του, ἐντοπίζων τὴν ἔρευνάν του εἰς τὴν Γαλλίαν προβαίνει εἰς μίαν «ἐκλεκτικὴν ἐπιθεώρησιν» (*revue sélective*) ἐπὶ εὐρυτάτων πεδίων. Καθορίζει, πρῶτον, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν στατιστικῶν στοιχείων, πού παρέχει καὶ ἐπεξεργάζεται θετικώτατα εἰς τὸ βιβλίον του, πέντε φάσεις τῆς κινήσεως τῶν ἡμερομισθίων εἰς τὴν Γαλλίαν: πρῶτον, σημαντικὴν ὑψώσιν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰῶνος· δεύτερον, πτώσιν, ἢ μᾶλλον περιορισμένην ὑψώσιν μέχρι τοῦ 1850· τρίτον, νέαν ὑψώσιν ἀπὸ τοῦ 1850 μέχρι τοῦ 1880· τέταρτον, ὑφεσιν ἀπὸ τοῦ 1880 μέχρι περίπου τοῦ 1900 καὶ τέλος νέαν σημαντικὴν ὑψώσιν μέχρι τοῦ 1930. Εἰς τὰ ἴδια περίπου συμπεράσματα εἶχε πρὸ ἐτῶν καταλήξῃ καὶ μὲ μικρὰς παραλλαγὰς ὡς πρὸς τὰ χρονικά των ὅρια, καὶ ὁ March. (βλ. Colson, *Cours d'économie politique*, τόμ. 2, 1928 σελ. 470).

Κατόπιν ἐξετάζει διαδοχικῶς τὰς διαφόρους κατηγορίας τῶν γεγονότων πού θὰ ἡμποροῦσαν νὰ ἔχουν σημειώσῃ παραλλήλους διακυμάνσεις, γεγονότων δημογραφικῶν, θρησκευτικῶν καὶ ἠθικῶν, νομικῶν εἰδῶν καὶ τρόπων παραγωγῆς, θεσμῶν καὶ μέσων διανομῆς κ.λ.π. καὶ συγκεντρώνει πολυτιμώτατα στοιχεῖα διὰ τὴν πλήρη εἰκόνα τοῦ θέματός του, τὸ ὁποῖον ἐν τούτοις ἀνάγει τελικῶς εἰς ἄμεσον ἐξάρτησιν ἀπὸ τοῦ νομίσματος καὶ τῆς κοινωνικῆς του ἐξελίξεως.

Ἄλλὰ ἡ ὑψωσις αὐτῇ τῶν ἡμερομισθίων, τὴν ὁποίαν ὁ Simiand ἀποδίδει εἰς τὴν αὖξιν τῶν χρηματικῶν μέσων, δὲν ἀναφέρεται μόνον εἰς τὸ ὀνομαστικὸν ἡμερομισθίον ὅπως θὰ ἡμποροῦσε νὰ νομίση κανεὶς ἐκ πρώτης ὄψεως. Πράγματι ἡ ὑψωσις τῶν τιμῶν προκαλεῖ μίαν γενικὴν οἰκονομικὴν εὐεξίαν, ἀνοίγουσαν μεγαλυτέρας διεξόδους εἰς τὰς ἐργατικὰς χεῖρας καὶ ἐλαττώνουσιν ἔτσι τὴν πιθανότητα τῆς εὐρείας ἐφαρμογῆς τοῦ σιδηροῦ νόμου. Ὡστε ἂν μὲ τὸ νέον ηὐξημένον ἡμερομισθίον τοῦ ὁ ἐργάτης εἶναι ὑποχρεωμένος νὰντιμετωπίσῃ ὑψωμένας τιμὰς, παραμένει ὅμως ἀκόμη ἐν περιθώριον τῆς αὖξήσεως, ποὺ ἀποτελεῖ πραγματικὴν προσθήκην εἰς τὴν ἀμοιβὴν τοῦ. Μὲ τὴν προσθήκην δὲ αὐτὴν ὁ ἐργάτης θὰ ὑπηρετήσῃ τὰς νέας ἀνάγκας τοῦ, τὰς ὁποίας δημιουργεῖ ὁ σύγχρονος πολιτισμός, ὑψώνων διαρκῶς τὴν στάθμην τῆς ζωῆς καὶ προκαλῶν ἔτσι, εἰς μίαν ἀλληλένδετον ἐνάρμογὴν ἐξελίξεων τὴν τάσιν τῆς ἐπιβολῆς νέων ηὐξημένων ἡμερομισθίων.

Μὲ τὰς παραπάνω ἐξηγήσεις δὲν καθαρίζονται ἐντελῶς ὅλα τὰ ζητήματα, ποὺ προκαλεῖ ἡ κοινωνικὴ τοποθέτησις τῆς οἰκονομικῆς ἐννοίας τοῦ ἡμερομισθίου, διότι ἰδίως ἡ ὑψωσις αὐτοῦ καὶ ὅταν εἶναι συνεχῆς καὶ δὲν ἀνακόπτεται ἀπὸ ὀξείας οἰκονομικὰς κρίσεις, ἀκολουθουμένας ἢ καὶ προκαλουμένας ἀπὸ εὐρείας ἐκτάσεως ἀνεργίαν, δὲν λύει τὸ πρόβλημα τῆς ἀξίας τῆς ἐργασίας, ἢ ὁποία ἐξακολουθεῖ ἐν τοῖς πράγμασι, νὰ ἐξαρτᾶται περισσότερο ἀπὸ τὸ minimum συντηρήσεως ἑνὸς ὑψηλοτέρου ἔστω ἐπιπέδου ζωῆς καὶ ὀλιγώτερον ἀπὸ τὴν ἀξίαν καὶ τὴν τιμὴν τοῦ ἀγαθοῦ ποὺ παράγει. Ἡ ἐξάρτησις δὲ αὐτῇ ἀποτελεῖ οἰκονομικὴν ἀνωμαλίαν, ποὺ προσθέτει μίαν ἀκόμη θεωρητικὴν ἐπιφύλαξιν διὰ τὸ κρατοῦν κοινωνικὸν σύστημα.

Γρηγ. Π. Κασσιμάτης

Dr. MARTHA GÖRLICH : Die Aufwandsteuern des Vereinigten königreiches Grossbritannien. (Finanzwissenschaftliche und volkswirtschaftliche Studien, herausg. von Prof. Dr. K. Bräuer. Heft 26). Jena, Uerlag von G. Fischer. 1932 S. 122+X.

Ἡ μελέτη τῶν φόρων καταναλώσεως ἢ δαπάνης, ὑπὸ τὴν εὐρυτέραν τῆς λέξεως σημασίαν (Aufwandsteuern) εἰς χώραν τινὰ παρουσιάζει τὸ χαρακτηριστικόν, ὅτι ἡ διαμόρφωσις τοῦ συστήματος τῶν φόρων τούτων ἐξαρτᾶται κυρίως ἀπὸ τὴν ἐκάστοτε φυσιολογίαν τῆς κοινωνικῆς τῆς οἰκονομίας. Κάθε σύστημα φόρων καταναλώσεως ἔχει καὶ τὴν ἰδιαιτέραν σφραγίδα τῆς ἱστορίας τῆς χώρας τοῦ. Τὸ τοιοῦτον ἰσχύει ἰδιαιτέρως διὰ μίαν χώραν, ὡς ἡ Ἀγγλία, ἥτις συνεπεῖα διαφόρων περιστατικῶν παρουσιάζει ἐν μέρει διάφορον ἐξέλιξιν ἀπὸ τὰ λοιπὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη.

Τὴν μελέτην τοῦ συστήματος τῶν φόρων καταναλώσεως εἰς τὴν Ἀγγλίαν, τὴν ἐξέλιξιν τούτων καὶ τὴν σημερινὴν των διαμόρφωσιν ἐπιχειρεῖ εἰς τὴν ἀνωτέρω μνημονευομένην ἐργασίαν ἡ Δις Martha Görlich.

Ἡ συγγραφεὺς διαίρει τὴν ἐργασίαν τῆς εἰς δύο μέρη, εἰς τὸ Γενικὸν καὶ εἰς τὸ εἰδικόν. Εἰς τὸ γενικὸν μέρος ἐκθέτει τὴν θέσιν καὶ τὴν σημασίαν τῶν φόρων καταναλώσεως εἰς τὸ πλαίσιον τοῦ οἰκονομικοῦ καὶ δημοσιονομικοῦ συστήματος τῆς Μεγάλης Βρεττανίας. Εἰς τὸ εἰδικόν μέρος ἐξετάζει ἀναλυτικῶς τοὺς καθ' ἑκάστον φόρους καταναλώσεως.

Οἱ φόροι καταναλώσεως ἐν γένει εἰς τὴν Ἀγγλίαν μέχρι τῶν μέσων τοῦ 17ου αἰῶνος ἀπετελοῦντο ἀποκλειστικῶς ἀπὸ τὸν δασμούς· τοῦτο δέον ν' ἀποδοθῇ· κατὰ τὴν συγγραφέα, εἰς τὸν νησιωτικὸν χαρακτηῖρα τῆς χώρας· τὸ ἔτος 1643 ἐπιβάλλονται τὸ πρῶτον οἱ «φόροι μεταφορᾶς» (acsise) ἐπὶ ὠρισμένων εἰδῶν καταναλώσεως ὡς τοῦ ζύθου, τοῦ οἴνου, τοῦ οἰνοπνεύματος, ἀργότερον δὲ ἐπὶ τοῦ καπνοῦ, τῆς ζακχάρεως, τοῦ κρέατος, τῆς μετάξης καὶ τινων ἄλλων προϊόντων. Ὁ φόρος κατεβάλλετο κατὰ τὴν πώλησιν τοῦ ἀντικειμένου. Βαθμιαίως οἱ φόροι οὗτοι, ὡς φόροι καταναλώσεως, ἐπεκτείνονται ἐφ' ὅλων τῶν ἀντικειμένων ἐνῶ οἱ ἄμεσοι φόροι περιορίζονται ἀντιθέτως. Οἱ φόροι ἐπὶ τῆς ἰδιοκτησίας εἶναι περιωρισμένης σημασίας. Τὰ 3)4 τῶν φόρων προήρχοντο ἀπὸ τοὺς φόρους καταναλώσεων (συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν δασμῶν). Αἱ φορολογικαὶ μεταρρυθμίσεις τῶν Pitt καὶ Peel ἐμείωσαν κατὰ τι τὴν ὑψηλὴν ἐπιβάρυνσιν τῶν φόρων καταναλώσεως διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ income tax καὶ τῆς καλυτέρας διαρρυθμίσεως τοῦ ὅλου φορολογικοῦ συστήματος.

Ἡ φορολογικὴ μεταρρύθμισις τοῦ 1910 ὑπὸ τοῦ Lloyd George μεταφέρει τελειωτικῶς τὸ βάρος τῆς φορολογίας ἐκ τῶν φόρων καταναλώσεως εἰς τοὺς ἀμέσους φόρους καὶ δὴ εἰς τὸν φόρον τοῦ εἰσοδήματος. Ἡ πολιτικὴ αὕτη συνεχίζεται ἔκτοτε πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην εἰς τρόπον ὥστε σήμερον αἱ σχέσεις ἀποδόσεως μεταξὺ φόρων καταναλώσεως καὶ λοιπῶν φόρων νὰ εἶναι πολὺ διάφοροι ἢ ἄλλοτε. Ἐκ τῶν ὑπὸ τῆς συγγραφῆς παρεχομένων στατιστικῶν πληροφοριῶν, λαμβάνομεν τὰς ἀποδόσεις τριῶν διαφόρων χρονικῶν περιόδων, ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν ὁποίων λαμβάνει τις ἰδέαν τῆς ἐξελίξεως τοῦ φορολογικοῦ συστήματος τῆς Ἀγγλίας.

	1879/80	1913/14	1925/26
		(εἰς ἑκατομμύρια λιρῶν)	
Φόροι καταναλώσεως ἐν γένει	Λίρ. 44	Λίρ. 75	Λίρ. 237
ἄμεσοι φόροι (ἰδίᾳ φόρος εἰσοδήματος).	Λίρ. 19	Λίρ. 84	Λίρ. 426

Ἡ σημερινὴ σύνθεσις τοῦ φορολογικοῦ συστήματος τῆς Ἀγγλίας ἐξακολουθεῖ νὰ βασίζεται ἐπὶ τῶν φόρων καταναλώσεως εἰς μεγάλην ἀναλογίαν, ἢ τελευταία αὔξεις τῶν εἰσαγωγικῶν δασμῶν καὶ ἡ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1932 ἐπαναφορὰ τοῦ δασμοῦ ἐπὶ τοῦ τείου, ὅστις εἶχε καταργηθῇ μόλις πρὸ δύο ἐτῶν, ἀποδεικνύει τὴν μεγάλην ἐξάρτησιν τοῦ ἀγγλικοῦ προϋπολογισμοῦ ἐκ τῶν φόρων καταναλώσεως.

Μετὰ τὴν ἐξέτασιν τῆς ἐξελίξεως τῶν φόρων καταναλώσεως ἡ συγγραφεὺς εἰσέρχεται εἰς τὴν συστηματικὴν κατάταξιν καὶ ἐξέτασιν τῶν ἰσχυόντων σήμερον φόρων καταναλώσεως ἐν Ἀγγλίᾳ. Τοὺς φόρους τούτους κατατάσσει ἡ συγγραφεὺς ὡς ἀκολούθως:

I. ΦΟΡΟΙ ΕΠΙ ΑΓΑΘΩΝ

1. Φόρος ἐπὶ ἀπολαυστικῶν εἰδῶν

α') Ζῦθος, β') Οἰνόπνευμα, γ') Οἶνος, δ') Μεταλλικὰ ὕδατα, ε') Καφές στ') καπνός.

2. Φόρος ἐπὶ εἰδῶν διατροφῆς

α') Ζάκχαρις, β') Κακάο καὶ ὅμοια γ') καρποὶ ἐν γένει, δ') τέλος διὰ τὴν πώλησιν εἰδῶν διατροφῆς εἰς ἐστιατόρια.

3. Φόρος ἐπὶ εἰδῶν πολυτελείας

α') Παιγνιόχαρτα, β') φυσική καὶ τεχνητὴ μέταξα.

4. Φόρος ἐπὶ διαφορῶν εἰδῶν

II. ΦΟΡΟΙ ΕΠΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

1. Φόρος κυκλοφορίας αὐτοκινήτων

2. Φόρος κέντρων διασκεδάσεως

Ἡ ἀνωτέρω κατάταξις τῶν φόρων καταναλώσεως ἀπὸ ἀπόψεως ἀντικειμένου ὀφείλεται εἰς ἱστορικοὺς μᾶλλον λόγους καὶ οὐχὶ εἰς θεωρητικὰς ἀπόψεις.

Ὁ τύπος τοῦ φορολογικοῦ μονοπωλίου δὲν ὑφίσταται εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Ἡ ἀντιμονοπωλιακὴ συνείδησις ὑφίσταται ἀπὸ τῆς 17 ἑκατονταετηρίδος ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Levy. Ἐκτὸς ὅμως τούτου αἱ ἐν Ἀγγλίᾳ συνθῆκαι ὡς πρὸς τὰ συνήθως μονοπωλούμενα εἶδη, τὸν καπνόν, τὸ οἶνόπνευμα, τὸ ἄλας, εἶναι πολὺ διαφορετικαὶ τῶν ἄλλων χωρῶν. Ὁ καπνὸς εἰσαγόμενος ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ὑπόκειται εἰς τὸν τελωνειακὸν δασμόν. Ἡ παραγωγή τοῦ οἶνοπνεύματος συγκεντρωμένη εἰς χεῖρας ὠρισμένων μεγάλων ἐπιχειρήσεων καθιστᾷ τὴν φορολογίαν εὐκόλον. Τὸ ἄλας ἀπαλλάσσεται πάσης φορολογίας.

Ἡ συγγραφεὺς ἐκθέτει ἀκολούθως τὸν τρόπον τῆς εἰσπράξεως τῶν φόρων καταναλώσεως, τὰς ὑπηρεσίας βεβαιώσεως καὶ εἰσπράξεως καὶ τὴν ἐν γένει ἀκολουθουμένην διαδικασίαν βεβαιώσεως. Εἰς τὸ δεύτερον μέρος τῆς ἐργασίας τῆς ἐκθέτει ἀναλυτικῶς τὰς κυριωτέρας διατάξεις τῶν φόρων καταναλώσεως.

Ἡ ὅλη ἐργασία τῆς Δδος Görlich εἶναι ἰδιαιτέρως ἐπιμελημένη καὶ σαφής, δίδει δὲ πλήρη εἰκόνα τῆς ὅλης ἐξελίξεως τοῦ συστήματος τῶν φόρων καταναλώσεως ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ τῆς διαμορφώσεως τοῦ ἰσχύοντος σήμερον συστήματος.

Ἄγγ. Θ. Ἀγγελόπουλος

FESGABE für HERMANN GROSSMANN : **Steuerwirtschaftliche Probleme der Gegenwart.** Herausgegeben von P. Deutsch, Berlin 1932.

—Ὁ καθηγητὴς Hermann Grossmann, ἐπ'εὐκαιρίᾳ τῆς 60δος τοῦ ὁποίου ἐξεδόθη ἡ ἀνωτέρω πανηγυρικὴ ἐκδοσις, ἀνήκει εἰς τὸν κύκλον τῶν ἐπιστημόνων τῶν ἀσχολουμένων μὲ τὸν κλάδον τῆς Ἰδιωτικῆς Οἰκονομικῆς ἐπιστήμης. Ἐδημοσίευσε πλείστα ἔργα σχετικὰ μὲ τὴν Ἰδιωτικὴν Οἰκονομικὴν, ὡς Πρύτανις δὲ τῆς Ἀνωτάτης Ἐμπορικῆς Σχολῆς τῆς Λειψίας, ἵδρυσε καὶ διευθύνει ἀπὸ τοῦ 1928 τὸ «Φορολογικὸν Ἰνστιτούτον» προσηρτημένον παρὰ τῇ Σχολῇ, ἡ συμβολὴ τοῦ ὁποίου ὑπῆρξε σημαντικὴ εἰς τὴν ἔρευναν τῶν διαφορῶν φοροτεχνικῶν ζητημάτων.

Εἰς τὴν ἔκδοσιν ταύτην συνεργάζονται ὁ πρόεδρος τοῦ Ἀνωτ. Φορολογικοῦ Δικαστηρίου τῆς Γερμανίας Καθηγητὴς κ. H. Dorn., ὁ καθηγητὴς κ. F. Geyler ὁ διευθυντὴς τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν κ. R. Grabower, ὁ τέως ὑφυπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν, καθηγητὴς κ. J. Popitz, ὁ κ. K. Runge, ὁ κ. K. Senf καὶ ὁ ὑφηγητὴς κ. Paul Deutsch.

Ὁ καθηγητὴς Dorn ἐξετάζει τὰ δημοσιονομικὰ συστήματα τῶν διαφορῶν χωρῶν καὶ ἰδίᾳ τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας, Γερμανίας καὶ Ἑνωμένων Πολιτειῶν ἐν συνδυασμῷ, πρὸς τὴν οἰκονομικὴν κρίσιν. Τονίζει ἰδιαιτέρως τὴν ἐπίδρασιν τῶν πολιτικῶν γεγονότων ἐπὶ τοῦ ἰσοζυγίου τῶν προϋπολογισμῶν καταλήγων εἰς τὸ ὅτι οἱ προϋπολογισμοὶ δὲν πρέπει νὰ ἐξετάζωνται σήμερον ἀπὸ ἀπόψεως ἀριθμῶν

ἀλλ' ἀπὸ ἀπόψεως Πολιτικῆς. Ἐφ' ὅσον δὲν ρυθμισθοῦν αἱ μεταξὺ τῶν Κρατῶν δανειακαὶ σχέσεις δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἔχωμεν ἀσφαλὲς καὶ σταθερὸν ἰσοζύγιον προϋπολογισμοῦ.

Ὁ καθηγητὴς Ceyler πραγματεύεται τὸ ζήτημα τῆς πολλαπλῆς φορολογήσεως τοῦ εἰσοδήματος εἰς τὸ πλαίσιον τῆς διεθνοῦς καὶ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας ὃ δὲ Grabower ἐξετάζει τὴν θέσιν τοῦ ἐλέγχου τῶν ἐμπορικῶν βιβλίων εἰς τὸ ὅλον φορολογικὸν σύστημα.

Ὁ Johannes Poritz ἀσχολεῖται μὲ τὸ ζήτημα ἐὰν καὶ κατὰ πόσον τὰ ἐλευθέρια ἐπαγγέλματα πρέπει νὰ ὑπάγωνται εἰς τὴν φορολογίαν τοῦ ἐπιτηδεύματος. Κατόπιν τοῦ νόμου τῆς 17 Ἀπριλίου 1930, δυνάμει τοῦ ὁποίου ἡ Πρωσσία ὑπήγαγε τὰ ἐλευθέρια ἐπαγγέλματα εἰς τὸν φόρον τοῦ ἐπιτηδεύματος, ἐδημιουργήθη μεγάλη συζήτησις ἐν Γερμανίᾳ μεταξὺ τῶν διαφόρων ἐπιστημόνων καὶ τῶν ἐνδιαφερομένων, ἐὰν ἡ ἀπόφασις αὕτη τῆς πρωσσικῆς Κυβερνήσεως ὑπῆρξεν ὀρθή. Ὁ Poritz ἐξετάζει ἐν ἐκτάσει καὶ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως τὸ ζήτημα, καταλήγει δὲ εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι εἰς ἡν περίπτωσιν ἀπαλλαγοῦν τοῦ φόρου ἐπιτηδεύματος θὰ πρέπει νὰ συμπεριληφθοῦν εἰς τὸν φόρον τῶν δημοτῶν (Burgersteuer—κοινοτικός φόρος ἐν Γερμανίᾳ) καὶ νὰ φορολογηθοῦν κατὰ τι βαρύτερον τῶν ἄλλων δημοτῶν.

Τὰ φορολογικὰ προβλήματα τὰ ὁποῖα ἀνακύπτουν εἰς μίαν ἐμπορικὴν ἐπιχείρησιν καὶ γενικώτερον αἱ σχέσεις μεταξὺ φορολογικοῦ δικαίου καὶ Ἰδιωτικῆς Οἰκονομικῆς ἐξετάζονται ὑπὸ τοῦ κ. Kurt Rünge.

Ὁ κ. Deutsch προσπαθεῖ ἐν τέλει νὰ προσδιορίσῃ τὰς συνθήκας τῆς ἀγορᾶς ἐπὶ τῇ βάσει τῆς φορολογικῆς στατιστικῆς. Ἡ χρησιμοποίησις τῶν στατιστικῶν δεδομένων τῶν διαφόρων φορολογιῶν διευκολύνει τὴν ἐξέτασιν πλείστων ζητημάτων, ἡ διευκρίνισις τῶν ὁποίων ἀνευ ἀριθμῶν θὰ ἦτο δύσκολος, ἂν μὴ ἀδύνατος.

Ἡ ὅλη ἐκδοσις, εἰς τὴν ὁποίαν συνεργάζονται τόσον διαπρεπεῖς ἐπιστήμονες, συμβάλλει τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἐξέτασιν πλείστων δημοσιονομικῶν ζητημάτων.

Ἄγγ. Θ. Ἀγγελόπουλος

Les doctrines monétaires à l'épreuve des faits (Διαλέξεις Σχολῆς Πολιτ. Ἐπιστημῶν Παρισίων) Παρίσιοι 1932.

Ἡ «Société des anciens élèves et élèves de l'Ecole Libre des Sc. Politiques τῶν Παρισίων ἀκολουθοῦσα καθιερωθεῖσαν ἀπὸ εἰκοσαετίας καὶ πλέον παράδοσιν, ὁργανώνει κατ' ἔτος ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς Σχολῆς διαλέξεις (grandes conférences) ἐπὶ ἐπικαίρων πάντοτε θεμάτων, διεθνοῦς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐνδιαφέροντος.

Αἱ διαλέξεις αὗται ἐκτυπούμεναι εἰς ἰδιαίτερον βιβλίον, διανέμονται εἰς τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου, εἶναι δὲ ἐνδιαφέρουσαι τόσον διὰ τὸ ἀναπτυσσόμενον θέμα, ὅσον καὶ διὰ τὰ πρόσωπα, διεθνοῦς κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον φήμης, ἅτινα ἐπιφορτίζονται νὰ τὸ ἀναπτύξουν.

Αἱ κατὰ τὸ παρελθὸν σχολικὸν ἔτος 1931—32, ὁργανωθεῖσαι τέσσαρες ἐν ὅλῳ τοιαῦται διαλέξεις, ἀνεφέροντο εἰς τὰς μεταπολεμικὰς νομισματικὰς θεωρίας.

Τὰ διάφορα πράγματι μέτρα εἰς τὰ ὁποῖα διαρκοῦντος τοῦ πολέμου, προσέφυγον ὅλα σχεδὸν τὰ κράτη πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ἀναγκῶν του, ἐπέφερον τοιαύτην ἀναστάτῳσιν, ὥστε κατὰ τὴν λήξιν του, ὅλος ὁ κόσμος εὐρέθῃ πρὸ οἰκονομι-

κοῦ χάους. Ἀπὸ τῆς ἐπομένης τῆς ἀνακωχῆς, τόσον οἱ νικηταὶ ὅσον καὶ οἱ ἡττημένοι, ὡς πρῶτιστον καθῆκον οἰκονομικῆς ἀναρθώσεως ἐθεώρησαν τὴν νομισματικὴν των ἐξυγίανσιν. Τὰ διάφορα δὲ μέτρα, ἅτινα ἐφήρμοσαν ταῦτα διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἔφεραν εἰς πλήρες φῶς τὴν σπουδαιότητα τῶν νομισματικῶν φαινομένων καὶ τῶν ταραχῶν, τὰς ὁποίας οἰαδήποτε ἀστάθεια τοῦ νομίσματος, ἐπιφέρει μοιραίως εἰς ὅλα τὰ ἐπίπεδα τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας.

Σχετικὴ τις ἡρεμία ἐπελθοῦσα προσωρινῶς μετὰ τὸ 1925, κατόπιν τῆς νομισματικῆς σταθεροποιήσεως ἀρκετῶν κρατῶν, διεσαλεύθη ἐκ νέου εἰς σημεῖον ὥστε ὀλίγα ζητήματα νὰ ἀπαιτοῦν σήμερον τόσην βαθεῖαν ἀνάλυσιν τῶν αἰτίων καὶ ἀποτελεσμάτων, ὅσην τὰ σχετιζόμενα μὲ τὴν λειτουργίαν τοῦ νομισματικοῦ συστήματος, ἰδίως μετὰ τὴν οἰκονομικὴν ἐξάρθρωσιν ποὺ ἐπέφερεν εἰς ὅλον τὸν κόσμον ἡ ἐγκατάλειψις τῆς χρυσοῦς βάσεως ἐκ μέρους τῆς Ἀγγλίας.

* *

Ἡ πρώτη τῶν διαλέξεων τούτων (1-2-1932) μὲ ὁμιλητὴν τὸν κ. Fr. Herbet (Διευθ. Συμβ. τῆς Sée des Etudes et d'Informations Financières) ἀναφέρεται εἰς τὸ ζήτημα τοῦ ἀργύρου. Ἐν τῶν σπουδαιότερων νομισματικῶν προβλημάτων τῶν τελευταίων ἐτῶν εἶναι πράγματι ἡ ραγδαία πτώσις τῆς τιμῆς τοῦ ἀργύρου ἰδίως ἀπὸ τοῦ 1929, πτώσις ὑπολογιζομένη εἰς τὸ ἥμισυ τῆς ἀξίας τῆς μέσης τιμῆς 1895—1915. Ὁ ἀγορητὴς ἀφοῦ ἀναπτύξῃ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀργύρου ὡς μέσου πληρωμῆς ἀπὸ τοῦ 1873 καὶ ἐντεῦθεν, ἐξετάζει ἔπειτα τὴν διαρκῆ πτώσιν του, τὰ αἷτια (ὑπερπαραγωγή, περιορισμένη κατανάλωσις) καὶ τὰς συνεπείας τῆς πτώσεως ταύτης, ὡς καὶ τὰ διάφορα σχέδια ἅτινα ἀπὸ τοῦ 1929 προτάθησαν διὰ τὴν σταθεροποίησιν τῆς τιμῆς του. Ἡ ἐξέτασις τῶν σχεδίων τούτων—Darling, Kunwald, Wheeler καὶ Borah—ἀποτελεῖ τὸ βον καὶ κυριώτερον μέρος τῆς διαλέξεως τοῦ κ. Herbet.

Κατὰ τὸ σχέδιον Darling (Δοῦ τῆς Midland Bank) τὸ ἐπιτόκιον τῆς σταθεροποιήσεως τῆς ἀξίας τοῦ ἀργύρου πρὸς τὸν χρυσὸν πρέπει νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὴν ἀναλογίαν 1 πρὸς 20, ἥτοι κατὰ τὸ σχέδιον τοῦτο ἡ ἀξία τοῦ ἀργύρου τριπλασιάζεται. Κατὰ τὸν γερμανὸν Kunwald ἡ σταθεροποίησις τῆς ἀξίας τοῦ ἀργύρου θὰ ἐπέλθῃ διὰ τῆς αὐξήσεως τοῦ τίτλου καὶ τοῦ βάρους τῶν ἀργυρῶν νομισμάτων. Ἐάν, λέγει ὁ Kunwald, τὰ κυκλοφοροῦντα σήμερον ἀργυρᾶ νομίσματα ὀνομαστικῆς ἀξίας 4 δισεκατ. λ. θελήσωμεν ὅπως περιέχουν πραγματικὴν τοιαύτην ἀξίαν εἰς τὴν σημερινὴν τιμὴν τοῦ ἀργύρου, ὁλόκληρος τότε ὁ ὑπάρχων σήμερον ἄργυρος δὲν θὰ ἐπῆρκει πρὸς τοῦτο. Κατὰ τὰ σχέδια τέλος τῶν ἀμερικανῶν γερουσιαστῶν Wheeler καὶ Borah—ὑπὸ συζήτησιν πρὸ τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Γερουσίας—ἡ σταθεροποίησις αὕτη θὰ ἐπέλθῃ διὰ τῆς ὑποχρεώσεως τῶν συμμάχων ὅπως ἐξοφλήσουν τὰ πρὸς τὴν Ἀμερικὴν χρέη των διὰ τῆς ἀγορᾶς ἀργύρου.

Τὸ πρῶτον τῶν ἀνωτέρω σχεδίων—Darling—προσκορπεῖ εἰς κάποιον μειονέκτημα, διότι ἡ ἐκδοτικὴ τράπεζα θὰ ἀγοράζῃ ἀπεριορίστως ἄργυρον, ὅποτε θὰ ἐβλεπετο ἐξατμιζόμενον τὸ εἰς χρυσὸν ἀπόθεμά της ἢ, ὅπερ πιθανώτερον, θὰ προβαίνη τμηματικῶς εἰς τὴν ἀγοράν του, ὅποτε πάλιν ἡ τιμὴ τοῦ ἀργύρου θὰ ἐκυμαίνετο ἀδιακόπως.

Τὸ σχέδιον Kunwald, σχολιασθὲν ὑπὸ τοῦ «Financial Times» καὶ τῆς «Ἐφημερίδος τῆς Φραγκφούρτης» εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 1931, προϋποθέτει διεθνῇ συνενόησιν, τῆξιν ὅλων τῶν ἀργυρῶν νομισμάτων, ἀπαγόρευσιν ἀγορᾶς ἀργύρου τῶν ἀποθεμάτων τῶν Κρατῶν κατὰ τὸ διάστημα τῆς συμφωνίας, πιστοποιητικὰ ἀργύρου πρὸς ἀντικατάστασιν ὠρισμένης ποσότητος δυσμετακομίστου διὰ μεγάλας

πληρωμάς. Ἐὰν ἐπὶ πλέον, ὅπερ λίαν πιθανόν, ἡ πράξις αὕτη ὕψωνε τὴν τιμὴν τοῦ ἀργύρου πέραν ὠρισμένου ὁρίου, θὰ προῦκαλεῖτο τότε μερική ἐξαφάνισις του πρὸς ζημίαν τῶν ἐκδοσάντων τὸ νόμισμα κρατῶν. Θὰ συνεσσωρεύοντο τότε νέαι ποσότητες ἀργύρου, αἵτινες θὰ προυκάλουν καὶ αὐταὶ νέαν πτώσιν, εἰς δὲ τὸ τέλος θὰ εὕρισκόμεθα πάλιν εἰς τὸ σημερινὸν σημεῖον, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι τὰ Κράτη θὰ ἦσαν κάτοχα ἀργύρου ἀκριβοπληρωθέντος.

Εἰς τὰ ἀνωτέρω δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν καὶ τὴν πρότασιν μερικῶν, ὅπως μέρος τοῦ καλύμματος τῶν ἐκδοτικῶν τραπεζῶν συνίσταται ἐξ ἀργύρου, ὅστις δὲν θὰ χρησιμοποιηῖται μὲν διὰ διεθνεῖς πληρωμάς, θὰ ἀντικαθίστα ὅμως μέρος τοῦ εἰς τὰ ταμεῖα τῶν ἐκδοτικῶν τραπεζῶν εὕρισκομένου ἀθίκτου καλύμματος. Θὰ ἐπετυγχάνετο οὕτω σταθεροποιήσις τῆς ἀξίας τοῦ ἀργύρου, δεδομένου ὅτι ἡ ὑποτίμησις του ὀφείλεται ἐν μέρει εἰς τὴν ἀχρήστευσίν του ὡς νομισματικοῦ μετάλλου.

Νομίζομεν ὅτι οἰαδήποτε τῶν ἀνωτέρω προτάσεων καὶ ἂν ἐφαρμοσθῇ, οὐδὲν ἐπιτρέπει νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι ὁ ἀργυρος θὰ κληθῇ ἐκ νέου νὰ παίξῃ τὸν ρόλον διεθνοῦς νομίσματος.

*
* *

Ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῶν ἐκδοτικῶν τραπεζῶν, τὸ ὁποῖον ἀπετέλεσε τὸ θέμα τῆς βας διαλέξεως (19—2—1932), ὁ ἀγορητὴς ταύτης κ. L. Rommery ἀναπτύσσει ἐν πρώτοις τὴν ἐξέλιξιν τοῦ θεσμοῦ τούτου ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐκδόσεως, χωρὶς νὰ καθορίζῃ ὅμως καὶ τὰς ἰδίας του ἀντιλήψεις ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης. Τὸ ζήτημα τοῦτο προκάλεσαν ἄλλοτε σφοδρὰς συζητήσεις μεταξὺ τῶν συγγραφέων τῶν διαφόρων σχολῶν, καὶ τοῦ ὁποῖου ἐνθερμος ὑποστηρικτὴς ἦτο ὁ C. Seneuil ἐλύθη σήμερον ὁριστικῶς. «Ἡ ἀπόλυτος ἐλευθερία, ἔλεγεν οὗτος, θέ εἶναι τὸ καλλίτερον καὶ ἀσφαλέστερον σύστημα, τὸ δυνάμενον νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς τὰς ἐκδοτικὰς τραπεζάς». Αἱ ἐλπίδες ὅμως τοῦ C. Seneuil δὲν ἐπραγματοποιήθησαν, ἡ δὲ ἐλευθερία αὕτη περιωρίσθη σήμερον εἰς σχετικὴν τινα ἀνεξαρτησίαν τοῦ ἐκδοτικοῦ ἰδρύματος ἔναντι τοῦ Κράτους, ἀνεξαρτησίαν τὴν ὁποίαν, ὡς γνωστόν, ἐπρότεινε τόσον ἡ παγκόσμιος οἶκον. συνδιάσκεψις τῶν Βρυξελλῶν ὅσον καὶ τῆς Γενούης.

Τὸ μεταπολεμικὸν ἐκδοτικὸν σύστημα, ὡς ἀποτελέσαν τὸ θέμα ἰδιατέρων διαλέξεων, μόλις ἐθίχθη ὑπὸ τοῦ κ. Rommery ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ λεγόμενον «κάλυμμα τῶν ἐκδοτικῶν τραπεζῶν». Ὁ κ. Rommery λοιπὸν οὐδεμίαν δίδει σημασίαν εἰς τὴν ἀναλογίαν, ἡ ὁποία πρέπει νὰ ὑπάρχῃ μεταξὺ τοῦ καλύμματος καὶ τοῦ ποσοῦ τῶν κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων ἢ τοῦ ἀθροίσματος τούτων καὶ τῶν καταθέσεων.

Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου εἶναι πρόσφατος ἀκόμη ἡ μεταξὺ τοῦ κ. Μαξίμου καὶ Διομήδη διεξαχθεῖσα διὰ τοῦ ἡμερησίου τύπου συζήτησις. Ὁ κ. Χαριτάκης, ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο, εἶναι τῆς γνώμης ὅπως πρὸς καθορισμὸν τῆς ἀναλογίας ταύτης μὴ λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν τὸ σύνολον τῶν καταθέσεων ὅψεως, διότι μέρος τούτων παραμένει ἀζήτητον, χρησιμοποιούμενον ὡς ἀντίκρουσμα τῆς κινήσεως τοῦ συμψηφιστικοῦ γραφείου. Δὲν παραδέχεται ὥστε ὁ κ. Rommery τὴν θεωρίαν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι τὸ «κάλυμμα» τῶν κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων, ὄχι μόνον θεωροῦν τὸ ἅπαντον τῆς ἀξίας τοῦ νομίσματος καὶ τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως μιᾶς χώρας, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἡ ἐλαχίστη μείωσίς του ὁδηγεῖ εἰς οἰκονομικὸν βάραθρον. Ἡ θεωρία αὕτη προέρχεται, ὡς γνωστόν, ἀπὸ τὴν μακρὰν χρῆσιν ἡ ὁποία συνέδεσε τὴν ἔννοιαν τοῦ χρήματος μὲ τὰ πολυτίμα μέταλλα.

Κατὰ τὸν κ. Rommery, ὅ,τι σταθεροποιεῖ ἓνα νόμισμα δὲν εἶναι τόσον τὸ εἰς χρυ-

σόν απόθεμα, ὅσον ἡ γενικὴ δημοσιονομικὴ καὶ οἰκονομικὴ πολιτικὴ τῆς χώρας καὶ ὁ ἐπιδέξιος χειρισμὸς τοῦ προεξ. τόκου. Ἡ πεποίθησις εἰς τὸ νόμισμα μιᾶς χώρας βασίζεται εἰς τὴν πεποίθησιν ἐπὶ τῆς πίστεως τῆς ἐκδοτικῆς τραπεζῆς καὶ τοῦ Κράτους καὶ ὅχι ἐπὶ τοῦ καλύμματος. Τὸ τοιοῦτον, νομίζομεν, ὅτι δὲν εἶναι τι τὸ νέον, οὐδέποτε ὅμως τοῦτο ἦτο τόσο ἀληθὲς ὅσον σήμερον. Παράδειγμα ἡ τράπεζα τῆς Γαλλίας, ἡ ὁποία ἐπὶ δεκαετηρίδας ἐτήρησε σταθερὸν τὸ γαλλικὸν φρ. χωρὶς νὰ δεσμεύηται ὑπὸ ποσοστοῦ ἀθίκτου καλύμματος. Μὴ λησμονῶμεν ἐπὶ πλέον ὅτι ἐκεῖνο ποῦ ἔφερεν εἰς κίνδυνον τὴν λίρ. καὶ ἠνάγκασε τὴν Ἀγγλ. νὰ ἄρῃ τὴν χρυσὴν βάσιν, δὲν εἶναι τόσο ἡ ἔλλειψις καλύμματος, ὅσον ἡ οἰκονομικὴ, δημοσιονομικὴ καὶ νομισματικὴ πολιτικὴ τῆς χώρας. Πρὸς τὴν θεωρίαν ταύτην συμφωνεῖ καὶ ὁ καθηγητὴς G. Martin, ἐπιμένων κυρίως ἐπὶ τῆς πίστεως τῆς χώρας καθόλου καὶ κυρίως τῆς Κρατικῆς αὐτῆς πίστεως, ὡς ὅρου πρωτεύοντος καθορίζοντος τὴν ἐπικαταλλαγὴν. Τὴν θεωρίαν ταύτην ἀπεδοκίμασαν, ὡς γνωστόν, ὁ Sprangue, ὁ Cassel καὶ ὁ Kaynes, χαρακτηρίσαντες ταύτην ὁ μὲν βος ὡς «ἀνόητον παράδοσιν», ὁ δὲ τελευταῖος ὡς «βάρβαρον λείψανον» (Réforme monétaire σελ. 198).

Ὁ κ. Pommeroy δὲν παραδέχεται τὴν θεωρίαν τοῦ καθηγητοῦ Cassel, ὡς πρὸς τὸν ρόλον τῶν ἐκδοτικῶν τραπεζῶν, ἥτοι ρυθμιστῶν τῆς σταθεροποιήσεως τῶν τιμῶν. Ἡ ἐκδοτικὴ τράπεζα, ὅχι μόνον πρέπει νὰ παρακολουθῇ ἐκ τοῦ πλησίον τὰς τιμὰς, λέγει ὁ κ. Cassel, ἀλλὰ καὶ νὰ προβλέπῃ τὰς διακυμάνσεις των. Κατὰ τὸν κ. Cassel, τὴν γνώμην τοῦ ὁποίου συμμερίζεται καὶ ὁ κ. Keynes αἱ ἐκδοτικαὶ Τράπεζαι δύνανται νὰ σταθεροποιήσουν τὰς τιμὰς, δι' ἐπιδεξίου χειρισμοῦ τῶν πιστώσεων καὶ τῆς πολιτικῆς τῶν open market operations. Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην, αἱ τράπεζαι, ὅταν πρόκειται νὰ ὑψώσουν τὸν προεξ. τόκον, πωλοῦν κινητὰς ἀξίας (ὁπότε ἐλαττοῦται ἀναλόγως ἡ νομισματικὴ κυκλοφορία), ἀγοράζουν δὲ τοιαύτας, ὅταν πρόκειται νὰ μειώσουν τοῦτον. Ὁ κ. Pommeroy δὲν παραδέχεται τὴν θεωρίαν ταύτην ὡς ἀπόλυτον. Τὸ γεγονὸς, λέγει οὗτος, τῶν διακυμάνσεων τῶν τιμῶν, οὐδόλως ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ αἰτία τούτων εἶναι πάντοτε νομισματικῆς φύσεως. Ἡ ἐκδοτικὴ ὅθεν τράπεζα τὸ μόνον ποῦ δύναται νὰ πράξῃ εἶναι νὰ προλάβῃ τὰς διακυμάνσεις τὰς, ἐφ' ὅσον αὗται προέρχονται ἐξ αἰτίας νομισματικῆς φύσεως, ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅμως ὅτι δύναται αὕτη νὰ κανονίσῃ τὸν ὄγκον τῶν νομισματικῶν διαθεσίμων, πρᾶγμα ὀλίγον ἀβέβαιον.

* *

Τὸ σύστημα τοῦ χρυσοῦ κανόνος (gold standard) ἐκυριάρχει προπολεμικῶς. Ἐβασίζετο δὲ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ὑποχρεώσεως διὰ τὰς ἐκδοτικὰς τραπεζὰς, ὅπως μετατρέπουν τὸ χαρτονόμισμα εἰς χρυσοῦν νόμισμα, καὶ ἐπὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου τοῦ χρυσοῦ.

Μεταπολεμικῶς ὅμως ἡ ὑποχρέωσις αὕτη κατηργήθη αἱ δὲ ἐκδοτικαὶ τράπεζαι ἐδικαιοῦντο νὰ ἐξαργυρώνουν τὸ χαρτονόμισμα καὶ μάλιστα ὅταν τοῦτο ἀνῆρχετο εἰς ὠρισμένον ποσόν, ἔναντι χρυσῶν ράβδων (gold bullion standard) ἢ διὰ συναλλάγματος ἐπὶ χώρας συστήματος τοῦ ἀποθέματος χρυσοῦ (gold exchange standard).

Ἐπὶ τῶν μεταπολεμικῶν τούτων νομισματικῶν συστημάτων ἀφιερώθησαν αἱ δύο τελευταῖαι διαλέξεις μετ' ὁμιλητὰς τοὺς κ.κ. Selèc (καθ. τῆς Σχολῆς) καὶ Ruef (οἶκον. ἀκόλουθον τῆς Γαλλικῆς Πρεσβείας εἰς Λονδῖνον).

Ἐκ τῶν τριῶν τούτων συστημάτων οἱ ἀγορηταὶ τάσσονται ὑπὲρ τοῦ βου, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τεχνικῆς ἀπόψεως, θεωροῦν ἀνώτερον τοῦ τελευταίου, μετα-

βατικὸν καθεστῶς κατ'αὐτούς, εἰς τὸ ὁποῖον κατέφυγον μεταπολεμικῶς ὅλα τὰ κράτη διὰ τὴν νομισματικὴν των σταθεροποίησιν, καὶ τὸ ὁποῖον ἐφηρμόσθη ἀπλῶς διὰ νὰ ἀντιμετωπισθῇ μὴ ἀνάλογος πρὸς τὴν ζήτησιν ἐτησίᾳ παραγωγὴ χρυσοῦ.

Χωρὶς νὰ ἐπεκταθῶμεν ἐπὶ τῶν πλενεκτημάτων καὶ τρωτῶν σημείων ἐνὸς ἐκαστοῦ τῶν ἀνωτέρω συστημάτων, νομίζομεν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἀγορητάς, ὅτι ὁ κανὼν συν)τος χρυσοῦ οὐδόλως προῆλθεν ἐκ τῶν ταραχῶν ποὺ προῦκάλεσεν ὁ μεταπολεμικὸς πληθωρισμός. Ὑπῆρχε πολὺ πρότερον καὶ προσέφερε μεγάλας ὑπηρεσίας. Εἶναι ἀληθές ὅτι ἡ παγκόσμιος οἶκον. συνδιάσκεψις τῶν Βρυξελλῶν τοῦ 1920, ἀπεμάκρυνε τὸ σύστημα τοῦτο, καὶ συνέστησεν, ἄνευ σχολίων, τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὸν χρυσοῦν κανόνα. Εἶναι ἀληθές ὅτι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τὰ διάφορα κράτη προσέφυγον εἰς αὐτὸ περισσότερον παρὰ ἄλλοτε. Εἶναι ἀληθές ἐπίσης ὅτι ἡ ἄρσις τῆς χρυσῆς βάσεως ἐκ μέρους τῆς Ἀγγλίας ἔδωσεν εἰς αὐτὸ καίριον τραῦμα. Μετὰ τὴν ἐγκατάλειψιν ταύτην, αἱ ἐκδοτικαὶ τράπεζαι, πράγματι, ἐρρευστοποίησαν μὲ ζημίαν τὰ εἰς συν)μα ἀποθέματά των. Εἰς ὀλιγωτέρας τῶν πέντε ἐβδομάδων, κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1931, ἐπώλησαν αὗται συν)μα ἀξίας 375 ἑκατ. Λ. Παρ' ὅλα ταῦτα ὅμως μὴ λησμονῶμεν ὅτι τὸ σύστημα τοῦτο ἐλειτούργησεν ἀρκετὰ καλὰ πρὸ τοῦ πολέμου εἰς πλεῖστα κράτη—Ἰνδίας (1893) Ἰαπωνίαν, Ἀργεντινὴν, Σιάμ, Φιλιππίνας νήσους (1903), Μεξικὸν (1905)—καὶ ὅτι μεταπολεμικῶς ἐπέτρεψε τὴν νομισματικὴν σταθεροποίησιν διαφόρων κρατῶν.

Νικόλαος Β. Πατσέλης

Γ. ΧΑΡΙΤΑΚΗ, Α. ΚΑΛΛΙΑΒΑ, καὶ Ν. ΜΙΚΕΛΗ. Οἰκονομικὴ ἐπετηρὶς τῆς Ἑλλάδος 1931 ἐκδιδόμενη χορηγία τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος

Οἱ ἀσχολούμενοι εἰς τὴν μελέτην τῶν οἰκονομικῶν ζητημάτων τῆς χώρας προσέκοπτον εἰς μεγάλας δυσχερείας διὰ τὴν συγκέντρωσιν τῶν ἀπαραιτήτων στατιστικῶν στοιχείων καὶ πληροφοριῶν ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τῶν διαφόρων κλάδων τῆς ἐθνικῆς καὶ δημοσίας οἰκονομίας.

Τὸ πραγματικὸν αὐτὸ κενὸν πληροῖ ἡ ἀπὸ τριετίας ἐκδιδόμενη Οἰκονομικὴ Ἐπετηρὶς ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Γ. Χαριτάκη καὶ τῶν συνεργατῶν αὐτοῦ κ.κ. Α. Καλλιαβᾶ καὶ Ν. Μικέλη.

Ἦδη ἡ πρώτη ἐμφάνισις τῆς ἐπετηρίδος ὑπῆρξε πολὺ ἱκανοποιητικὴ γενομένη δεκτὴ μὲ ἰδιαιτέραν χαρὰν ἀπὸ τοὺς οἰκονομολογικοὺς κύκλους. Οἱ συντάκται αὐτῆς δὲν περιωρίσθησαν εἰς τὴν πρώτην αὐτὴν ἐργασίαν, ἀλλὰ προσεπάθησαν νὰ τὴν βελτιώσουν. Ἀποτέλεσμα τῆς προσπάθειας ταύτης ὑπῆρξεν ὁ πρὸ ὀλίγων μηνῶν ἐκδοθεὶς ἀρτιώτατος τόμος τοῦ 1931.

Ὁ τόμος οὗτος εἶναι διηρημένος εἰς ἐννέα μέρη:

Τὸ πρῶτον εἶναι ἀφιερωμένον εἰς τὸν πληθυσμόν, πυκνότητα, κίνησιν αὐτοῦ καὶ τὴν μετανάστευσιν.

Τὸ δεύτερον ἀσχολεῖται μὲ τὴν παραγωγὴν. Παρελαύνουν ἐν πρώτοις πάντα τὰ σπουδαῖα γεωργικὰ προϊόντα τῆς χώρας, κατόπιν δὲ ἀκολουθοῦν ἡ κτηνοτροφία, τὰ δάση, ἡ βιομηχανία, τὰ μεταλλεῖα, αἱ ἄλυκαὶ καὶ ἡ ἀλιεία. Εἰς τὸ αὐτὸ μέρος παρέχονται λίαν ἐμπεριστατωμέναι πληροφορίαι διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν παραγωγικῶν ἔργων καὶ τὰς προβλέψεις περὶ τῆς ποιότητος τῶν νέων γαιῶν καὶ τῆς ἐκμεταλλεύσεως αὐτῶν.

Τὸ τρίτον μέρος περιέχει ἀριθμούς καὶ πληροφορίας ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἐμπόρι-

ον, τὴν ἐμπορικὴν ναυτιλίαν, τοὺς σιδηροδρόμους, τὰς ὁδούς, τὰ αὐτοκίνητα, τὰ ταχυδρομεῖα κλπ. Τὸ τέταρτον μέρος ἀφορᾷ τὰ ἐργατικά ζητήματα καὶ τὰς κοινωνικὰς ἀσφαλίσεις. Τὸ δὲ πέμπτον τὸ νόμισμα, τὰς ἐμπορικὰς ἀνταλλαγὰς, τὰς τραπεζὰς καὶ τὸ χρηματιστήριον.

Τὰ τρία ἀκόλουθα μέρη εἶναι ἀφιερωμένα εἰς τὸ ἰσοζύγιον πληρωμῶν, τὰς ἀνω-
νύμους ἐταιρεῖας καὶ τὴν Δημοσίαν οἰκονομίαν.

Ἐν τέλει ἔρχεται μία μελέτη τοῦ Κ. Χαριτάκη ἀσχολουμένη μετὰ τὴν παγκόσμιον κρίσιν. Ἡ μελέτη αὕτη γραμμένη ἐπὶ τῇ βάσει τῆς προσφάτου βιβλιογραφίας καὶ τῶν τελευταίων πληροφοριῶν περὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς παγκοσμίου ὑφέσεως παρέχει μίαν σαφῆ καὶ ἐμπεριστατωμένην ἔκθεσιν τῶν διαφορῶν θεωριῶν περὶ κρίσεων καὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς τελευταίας παγκοσμίου οἰκονομικῆς δυσπραγίας.

Ἐν συμπεράσματι φρονοῦμεν ὅτι πρέπει νὰ τονισθοῦν δύο σπουδαῖα πλεονεκτήματα τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπετηρίδος.

Πρῶτον ὅτι δὲν παρατίθενται ξηροὶ ἀριθμοί, οἱ ὅποιοι δι' αὐτοὺς τοὺς εἰδικούς εἶναι δύσχρηστοι, ἀλλὰ παρέχονται πολύτιμοι πληροφορίες καὶ γενικαὶ ἐπισκόπησεις καθιστῶσαι τὸ στατιστικὸν ὕλικὸν ζωντανότερον.

Δεύτερον δὲν παραλείπεται, ὅπου τοῦτο εἶναι ἀναγκαῖον, ἡ παράθεσις ἀναλόγων στοιχείων διὰ τὰς ξένας χώρας, ὥστε νὰ διευκολύνεται ἡ σύγκρισις μετὰ τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ συστηματικότης καὶ ἐνημερότης ἣτις διακρίνει τὸ ἔργον τοῦτο, τὸ καθιστᾷ ἀντάξιον παρομοίων ἐκδόσεων τῶν πλέον προωδευμένων κρατῶν.

Ξεν. Ζολώτας

Θ. ΤΖΩΡΤΖΑΚΗ : Οἱ Συνεταιρισμοὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα Ἀθῆναι 1932

Ὁ πρῶτος τμηματάρχης τῶν συνεταιρισμῶν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Γεωργίας καὶ γνωστὸς συνεταιριστὴς κ. Θ. Τζωρτζάκης ἐξέδωκε τελευταίως ἓνα βιβλίον πραγματευόμενον διὰ τὴν συνεταιρικὴν κίνησιν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἐγράφησαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη καὶ παρ' ἡμῖν ἀρκετὰ σχετικῶς βιβλία διὰ τὴν κίνησιν ταύτην. Ἀλλ' αὐτὰ πραγματεύονται τὸ ζήτημα ἀπὸ θεωρητικῆς μᾶλλον ἀπόψεως, συχνὰ δὲ καὶ ἀπὸ ξένης πρὸς τὴν Ἑλλάδα σκοπιᾶς. Καὶ ὅμως ἡ συνεταιρικὴ κίνησις ἔπαιξε, παίζει καὶ θὰ παίξῃ ἀσφαλῶς σπουδαῖον ρόλον εἰς τὴν οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν ζωὴν τοῦ τόπου, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὴν ἀγροτικὴν μας οἰκονομίαν. Ἀφίνοντες κατὰ μέρος τοὺς ὑποτυπώδεις συνεταιρισμοὺς τῶν τσελικάτων, εἶδομεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀναπτυσσόμενον τὸν περίφημον συνεταιρισμὸν τῶν Ἀμπελακίων, ὁ ὅποιος ἤμπορεῖ ἀκόμη καὶ σήμερον νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πρότυπον, ἕνεκα τῆς εὐρύτητος τῆς δράσεώς του καὶ τῶν κοινωνιστικῶν του βάσεων. Ἐχομεν ἐπίσης ὑπ' ὄψιν τοὺς ναυτικούς συνεταιρισμοὺς τῶν νήσων Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Ψαρρῶν, αἵτινες διὰ τῶν πλοίων των συνετέλεσαν τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Τὴν ἱστορίαν τῶν συνεταιρισμῶν τούτων εὐρίσκομεν εἰς τὸ βιβλίον τοῦ κ. Τζωρτζάκη, μαζί μετὰ τὴν ὅλην ἐξέλιξιν τῆς νεωτέρας συνεταιρικῆς κινήσεως ἐν Ἑλλάδι, ἣτις ἀρχίζει μετὰ τὴν ἱδρυσιν ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Ν. Μιχοπούλου τοῦ «Μετοχικοῦ Γεωργικοῦ Συλλόγου Ἀλμυροῦ». Ἀλλ' ὁρθῶς παρατηρεῖ ὁ κ. Τζωρτζάκης ὅτι οὐσιαστικῶς ἡ συνεταιρικὴ κίνησις ἤρχισεν ἀναπτυσσομένη παρ' ἡμῖν μετὰ τὴν ψήφισιν τοῦ περὶ συνεταιρισμῶν νόμου τῷ 1914. Ὁ ἀριθμὸς τῶν συσταθέντων συνεταιρισμῶν ἀνῆλθεν ἔκτοτε κατὰ ἑκατοντάδας ἐτησίως, οὕτως ὥστε ὁ ἀριθμὸς τῶν γεωργικῶν μόνον συνεταιρισμῶν

ἔφθανε κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1931 εἰς 5888 δι' ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ἐξ ὧν 4482 πιστωτικοί, 178 προμηθευτικοί, 425 πωλήσεων, 342 παραγωγικοί καὶ 462 διάφοροι.

Ἀλλ' ὡς γνωστόν, ἡ διάκρισις αὕτη εἶναι μᾶλλον θεωρητική, ἀφοῦ ἓνας πιστωτικὸς συνεταιρισμὸς ἢ μπορεῖ ν' ἀσχολῇται καὶ μὲ προμηθευτικὰς ἐργασίας ἢ πράξεις πωλήσεως.

Κατὰ μεγάλα τμήματα τῆς χώρας, οἱ συνεταιρισμοὶ οὗτοι κατανέμονται ὡς ἑξῆς:

Μακεδονία	1558	συνεταιρισμοὶ
Πελοπόννησος	1367	»
Στερεὰ Ἑλλάς καὶ Εὐβοία	994	»
Θεσσαλία	494	»
Κρήτη	464	»
Ἡπειρος	309	»
Θράκη	299	»
Ἐπτάνησος	179	»
Νῆσοι Αἰγαίου	156	»
Κυκλάδες	68	»
	5888	»

Δὲν ἔχομεν δυστυχῶς ἐπαρκῆ δεδομένα τῆς κινήσεως αὐτῶν, ἀφοῦ ἡ στατιστικὴ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς ὕστερεῖ ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου. Εἰς τὸ βιβλίον ὁμῶς τοῦ κ. Τζωρτζάκη εὐρίσκομεν ἐνδιαφέροντας ἀριθμοὺς ἐπὶ τῶν ἐργασιῶν τῶν συνεταιρισμῶν ἐν Ἑλλάδι. Μέγα μέρος τῶν συνεταιρισμῶν τούτων συνέπηξαν δευτεροβάθμιοι ὀργανώσεις ἢ ἑνώσεις συνεταιρισμῶν, ἀνερχόμεναι σήμερον εἰς 85. Ἐκτὸς ὁμῶς τῶν ἀνωτέρω συνεταιρισμῶν συνεστήθησαν παρ' ἡμῖν δυνάμει τῶν περὶ ἀποκαταστάσεως ἀκτημόνων καλλιεργητῶν νόμων, καὶ ἕτεροι 1641 ὀνομαστικοὶ συνεταιρισμοί, ἰδίᾳ εἰς τὴν Βόρειον Ἑλλάδα καὶ Θεσσαλίαν, ὅπου ἀπηλλοτριώθησαν ἀναγκαστικῶς μεγάλαι ἐκτάσεις. Τέλος διὰ τοῦ νόμου 4639 τοῦ 1930 συνεστήθη καὶ ἄλλη κατηγορία ἀναγκαστικῶν συνεταιρισμῶν ἐγγείων βελτιώσεων, οἵτινες δὲν ἔλαβον ὁμῶς ἀκόμη μεγάλην ἑκτασιν.

Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ἀστικούς συνεταιρισμοὺς, ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἀνῆρχετο κατὰ τὰ τέλη 1931 εἰς 1797 δι' ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ὧν τὸ πλεῖστον εἰς Ἀθήνας καὶ Πειραιᾶ. Σημειωτέον ὅτι 719 ἐξ αὐτῶν εἶναι συνεταιρισμοὶ παραγωγῆς καὶ ἐργασίας, 593 κατοικίας, 238 προμηθευτικοί, καὶ 133 καταναλωτικοί, 79 πιστωτικοί καὶ 35 διάφοροι.

Ἀλλὰ τὸ πλέον ἐνδιαφέρον μέρος τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Τζωρτζάκη εἶναι τὸ πραγματευόμενον περὶ τῶν συγχρόνων τάσεων τῶν συνεταιρισμῶν καὶ τῶν ἐνδεικνυομένων μέτρων διὰ τὴν ἐνίσχυσίν των. Ὁ συγγραφεὺς ἀναιρεῖ εἰς αὐτὸ τὰς κατὰ τῶν συνεταιρισμῶν προχειρολόγους καὶ κακῆς πίστεως—ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ—αἰτιάσεις, προβαίνει εἰς τὸν ἔλεγχον τῶν εἰσαχθεῖσων τροπολογιῶν εἰς τὴν περὶ συνεταιρισμῶν νομοθεσίαν καὶ κρίνει τὴν σχετικὴν δρᾶσιν τοῦ Κράτους καὶ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς. Τέλος ἀναπτύσσει πλῆρες πρόγραμμα ἐνισχύσεως καὶ δράσεως τῶν γεωργικῶν ἰδίᾳ συνεταιρισμῶν. Τὸ πρόγραμμα τοῦτο εἶναι τὸ ἐγκριθέν εἰς τὴν σύσκεψιν τῶν Ἀμπελακίων, τὴν προηγηθεῖσαν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ὑπὸ τοῦ Συνδέσμου Συνεταιριστῶν Βορείου Ἑλλάδος. Εἰς αὐτὴν ἔλαβον μέρος πλεῖστοι ἐπιφανεῖς συνεταιρισταὶ θεωρητικοί, ὡς καθηγηταὶ τῶν Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης, ὡς καὶ ἄλλων ἀνωτέρων Σχολῶν, ἀλλὰ καὶ ἔχοντες

πρακτικήν πείραν τῆς συνεταιριστικῆς κινήσεως, ὡς εἶπε καὶ ὁ κ. Τζωρτζάκης. Σημειωτέον ὅτι τὰ συμπεράσματα τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης ἐνέκρινε καὶ τὸ τελευταίως συνελθὸν ἐν Ἀθήναις Συνέδριον τῶν Ἑνώσεων Συνεταιρισμῶν ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Δύναται λοιπὸν νὰ εἴπῃ τις ὅτι ἀποτελεῖ ἓνα πλήρες σύστημα δράσεως καὶ ἀναπτύξεως τῶν συνεταιρισμῶν μας.

Βεβαίως ὑπάρχουν καὶ ἐλλείψεις τινὲς εἰς τὸ βιβλίον τοῦ κ. Θ. Τζωρτζάκη. Οὕτω θὰ ἐπεθυμούσαμεν ὅπως οὗτος, ὡς ὁ ἀρμοδιώτερος τῶν συνεταιριστῶν παρ' ἡμῖν, μᾶς ἀναπτύξῃ εἰς αὐτὸ τὰς διατάξεις τῆς περὶ συνεταιρισμῶν νομοθεσίας, καθὼς καὶ τὸν ὀργανισμόν τῆς ἐσωτερικῆς τῶν λειτουργίας, ὥστε τὸ βιβλίον αὐτὸ ν' ἀποτελέσῃ πλήρες ἐγκόλπιον τῶν συνεταιριστῶν. Ἐλπίζομεν ὅτι ὁ συγγραφεὺς θέλει προβῇ προσεχῶς εἰς ἔκδοσιν νέων βιβλίων πραγματευομένων τὸ θέμα τοῦτο.

Ἐπίσης θὰ ἠθέλαμεν νὰ δώσῃ περισσοτέραν σημασίαν εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς ἀναπτύξεως τῶν παραγωγικῶν συνεταιριστῶν, οἵτινες καὶ μόνοι ἡμποροῦν νὰ προωθήσουν σημαντικῶς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας μας, ἰδίᾳ μάλιστα μετὰ τὸν κατατεμαχισμόν τῶν μεγάλων ἰδιοκτησιῶν, ἢ καὶ ν' ἀνασυγκροτήσουν ἐπὶ σταθεροτέρων βάσεων τὴν φθίνουσαν βιοτεχνίαν μας. Παρὰ ταῦτα ὅμως, τὸ βιβλίον τοῦ κ. Τζωρτζάκη ἀποτελεῖ τὸ πληρέστερον τῶν μέχρι τοῦδε γραφέντων εἰς τὴν ἑλληνικὴν συνεταιριστικῶν συγγραμμάτων, ἐμπνευσμένον ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν πραγματικότητα καὶ γεμᾶτον ἀπὸ βαθυστόχαστον ἐνθουσιασμόν καὶ πίστιν πρὸς τὴν συνεταιριστικὴν ἰδέαν.

Χρ. Εὐελπίδης

Βιβλιογραφία

I. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

Clark Floyd: The Expansion of economic concepts, Texas 1932.

Gottschalk Helmut: Die Kaufkraftlehre. Jena 1932.

V. Zwi edineck-Sü den horst, Otto: Allgemeine Volkswirtschaftslehre (Enzyklopädie der Rechts und Staatswissenschaften). Berlin. 1932.

Moll Bruno: Gerechtigkeit in der Wirtschaft? Berlin 1932.

Braunthal Al: Die Wirtschaftskrise. Krisen, Ursachen, Krisenverlauf, Krisen-überwindung. Berlin 1933.

Bourcke Fred: Laissez faire and after. New York 1932.

Einzig Paul: The world economic crisis 1929-32. London 1932.

Diehl Karl: Theoretische Nationalökonomie. IV die Lehre von der Distribution. Jena 1932.

Cohn J: Wertwissenschaft. Stuttgart 1932.

Reich Kurt: Wirtschaftsanschauungen von Colbert bis Smith. Leipzig 1932.

Salin Edgar: Wirtschaft und Staat. Berlin 1932.

Smith James: Facing the facts; an economic diagnosis. New York 1932.

Webb Sidney and Beatrice: Methods of social study. London 1932,

Sensini Guido: Studi di Scienze sociali. Roma 1932.

Virlogeux Maurice: Le Réalisme rationnel chez B. Nogaro. Paris 1932.

Wittenburg Paul: Wirtschaft und Zeit. Heidelberg 1932,

II. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Βεζανή Δημ.: Πολιτική καὶ Οἰκονομία. Ἀθῆναι 1933.

Δερτιλῆ Παν.: Τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα τῆς Ἑλλάδος. Ἀθῆναι 1933.

Ρούτση Χ.: Σοσιαλιστικὴ ἀνατομία τῆς παγκόσμιας κρίσις, Ἀθῆναι 1932.

- Τσούγκου Δημ. : Οί οικονομικοί μας ήγεται. Ἀθῆναι 1932.
 Ἀλιβιζάτου Μπ. : Αἱ κοινωνικαὶ ἀσφαλίσεις, τὸ Κράτος καὶ ἡ γεωργία. Ἀθῆναι 1933.
 Μακκᾶ Λ. : Τὸ ἐλληνικὸν πρόβλημα καὶ τὸ σχέδιον μιᾶς λύσεως. Ἀθῆναι 1933.

- A véroff E v a n g : Union douanière balkanique. Athènes 1932.
 Scherpuer H a n s : Fürsorge und Politik. Berlin 1933.
 Herzig J. : Die Stellung der deutschen Arbeitergewerkschaften zum Problem der Wirtschaftsdemokratie. Jena 1933.
 Falck E r n s t : Kommunale Wirtschaftspolitik. Berlin 1932.
 Meller O t t o : Gebundene Wirtschaft. Grundsätze und Grundlinien zur Ordnung der Wirtschaft. Mainz 1932.
 Warmbold H. : Rückzug aus der Weltwirtschaft. Berlin 1932.
 Guillaume G. et Guillaume E d. : Sur les fondements de l'économie rationnelle. Paris 1932.
 Elliot W. : The new British Empire. London 1932.
 Babo Fr. : Der Voranschlag im landwirtschaftlichen Betrieb. Berlin 1933.
 Müller-Einhart E m i l : Mussolinis Getreideschlacht. Regensburg, Mainz 1933.
 Adalbert P a b s t : Die Strukturwandlungen der internationalen Kupferwirtschaft und das internationale Kupferkartell. Berlin 1932.
 Allussen R. : Organisation des entreprises de travaux publics. Paris 1932.
 Hodgson R. : An introduction to internationale trade and tariffs. London 1932.
 Tacke G. : Kapitalausfuhr und Warenausfuhr. Jena 1933.
 Bodin Charles : Economie dirigée, économie scientifique. Paris 1932.

III. ΝΟΜΙΣΜΑ—ΠΙΣΤΙΣ

- Τζαννίδη Κ. : Ἡ ἐγκατάλειψις τῆς χρυσῆς βάσεως. Ἀθῆναι 1932.
 Ἐκδοσις Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν : Τὰ Ἑλληνικὰ Νομίσματα. Ἀθῆναι 1932.
 Χρυσοχοῦ Ἀνδρέα : Ἡ κρατικὴ θεωρία τοῦ χρήματος. Ἀθῆναι 1932.

Fellner Frédéric: L'or et la crise économique mondiale. Bruxelles 1932.

Schultze Ernst: Pfundsturz und Weltkrise. Leipzig 1932.

Melchrior Palyi und QUITTNER P.: Handwörterbuch des Bankwesens. Berlin 1933.

Stisi Albert: Die Weltwährung. Berlin 1932.

Moro G.: Patologia bancaria. Milano 1932.

Zolotas Xén.: L'étalon-or en théorie et en pratique. Paris 1933.

IV. ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

Δερτιλῆ Παν.: Ἡ κατανομή τοῦ δημοσίου ὀθωμανικοῦ καὶ τοῦ δημοσίου βουλγαρικοῦ χρέους. Ἀθῆναι 1933.

Σερραίου Ἰω.: Διατί ἐπιβάλλεται ἡ ἐθνικοποίησις τῆς βιομηχανίας τοῦ καπνοῦ. Ἀθῆναι 1933.

Σημαιοπούλου Δ.: Εἶναι δικαιολογημένη ἐν Ἑλλάδι καὶ συμφέρουσα ἡ μονοπώλησις τοῦ καπνοῦ; Ἀθῆναι 1933.

Antoniou Apost.: Le régime douanier des vins grecs en France. Paris 1932.

Rietz Arnold: Englands Staatsanleihen nach dem Kriege. Berlin 1932.

Geny B.: La règle de la non affectation des recettes aux dépenses publiques dans le budget de l'État. Paris 1932.

Vanoni Egio: Natura ed interpretazione delle leggi tributarie. Padova 1932.

Wick: Die indirekte Progression Jena 1932.

V. ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ

Wolff H.: Die Fiktion in der Statistik. Berlin 1932.

Westergaard H.: Contributions to the History of statistics London 1932.

Gumbel E.: Das Zufallsgesetz des Sterbens. Leipzig 1932.

Herz Heinz: Über Wesen und Aufgaben der politischen Statistik. Leipzig 1932.

Meerwarth R.: Untersuchungen zur Frage der akademischen Berufe. Berlin 1932.

Bayern im Lichte seiner hundertjährigen Statistik (Jubiläumsschrift).

Hundert Jahre Bayerisches Statistisches Landesamt (Jubiläumsschrift).

Kuczynski R.: Fertility and Reproduction. Methods of measuring the balance of births and deaths. New York 1932.

Werner Kurt: Die deutschen Wirtschaftsgebiete in der Krise. Jena 1932.

Ackerman L.: Industriförbundets produktions index. Motiv och principer. Stockholm 1932.

Bloch Victor: Krise und Einkommen. Wien 1932.

Röpke W.: Krise und Konjunktur. (Wissenschaft und Bildung). Leipzig 1932.

VI. ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

Georgakopoulos P.: Die Wirtschaftseinheit als Objekt einer Wirtschaftswissenschaftlichen Disziplin. Tübingen (Diss).

Hoffmann A. Wirtschaftslehre der Kaufmännischen Unternehmung. Leipzig 1932.

Westbrook Fr.: Industrial Management in this machine age. New York 1932.

Willsmore A.: Business budgets and budgetary control, London 1932.

Vergeade Gabriel: Les conséquences sociales de la rationalisation économique et la classe ouvrière française. Paris 1930.

Casson H.: How foremen can reduce costs. London 1932.

Bredt und Birnbaum: Branchenmässige Betriebs-Untersuchung. Berlin 1932.

VII. ΔΙΑΦΟΡΑ

Φαρδῆ Γ.: Ἡ ἐθνικὴ κυριαρχία ἐν τῷ ἐλληνικῷ συνταγματικῷ δικαίῳ. Θεσσαλονίκη 1933.

Τσάτσου Κωνστ.: Τὸ ἔργον τοῦ Giorgio del Vecchio. Ἀθῆναι 1933.

Καρανίκα Δ. Τὸ ἐγκληματοπροληπτικὸν δίκαιον. Ἀθῆναι 1933.

Φραγκίστα Χαρ.: Ζητήματα τύπου ἰδιωτικῶν ἐγγράφων. Θεσσαλονίκη 1933.

Πρωτονοταρίου Στ.: Ὁ πολιτισμὸς ἐν κινδύνῳ. Ἀθῆναι 1932.

Τσιριντάνη Ἀλεξ.: Ἐνστάσεις κατ'ἀπαιτήσεις ἐκ συναλλαγματικῆς. Ἀθῆναι 1932.

Σ ο ύ ρ λ α Κ ί μ. : Ἐξώγαμα τέκνα, ἡ ἐπ' αὐτῶν πατρότης καὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς. Ἀθῆναι 1932.

Ρ ά λ λ η Κ. : Περὶ τοῦ κύρους τοῦ γάμου τοῦ ἱερολογηθέντος ὑπὸ ἱερέως τελοῦντος ὑπὸ ἐκκλησιαστικὴν ποινὴν. Ἀθῆναι 1932.

τ ο ὕ ἰ δ ί ο υ : Περὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἀξιώματος τοῦ Πριμικηρίου. Ἀθῆναι 1932.

τ ο ὕ ἰ δ ί ο υ : Περὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἀξιώματος τοῦ Οἰκονόμου. Ἀθῆναι 1932.

τ ο ὕ ἰ δ ί ο υ : Περὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν πατριαρχῶν Ἱεροσολύμων ἀπὸ τοῦ ἔτους 1645 μέχρι τοῦ ἔτους 1827. Ἀθῆναι 1932.

τ ο ὕ ἰ δ ί ο υ : Περὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν ἀρχιερέων τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἰπεκίου κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τοῦ αὐτοκεφάλου αὐτῆς. 1932.

Γ ά φ ο υ Ἡ λ. : Τὸ ἔγκλημα τῆς ἀπάτης Ἀθῆναι 1933.

Σ π υ ρ ο π ο ύ λ ο υ Ἰ ω. : Δημόσιον διεθνὲς δίκαιον. Ἀθῆναι 1933.

Τ ζ ά κ α Κ. : Οἱ συνεταυρισμοί, Ἀθῆναι 1932.

B ä u m e r G e r t r u d : Die Frau im Deutschen Staat, Königsberg 1932.

C u r r e y M. : Italian foreign Policy 1918-32. London 1932.

T r o t z k i L. : Geschichte der russischen Revolution. Berlin 1933.

G e r l a n d H. : Schiller und das Recht. Jena 1933.

B i t t e r u n d Z e l l e : Die Krankheit Europas. Freiburg in Br. 1932.

H o c k i n g W i l l i a m : The Spirit of world politics. New York 1932.

Βιβλιοκρισία

FELIKS MLYNARSKI : **Credit & Peace — A way out of the Crisis.**
1933. Allen & Unwin, London.

Ὁ γνωστὸς ἤδη καὶ ἐν Ἀθήναις ἐμπειρογνώμων τῆς Κ.Τ.Ε. τέως ὑποδιοικητῆς τῆς Τραπεζῆς τῆς Πολωνίας καὶ καθηγητῆς τῆς τραπεζιτικῆς ἐπιστήμης εἰς τὴν Ἐμπορικὴν Ἀκαδημίαν τῆς Βαρσοβίας ἐπεζήτησεν εἰς τὸ σύντομον τοῦτο βιβλίον κατόπιν ἐρεύνης μᾶλλον τῶν αἰτίων τῆς ἐξαιρητικῆς ἐντάσεως τῆς κρίσεως ἢ τῶν ἀρχικῶν λόγων ταύτης, νὰ ὑποδείξῃ τὰ διὰ διεθνοῦς συνεργασίας ἐπιβαλλόμενα μέτρα πρὸς οἰκονομικὴν τοῦ κόσμου ἀνασύνταξιν.

Κατ'αὐτὸν οἱ εἰδικοὶ λόγοι τῆς ἐντάσεως τῆς παρούσης κρίσεως δὲν δύνανται νὰ εἶναι οὔτε ἡ ἔλλειψις ἐμπιστοσύνης οὔτε τὰ πολεμικὰ χρέη, ἐφ'ὅσον οἱ λόγοι οὗτοι, ὧν τὴν σχετικὴν ἐπίδρασιν βεβαίως δὲν ἀμφισβητεῖ, δὲν ἠμπόδισαν τὴν περίοδον εὐημερίας τῶν ἐτῶν 1926—28. Ἀλλ'οὔτε καὶ ἡ ἀνεπάρκεια τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς τοῦ χρυσοῦ πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὑπαιτία τῆς πρωτοφανοῦς ἐντάσεως τῆς κρίσεως, ἀφοῦ ἡ ἐτησίᾳ αὐξησης αὐτοῦ δὲν ὑπελείφθη τοῦ 30)ο (ὅσον ἀπαιτεῖ ὁ ρυθμὸς τῆς οἰκονομικῆς προόδου), ὅπως δὲν εἶναι ὑπαιτία ταύτης καὶ ἡ κακὴ διανομὴ τοῦ χρυσοῦ, ἀφοῦ αὕτη ἦτο ἔτι χειροτέρα τὸ 1926 ὅταν ἤρχισεν ἡ περίοδος τῆς εὐημερίας ἢ τὸ 1928, ὁπότε καὶ αὕτη ἡ Γαλλία δὲν εἶχεν ἀκόμη ἀνακτῆσαι τὸ προπολεμικόν της ἀπόθεμα. Ἐπομένως, ἀνεξαρτήτως τῶν αἰτίων τῶν κυκλικῶν διακυμάνσεων καὶ τῶν θεωριῶν ὡς πρὸς τὰ ἀρχικὰ αἴτια τῆς ὑφέσεως, αἱ διαστάσεις τῆς παρούσης κρίσεως δὲν δύνανται ν'ἀποδοθοῦν ἢ εἰς ὠρισμένους εἰδικοὺς λόγους.

Ἡ πτώσις τῶν τιμῶν, ἥτις κακῶς συνήθως ἐκλαμβάνεται ὡς ὁ κυριώτερος τούτων, καθὼ ἀποτέλεσμα μᾶλλον ἢ αἰτία, μόνον ὡς δευτερεύων παράγων δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ἐφ'ὅσον ἡ πρώτη πτώσις γίνεται ἀφορμὴ ἔτι μεγαλυτέρας τοιαύτης. Ἀλλ'οὔτε καὶ ἡ ἀρχικὴ πτώσις ἦτο ἰδιαιτέρως σημαντικὴ, ἀφοῦ ἀπὸ Νοεμβρίου 1929 μέχρι Ἰουνίου 1930 ἦτο μόλις 10)ο, ἦτοι πολὺ μικροτέρα ἢ κατὰ τὸ 1920—21 ἐν Ἀμερικῇ. Ἐξ ἄλλου μήπως καὶ ἡ προηγηθεῖσα περίοδος εὐημερίας ἀπὸ τοῦ 1925 δὲν συνεδύασθη μὲ ἐλαφρὰν πτώσιν τῶν τιμῶν ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ἀμερικῇ; Ἐὰν ὅθεν αἱ τιμαὶ μετὰ τὸ 1929 δὲν παρουσιάζουν πλεον τὴν ἀπαιτούμενην ἀντίστασιν, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι τὸ κόστος παραγωγῆς, λόγῳ τῆς δυσαναλόγου αὐξήσεως τῶν σταθερῶν κυρίως βαρῶν αὐτῆς, εἶχεν ἤδη ἀπωλέσει κάθε ἐλαστικότητα. Τὰ cartels ἀνθίσταντο εἰς τὴν συμπίεσιν τῶν πρώτων ὑλῶν, αἱ ἐργατικαὶ συνανομοσπονδίαὶ εἰς τὴν τῶν μισθῶν, εἰς οὓς συστήματα ἀσφαλίσεως τῆς ἀνεργίας ἔθετον κατώτατον ὅριον ὑποχωρήσεως. Πλὴν κυρίως ἡ μεταπολεμικὴ ἀκαμψία τοῦ κόστους παραγωγῆς ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπιβάρυνσιν τοῦ ἐργαζομένου καὶ τοποθετουμένου κεφαλαίου, εἰς τὴν φορολογικὴν ἐπιβάρυνσιν καὶ τὰς κοινωνικὰς ἀσφαλίσεις.

Ὁ κ. Μ. ἀποδεικνύει ὅτι ὁ ὄγκος τῶν βραχυπροθέσμων πιστώσεων μεταξὺ 1913

καὶ 1928 ηὔξησε δυσαναλόγως πρὸς τὴν παραγωγήν τοῦ χρυσοῦ (τὸ τριπλάσιον περίπου), ἀλλὰ καὶ ἐν ἀναλογίᾳ τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῆς παραγωγῆς τῶν πρώτων ὑλῶν, ἡ δυσανάλογος δὲ αὕτη ἐξόγκωσις ἀποτελεῖ σήμερον πρόσθετον ἐπιβάρυνσιν τῶν σταθερῶν βαρῶν τοῦ κόστους παραγωγῆς τοσοῦτον μᾶλλον καθόσον δὲν ηὔξθη μόνον ὁ ὄγκος τῆς βραχυπροθέσμου πίστεως ἀλλὰ καὶ ὁ μέσος ὅρος τοῦ τόκου αὐτῆς. Ἡ αὕτη παρατήρησις ἰσχύει καὶ διὰ τὰ μακροπρόθεσμα δάνεια. Αὐξηθέντα μεταπολεμικῶς ἐν δυσαναλογίᾳ πρὸς τὴν αὐξήσιν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος—ἀναφέρει δὲ ὁ Μ. καὶ τὴν Ἑλλάδα μεταξὺ τῶν Κρατῶν τὰ ὁποῖα εἰσήγαγον κεφάλαια ἄνω τῶν δυνάμεων των—ἐπεβάρυναν ἐπισφαλῶς τὸ κόστος παραγωγῆς λόγῳ τοῦ ὄγκου καὶ τοῦ ὑψηλοῦ τόκου καὶ ἀφῆρσαν ἐκ τούτου κάθε ἐλαστικότητα, ὅταν ἤρχισεν ἡ πτώσις τῶν τιμῶν. Κατὰ τρίτον λόγον ἡ μεταπολεμικὴ αὐξήσις τῆς φορολογίας τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος (κατὰ τοὺς Mann καὶ Münzer ἀπὸ 10—14ο)ο εἰς 25—30ο)ο) κατέστησεν ἔτι μᾶλλον δυσβάστακτα τὰ σταθερὰ βάρη τοῦ κόστους παραγωγῆς. Ὁ κ. Μ. ἀναφέρει μελέτην τοῦ κ. Α. Ἀγγελοπούλου, καθ' ἣν ἡ αὐξήσις τῶν δημοσίων ἐξόδων μεταξὺ 1913—30 ἔφθασε τὰ 140ο)ο διὰ τὴν Γαλλίαν, Γερμανίαν καὶ Ἰταλίαν καὶ 239ο)ο διὰ τὴν Ἀγγλίαν.

Ὡστε κατὰ τὰ πρὸ τῆς κρίσεως ἔτη ἡ σύνθεσις τῶν τιμῶν ἔχανεν ὅλον ἐν τὴν ἐλαστικότητα καὶ τὴν ἀντοχὴν τῆς καὶ λόγῳ τῆς μὴ εὐκόλου συμπίεσεως τῶν μὴ σταθερῶν στοιχείων τοῦ κόστους παραγωγῆς (πρώτων ὑλῶν καὶ ἡμερομισθίων), κυρίως ὁμως διότι αἱ σταθεραὶ ἐπιβαρύνσεις αὐτοῦ (ὑποχρεώσεις βραχυπρόθεσμοι καὶ μακροπρόθεσμοι, φορολογία) ηὔξανον πολὺ ταχύτερον ἀπὸ τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα. Οὕτως, ὅταν ἐπῆλθεν ἡ πρώτη πτώσις τῶν τιμῶν οἱ παραγωγοὶ ἵνα ἀνταποκριθοῦν εἰς τὰς ὑποχρεώσεις των ἐνέτειναν τὴν παραγωγήν, αἱ τιμαὶ ἔτι μᾶλλον κατέρρευσαν, καὶ τότε προέκυψαν αἱ δυσχέρειαι τῶν χρηματικῶν μεταφορῶν (transfers), ὁ κλοσισμὸς τῆς πίστεως πρὸς τὰς τραπεζὰς καὶ ἡ ἐγκατάλειψις τοῦ χρυσοῦ κανόνος.

Ἀλλ' ἐὰν οὗτοι εἶναι οἱ εἰδικοὶ λόγοι τῆς ἐντάσεως τῆς κρίσεως, πῶς θ' ἀποδοθῇ ἐκ νέου ἡ ἐλαστικότης εἰς τὰς τιμὰς καὶ πῶς θὰ εὕρῃ πάλιν περιθώριον κέρδους ὁ ἐπιχειρηματίας; Εἶναι τὸ δεύτερον μέρος τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Μ.

Εἰς τοῦτο θὰ συντείνῃ κυρίως ἡ μείωσις τῶν σταθερῶν βαρῶν τοῦ κόστους παραγωγῆς (τοῦ τόκου τῶν δανείων καὶ κοινωνικῶν βαρῶν), δι' ἣς θ' αὐξηθῇ τὸ κέρδος τοῦ ἐπιχειρηματίου χωρὶς νὰ ἐπέλθῃ ἁμεσος μείωσις τῆς καταναλώσεως, ὡς ἐν περιπτώσει μειώσεως τῶν μὴ σταθερῶν στοιχείων τοῦ κόστους (τιμῶν πρώτων ὑλῶν καὶ ἡμερομισθίων). Δέον πρὸς τοῦτο ν' ἀναθεωρηθῇ ἡ μορφή τοῦ μακροπροθέσμου δανείου ὡς πρὸς τὸν καθορισμὸν τοῦ τόκου. Μὲ τὰς διακυμάνσεις τῶν τιμῶν σταθερὸς τόκος διὰ περίοδον 20—30 ἐτῶν ἀποτελεῖ σήμερον καταστρεπτικὸν ἀναχρονισμὸν.

Ὁ κ. Μ. προτείνει ὅπως ὀρισθῇ ὡς βάσις τόκος 3ο)ο ἀνταποκρινόμενος εἰς τὸν μέσον ὅρον τῆς οἰκον. προόδου, τὸ δὲ πέραν τούτου τυχὸν συνομολογούμενον ποσοστὸν ν' ἀποτελῇ πρόσθετον τοκομερίδιον κανονιζόμενον ἀναλόγως τῆς διακυμάνσεως τοῦ τιμαρίθμου χονδρικῆς πωλήσεως. Ὁ συνδυασμὸς οὗτος θὰ ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα νὰ μετριάξῃ τὰς μελλοντικὰς διακυμάνσεις τῆς ἀγοραστικῆς ἀξίας τοῦ χρυσοῦ, ἐν περιόδῳ δὲ πτώσεως τῶν τιμῶν δὲν θὰ ἐξαφανίζῃ τὸ κέρδος τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ θ' ἀνακόπτῃ τὴν περαιτέρω πτώσιν. Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ ὄγκου τοῦ ἐξωτερικοῦ (περὶ τὰ 60.000 ἑκατ. δολλ.) καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ δανεισμοῦ, ὁ κ. Μ. δὲν βλέπει ἄλλην λύσιν ἀπὸ τὴν προσαρμογὴν τῆς ὑπηρεσίας τού-

του πρὸς τὴν ἀπὸ τοῦ 1929 πτωσιν τῶν τιμῶν, ἣν θὰ ἔπρεπε νὰ συστήσῃ διεθνὲς συνέδριον. Οὕτω τόκος δανείου συνομολογηθέντος πρὸς 7ο)ο πρὸ τοῦ 1929 θέλει ὑποβιβασθῇ σήμερον εἰς 3ο)ο περίπου μὲ τὴν δήλωσιν ὅτι θ' ἀνέλθῃ πάλιν ἐν ἀναλογίᾳ εἰς περίπτωσιν ὑψώσεως τῶν τιμῶν. Ὅπωςδὴποτε ἡ ἀρχὴ αὕτη τοῦ κινητοῦ τόκου δέον ν' ἀποτελέσῃ τὴν βάσιν συνεννοήσεως μεταξὺ πιστωτῶν καὶ ὀφειλετῶν.

Ἔρχεται κατὰ δεύτερον λόγον τὸ πρόβλημα τῶν βραχυπροθέσμων χρεῶν ὅχι τόσον τῶν ἐξωτερικῶν, τὰ ὅποια ὅπωςδὴποτε θὰ κανονισθοῦν συμβιβαστικῶς, ὅσον τῶν ἐσωτερικῶν, τὰ ὅποια ἀπενέκρυσαν τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν ἐκάστης χώρας. Πρὸς ἐλάφρυνσιν τῶν ὀφειλετῶν προτείνεται γενικὴ ἀποτίμησις (devaluation) τῶν νομισμάτων τῶν ὀφειλετῶν χωρῶν κατὰ 30 ἢ 40ο)ο (ὅσον καὶ ἡ πτωσις τῶν τιμῶν). Οὕτως, ἐνῶ ἡ ἐξαγωγή θ' αὐξηθῇ, διὰ τῆς ἐκ τῆς ἀποτιμήσεως ὑπεραξίας τῶν καλυμμάτων τῶν ἐκδοτικῶν τραπεζῶν, θὰ δυνηθῇ τὸ Κράτος νὰ ἐκτελέσῃ παραγωγικὰ ἔργα, ἐγκεκριμένα ὑπὸ τῆς Κ.Τ.Ε., τὰ ὅποια θὰ συντελέσουν ὥστε ἡ ζήτησις τῶν πραγμάτων πρώτης ἀνάγκης ν' αὐξηθῇ καὶ αἱ τιμαὶ ν' ἀνέλθουν. Δὲν προκύπτει ὁμως σαφῶς ἐκ τῆς προτάσεως τοῦ κ. Μ. ἐὰν χῶρα εἰς ἃς ὑπερετιμήθῃ ἤδη τὸ νόμισμα (ὡς ἡ Ἑλλάς) πρέπει νὰ προβοῦν εἰς τὴν νέαν διὰ νόμου ἀποτίμησιν, παραμένει ὁμως χαρακτηριστικὸν τοῦ σχεδίου τοῦ ὅτι τὰ ἀπαιτούμενα κεφάλαια διὰ τὴν ἀναζωογόνησιν τῆς παραγωγῆς ἐξευρίσκονται ὑπ' αὐτῶν τῶν ὀφειλετῶν χωρῶν.

Πάντως ἡ ἀποτίμησις τῶν νομισμάτων θέλει συνδυασθῇ μὲ τὴν γενικὴν σταθεροποίησιν αὐτῶν, τῇ μεσολαβήσῃ τῆς Τραπεζῆς Διεθνῶν Πληρωμῶν, παρὰ τῇ ὅποια θέλει ἰδρυθῇ ταμεῖον ἀνασταθεροποιήσεως ὑπὸ τῶν Κεντρικῶν τραπεζῶν τῶν πιστωτριῶν χωρῶν πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν καλυμμάτων χρυσοῦ τῶν ὀφειλετῶν χωρῶν. Τὸ σχέδιον τοῦτο, παραπλήσιον τοῦ ὁποίου ἔχει τελευταίως προτείνῃ ὁ J. M. Keynes, ἀποτελεῖ τὴν πρακτικὴν μέθοδον τῆς ἀνακατανομῆς τῶν ἀποθεμάτων χρυσοῦ.

Ἐναντι τῆς ἐνισχύσεως ταύτης, οἱ ὀφειλέτιδες χῶραι θ' ἀνελάμβανον τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἄρουν ὅλους τοὺς περιορισμοὺς τοῦ συναλλάγματος καὶ ἐμπορευμάτων, οἵτινες ἐτέθησαν πρὸς προστασίαν τοῦ χρυσοῦ καλύμματος. Εἰς τὰς πιστωτριάς χώρας θὰ παρέμενεν ἡ πρωτοβουλία τῆς μειώσεως τῶν τελωνειακῶν δασμῶν, ἀπαραιτήτου διὰ τὴν ὁμαλὴν λειτουργίαν τοῦ χρυσοῦ κανόνος, πρὸς τὴν ὁποίαν εἶναι ἀσυμβίβαστον τὸ ἐπιδειχθὲν τελευταίως «μερκαντιλιστικὸν» πνεῦμα, ἰδίως ὑπὸ τῶν Ἑν. Πολιτειῶν. Πρὸς ἐλάφρυνσιν ἀκόμη τῆς παραγωγῆς πρέπει νὰ ἐξευρεθῇ τρόπος ὥστε ἡ φορολογία νὰ μὴ ἀπορροφᾷ πέραν τοῦ 20ο)ο τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος. Τοῦτο θέλει ἐπιτευχθῇ, ἐάν, ἐπανερχομένης τῆς εὐημερίας, καταβληθῇ προσπάθεια ἵνα τὰ δημόσια ἔξοδα μὴ ἐπανεέλθουν εἰς τὸ πρὸ τῆς κρίσεως ἐπίπεδον, ὁπότε ἡ φορολογία ἀποκτᾷ τὴν ἀπαιτουμένην ἐλαστικότητα δι' ὥρας ἀνάγκης.

Ὁ κ. Μ. δὲν ἀποκρύπτει ὅτι τὸ σχέδιόν του μόνον διὰ κοινῆς διεθνοῦς συνεργασίας δύναται ν' ἀποδώσῃ καρποὺς καὶ ἐφ' ὅσον κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐφαρμογῆς του τηρηθῇ ἡ πολιτικὴ αἰθρία. Τὸ ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Mlynarski συνίσταται εἰς τὸ ὅτι παρουσιάζει πλήρες σχέδιον οἰκονομικῆς ἀνασυγκροτήσεως καὶ ὑποστηρίζει μὲ σαφήνειαν τὰς ἀπόψεις τῶν ὀφειλετῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης.

Ἀλέξ. Π. Κουκλέλης

- Hundert Jahre Bayerisches Statistisches Landesamt** σελ. 192.
 —**Bayern in Lichte seiner hundertjährigen Statistik** σελ. 102.
 (jubilläumschriften herausgegeben vom Bayerischen Statistischen Landesamt).

Ἡ σημασία τῆς Στατιστικῆς Ὑπηρεσίας καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐπεξεργασίας τῶν στατιστικῶν δεδομένων διὰ τὴν οἰκονομίαν μιᾶς χώρας δὲν χρήζει ἰδιαίτερας ἐξάρσεως. Ὅρθῃ οἰκονομικῇ, δημοσιονομικῇ καὶ κοινωνικῇ πολιτικῇ μόνον ἐπὶ ἀκριβῶν στατιστικῶν πληροφοριῶν δύναται νὰ βασισθῇ. Τὴν ἀλήθειαν ταύτην κατενόησαν καὶ τὰ περισσότερον καθυστερημένα ἐκπολιτιστικῶς Κράτη καὶ ἐστράφησαν ἤδη εἰς τὴν ὁργάνωσιν Στατιστικῶν ὑπηρεσιῶν, οἰκονομολογικῶν Ἰνστιτούτων πρὸς καλυτέραν ἔρευναν καὶ μελέτην τῶν διαφορῶν κλάδων τῆς οἰκονομίας των.

Τὴν ἀρτιωτέραν ὁργάνωσιν τῶν στατιστικῶν ὑπηρεσιῶν ἐξ ὅλων τῶν Κρατῶν παρουσιάζει σήμερον ἡ Γερμανία. Τόσον ἡ στατιστικὴ ὑπηρεσία τοῦ Reich ὅσον καὶ τῶν κατὰ μέρος χωρῶν ἐμφανίζουν πληρότητα τόσον ἀπὸ ἀπόψεως συλλογῆς στατιστικῶν στοιχείων, ὅσον καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἐπεξεργασίας τούτων.

Ἐκ τῶν Γερμανικῶν χωρῶν ἡ Βαυαρία παρουσιάζει τὴν καλύτερον ὀργανωμένην Στατιστικὴν Ὑπηρεσίαν, ἣτις ἐφέτος ἐορτάζει τὴν ἑκατονταετηρίδα τῆς ἀπὸ τῆς συστάσεώς της. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἐξεδόθησαν τ' ἄνωτέρω δύο πανηγυρικὰ τεύχη, εἰς τὸ πρῶτον τῶν ὁποίων ἐκτίθεται ἡ δρᾶσις τῆς Στατιστικῆς Ὑπηρεσίας κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἑκατονταετίας, εἰς δὲ τὸ δεύτερον ἡ κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον ἐξέλιξις τῆς Βαυαρίας ὑπὸ τὸ φῶς τῆς στατιστικῆς.

* * *

Ἡ Στατιστικὴ Ὑπηρεσία ἰδρύεται τὸ πρῶτον τὸ ἔτος 1833 καὶ τίθεται ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Καθηγητοῦ Berks, ὅστις διατηρήσας τὴν θέσιν ταύτην μέχρι τοῦ 1838 ὑπῆρξεν ὁ θέσας τὰς βάσεις τῆς πρώτης ὁργανώσεως τοῦτον διαδέχονται ὁ Hermann (1839—1868), ὁ G. Mayr (1869—1879), ὁ Seydel (1879—1881), ὁ L. Müller (1881—1887), ὁ Rasp (1887—1895) ὁ Proebst (1896—1902) καὶ ὁ Trutzer (1902—1907). Ἀπὸ τοῦ 1907 μέχρι σήμερον τὴν θέσιν τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Στατιστικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Βαυαρίας κατέχει ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου Fr. Zahn.

Ἀπὸ τῆς ἀναλήψεως τῆς Διευθύνσεως ὑπὸ τοῦ Zahn λαμβάνει χώραν μία οὐσιαστικὴ καθὼς ἐπίσης καὶ τυπικὴ μεταρρύθμισις. Λαμβάνει χώραν ἀνανέωσις τῆς ἐσωτερικῆς ὑπηρεσίας ἀπὸ ἀπόψεως ὁργανώσεως καὶ ἐπιστημονικῆς κατευθύνσεως. Ἐπεκτείνονται αἱ ἔρευναι καὶ εἰσάγονται νέα μέθοδοι ὡς πρὸς τὴν συλλογὴν καὶ ἐπεξεργασίαν τοῦ στατιστικοῦ ὕλικου. Διὰ τῶν ἐνεργειῶν τούτων δὲν ὁργανοῦται μόνον ἐπὶ τὸ ἀρτιώτερον ἡ Στατιστικὴ Ὑπηρεσία τῆς Βαυαρίας, ἀλλὰ τὸ καὶ κυριώτερον προωθεῖται τὰ μέγιστα ἡ ἐπιστήμη τῆς Στατιστικῆς, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ὁποίας ἡ συμβολὴ τοῦ Zahn εἶναι ἐξαιρετικὴ. Ὁ Zahn κατέχει ἐπίλεκτον θέσιν μεταξὺ τῶν διεθνoῦς φήμης στατιστικολόγων. Αἱ ἐπιστημονικαὶ του ἐργασίαι, αἱ ἐκθέσεις του εἰς τὰ Συνέδρια τοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Στατιστικῆς, ἡ συμβολὴ του εἰς τὴν πρόοδον τῆς Στατιστικῆς διὰ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδομένου Statistisches Archiv, ἡ καθόλου δρᾶσις του ὡς Διευθυντοῦ τῆς Στα-

τιστικής Ὑπηρεσίας τῆς Βαυαρίας τοποθετοῦν αὐτὸν εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν συγχρόνων στατιστικολόγων.

* *

Ἡ παρακολούθησις τῆς δράσεως τῆς Στατιστικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Βαυαρίας κατὰ κλάδους ἐρευνῶν δὲν πιστοποιεῖ μόνον τὴν συστηματικὴν κατεύθυνσιν τὴν διέπουσαν τὰς διενεργουμένας παρὰ ταύτης ἐρεύνας, ἀλλὰ καθιστᾷ ἔτι ἔκδηλον τὴν σημασίαν καὶ σπουδαιότητα τῶν στατιστικῶν ἐρευνῶν διὰ τὴν καθόλου πρόοδον τῆς οἰκονομίας τῆς χώρας.

Ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ δρᾶσις τῆς Ὑπηρεσίας εἰς τὸν κλάδον τῆς Γεωργίας, τῆς Βιομηχανίας, τῶν Δημοσίων Οἰκονομικῶν. Ἀλλὰ καὶ αἱ ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ ἐρευνᾶι δὲν ὑστεροῦν. Τὸ αὐτὸ δύναται νὰ λεχθῇ καὶ διὰ τοὺς λοιποὺς κλάδους ἰδίως ἐν σχέσει πρὸς τὰς τιμὰς, τὴν πίστιν καὶ τὸ νόμισμα. Παρουσιάζει γενικῶς ἐν πρότυπον μιμήσεως ὡς πρὸς τὴν μέθοδον καὶ σύστημα ἐργασίας διὰ τὰς ξένας στατιστικὰς ὑπηρεσίας. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἡ ἰδική μας Στατιστικὴ Ὑπηρεσία πολλὰ θὰ εἶχε νὰ ὠφεληθῇ, ἐὰν θὰ ἤθελε ν' ἀκολουθήσῃ τὸ πρόγραμμα τῶν ἐργασιῶν τῆς Στατιστικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Βαυαρίας, ὅπου τοῦτο δύναται νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς τὰ ἑλληνικὰς συνθήκας.

Μὴ νομισθῇ δὲ ὅτι ἡ ἐπιτυχία τῆς Στατιστικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Βαυαρίας ὀφείλεται εἰς τὸ πολυάριθμον τοῦ ἀπασχολουμένου προσωπικοῦ καὶ εἰς τὰ μεγάλα αὐτῆς οἰκονομικὰ μέσα. Τὸ σύνολον τοῦ προσωπικοῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ πεντήκοντα ὀκτῶ (58) ὑπαλλήλους, τὸ δὲ σύνολον τῆς ἐτησίας δαπάνης δὲν ὑπερβαίνει τὰς 700 χιλιάδας Μάρκων (ἡ δαπάνη τοῦ ἔτους 1931 ἀνῆλθεν εἰς 627.174 Μάρκα) ἤτοι τὰ 15 ἑκατομμύρια σταθεροποιημένων δραχμῶν. Ἡ διαφορὰ τῆς ἀποδόσεως ὡς πρὸς τὰ ἀποτελέσματα ὀφείλεται εἰς τὸ σύστημα καὶ εἰς τὴν μέθοδον τῆς ἐργασίας.

Ἀγγ. Θ. Ἀγγελόπουλος

Dr. rer. pol. Fritz Arnolz Hünlich : Die Steuerverfassung Spaniens in Geschichte und Gegenwart (Custav Fischer, Jena 1932).

Τὸ ἔργον ἀνήκει εἰς τὴν συλλογὴν οἰκονομικῶν καὶ δημοσιογραφικῶν μελετῶν τὴν ἐκδιδομένην ὑπὸ τοῦ Dr Karl Bräuer, ἀποτελεῖ δέ, ὡς καὶ ἐκ τοῦ τίτλου του φαίνεται, ἱστορικὴν ἐξέτασιν τοῦ φορολογικοῦ συστήματος τῆς Ἰσπανίας καὶ λεπτομερῆ μελέτην τοῦ σήμερον ὑφισταμένου. Ἡ τοιαύτη ἱστορικὴ παρακολούθησις τῆς ἐξελίξεως τοῦ φορολογικοῦ συστήματος τῆς Ἰσπανίας ἐκρίθη εὐλόγως ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἀπαραίτητος, λόγῳ τῆς ἰδιορρυθμίας, ἣτις χαρακτηρίζει σήμερον τὸ ἰσπανικὸν φορολογικὸν σύστημα, μὴ προσαρμοσθὲν εἰσέτι πρὸς τὰς νεωτέρας δημοσιονομικὰς ἀρχάς.

Ἡ ἱστορικὴ ἐξέτασις τῶν ἰσπανικῶν φόρων ἄρχεται ἐκ τῆς ἀπωτάτης ρωμαϊκῆς κυριαρχίας καί, διήκουσα διὰ τῶν ἐποχῶν τῶν Βισιγόθων, τῶν Μαυριτανῶν καὶ τῶν δυναστειῶν τῶν καθολικῶν βασιλέων, τῶν Ἀβσβούργων καὶ τῶν Βουρβόνων, φθάνει μέχρι τῆς φορολογικῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ Alejandro Mon καὶ μέχρι σήμερον. Ἐκ τῆς τοιαύτης ἀναδρομῆς ἀξιοσημείωτα εἶναι 1) ὁ ὑπὸ τῶν Ἀράβων ἐπιβληθεὶς φόρος alcabala, ὅστις ἦτο φόρος κύκλου ἐργασιῶν ἐπὶ πωλήσεων καὶ ἀν-

ταλλαγῶν κινητῶν καὶ ἀκινήτων· 2) ὁ ὑπὸ τῶν καθολικῶν βασιλέων, προϊούσης τῆς ἐξώσεως τῶν Μαυριτανῶν (Reconquista), ἐπιβληθεὶς φόρος τῆς moneda forera, κεφαλικοῦ φόρου, καταβαλλομένου ἀνὰ ἐπταετίαν καὶ 3) οἱ ὑπὸ μορφὴν ἀντιποίνων ἐπιβληθέντες φόροι ἐπὶ τῶν ἀράβων (morerías) καὶ τῶν ἑβραίων (juderías).

Ἡ φορολογικὴ μεταρρύθμισις τοῦ Μοη (1845) ἐπιβληθεῖσα ἐκ τοῦ ἀδιεξόδου, εἰς ὃ εἶχον περιέλθει τὰ οἰκονομικὰ τῆς χώρας, ἀπέβλεψε κυρίως εἰς τὴν ἐνοποίησην καὶ διαρρύθμισιν πλείστων ἀπηρχαιωμένων φόρων. Οὕτως ἀπετελέσθησαν δύο κατηγορίαι ἀμέσων φόρων, ὁ φόρος ἀκινήτων, γεωργίας καὶ κτηνοτροφίας (contribucion de inmuebles, cultivo y ganaderia) καὶ ὁ φόρος τῶν ἐπιχειρήσεων (subsidio industrial y de comercio). Ὁμοίως διερρυθμίσθησαν οἱ ἀπηρχαιωμένοι φόροι ἐπὶ τίτλων καὶ τιμητικῶν διακρίσεων καὶ οἱ κατὰ τόπους λιμενικοὶ καὶ ἀγκυροβολίας φόροι εἰς ἐνιαῖον φόρον (carga y descarga).

Αἱ μεταρρυθμίσεις αὗται τοῦ Μοη ἔσχον ἔκτοτε πλείστας τροποποιήσεις εἰς τρόπον ὥστε τὸ σήμερον ἰσχύον φορολ. σύστημα τῆς Ἰσπανίας βασίζεται ἐπὶ τῶν κάτωθι φορολογιῶν. Παραπλεύρως ἐκάστης τούτων σημειοῦται ἡ ἀπόδοσις εἰς ποσοστὸν ἐπὶ τῶν συνολικῶν ἐσόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ ἔτους 1927.

1. Φόρος ἐπὶ τῶν ἀκινήτων, τῆς γεωργικῆς καὶ κτηνοτροφικῆς παραγωγῆς (10,40)ο) 2. Φόρος ἐπιτηδεύματος (5,40)ο). 3. Φόρος ἐπὶ τῶν εἰσοδημάτων ἐκ κινητῶν ἀξιῶν (12,20)ο). 4. Ὁ προσωπικὸς φόρος (cédulas personales) εἶδος προσθέτου φόρου ἐπὶ τῆς ἀμέσου φορολογίας (0,010)ο). 5. Ὁ φόρος ἐπὶ τῶν μεταλλείων (0,320)ο). Ἐκ δὲ τῶν φόρων ἐπὶ τῶν δαπανῶν καὶ τῆς καταναλώσεως σπουδαιότεροι εἶναι: 1. ὁ φόρος ἵππων καὶ ὀχημάτων, 2. ὁ φόρος τῶν τίτλων εὐγενείας, παρασῆμων καὶ τιμητικῶν διακρίσεων, 3. ὁ φόρος λεσχῶν καὶ κέντρων διασκεδάσεως, 4. τὰ διαπύλια τέλη. 5. φόροι ἐπὶ τῆς ζακχάρεως, (3,20)ο κιχωρίου, εἰνοπνεύματος, (1,150)ο) ζύθου, ἡλεκτρικοῦ ρεύματος, φωταερίου καὶ ἀσετυλίνης (10)ο), ἐκρηκτικῶν ὑλῶν, 6. μονοπώλια ἐπὶ τοῦ καπνοῦ, πυρείων, λαχείου.

Ἐπὶ τῆς μεταβιβάσεως κεφαλαίων ἰσχύει εἰσέτι ὁ impuesto de derechos reales (6,40)ο) ἐπιβαλλόμενος εἴτε ὑπὸ τὴν μορφὴν τῆς ἱστορικῆς alcabala εἴτε ὑπὸ μορφὴν χαρτοσήμου (Timbre del Estado), εἴτε, τέλος, κατὰ τὰς αἰτίαι θανάτου ἢ ἐξ ἐπαχθοῦς αἰτίας μεταβιβάσεις.

Τὸ ὅλον ἔργον χαρακτηρίζει μεθοδικὴ καὶ εὐσυνείδητος ἐργασία. Ἡ ἐξέτασις ἰδίᾳ τῶν ἱστορικῶν δεδομένων καὶ ἡ ἀναπαράστασις τῆς φορολογικῆς καὶ οἰκονομικῆς οὕτως εἰπεῖν ἱστορίας χώρας τόσον πολυπλάγκτου, ὥς ἡ Ἰσπανία, καὶ ἡ ἐκάστοτε ἐνεργουμένη σύλδεσις τῶν γεγοιότων τούτων πρὸς τὰς πολιτικὰς καὶ κοινωνικὰς μεταβολὰς ἀπήτησαν ἐργασίαν ἐπίπονον. Ὁ κατατοπισμὸς τοῦ ἀναγνώστου εἰς τὴν ὑφισταμένην ἰσπανικὴν φορολογικὴν νομοθεσίαν οὐδὲν κενὸν καταλείπει.

Μ. Σταυρινὸς

Jean A. Zervos, Les assurances sociales en Grèce, Paris (Librairie L. Rodstein) 1933, σελ.192.

Ἡ κρινομένη μελέτη ἀπέβλεπεν εἰς τὸ νὰ καταστήσῃ γνωστὴν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν τὴν κίνησιν τὴν δημιουργηθεῖσαν εἰς τὴν χώραν μας περὶ τὸ ζήτημα τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων. Ὁ συγγραφεὺς τῆς προτάσσει μίαν σύντομον ἀλλὰ μεστήν εἰ-

σαγωγήν (σελ. 3—15) ἀποτελοῦσαν ἀξιέπαινον προσπάθειαν θεωρητικῆς τοποθετήσεως τοῦ ζητήματος τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων μέσα εἰς τὸ πλαίσιον τῶν συγχρόνων κοινωνικῶν διαμορφώσεων. Εἰς τὴν Εἰσαγωγήν του αὐτὴν ὀρθῶς ἐξέλεξεν ὡς πηγὴν ἐπηρεασμοῦ του ἓνα ἀπὸ τοὺς χαρακτηριστικωτέρους θεωρητικούς νεωτέρους πρωτοπόρους τοῦ παρεμβατισμοῦ, τὸν Cauwès, εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ ὁποίου περὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ Κράτους στηρίζεται ἡ μεταγενεστέρα ἀνάπτυξις τῶν παρεμβατικῶν ἰδεῶν, ἀπηλλαγμένων ὅμως τῶν ἀνεξηγήτων ἀληθῶς δι' ἓνα πραγματιστὴν οἰκονομολόγον συμπαθειῶν αὐτοῦ πρὸς τοὺς αἰσθηματισμοὺς τῶν αἰσιοδόξων «Ἀρμονιῶν» τοῦ Bastiat (βλ. π.χ. τὸν πρόλογον τοῦ Cauwès εἰς τὸ Cours d'Économie politique αὐτοῦ, τ. I, 2η ἐκδ.).

Κατόπιν ὁ κ. Ζερβὸς χωρίζει τὴν διατριβὴν του εἰς δύο μέρη. Εἰς τὸ πρῶτον (σελ. 17—47) ἐξετάζει τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν τῆς ἰδέας τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ παρακολουθεῖ συντόμως τὴν κοινωνικὴν πολιτείαν τοῦ Κράτους ἀπὸ τῆς διανομῆς τῶν ἐθνικῶν γαιῶν μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 μέχρι τῆς θεσπίσεως τῶν προστατευτικῶν ὑπὲρ τῶν ἐργατῶν μέτρων κατὰ τὰ ἔτη 1912—14, τὰ ὁποῖα ἀποδίδει εἰς «Προχωρημένα πνεύματα ποτισμένα ἀπὸ τὰς κρατούσας εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην ἰδέας καὶ ἐνθουσιασμένα ἀπὸ τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἐθνικῶν ὀνειρῶν, διὰ τῶν πολέμων τοῦ 1912 καὶ 1913» καὶ τῶν μεταπολεμικῶν προσπαθειῶν ὁλοκληρώσεως τοῦ ἐργατικοῦ μας δικαίου, τὸ ὁποῖον, ἐν τούτοις, πρέπει νὰ ὁμολογηθῇ ὅτι δὲν κατάρθωσεν ἀκόμη νὰ καταλάβῃ τὴν θέσιν πού τοῦ ἀρμόζει μέσα εἰς τὸ σημερινὸν ἑλληνικὸν δίκαιον. Καταλήγει δὲ εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ τάσις πρὸς ἀσφάλισιν ἐγενικεύθη κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους εἰς ὅλα τὰ ἐπαγγέλματα εἰς τρόπον ὥστε νὰ καθίσταται ἐπιβεβλημένη ἡ εἰσαγωγή, δίπλα εἰς τὰ διάφορα εἰδικὰ ταμεῖα ἀσφαλίσεων καὶ συντάξεων, καὶ ἐνὸς γενικοῦ ἀσφαλιστικοῦ ὀργανισμοῦ. Ὅχι μόνον δὲ ἐπιβεβλημένη ἀλλὰ καὶ ὠφέλιμος καὶ δυνατὴ εἶναι ἡ τοιαύτη εἰσαγωγή τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων, τὸ μόνον δὲ σημεῖον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁ συγγραφεὺς ἐκφράζει μερικὰς ἀμφιβολίας, εἶναι ὁ χρόνος τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας τοῦ θεσμοῦ, ὁ ὁποῖος ἂν ἀρχίσῃ λειτουργῶν εἰς περίοδον κρίσεως ὑπάρχει ὁ κίνδυνος νὰ ἀποτύχῃ.

Εἰς τὸ δεύτερον μέρος τῆς μελέτης (σελ. 49—184) ἀναλύεται λεπτομερῶς εἰς ὅλας του τὰς διατάξεις καὶ κατὰ τρόπον σαφῆ καὶ ἐπιστημονικὸν ὁ νόμος 5733 τῆς 10 Ὀκτωβρίου 1932, ἀσκουμένης εἰς ὅρετὰ σημεῖα σοβαρᾶς κριτικῆς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀλλαχοῦ κρατούντων καὶ ὑποστηριζομένων καὶ ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἑλληνικὴν πραγματικότητα. Ἰδιαιτέρως τονίζεται τὸ μειονέκτημα τοῦ νόμου μὴ ἐκτεινομένου ἐπὶ τῶν ἀγροτῶν (περὶ τοῦ ὁποίου βλ. σχετικὴν μας μελέτην εἰς τὴν «Πειθαρχίαν» τῆς 2 Μαΐου 1930) καὶ ἐξετάζονται αἱ πολιτικαὶ καὶ κοινωνικαὶ συνέπειαι τῆς καθόλου ἐφαρμογῆς τοῦ νέου νόμου, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν καὶ τῶν στατιστικῶν στοιχείων τὰ ὁποῖα συνεκεντρώθησαν ἐπὶ τῇ προόψει τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ θεσμοῦ.

Τέλος ἓνας ἐπίλογος μετρημένος καὶ σοβαρὸς κλείει τὴν διατριβὴν αὐτὴν, ἡ ὁποία γραμμένη μὲ σεμνότητα καὶ προσοχὴν ἀποτελεῖ ἀξιόλογον συμβολὴν εἰς τὴν μελέτην τοῦ νεωτέρου ἑλληνικοῦ νόμου.

Γρηγ. Κασιμάτης

Λέοντος Μακκᾶ : Τὸ Ἑλληνικὸν πρόβλημα καὶ τὸ σχέδιον μιᾶς λύσεως Ἀθῆναι «Πυρσὸς» 1933.

Τὸ μέγα πρόβλημα τῆς Ἑλλάδος εἶναι πῶς νὰ κατορθώσῃ νὰ ἀντιμετωπίσῃ εἰς τὸ μέλλον τὴν ἀνισοσκέλειαν τοῦ ἰσοζυγίου τῶν λογαριασμῶν της, ἀνισοσκέλειαν, ἥτις τείνει νὰ ἐπιταθῇ ἀπὸ τῆς μικρασιατικῆς καταστροφῆς καὶ ἥτις ἐπεδενώθη ἀποτόμως μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς παγκοσμίου οἰκονομικῆς κρίσεως κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους 1929.

Μέχρι πρό τινος τὸ μόνιμον ἔλλειμμα τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου ἐκαλύπτετο κυρίως διὰ τῶν ἀδήλων πόρων, ἥτοι ἐμβασμάτων τῶν μεταναστῶν, εἰσοδημάτων ἑλληνικῶν κεφαλαίων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ, κερδῶν τῆς ναυτιλίας καὶ τὸ σύνολον τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν συνεπληροῦτο διὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ δανεισμοῦ. Ἀπὸ τοῦ 1881 μέχρι τοῦ 1914 ἡ Ἑλλὰς ἐδανείσθη ἐπτάκις, μετὰ δὲ τὸν πόλεμον συνῆψε τὰ δάνεια διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν προσφύγων, τὴν σταθεροποίησιν τοῦ ἐθνικοῦ νομίσματος, τὰ παραγωγικὰ ἔργα κ.ο.κ. Πλὴν τούτου ἡ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν μετανάστευσις ἀπετέλει μίαν σωτηρίαν διέξοδον τοῦ πλεονάζοντος πληθυσμοῦ.

Σήμερον ἡ ὅλη ὄψις τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας εἶναι τελείως διαφορετική. Ἐνῷ ἡ ἑκτασις τῆς χώρας ἐδιπλασιάσθη (1907: 63.211 τετρ. χιλιόμε. 1932: 130.199 τετρ. χιλιόμε.), ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς ἠῤῥησε κατὰ πλεονέκτα μεγαλύτεραν ἀναλογίαν (1907: 2.631.000, 1932: 6.600.000). Ἐνῷ πρότερον ἡ σταφὶς ἀπετέλει τὸ κυριώτερον ἐξαγωγικὸν προϊόν, σήμερον ὁ καπνὸς ἀποτελεῖ κατὰ μέσον ὄρον τὰ 55ο)ο τοῦ συνόλου τοῦ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου. Λόγῳ τῆς εἰσροῆς τῶν προσφύγων, ἐκ τῶν ὁποίων μόνον τὸ ἡμισυ περίπου ἐτράπη πρὸς τὴν γεωργίαν, καὶ τοῦ ἀδυνάτου τῆς μεταναστεύσεως, ὁ ἀστικὸς πληθυσμὸς ἐμπεριέχων κατὰ μέγα ποσοστὸν ἐπαγγελματικὸν πληθωρισμὸν καὶ παρασιτισμὸν ἠῤῥησε δυσαναλόγως. Κατὰ τὸ ἔτος 1930, δυνάμενον νὰ θεωρηθῇ ὡς ἔτος φυσιολογικόν, τὰ ἐμβάσματα τῶν μεταναστῶν ἀνῆλθον εἰς 40,6 ἑκατομμύρια δολλάρια, ἥτοι 20ο)ο τοῦ συνόλου τοῦ ἐνεργητικοῦ σκέλους τοῦ ἰσοζυγίου λογαριασμῶν. Παρὰ τοῦτο ἀπέμεινε ἓνα ἔλλειμμα ἴσης περίπου ἀξίας, καλυφθὲν δι' ἐξωτερικῶν δανείων. Κατὰ τὸ ἔτος 1931, τὸ ἔλλειμμα ἀνῆλθε εἰς 45,6 ἑκατομμύρια δολλάρια, καλυφθὲν διὰ ἐξωτερικῶν πιστώσεων 35,7 ἑκατομμυρίων δολλαρίων καὶ διὰ διεκμίσσεως τοῦ καλύμματος τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος κατὰ 9,8 ἑκατομμύρια δολλάρια. Κατὰ τὸ ἔτος 1932 τὰ ἐμβάσματα τῶν μεταναστῶν κατέπεσαν εἰς 15 ἑκατομμύρια δολλάρια. Τὸ ἀδύνατον τοῦ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ δανεισμοῦ ἠνάγκασε τὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος νὰ συμπληρώσῃ τὸ ἔλλειμμα τοῦ ἰσοζυγίου τῶν πληρωμῶν ἐκ τοῦ καλύμματος, τὸ ὁποῖον κατῆλθεν ἔτι πλέον ἀπὸ 15,6 ἑκατομμύρια δολλάρια, (τέλος τοῦ 1931) εἰς 4,3 τὴν 31ην Δεκεμβρίου 1932. Ταυτοχρόνως ἡ ἀξία τῶν ἐξαγωγῶν κατέπιπτε κατὰ 61ο)ο ἐν σχέσει μετὰ τὴν ἀξίαν τῶν ἐξαγωγῶν κατὰ τὸ 1929. Τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα ἡλαττοῦτο σοβαρώτατα, ἡ πτωχεία τῶν λαϊκῶν τάξεων ἐπετείνετο συνοδευομένη ὑπὸ ὑποκαταναλώσεως καὶ αὐξήσεως τῆς ἀνεργίας.

Τοιοτοτρόπως παριστάμεθα μάρτυρες μιᾶς τραγικῆς καταστάσεως τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς παγκοσμίου κρίσεως καὶ ἥτις δὲν πρόκειται νὰ βελτιωθῇ μετὰ τὴν πάρεδον τῆς παγκοσμίου οἰκονομικῆς δυσπραγίας καὶ μόνον. Εὐρισκόμεθα ἐνώπιον ἐνὸς προβλήματος καθαρῶς ἑλληνικοῦ καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ πρόβλημα ἐξετάζει εἰς ἑκάτον καὶ πλέον σελίδας ὁ κ. Μακκᾶς, ὑποδιαίρων τοῦτο εἰς δύο βασικὰς ἐρωτήσεις : εἶναι δυνατόν ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἑλ-

λάδος ὅστις αὐξάνει κατὰ 90 περίπου χιλιάδας ἑτησίως· νὰ ζήσῃ καὶ νὰ ἀναπτυχθῇ ἐντὸς τῶν σημερινῶν ὁρίων τοῦ κράτους; καὶ τί θὰ γίνη ἂν ἐξακολουθήσῃ αὐτὴ ἡ μεγάλη παθητικότης τοῦ ἑλληνικοῦ ἰσοζυγίου λογαριασμῶν μετὰ τὴν ἐλάττωσιν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καὶ τὴν ἐξακολυθητικὴν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ;

Ὁ συγγραφεὺς ἀναπτύσσει μὲ πειστικότητα τὸ σχέδιόν τευ, τὸ ὁποῖον συνίσταται εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ τουρισμοῦ ἐν Ἑλλάδι καὶ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἐλλείμματος τοῦ ἰσοζυγίου λογαριασμῶν διὰ τῆς εἰσροῆς συναλλάγματος ἐκ τῆς ἀναπτύξεως τῆς βιομηχανίας τῶν ξένων. Συγχρόνως μὲ τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος τοῦ οἰκονομικοῦ ἰσοζυγίου θὰ ἐξευρίσκετο καὶ ἡ λύσις τοῦ προβλήματος τοῦ πλεονάζοντος πληθυσμοῦ διὰ τῆς ἀπορροφήσεως αὐτοῦ εἰς τὴν ἀναπτυχθησόμενην βιομηχανίαν, τῆς ἐκτελέσεως ἔργων, τῆς ζωηρεύσεως τῶν συναλλαγῶν καὶ τῆς τονώσεως τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας.

Ἡ ἰδέα τοῦ κ. Μακκᾶ δὲν εἶναι διόλου ἀνέφικτος· χρειάζεται μόνον τὴν πίστιν τὴν ὅπως ἔχει ὁ ἴδιος καὶ τὴν χρηματοδότησιν, ἥτις εἶναι προβληματική. Ὁ συγγραφεὺς περιγράφει εἰς ὕψος τὸ ὁποῖον οἱ γάλλοι θὰ ὠνόμαζον *style brillant* τὰς φυσικὰς καλλονὰς τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸν ἀνεκμετάλλετον πλοῦτον τῆς εἰς γόητρυν ἱστορίαν, ἀρχαιότητος καὶ δυναμικότητα προσελκύσεως τῶν ξένων, ἀποκαλῶν αὐτὴν «μέγαν καὶ ἀνεκμετάλλετον θησαυρόν». Ἐκθέτει διὰ μακρῶν τὸ σχέδιον τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ θησαυροῦ τούτου, τὴν γεωγραφικὴν κάτοψιν τοῦ σχεδίου καὶ τὴν τεχνικὴν συγκρότησίν του. Λίαν ὀρθῶς περιορίζει τὸ σχέδιόν του εἰς ὠρισμένας γεωγραφικὰς ζώνας τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀναλύει μίαν πρὸς μίαν τὰς τεχνικὰς ἐνεργίας ὁργανώσεως καὶ ἐφοδιασμοῦ πρὸς ἐκτέλεσιν, ἥτοι ἀτμοπλοῖαν, λιμενικὰ ἔργα, ὁδοποιίαν, σιδηροδρομικὴν καὶ αὐτοκινητικὴν πολιτικὴν, ὁργάνωσιν ξενοδοχείων, ἀνάπτυξιν τῶν κέντρων ἀναψυχῆς (ἐκθέσεις, ἑορταὶ ἀγῶνες κλπ.).

Ὁ κ. Μακκᾶς ὑπολογίζει, ἄνευ ὑπερβολικῆς αἰσιοδοξίας, εἰς 5,5 ἑκατομμύρια λίρας χρυσᾶς τὴν ἑτησίαν πρόσοδον ἐκ τῆς προσελύσεως τῶν ξένων. Τὸ εὐαίσθητον σημεῖον τοῦ σχεδίου εἶναι ἡ δανειακὴ χρηματοδότησις αὐτῆς, διὰ ποσοῦ 12 ἑκατομμυρίων λιρῶν κατανεμομένων εἰς τρεῖς τριετίαι. Ὁ συγγραφεὺς ὑποστηρίζει ὅτι τὸ ἀνωτέρω ποσὸν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξευρεθῇ ὑπὸ τοῦ συνδικάτου τῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ Ἑλλήνων κεφαλαιούχων καὶ καταθετῶν. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ κεφάλαιον κατεδιώχθη παντοιοτρόπως ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ἐπὶ πλεον δὲ κατεφέρθη νέον κτύπημα κατὰ τῆς πίστεως τῆς χώρας διὰ τῆς ἀδυναμίας μας πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν ὑποχρεώσεών μας, ὁ κ. Μακκᾶς προτείνει τὴν κατοχύρωσιν τοῦ συνδικάτου διὰ πολλῶν μέτρων, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ δύο οὐσιωδέστερα εἶναι ἀφ' ἑνὸς ἡ ὑπ' αὐτῶν τούτων τῶν χρηματοδοτῶν ἐκμετάλλεσις καὶ διαχειρίσις τῆς ὅλης ἐπιχειρήσεως καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ παραχώρησις τῆς ἐκμεταλλεύσεως ὑπὸ τὸν τύπον προνομιοῦχου παραχωρήσεως (*concession*). Πρὸς διευκόλυνσιν τῆς καλύψεως τοῦ δανείου ὁ συγγραφεὺς προτείνει ὅπως πᾶν ἔμβασμα ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰς ξένον νόμισμα ἢ συνάλλαγμα, παρουσιαζόμενον πρὸς πληρωμὴν ἐν Ἑλλάδι, καταβάλλεται κατὰ μὲν τὰ 850)ο εἰς δραχμὰς κατὰ δὲ τὰ ὑπόλοιπα 150)ο εἰς μετοχὰς τοῦ δανείου πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ τουρισμοῦ.

Πρωτότυπος ὡς ἐπινοήσις ἢ πρότασις αὐτὴ τοῦ ἀναγκαστικοῦ παρακρατήματος τῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμβασμάτων, ὅχι μόνον θὰ ἀνέτρεπε τὴν νομικὴν ἔννοιαν τῶν συναλλαγῶν ἀλλὰ καὶ ἄντικρυς πρὸς τὸ σχέδιον τοῦ συγγραφέως θὰ ἤρχετο, διότι θὰ κατέφερε νέον κτύπημα κατὰ τῆς πίστεως καὶ θὰ συνετέλει ἴσως εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῶν ἐμβασμάτων. Τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ κράτος

τείνει πρὸς τὴν ἐξάλειψιν κάθε συναλλαγματικοῦ παρακρατήματος ἐπὶ τῶν ἐξαγομένων προϊόντων διὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὴν ἐξαγωγήν, δὲν θὰ ἦτο ὀρθὸν νὰ δημιουργήσῃ ἓνα εἶδος ἀναγκαστικῆς εἰσφορᾶς, ἣτις θὰ ἐπέδρα ἐπὶ τῆς εἰσαγωγῆς συναλλάγματος, ἀδιάφορον ἂν αἱ μετοχαὶ τοῦ ἐν λόγῳ δανείου θὰ παρεῖχον ἐγγυήσεις καὶ θὰ ἀπετέλουν τὴν καλυτέραν τοποθέτησιν κεφαλαίων. Ἡ ἰδέα καὶ μόνον τοῦ καταναγκασμοῦ θὰ ἦτο ἓνας δυσμενὲς ὅρος διὰ τὴν τοποθέτησιν τοῦ δανείου. Πάντως ὑπὸ τὰς σημερινὰς συνθήκας, λέγοντες δὲ σημερινὰς συνθήκας ἐννοοῦμεν ἓνα χρονικὸν διάστημα βαῖνον τοῦλάχιστον μέχρι τοῦ 1936, νομίζομεν ὅτι δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ σύναψις νέου ἐξωτερικοῦ δανείου, μολονότι ἓνα δάνειον διὰ τὴν βιομηχανίαν τῶν ξένων ὅχι μόνον θὰ συνεδύαζε τὴν πολιτικὴν τῆς ἐνισχύσεως τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου, τὴν ἐκτέλεσιν δημοσίων ἔργων καὶ τὴν ἀπορρόφησιν τῶν ἀνέργων, ἀλλὰ καὶ θὰ ἐνίσχυε οὐσιωδέστατα τὸ ἐνεργητικὸν στοιχεῖον τοῦ ἰσοζυγίου λογαριασμῶν «δαπάναι περιηγητῶν», μέχρι πλήρως εἰς τὸ μέλλον ἐξισορροπώσεως τοῦ οἰκονομικοῦ ἰσοζυγίου.

Ἐὰν αἱ ὑποδείξεις τοῦ κ. Μακκᾶ εἰσηκούοντο ἔστω καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ, θὰ ἦρουν ἐν οὐνδυσμῷ μὲ τὴν ὁργάνωσιν τῆς παραγωγῆς μας καὶ τὴν εὐρυτέραν διάδοσιν τῶν προϊόντων μας εἰς τὸ ἐξωτερικὸν διὰ τῆς ὁργανώσεως τῆς ἐξαγωγῆς, ὅπως ἐκφρασθῇ κανεὶς μετὰ μεγάλης αἰσιοδοξίας διὰ τὸ οἰκονομικὸν μέλλον τῆς Ἑλλάδος. Καὶ αἱ ὑποδείξεις αὗται θὰ κάμουν ἀσφαλῶς τὸν δρόμον τῶν ὑπὸ τὴν σιδηρᾶν πίεσιν τῆς πραγματικότητος. Διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀφίνεται ἀνεκμετάλλευστον ἓνα τόσον μέγα ἐθνικὸν κεφάλαιον τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν, ὡς ὀρθότατα τονίζει ὁ συγγραφεύς, οὔτε εἰς σοβαρὰν αὔξησιν τῆς ἐξαγωγῆς δυνάμεθα νὰ ὑπολογίσωμεν, ἐν μέσῳ τοῦ σημερινοῦ ὀξυτάτου διεθνοῦς ἀνταγωνισμοῦ καὶ τῶν παντοίων περιορισμῶν καὶ δεσμῶν τοῦ ἐμπορίου, οὔτε ἡ ἐκβιομηχάνισις τῆς χώρας μας εἶναι δυνατὴ εἰς βαθμὸν ἐπιτρέποντα τὴν ἐξαγωγήν βιομηχανικῶν προϊόντων, διὰ λόγους τοὺς ὁποίους ὅλοι γνωρίζομεν. Πειστικὸν καὶ μὲ ἡτιολογημένην ἀνάλυσιν τὸ βιβλίον τοῦ κ. Μακκᾶ ἔχει καὶ ἓνα προσὸν τὸ ὁποῖον σπανίως εὕρισκε κανεὶς εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἐργασίας. Εἶναι φωτεινὸν καὶ γραμμένον κατὰ μίαν λογικὴν μέθοδον, ἣτις ὀφείλεται καταφανῶς εἰς τὸ γαλλικὸν πνεῦμα τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζει τὸν συγγραφέα.

Κ. Καρανίκας

I'statistik Yilligi, Annuaire statistique 1931–32. Ankara 1932.

Ἐσχάτως ἐκυκλοφόρησε ὁ Vος τόμος τῆς Στατιστικῆς ἐπετηρίδος τῆς Τουρκικῆς Δημοκρατίας, ἐπιστημονικῶς καὶ ἀρτίως συντεταγμένος. Κατ'ἐμὲ ἡ πρόοδος τῶν Τούρκων ἀποδοτέα εἰς μόνην τὴν ὀρθὴν σκέψιν νὰ θέσωσιν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς νεοσυστάτου στατιστικῆς Ὑπηρεσίας τὸν Βέλγον δόκιμον Στατιστικὸν κ. Ζακάρτ καὶ νὰ μὴ ἄρκεσθῶσι, ἐθνικιστικῶς σκεπτόμενοι, νὰ διορίσωσι τὸν τυχόντα τοῦρκον διπλωματοῦχον τῆς Νομικῆς ὡς προϊστάμενον τῆς Στατιστικῆς διότι οὕτω εὐθύς ἐξ ἀρχῆς θνησιγενὲς θὰ καθίστατο ὁ ὁργανισμὸς οὗτος, ἐφ' ὅσον θὰ ἔλλειπεν ἡ τεχνικὴ κατάρτισις ἐκ τοῦ ἡγουμένου τῆς Στατιστικῆς, μὴ δυναμένη νὰ ὑποκατασταθῇ ὑπὸ μόνης, φεῦ, τῆς γνώσεως τοῦ δικαίου.

Ἀπλοῦν βλέμμα ἐπὶ τῆς τουρκικῆς στατιστικῆς ἐπετηρίδος πείθει τὸν ἀναγνώστην ὅτι ὁ συνθέσας τὸ σχέδιον τῆς συντάξεως ταύτης, ἓνα σκοπὸν προέθετο: τὴν παροχὴν οὐ μόνον στοιχείων ἀλλὰ καὶ δὴ τῶν ἀπαραιτήτων τοιούτων διὰ τὸν τυχόντα ἐρευνητὴν ἐπὶ πάσης ἐκδηλώσεως τοῦ τουρκικοῦ Κοινωνικοῦ συν-

ύλου, χωρίς νὰ ἀποβλέψῃ εἰς τὴν ἐκτύπωσιν χαρτίνων βουνῶν, διὰ νὰ πληρο-
φορούμεθα πόσοι ἄρρενες καὶ πόσοι θήλεις μαθηταὶ φοιτῶσιν, φέρ'εἰπεῖν, εἰς τὸ
Α ἢ Β χωρίον τῆς τουρκικῆς ἐπικρατείας.

Ἡ ὅλη διαίρεσις τῆς ὕλης καταδεικνύει τὴν βαθεῖαν ἐπίγνωσιν τοῦ συντάκτου
ταύτης ἐπὶ τῆς σοβαρότητος τοῦ ἔργου ὅπερ ἐκδίδεται καὶ δι'ὃ ἡ Τουρκικὴ Δημο-
κρατία δαπανᾷ σημαντικὰ ποσά, διὰ νὰ ἔχῃ πράγματι στατιστικὴν, μέλλουσαν
κατὰ πρῶτον λόγον αὐτὴν ταύτην νὰ ἐξυπηρετήσῃ καὶ οὐχὶ ἀπλῶς διὰ νὰ
ἀναφέρεται μεταξὺ τῶν Κρατῶν ὅτι κέκτηται Στατιστικῆς.

Ἡ Στατιστικὴ ἐπετηρὶς περιλαμβάνει στοιχεῖα:

Α. Φυσικῆς Καταστάσεως τῆς χώρας, ἥτοι στοιχεῖα θέσεως καὶ ἀνα-
πτύγματος συνόρων. Παρατηρηθεῖσαι θερμοκρασίαι Μετεωρολογικῶν σταθμῶν,
Ἀτμοσφαιρικαὶ σπουδαὶ (βροχή, χιῶν, κ.λ.π.).

Β'. Πληθυσμοῦ, ἥτοι πληθυσμὸς κατὰ καζάδες, Βιλαέτια, ἐδαφικὴ ἔκτασις,
πυκνότης μερική.

Κατανομὴ τῶν πληθυσμῶν κατὰ πολιτικὴν κατάστασιν, ἡλικίαν καὶ μόρφωσιν,
κατὰ ἐπαγγέλματα, κατὰ θρησκείματα, κατὰ μητρικὴν γλῶσσαν, κατ'ἔθνι-
κότητα, κατὰ τόπους γεννήσεως. Πληθυσμὸς Κωνσταντινουπόλεως, Ἀγκύρας,
Σμύρνης, ἀριθμὸς γυναικῶν κατὰ 1000 ἄνδρας, Κατανομὴ βιλαετίων κατὰ τὸν
πληθυσμὸν αὐτῶν, πληθυσμὸς πόλεων, κατανομὴ πληθυσμῶν μεταξὺ Εὐρωπα-
ϊκῶν καὶ Ἀσιατικῶν ἐπαρχιῶν

Γ. Στατιστικὴ οἰκοδομῶν.

Οἰκίαι καὶ λοιπαὶ οἰκοδομαί.

Ἀριθμὸς κατοίκων κατὰ κατοικίαν.

Στατιστικὴ οἰκοδομῶν Κων)πόλεως.

Δ'. Στατιστικὴ γάμων.

Διαζύγια κατὰ βιλαέτιον, γάμοι κατὰ μῆνα, γάμοι καθ'ἡλικίαν, γάμοι κατ'ἀν-
τιστοιχίαν ἡλικιῶν.

Ε. Στατιστικὴ Διαζυγίων.

Γάμοι κατὰ βιλαέτιον, διαζύγια κατὰ διαμονὴν συζύγων, διαζύγια κατ'αἰτίαν
καὶ διάρκειαν διαδικασίας.

ΣΤ. Στατιστικὴ θανάτων.

Θάνατοι κατ'αἰτίαν καὶ ἡλικίαν, κατὰ μῆνα καὶ αἰτίαν.

Κων)πολις, Σμύρνη, ὁμοίως ὡς ἄνω, πρωτεύουσαι 33 βιλαετίων, ὁ-
μοίως ὡς ἄνω, καὶ ἐπὶ πλέον ποσοστὸν θνητότητος.

Υγιεινὴ καὶ Κοινωνικὴ πρόνοια.

Ὑγειονομικὸν προσωπικόν.

Κίνησις ὑγειονομικῶν κέντρων, νοσηλευτικῶν, θεραπευτικῶν, φαρμακείων,
Ἀντιλυσσικοῦ Ἰνστιτούτου, λοιμικοῦ νοσοκομείου Χαϊδάρ Πασσᾶ, ἐργαστηρίου
Χαϊδάρ Πασσᾶ, ληφθέντα μέτρα, πρὸς καταπολέμησιν ἐλονοσίας, ὁμοίως τρα-
χωμάτων, ὁμοίως συφιλίδος, κίνησις λοιμοκαθαρτηρίων, ἀποξήρανσις ἐλῶν, δα-
πάναι ὑγειονομικῶν κέντρων, δαπάναι καταπολεμήσεως ἐλονοσίας, συφιλίδος
τραχωμάτων.

Δημοσίαι ἐκπαίδευσις.

Κατάστασις τῶν διαφόρων κατηγοριῶν τῆς ἐκπαιδεύσεως (ἀριθμὸς σχολῶν,
διδασκικὸν προσωπικόν, κατὰ κύκλους ἐκπαιδεύσεως) ἀριθμὸς διπλωματούχων
τῆς Ἐθνικῆς Σχολῆς (νέον ἀλφάβητον).

Κατάστασις δημοτικῶν, ἡμιγυμνασίων, γυμνασίων.
 Κατάστασις δημοτικῶν, μητρικῶν, συμπληρωματικῶν.
 Κατάστασις ἰδιωτικῶν, ξένων καὶ μειονοτήτων.
 Ἀριθμὸς διπλωματούχων ἀνωτέρων σχολῶν.
 Δαπάναι διὰ τὴν δημοσίαν ἐκπαίδευσιν.

ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

Δικαστικὴ ὀργάνωσις.
 Κίνησις Ἀκυρωτικοῦ (Ἀρείου Πάγου).
 Εἰσαγγεῖσαι καὶ ἐκκαθαρισθεῖσαι ὑποθέσει πρὸ τῶν διαφόρων δικαστηρίων.
 Ἀστικά καὶ Ποινικά ὑποθέσεις.
 Ἀριθμὸς παραβάσεων καὶ ὑποδίκων.
 Κίνησις φυλακῶν.
 Κίνησις τῆς γενικῆς διευθύνσεως ἱατροδικαστικῆς.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

Γεωργία.

Οἰκογένειαι καὶ ἀγροτικὸς πληθυσμὸς.
 Ἔργαλεϊα καὶ γεωργικαὶ μηχαναί.
 Καλλιεργημένη ἔκτασι καὶ παραγωγή.
 Κτήνη (ὑποζύγια πρὸς ἄροσιν).
 Παραγωγή δημητριακῶν, ὀσπρίων καὶ βιομηχανικῶν φυτειῶν.
 Σύνθεσις καὶ ἐργαλεῖα ἀγροτικῶν οἰκογενειῶν.
 Γεωγραφικὸς ἐντοπισμὸς γεωργικῶν προϊόντων.
 Παραγωγή σίτου, καπνοῦ, καλλιέργεια καὶ παραγωγή καπνοῦ κατὰ περιοχάς.
 Παραγωγή οἰκονομικῆς περιοχῆς Αἰγαίου. Παραγωγή βάμβακος περιοχῆς Ἀ-
 δάνων, παραγωγή λεπτοκαρῶν. Δάση. Παραγωγή ξυλείας κατασκευῶν Παρα-
 γωγὴ ξυλανθράκων καὶ καυσοξύλων.—Ζῶα ὑποκείμενα εἰς τέλος.—Σύγκρισις ἀ-
 ριθμοῦ κτηνῶν μετὰ πληθυσμοῦ καὶ ἐκτάσεως.—Κίνησις σφαγείων—Νόσοι κτηνῶν—
 Κίνησις διαχειρίσεως πεδιάδος Ἰκονίου.

Βιομηχανία.

Ἀριθμὸς ἐργαστηρίων καὶ ἐργαζομένου προσωπικοῦ.
 Ἀριθμὸς ἐργαστηρίων μετὰ καὶ ἄνευ κινητῆρων.
 Ἀριθμὸς καὶ ἰσχὺς κινητῆρων.
 Κατανομή προσωπικοῦ.
 Ἀριθμὸς ἐργαστηρίων καὶ προσωπικοῦ κατὰ βιλαέτιον.
 Κίνησις ἐργοστασίων ζαχάρους, παραγωγή ζαχάρους καὶ ζαχαρωδῶν προ-
 ϊόντων—Παραγωγή γαιανθράκων, γενικὴ παραγωγή μεταλλείων, ἐργοστάσια
 ἡλεκτρισμοῦ (κατανομή κατὰ καταβεβλημένα κεφάλαια, κατὰ εἶδος κινητῆρος,
 κατὰ παραγωγὴν εἰς κιλοβάτ, φωτισμοῦ, κινήσεως, ἄλλης χρήσεως, ἀριθμοῦ
 συνδρομητῶν πλήρους τιμολογίου, ἡλαττωμένου τιμολογίου κ.λ.π.)

Ἡλεκτρικὴ ἐταιρία Κων)πολεως καὶ ἄλλων πόλεων.

Ἐξωτερικὸν Ἐμπόριον

Σύνολον εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς. Εἰσαγωγή—ἐξαγωγή κατὰ μῆνα—ὁμοίως
 διὰ τὸ τέλος τοῦ μηνὸς—Οἰκονομικὸν Ἰσοζύγιον Τουρκίας—Εἰσαγωγή—Ἐξαγωγή
 κατὰ χώρας—Εἰσαγωγή—Ἐξαγωγή κατὰ ομάδας ἐμπορευμάτων—Εἰσπράξεως
 τελωνείου—Ἐξωτερικὸν ἐμπόριον μετὰ τῆς Τεργέστης—Ἀξία κυριωτέρων εἰδῶν
 ἐξαγωγῆς—ἐξαγωγή καπνοῦ εἰς φύλλα. Ἐξαγωγή καπνοῦ ἐπεξεργασμένου.
 Ἐξαγωγή ἐλαιολάδου.— Ἐξαγωγή λεπτοκαρῶν.— Ἐξαγωγή ὠν—ἐξαγωγή

σταφίδων.—Ἐξαγωγή σύκων—ἐξαγωγή φυστικίων κουκουναρίων.—Ὅμοίως ἀμυγδάλων, κ.λ.π. Ἐξαγωγή τῶν κυριωτέρων ζώντων ζώων. Εἰσαγωγή—ἐξαγωγή τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας.

Τράπεζα 1.

Ἐθνικαὶ τράπεζαι. Ἰσολογισμὸς 8 κυριωτέρων τραπεζῶν. Κεντρικὴ Τράπεζα τῆς Δημοκρατίας, Γεωργική, Ὑποθέσεων Τουρκίας, Βιομηχανίας καὶ Μεταλλείων κ.λ.π. ταμιευτηρίου, Κίνησις Γραφείων Συμψηφισμοῦ Κων)πολῖς.—Κίνησις ἀποταμιεύσεως κ.λ.π.

Συναλλάγμα 1.

Τιμαὶ συναλλάγματος Κων)πόλεως. Ἀγοραὶ—πωλήσεις ξένων ἀξιῶν, ὁμοίως εἰς ὑποκαταστήματα Ὀθωμανικῆς τραπεζῆς.

Ἀνώνυμοι τουρκικαὶ ἐταιρίαι ἐν ζωῇ, ὑπὸ ἐκκαθάρισιν.

Ἀσφαλιστικαὶ ἐταιρίαι ἡμεδαπαί—ἄλλοδαπαί.

Κόστος ζωῆς.

Κόστος ζωῆς εἰς 20 βιλὰέτια.

Τιμὰριθμος ἀκριβείας ζωῆς ἐν Κων)πόλει.

Τιμὰριθμος χονδρικοῦ ἐμπορίου.

Κόστος ζωῆς ἐν Ἀγκύρᾳ.

Τιμαὶ ἐμπορευμάτων.

Μικταὶ ἐτήσιαι τιμαὶ εἰς ἐμπορ. χρηματιστήρια, ὁμοίως μηνιαῖαι, ὁμοίως ἐτήσιαι ἐλευθέρως ἀγορᾶς, ὁμοίως μηνιαῖαι ἐλευθέρως ἀγορᾶς. Μικτὴ τιμὴ καπνοῦ, τιμαὶ λιανικῆς πωλήσεως τροφίμων εἰς Κων)πολιν.

Οἰκονομικά.

Περίληψις εἰσπράξεων—δαπανῶν Δημοσίου.

Προϋπολογισμὸς ἐσόδων—ἐσοδα κατὰ μῆνα, δαπάναι κατὰ μῆνα—προσηρτημένος προϋπολογισμὸς.

Μονοπώλιον καπνοῦ.

Εἰσπράξεις—δαπάναι—Κατεργασία καὶ πώλησις—ποσότης τοῦ ἀγορασθέντος καπνοῦ παρὰ τῶν παραγωγῶν.

Μονοπώλιον οἶνοπνεύματος καὶ οἶνοπν. ποτῶν.

Εἰσπράξεις—δαπάναι, κίνησις ἐργοστασίων—καταναλώσεως. Πώλησις—Μέσαι τιμαὶ πωλήσεως—ἐργοστάσια οἶνοπνεύματος καὶ οἶνων.

Μονοπώλιον Ἀλάτος—Σπίρτων.

Ὅμοίως ὡς ἄνω ἐπὶ πλέον μέσαι τιμαὶ κόστους καὶ παραγωγῆς

Κίνησις ἀκινήτων.

Μεταβιβάσεις—εἰσπράξεις—ὑποθήκαι—διαγραφαὶ ὑποθηκικῶν, ἐπιτροπὴ κτηματολογίου καὶ ἀπογραφῆς ἰδιοκτησιῶν—οἰκονομικὰ τοπικῶν διοικήσεων.

Οἰκονομικὰ Δήμων.

Εἰσπράξεις, δαπάναι, προσωπικόν, Δημαρχίαι Κων)πόλεως, Ἀγκύρας, ἀριθμὸς συνταξιούχων χηρῶν καὶ ὀρφανῶν κ.λ.π.

Δημόσια ἔργα—Συγκοινωνία 1.

Ὅδοι καὶ γέφυραι κατασκευασθεῖσαι.

Δαπάναι δι' ἄνω.

Σιδηρόδρομοι.

Μῆκος γραμμῆς, χρονολογία κατασκευῆς, γραμμαὶ ἐκμεταλλεόμεναι ὑπὸ Κρά.

τους, ὁμοίως ὑπὸ Ἑταιρειῶν, τροχιόδρομοι, ἑταιρίαι ἀερ. συγκοινωνιῶν, κρηπίδωμάτων, ὑδάτων—ἀριθμὸς αὐτοκινήτων, μοτοσυκλετῶν, καμιόν.

Τ.Τ.Τ.

Ταχυδρομεῖα, τηλεγράφοι, τηλέφωνα, ὁμοίως αὐτόματα ἐμπορικὸν ναυτικόν, κινήσεις ἐμπορικῆς ναυτιλίας, ἀτμοπλοϊκῶν ἑταιριῶν κ.λ.π.

Ναυτιλιακὴ κίνησις τῶν κυριωτέρων λιμένων

Διὰ φ ο ρ α.

Τουρισμός, πυρκαϊαὶ Κων)πόλεως, στατ. κινηματογράφων κ.λ.π.

Δι ε θ ν εῖ ς π λ η ρ ο φ ο ρ ί α ι.

Αὐτὰ εἶναι τὰ περιεχόμενα τῆς Τουρκικῆς Στατιστικῆς ἐπετηρίδος.

Ἀνεξαρτήτως δὲ τοῦ πλουσίου ὑλικοῦ τῶν πληροφοριῶν, διατεταγμένου ἐν ἀπολύτῳ γνῶσει τῆς Στατιστικῆς μεθοδολογίας, εὐχάριστον κατάπληξιν προσξενεῖ καὶ ὁ πλοῦτος τῶν διαγραμμάτων εἰς τὸ τέλος τοῦ τεύχους (ἱστογράμματα, καμπύλαι συχνότητων, κυκλικὰ ἢ πολικὰ διαγράμματα, στερεογράμματα κ.λ.π.)

Ἡ ἰδική μας Στατιστικὴ Ἐπετηρὶς συγκρινομένη πρὸς τὴν τῆς Τουρκίας καθυστερεῖ σημαντικῶς.

Ἀντώνιος Καμπανός

Η ΚΑΜΠΥΛΗ ΤΩΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΟ ΕΘΝΙΚΟΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑ Ἀπάντησις εἰς ὁμώνυμον κριτικὴν τοῦ κ. Π. Ρεδιάδη

Εἰς προηγούμενον φύλλον τοῦ περιοδικοῦ «ΠΛΟΥΤΟΣ» τῆς 2ας Ἀπριλίου ἐξέσεβαστός μοι, ὅσω καὶ διαπρεπῆς τῆς μαθηματικῆς οἰκονομικῆς σχολῆς πρωτόπóρος καὶ ἐκπρόσωπος παρ' ἡμῖν, Ναύαρχος κ.Π. Ρεδιάδης ἡσχολήθη πρὸς ὁμοίω-
 τιτλον ἐργασίαν μου δημοσιευθεῖσαν ἐν τῷ 3ῳ τεύχει τῆς «Ἐπιθεωρήσεως τῆς Κοινωνικῆς καὶ Δημοσίας Οἰκονομικῆς», δι' ὃ καὶ εὐχαριστῶ αὐτὸν ὅλως ἰδιαιτέρως, καθ' ὅσον διὰ τῆς κριτικῆς του, τῆς ἐν τῷ ΠΛΟΥΤῳ δημοσιευθείσης, διαδηλοῖ ὅτι μετὰ πλείστης ὀσης προσοχῆς διεξῆλθε τὴν ἐργασίαν μου τὸ μὲν, τὸ δὲ διότι διὰ τῆς κριτικῆς του γίνεται πρόξενος εὐρυτέρας συζητήσεως ἐπὶ τοῦ τόσον περιμαχῆτου ζητήματος τῆς κατανομῆς τῶν εἰσοδημάτων.

Ἐπειδὴ, πιθανόν, ὅμως εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῆς κριτικῆς τοῦ σεβαστοῦ μοι Ναυάρχου, θὰ γεννηθῶσιν ἀπορίαι σχετικαὶ πρὸς τὴν ἐργασίαν μου, εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ ζητήσω τὴν φιλοξενίαν εἰς τὰς στήλας τῆς Ἐπιθεωρήσεως τῆς Κοινωνικῆς καὶ Δημοσίας Οἰκονομικῆς διὰ νὰ παράσχω, οἶονεῖ, ἐρμηνευτικὰς ἢ μᾶλλον συμπληρωματικὰς ἐξηγήσεις ἐπὶ ταύτης. Ἄλλως τε τὸ τοιοῦτον κατ' οὐδένα τρόπον μειοῖ, ἔστω καὶ κατ' ἐλάχιστον, τὴν σοβαρότητα τῆς κριτικῆς τοῦ ναυάρχου κ. Π. Ρεδιάδου.

1. Οὐδόλως παραγνωρίζω τὰ ἐπὶ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Παρετιανοῦ τύπου δικαιώματα τοῦ κ. Π. Ρεδιάδου οὔτε καὶ ἀγνοῶ ὅτι πρῶτος, ὡς ἄλλως τε αὐτὸς οὗτος ἀναγράφει, ἐφήρμοσε αὐτὸν δῖς, τὸ μὲν τὸ 1909 διὰ τὸν προϋπολογισμόν τῆς ἀποδόσεως τοῦ φόρου τοῦ εἰσοδήματος τοῦ νόμου ΓΤ4Γ' τοῦ 1909 (Δελτίον Ἀκαδημίας Ρουσσοπούλου), τὸ δὲ τὸ 1921 διὰ τῆς ἐν τῷ Giornale degli Economisti e Rivista di Statistica δημοσιευθείσης μελέτης του. Ἡ διαφορὰ τῆς μελέτης μου εἶναι: ἄλλη. Διὰ ταύτης ἐπεδίωξα οὐχὶ τὸν ὑπολογισμόν τοῦ παρ' ἡμῖν ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, ἀλλὰ τὴν θεωρητικὴν διασκόπησιν τοῦ Παρετιανοῦ τύπου συναρτήσῃ τοῦ μαθηματικοῦ λογισμοῦ, εἰς τρόπον ὥστε ἐφ' ὅσον

τὰ μαθηματικά πορίσματα εἰς ἃ θὰ κατέληγον δὲν θὰ ἦσαν μόνον μαθηματικῶς ὀρθὰ ἀλλὰ καί, ἐκ παρατηρήσεως, κοινωνικῶς καὶ οἰκονομικῶς συμβιβαστά, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ πρόθεσίς μου, ἀσχέτως οἰασδῆποτε ἐφαρμογῆς, θὰ εἶχεν ἐπιτευχθῇ καὶ τὸ τοιοῦτον πιστεύω ὅτι ἡδυνήθην νὰ ἐπιτύχω. Θὰ ἦτο ἄλλως ὅλως ἐπιστημονικῶς ἄηθες τὰ θεωρητικά πορίσματα εἰς ἃ κατέληξα διὰ τῆς χρήσεως τοῦ μαθηματικοῦ λογισμοῦ, νὰ ἐτροποποιοῦν ταῦτα διὰ νὰ συμφωνήσω πρὸς τὴν Α ἢ Β ἐκδοχήν. Ὁ Ναύαρχος κ. Ρεδιάδης δεινὸς τοῦ μαθηματικοῦ λογισμοῦ χειριστής, θὰ ἀναγνωρίσῃ πιστεύω, ὡς καὶ πᾶς ἄλλος τῆς ἐργασίας μου ἀναγνώστης εὐμοιρῶν μαθηματικῆς καταρτίσεως, ὅτι εἰς ἃ πορίσματα κατέληξα θὰ κατήγετο καὶ αὐτὸς ἐφ' ὅσον ἀνεχώρει, διὰ τοῦ μαθηματικοῦ λογισμοῦ, ἐκ τῶν αὐτῶν, πρὸς τὰς ἰδικάς μου, ὑποθέσεων, δεδομένου ὅτι μία εἶναι ἡ μαθηματικὴ ἀλήθεια καὶ συνεπῶς τὰ πορίσματα ταύτης δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι διάφορα.

2. Ἡ μελέτη μου εἶναι ἀληθὲς ὅτι εἰς μόνον τὸν ἡπλοποιημένον τύπον ἀναφέρεται—τὸ διατὶ θὰ ἐξηγήσω κατωτέρω—καὶ πιστεύω ἐν πεποιθήσει ἀκραδάντως ὅτι ἀνταποκρίνεται εἰς τὸν εὐρύτατον καὶ γενικὸν αὐτῆς τίτλον «Ἡ καμπύλη τῶν εἰσοδημάτων κλπ.» καθ' ὅσον ἡ ἐξίσωσις $z = Ax - \alpha$ εἶναι ἡ μοναδικὴ λύσις τῆς διαφορικῆς ἐξισώσεως τοῦ Pearson ἢν εἰσήγαγον πρὸς μὀρφωσιν αὐτῆς.

Ἀπέφυγα δὲ ρητῶς νὰ ἀναφέρω τὰς προγενεστέρας ἐργασίας, διότι ἐν πεποιθήσει ἐπίστευον καὶ πιστεύω ὅτι δὲν ἐπρόκειτο νὰ παράσχω βιβλιογραφικὸν βοήθημα εἰς τοὺς ἀσχολουμένους περὶ τὴν σπουδὴν τῆς κατανομῆς τῶν εἰσοδημάτων οὔτε διὰ τῆς παραθέσεως ὀνομάτων συγγραφέων νὰ φανῶ εἰς τοὺς ἀναγνώστας μου ὡς σπουδαῖος. Ἐν τῇ διασκοπήσει τῆς ἐξισώσεως τοῦ Pareto ἠκολούθησα τὴν γνωστὴν ἄποψιν τοῦ Edgeworth ὅτι «διὰ τοῦ μαθηματικοῦ λογισμοῦ, ὡς ὀργάνου ἐρεῦνης, μορφοῦνται πορίσματα καὶ γίνονται ταῦτα δεκτὰ ἐφ' ὅσον ὀρθὰ μὲν μαθηματικῶς, εἶναι καὶ συμβιβαστά, πρὸς τὴν πραγματικότητα».

Μοιραίως ὡς θεωρητικὴ διασκοπήσις τοῦ Παρετιανοῦ τύπου ἡ ἐργασία μου ἐξειλίχθη μακρὰν πάσης ἐφαρμογῆς, διατυπώσασα ἐν τέλει ὠρισμένας θεωρητικὰς ἐκδοχάς, δίκην θεωρημάτων, ὡς τὰ ἀκόλουθα, ἅτινα διὰ τοῦ μαθηματικοῦ λογισμοῦ ἐμορφώθησαν.

α) «Ὅταν αὐξάνῃ, τὸ σύνολον τῶν ἐν τινὶ διαστήματι εἰσοδημάτων ἐλαττοῦται καὶ δὴ ἐφ' ὅσον ἀνερχόμεθα τὴν κλίμακα τῶν εἰσοδημάτων».

β) «Τὸ μέσον εἰσόδημα, κατὰ τι ἔτος, τὸ μεταξὺ τοῦ ἐλαχίστου καὶ μεγίστου, συνδέεται πρὸς τὴν ἀνισότητά τῆς κατανομῆς τῶν εἰσοδημάτων κατ' ἀντίστροφον λόγον» καὶ

γ) «Πᾶσαι αἱ κοινωνικαὶ τάξεις συνέχονται ἔντε τῇ δυσπραγίᾳ καὶ ἀνθήσει» καὶ «ἐὰν τὰ εἰσοδήματα αὐξάνωνται κατὰ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν, πᾶσαι αἱ κοινωνικαὶ τάξεις ἀλλήλεγγύως ἔχονται τῆς αὐξήσεως κατὰ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν».

Ἡ διαπίστωσις ἡ μᾶλλον ἡ πειραματικὴ ἀπόδειξις τῶν θεωρημάτων τούτων διὰ τῆς Στατιστικῆς παρατηρήσεως εἶναι εὐκολος. Δὲν εἶναι ὅμως τοῦτο πιστεύω κύριον ἔργον τοῦ ἐρευνητοῦ, ἀλλὰ τοῦ μὴ πειθομένου εἰς τὸ ἀληθὲς τοῦ περιεχο-

μένου τῶν θεωρημάτων ἀναγνώστου ὅστις δύναται κάλλιστα, ἐφ' ὅσον διαθέτει στατιστικὰς τῆς κατανομῆς τοῦ εἰσοδήματος ἀναφερομένας εἰς διαφόρους χρονικὰς μονάδας, νὰ διαπιστώσῃ τὸ ἀληθές ἢ μὴ αὐτῶν.

Παρὰ ταῦτα θὰ ἐπεχειροῦν τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἄνω θεωρημάτων, ἂν διέθετον τὰ κατάλληλα στατιστικὰ στοιχεῖα· δυστυχῶς οὔτε αἱ ἐπίσημοι στατιστικαὶ μέχρι τοῦ 1927 παρέχουσι ταῦτα, οὐτε καὶ αἱ ἐργασίαι τοῦ κ. Π. Ρεδιάδου, καθ' ὅσον ἡ μὲν δημοσιευθεῖσα τὸ 1921, ἀποτελεῖ μεταλλαγὴν ἀπλῶς τῆς μεθόδου τοῦ Laurent (Statistique Mathématique σελὶς 256) ἡ δὲ δημοσιευθεῖσα εἰς τὸ Metron ἀγγλιστί, τὸ 1930, δὲν χρησιμοποιοεῖ τὸν Παρετιανὸν τύπον, οὔτε καὶ στηρίζεται ἐπὶ τῶν φορολογικῶν στατιστικῶν, αἵτινες παρέχουσι τὴν κατανομὴν τῶν εἰσοδημάτων ἐν δεδομένη χρονικῇ στιγμῇ, ἀλλὰ χρησιμοποιοεῖ τὴν ἀπογραφικὴν τῆς ἐκτιμήσεως μέθοδον.

3. Ὁ σεβαστός μοι Ναύαρχος κ. Ρεδιάδης, παραβλέπων τὴν καταγωγὴν τῆς διαφορικῆς ἐξισώσεως τοῦ Pearson ἐπάγεται ὅτι «πιθανὸν αἱ ἀρχαὶ ἐφ' ὧν ἐστηρίχθη οὗτος (δηλ. ὁ κ. Ἀθανασιάδης) νὰ μὴ ἔχωσι πλήρη ἐφαρμογὴν ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἢ μήπως κακῶς ἐξελέγη τὸ Εὐληριανὸν ὁλοκλήρωμα πρὸς τὰς σταθερὰς α καὶ Α καὶ μᾶλλον.....»

Εἰς τὰς κρίσεις τοῦ κ. Ρεδιάδου ἔχομεν νὰ ἀντιτάξωμεν ὅτι οὐδαμοῦ διακρίνομεν τὸ β' Εὐληριανὸν ὁλοκλήρωμα Γ. Τὸ εἰς τὴν λύσιν τῆς διαφορικῆς ἐξισώσεως εἰσερχόμενον Γ δὲν εἶναι τὸ ὁμώνυμον Εὐληριανὸν ὁλοκλήρωμα, ἀλλ' ἀπλῶς ἡ σταθερὰ τῆς ὁλοκληρώσεως, ὡς τοῦτο εἶναι ἄλλως τε σαφέστατον ἐκ τῆς διαρθρώσεως τῆς ὅλης λύσεως ταύτης. Πιθανὸν ὁ κ. Ρεδιάδης νὰ παρεσύρθη ἐκ τοῦ συμβόλου Γ, ὅπερ μετεχειρίσθην διὰ νὰ σημάνω τὴν ἐκ τῆς ὁλοκληρώσεως τῆς διαφορικῆς ἐξισώσεως προκύπτουσαν σταθεράν, καίπερ τὸ β' Εὐληριανὸν ὁλοκλήρωμα ΔΙΕΘΝΩΣ παρίσταται, εἴτε ὑπὸ Γ (ρ, q) εἴτε ὑπὸ Γ (ν).

Ὅσον δ' ἀφορᾷ νῦν τὸν τύπον τοῦ Καντέλι προκύψαντα ἐκ τῆς θεωρίας τῶν πιθανοτήτων, ἔχω νὰ παρατηρήσω μεθ' ὅλου τοῦ σεβασμοῦ ὃν τρέφω πρὸς τὸν κ. Π. Ρεδιάδην ὅτι καίτοι ἀναφέρει τὰς ἐργασίας τοῦ Pearson θὰ διέφυγε τούτου, ἀσφαλῶς ἡ γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα On skew Variation (Phil. Transactions. A. τόμος σελ. 343--414) ἐργασία του, δι' ἧς οὗτος μορφώνει τὴν διαφορικὴν ὁμώνυμον αὐτῷ ἐξίσωσιν διὰ τῆς γνωστῆς διωνυμιακῆς καμπύλης $(p+q)^n$, ὅ ἐστι τὸ ὡς κλασσικὸν θεωρήμα τῶν ἐπανειλημμένων δοκιμασιῶν τῆς ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΩΝ ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΩΝ (ἴδε Elderton, Frequency-curves.....σελὶς 36 καὶ ἐφεξῆς. Caradog First course in Statistics σελὶς 181 καὶ ἐφεξῆς. Czuber Wahrscheinlichkeitsrechnung κλπ. τόμος 2ος σελὶς 21 καὶ ἐφεξῆς. Fry, Probability and its engineering uses σελὶς 245 καὶ ἐφεξῆς Darrois Statistique Mathématique σελὶς 113 καὶ ἐφεξῆς κλπ.). Ἡ ἄποψις τοῦ Pearson εἶναι νὰ ἐκφράσῃ ἀναλυτικῶς ὃ ἐστὶ διὰ μαθηματικοῦ τύπου καμπύλην συχνότητων μεθ' ἐνὸς μεγίστου, ἀσυμμετρικὴν ὅμως, οἷα ἐν προκειμένῳ καὶ ἡ καμπύλη τῶν εἰσοδημάτων. Ἐξυπακούεται ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ τύπος τῶν πιθανοτήτων τοῦ Laplace οὐδεμίαν ἐφαρμογὴν ἔχει, καθ' ὅσον ἡ πιθανότης ρ εἶναι οὐ μόνον διάφορος ἀπὸ ὁμάδος συχνότητων εἰς ἄλλην, ἀλλὰ καὶ διάφορος

τοῦ 1)2. Ἐπειδὴ ὅθεν αἱ τεταγμένοι τῆς διωνυμιακῆς καμπύλης (ἐπανειλημμένοι δοκιμασίαι—Ρεδιάδου σελίς 24 Λογισμοῦ Πιθανοτήτων) δίδονται ὑπὸ

$$Y_{\tau} = \frac{v!}{\tau!(v-\tau)!} p^{\tau} q^{v-\tau} \quad \text{ὅπου } p+q=1, \quad p < q \quad \text{θεωροῦμεν δὲ τὰς τεταγμέ-}$$

$$\text{νας } Y_{\tau+1}, \tau \quad \text{καὶ τὴν μέσσην αὐτῶν τεταγμένην } Y_m = \frac{Y_{\tau+1} + Y_{\tau}}{2}$$

Ὁ γωνιώδης συντελεστὴς τῆς μεταξὺ τῶν σημείων $(\tau+1, Y_{\tau+1})$ καὶ (Y_{τ}, τ) διερχομένης εὐθείας εἶναι $\Delta Y = Y_{\tau+1} - Y_{\tau}$ κατὰ τὰ γνωστὰ ἐκ τῆς ἀναλυτικῆς Γεωμετρίας, καὶ συνεπῶς λαμβανομένης ὡς μεταβλητῆς τῆς μέσης τετμημένης $\tau + \frac{1}{2} = \xi$ εὐκόλως μορφοῦται ἡ γνωστὴ διαφορικὴ ἐξίσωσις τοῦ Pearson, ἥτις ἔτι εὐκολώτερον μορφοῦται ἂν θεωρηθῇ κάλπη, ἀριθμοῦ A ψήφων ἐν ὄλῳ, ἐξ ἧς ἐνεργοῦνται N διαδοχικαὶ κληρώσεις, χωρὶς ὅμως νὰ ἐπανατίθενται εἰς ταύτην αἱ κληρούμεναι ψῆφοι. Κατὰ συνέπειαν τῶν ἄνω δὲν εἶναι μόνον ὁ ὑπὸ τοῦ Καντέλι εὐρεθεὶς τύπος τοῦ Παρέτο συναρτήσῃ τῆς θεωρίας τῶν πιθανοτήτων, ἀλλὰ καὶ ὁ παρ' ἐμοῦ καθορισθεὶς βάσει τῆς ἐξίσωσεως τοῦ Pearson ὡς ἀπορρέων ἐπίσης ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς θεωρίας τῶν πιθανοτήτων.

Ὁ κ. Ρεδιάδης μοῦ καταλογίζει ἐπίσης ὅτι διὰ τῆς θεωρίας δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξαγάγῃ πληρέστερόν τινα τύπον. Διὰ τὴν παράλειψιν ταύτην ἀσφαλῶς δὲν δύναμαι νὰ θεωρηθῶ ὑπεύθυνος, ἐφ' ὅσον αἱ ὑποθέσεις ἅς εἰσήγαγον ἐν τῇ ἐπιλύσει τῆς διαφορικῆς ἐξίσωσεως ὡς λύσιν ἔσχον τὸν ἀπλοῦν καὶ γνωστὸν τύπον τοῦ Pareto. Ὁ πλήρης τύπος, ὡς δὲν ἄγνοεῖ ὁ κ. Π. Ρεδιάδης δὲν ὑπῆρξεν ἀποτέλεσμα τῆς θεωρίας ἀλλ' ΕΜΠΕΙΡΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ καὶ ἐξηγοῦμαι διὰ τοὺς ἀναγνώστας τοὺς τυχόν μὴ γνωρίζοντας τοῦτο. Ὁ γνωστὸς τύπος τοῦ Pareto, $z = \frac{A}{x^{\alpha}}$ λογαριθμικῶς λαμβανόμενος γράφεται ὡς γνωστὸν $\log z = \log A - \alpha \log x$. καὶ ἐπειδὴ εἶχε παρατηρηθῇ ὅτι μεταξὺ τῶν ἐξ ὑπολογισμοῦ τιμῶν τοῦ z καὶ τῶν ἐκ παρατηρήσεως τοιοῦτων ὑφίσταντο ἀποκλίσεις κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον σοβαραί, πρὸς συνόρθωσιν ἢ μᾶλλον πρὸς ἐκμηδένισιν αὐτῶν προσετέθη ὁ συνορθωτικὸς ὅρος: (terme correctif)

$$a\beta \log x$$

ἥτοι ἡ ἐξίσωσις τοῦ Παρέτο ἐγράφη, λογαριθμικῶς, τελικῶς

$$\log z = \log A - \alpha \log x + a\beta \log x \quad (1)$$

ὅτε ἂν ταύτῃ τεθῇ $\log (\beta \log x) = \log x$. $\log \beta = \log (x^{\log \beta})$, $\log \beta = \lambda$

ἔπεται κατὰ τὰ γνωστὰ ὅτι $\log (\beta \log x) = \log x^{\lambda}$ ἢ $\beta \log x = x^{\lambda}$

καὶ κατ' ἀκολουθίαν $a\beta \log x = a x^{\lambda} = \log 10 a x^{\lambda}$ ἥτοι ἡ ἐξίσωσις (1) γράφεται

$$\log z = \log A - \alpha \log x + \log 10 a x^{\lambda} \quad \eta$$

$$z = A x^{-\alpha} 10 a x^{\lambda} = A x^{-\alpha} (10 a)^{-x^{\lambda}} \quad (2)$$

ἂν δὲ νῦν τεθῇ $10^{-a} = \gamma$ ὁ τύπος (2) γράφεται

$$z = A x^{-\alpha} \gamma^{-x^{\lambda}} \quad \text{καὶ διὰ } \lambda = 1$$

$$z = A x^{-\alpha} \gamma^{-x} \quad \text{ὁ πλήρης τύπος}$$

οὗ αἱ σταθεραὶ εὐκόλως προσδιορίζονται διὰ τῆς μεθόδου τῶν ἐλαχίστων τετραγώνων ἢ καὶ τῶν διαφορῶν.

Πάντως καὶ ὁ πλήρης τύπος $z = Ax^{-\alpha} e^{-\beta x}$ δύναται νὰ προκύψῃ ἐκ τῆς θεωρίας ὡς ἐξῆς, κατ'ἐμέ.

Ἐὰν ὁ λόγος τῆς σχετικῆς αὐξήσεως τῶν εἰσοδηματιῶν πρὸς τὸν λόγον τῆς σχετικῆς αὐξήσεως τῆς κλίμακος τῶν εἰσοδημάτων εἶναι ἀριθμὸς σταθερὸς δηλ.

$$\frac{dz}{z} : \frac{dx}{x} = \alpha$$

Ἡ λύσις τῆς ὡς ἄνω διαφορικῆς ἐξισώσεως εἶναι ὁ ἀπλοποιημένος τύπος τοῦ Pareto

$$z = Ax^{\alpha}$$

καὶ ἐπειδὴ τὸ z ἐλαττοῦται, ὅταν x αὐξάνῃ, ἔπεται ὅτι ἡ z εἶναι συνάρτησις τοῦ x μορφῆς ὑπερβολικῆς δηλ. τὸ α εἶναι ἀριθμὸς ἀρνητικὸς καὶ συνεπῶς

$$z = Ax^{-\alpha}$$

Ἐὰν νῦν $\frac{dz}{z} : \frac{dx}{x}$ εἶναι γραμμικὴ συνάρτησις τοῦ x δηλ. τοῦ εἰσοδήματος, τότε

$$\begin{aligned} \frac{dz}{z} \cdot \frac{x}{dx} &= \alpha + \beta x \quad \eta \\ \frac{dz}{z} &= \frac{\alpha dx}{x} + \beta dx \end{aligned}$$

καὶ ὁλοκληροῦντες, λαμβάνομεν

$$\log z = \alpha \log x + \beta x + \log A \quad \eta$$

$$z = Ax^{\alpha} e^{\beta x}, \quad \text{ὅπου } \log \text{ εἶναι ὡς πρὸς βάση } e$$

καὶ ἐπειδὴ z (ἀριθμὸς εἰσοδηματιῶν) ἐλαττοῦται τοῦ x αὐξανομένου, ἔπεται καὶ αὐθις ὅτι $z = \sigma(x)$ εἶναι μορφῆς ὑπερβολικῆς, δηλ. α καὶ β εἶναι ἀριθμοὶ ἀρνητικὸς καὶ κατ' ἀκολουθίαν ὁ πλήρης τύπος γράφεται

$$z = Ax^{-\alpha} e^{-\beta x}$$

καὶ ἐφ' ἐξῆς οὕτω, ἐὰν $\frac{dz}{z} : \frac{dx}{x}$ ᾖ το ἀκεραία ρητὴ συνάρτησις τοῦ x βαθμοῦ ν .

Κατ' ἀκολουθίαν ἡ μὀρφωσις τοῦ πλήρους τύπου εἶναι δυνατὴ ὡς θὰ ἴδῃ ὁ κ. Π. Ρεδιάδης καὶ δι' ἄλλης ὁδοῦ, ἐξ ἴσου θεωρητικῆς.

Οἱ τύποι $z = Ax^{-\alpha} \gamma^{-x}$ καὶ $z = Ax^{-\alpha} e^{-\beta x}$ διαφέρουσι μόνον καθ' ὅσον εἰς μὲν τὸν πρῶτον οἱ λογάριθμοι ἐλήφθησαν ὡς πρὸς βάση 10 ἐνῶ εἰς τὸν δεύτερον ὡς πρὸς βάση e .

Οἱ ἄνω τύποι ὡς καὶ ὁ πληρέστερος

$$z = \frac{A}{(x+a)^{\alpha}} 10^{-\beta x} \quad \eta \quad z = \frac{A}{(x+a)^{\alpha}} e^{-\beta x}$$

ὡς καὶ οἱ τύποι $z = \frac{Ax^{\mu}}{\alpha x}$, τοῦ March (Journal de Statistique de Paris 1902).

$$z = \frac{x^{\delta}}{k} \quad \text{τοῦ Gini (Indici diconcentrazione ed i dipenden-$$

za 1910)

καὶ $(\log x)^2 = 2p \log N + q$ τοῦ Séailles

διὰ τὴν κατανομὴν τῶν ἐκ κληρονομίας περιουσιῶν καὶ

$\log z = \alpha - \beta (\log x)^2$ ἢ $\log z = \alpha - \beta (\log x)^3$ τοῦ Benini

οὐδόλως μοῦ διαφεύγουσι, οὐχ ἥττον ἀπέφυγα τούτους, διότι ἐκ τῆς ἐπιλύσεως

τῆς διαφορικῆς ἐξισώσεως, ἐξ ἧς ἀφωρμήθην, οὐδόλως προέκυψαν καὶ διότι ἡ τιμὴ τῆς σταθερᾶς β, διὰ μόνον τὸν ὑπολογισμόν τῆς κατανομῆς τοῦ εἰσοδήματος ἐν τῷ Μεγάλῳ Δουκάτῳ τοῦ Ὀλδεμβούργου ἐφαρμοσθεῖσα προπολεμικῶς, ἔδωκε τὴν ἐλαχίστην τιμὴν

$\beta = 0,0000274$ (τύπος 3), ὃ ἐστὶν ἐντελῶς ἀμελητέον. Ἀνεξαρτήτως ὅμως τῶν ἄνω τὸ κριτήριον τοῦ Pearson (Philosophical Magazine 1900 σελὶς 157 καὶ ἐφεξῆς)

διὰ τὸν ἀπλοῦν τύπον $z = \frac{A}{\chi^2}$ δίδει πιθανότητα προσεγγίσεως 80ο)-90ο)ο

ὑπεραρκετὴν προκειμένου περὶ τύπου παραστατικοῦ τῆς κατανομῆς τοῦ εἰσοδήματος, λόγῳ τοῦ ἐμπειρικοῦ τῆς καταγωγῆς αὐτοῦ. Τὸ μόνον ὅπερ θὰ ἡδύνατο νὰ μοὶ καταλογίσῃ ὁ Σεβαστός μοι Ναύαρχος θὰ ἦτο διατί δὲν ἐπεδίωξα νὰ μορφώσω τὸν ἀναλυτικὸν νόμον τῆς κατανομῆς τοῦ εἰσοδήματος ὡς ἀποτέλεσμα ἐπιλύσεως Συναρτησιακῆς ἐξισώσεως (Equations Fonctionnelles, ἴδε Ἑγκυκλοπαιδείαν Μαθηματικῶν ἐπιστημῶν, Γαλ. ἔκδοσις παρ. 26 σελὶς 45 ὡς καὶ προηγουμένης σελίδας), ὅτε διὰ ταύτης θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐκφράσω μίαν ιδιότητα χαρακτηριστικὴν τῆς ζητουμένης συναρτήσεως, περιέχουσιν καὶ παραμέτρους αὐθαίρετους (σταθερὰς ἢ συναρτήσεις) οὕτως ὥστε ἡ λύσις νὰ μὴ ἦ μόνον μία ὩΡΙΣΜΕΝΗ ΣΥΝΑΡΤΗΣΙΣ ἀλλὰ ΤΑΞΙΣ συναρτήσεων καὶ ἐπειδὴ θὰ ἐπρόκειτο πλέον περὶ ἐφαρμογῆς τῆς θεωρίας τῶν πιθανοτήτων εἰς τὴν Στατιστικὴν, ἐπόμενος τῶν ἐργασιῶν τοῦ Borel νὰ ἐπιδιώξω διὰ τοῦ

$$\int \varphi(t) e^{-k(x-t)^2} dt$$

νὰ παραστήσω τὴν ἡτὰς ζητούμενας συναρτήσεις. Ἐπαναλαμβάνω ἀπέφυγα τοῦτο, διότι ἡ διαφορικὴ ἐξίσωσις τοῦ Pearson συνωδὰ ταῖς γενομέναις παρ' ἐμοῦ δεκταῖς ὑποθέσεσιν μοὶ ἔδωκε ὅ,τι ἐζήτουν χωρὶς νὰ παραστῇ ἀνάγκη, διὰ, καταλογάδην, παραθέσεως μαθηματικῶν συμβολισμῶν νὰ εὕρω ὅ,τι ἐπεδίωκον. Τὴν ἀνωτέρω ὅμως παράλειψίν μου ἀναφέρω διὰ νὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχὴν τοῦ σεβαστοῦ μοι κριτοῦ ποῦ θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἀσκηθῇ πραγματικὴ καὶ ἐμπεριστατωμένη κριτικὴ τῆς ἐργασίας μου, ἀπὸ ἀναλυτικῆς ἀπόψεως.

4. Ὅσον ἀφορᾷ νῦν τὴν ἐμπιστοσύνην μου ἐπὶ τῆς σταθερᾶς α, τοῦτο ἀποδοτέον καθ' ὅσον αὕτη καθορίζεται ὡς γνωστὸν μόνον συναρτήσῃ τοῦ συνόλου τῶν παρατηρήσεων καὶ συνεπῶς τούτων ἀποτελεῖ τὴν βραχυλογικὴν ἅμα καὶ συνθετικὴν εἰκόνα ἀσχέτως ἄν, ἐκ ταύτης, εὐκόλως καθορίζεται τὸ μέσον, τὸ ἐλάχιστον καὶ ὁλικὸν εἰσόδημα, τοῦ τοιούτου προερχομένου, ὡς κάλλιστα παντὸς ἄλλου γνωρίζει ὁ κ. Π. Ρεδιάδης, ἐκ τοῦ εὐκόλως ὀλοκληρωσίμου τῆς παρετιανῆς συναρτήσεως, ἅτε οὔσης μιᾶς ἀπλῶς ὑπερβολικῆς συναρτήσεως. Κατ' ἐμὲ ἄλλος τρόπος πλὴν τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ τύπου τοῦ Pareto καὶ τῆς μεθόδου de Foville διὰ τὸν ὑπολογισμόν τοῦ Ἑθνικοῦ εἰσοδήματος ἄγει εἰς πεπλανημένα ἐξαγόμενα καὶ παράδειγμα ἀπλοῦν ἔστω ἡ Μελέτη τοῦ κ. Π. Δερτιλῆ (Ἀρχεῖον Κοινωνικῶν καὶ Οἰκονομικῶν ἐπιστημῶν, τεύχος Δ'. 1932) ὅπου εἰς σελίδα 360 προκειμένου περὶ τοῦ ἐκ σπογγαλίας εἰσοδήματος γράφει τὰ ἐξῆς ἀμίμητα:

«Οὔτε διὰ τὸ ἐκ Σπογγαλίας εἰσόδημα τῆς Ἑλλάδος ὑπάρχει δυστυχῶς ἐπίσημος στατιστικὴ. Γνωρίζομεν μόνον ὅτι ἡ ἀξία τῶν ἐξαχθέντων σπόγγων τὸ 1928 ἀνῆλθεν εἰς 7.329.150. Θὰ ἦτο δυνατόν ὅθεν νὰ δεχθῶμεν ὡς εἰσόδημα ἐκ τῆς σπογγαλίας ποσὸν ἴσον πρὸς 20.000.000 τοῦλάχιστον δεδομένου ὄντος ὅτι οἱ σπογγαλιεῖς τῆς Ἑλλάδος ἐνῆρχοντο τὸ 1928 εἰς 222, πρὸς διατροφήν δὲ αὐτῶν καὶ ἐλάχιστον περιθώριον κέρδους, πρέπει νὰ ἔχωσιν εἰσόδημα 20

τούλάχιστον ἑκατομμυρίων»..... δηλ. ἡ Σχολή τῶν Πολιτικῶν ἀριθμητικῶν τοῦ Petty τοῦ 1620 ἐν πλήρει 21 αἰῶνι δεδομένου ὅτι κατὰ τὰς ἐκτιμήσεις τοῦ κ. Δερτιλῆ ἕκαστος σπογγαλιεὺς πραγματοποιεῖ ἐτησίως μέσον εἰσόδημα 90.090 δρχ. (20.000.000:222) ὃ ἐστὶ μηνιαίως 7501 δρ.!!! ποσὸν ὅπερ ἐλάχιστοι τῶν ἐπιστημόνων ἀποκερδαίνουν σήμερον, ἐνῶ ὡς γνωστὸν προπολεμικῶς οἱ διὰ καταδυτικῶν μηχανῶν ἐργαζόμενοι ἄριστοι τῶν δυτῶν ἐπραγματοποιοῦν ἐτησίως (διὰ τὸ ταξίδιον τῆς ἀλιείας μόνον, διότι τὸν ὑπόλοιπον χρόνον παρέμενον ἄνεργοι) εἰσόδημα τὸ μέγιστον 1000—1500 χρυσῶν δραχ. ἀλλὰ τότε ἡ ζήτησις τοῦ σπόγγου ἦτο τεραστία καὶ οἱ ἐλαστικοὶ σπόγγοι δὲν ὑπῆρχον.

Τὴν ἄνω μέθοδον ἀτυχῶς προτιμᾷ καὶ ὁ κ. Ρεδιάδης καὶ ταύτην ὄντως χρησιμοποιοῖ ἐν τῇ ἐν τῷ Metron δημοσιευθείσῃ ἐργασίᾳ του, ὅπου πλέον οὐδεμία στατιστικὴ ὑποτύπωσις σημειοῦται διὰ τὸν λεπτομερειακὸν ὑπολογισμὸν τῶν καθ' ἕκαστα στοιχείων τοῦ Ἐθνικοῦ εἰσοδήματος ἀλλ' ἐλευθέρᾳ ἐκτίμησις. Ἀλλὰ εἰ ὁ κ. Π. Ρεδιάδης οὕτως θέλει πλατεῖα κέλευθος ἔστω.

5. Αἱ ἐργασίαι τοῦ Gini ἐπὶ τῆς «μέσης διαφορᾶς» καὶ τοῦ «δείκτου συγκεντρώσεως καὶ ἐξαρτήσεως» (Sulla misura della concentrazione e della variabilità dei caratteri, Sul massima degli indici di variabilità assoluta e sulla sua applicazioni κ.λ.π.) ἔχουσι συνυφανθῇ πρὸς τὴν σταθερὰν α τοῦ Παρετιανοῦ τύπου, δεδομένου ὅτι ὁ δείκτης συγκεντρώσεως δ ὀρίζεται διὰ τῆς σχέσεως

$$\frac{z}{z^0} = \left(\frac{R}{R^0} \right)^{\delta}$$

ὅπου z ἀριθμὸς εἰσοδημάτων μείζον τοῦ x καὶ R ὅλικὸν εἰσοδημάτων μειζόνων τοῦ x . Οὐχ ἦττον ὁ Gini θεωρεῖ καὶ ἄλλους τύπους (Metron 1932 No 3—4) καθορισμοῦ δείκτου σχετικῆς συγκεντρώσεως χαρακτῆρων (ιδιοτήτων) διαφορῶν τοῦ εἰσοδήματος, ἐπαγόμενος (σελίς 74). Après avoir rappelé les simples relations qui passent entre les différentes courbes de distribution d'un caractère donné (courbes de fréquences ect) grâce auxquelles chacune de deux dernières peut être déduite de la courbe précédent moyennant l'intégration..... καὶ προσθέτων ὅτι διὰ τὴν συστηματικὴν προσέγγισιν, ἀκριβέστερον, ἐν τῷ λογισμῷ τοῦ R (λόγος συγκεντρώσεως) διὰ τοῦ τύπου τοῦ Cotes λαμβάνομεν δι' ἄξονα τῶν x τὴν εὐθεῖαν γραμμὴν ἣτις ἀναπαριστᾷ τὴν ὁμοιόμορφον κατανομήν καὶ δι' ἄξονα τῶν ψ τὴν ἐπὶ τὴν εὐθεῖαν κάθετον, τοῦ δείκτου συγκεντρώσεως δ τοῦ Gini συνδεομένου πρὸς τὸ α τῆς Παρετιανῆς ἐξισώσεως

διὰ τῆς σχέσεως $\delta = \frac{\alpha}{\alpha-1}$ χωρὶς διὰ τοῦτο ἐν τῇ πράξει οὐδὲν νὰ μεταβληθῇ.

Ἡ ἐπέκτασις τοῦ τύπου τοῦ Pareto διὰ τῆς προσθήκης τοῦ συνορθωτικοῦ ὁρου ἐπεδίωξε κάλλιον νὰ παραστήσῃ τὰ γεγονότα καὶ εἰς τοῦτο ἀπέβλεψαν αἱ ἐργασίαι τοῦ Seailles καὶ Benini, ἀλλ' αὗται παρ' ὅλα ταῦτα δὲν ἐκλόνισαν τὸ κύρος αὐτοῦ, λόγῳ τῆς μεγίστης ἀπλότητος τοῦ Παρετιανοῦ τύπου. Ὅτι δὲ τοῦτο εἶναι ἀληθὲς ὁ κ. Ρεδιάδης τόσον ἐν τῇ Δημοσίᾳ οἰκονομίας αὐτοῦ (σελίδες 47, 86 κλπ.) ὅσον ἐν ταῖς μελέταις του «Nuovo metodo di determinazione del reddito nazionale & The Greek national income and wealth» τὸν ἠπλοποιημένον τύπον Pareto ἐπικαλεῖται, δι' ὃν καὶ κατηγορεῖ ἡμᾶς.

6. Ἡ ἐμπιστοσύνη ἡμῶν ἐπὶ τῆς σταθερᾶς α δικαιολογεῖται ἐκ τοῦ ἑξῆς. Ἡ καμπύλη $z = \frac{A}{x^\alpha}$ γράφεται ὡς γνωστὸν $\log z = \log A - \alpha \log x$ καὶ παριστᾷ

εὐθείαν γραμμὴν, ἥτις ὀφείλει νὰ διέλθῃ ὅσῳ τὸ δυνατόν ἐγγὺς τῶν σημείων $(\log x_i, \log z_i)$ [$i=1, 2, \dots$]. Τῆς εὐθείας ταύτης ὁ γωνιώδης συντελεστής ὡς γνωστὸν ὁρίζεται συναρτήσῃ αὐτῶν τούτων τῶν συντεταγμένων τῶν δεδομένων σημείων κατὰ τὰ ἐν τῇ Ἀναλυτικῇ Γεωμετρίᾳ γνωστά.

Ἐπομένως ἐφ'ὅσον τὰ σημεία $(\log x_i, \log z_i)$ κεῖνται ἐπὶ τῆς παρεμβολικῆς εὐθείας ἢ ὅσῳ τὸ δυνατόν ἐγγύτατα ταύτης, οὕτως ὥστε τὸ ἄθροισμα τῶν τετραγώνων τῶν ἀποκλίσεων ἀπὸ τῆς εὐθείας νὰ εἶναι ἐλάχιστον, μ ο ι ρ α ί ω ς, ὁ γωνιώδης συντελεστὴς τῆς εὐθείας μεταξύ τῶν ἀκραίων τιμῶν ταύτης, ὅ ἐστὶ τοῦ κατωτάτου καὶ ἀνωτάτου πέρατος αὐτῆς, θὰ εἶναι σταθερός, δεδομένου ὅτι τὰ σημεία $(\log x_i, \log z_i)$ ἀποτελοῦσι σύνολον ἀριθμήσιμον περατοῦ μενόν (Cantor) οὐδεμίαν ἐπίδρασιν ἀσκοῦντος τοῦ ψυχολογικοῦ παράγοντος διὰ τὴν διαμόρφωσιν τῆς τιμῆς τῆς α , καθ'ὅσον ἡ καμπύλη τῆς κατανομῆς τῶν εἰσοδημάτων εἶναι ΣΤΑΤΙΚΗ, καὶ οὐχὶ δυναμικὴ διὰ τὴν θεωρουμένην χρονικὴν στιγμήν. Μόνον φορολογικαὶ διαφυγαὶ δυνατόν, λαμβάνουσιν χώραν, νὰ ἐπηρεάζωσι ταύτην, ἀλλὰ τοῦτο ὡς εἰκὸς εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀπομονωθῇ καὶ μετρηθῇ.

Τὸ μέγα ὄθεν πλεονέκτημα τοῦ ἀπλοῦ τύπου ἑναντι τοῦ πλήρους εἶναι ὅτι εἶναι ὀλοκληρώσιμος ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν πλήρη ὅστις δὲν εἶναι, καίπερ οὗτος προσεγγίζει καλῦτερον πρὸς τὴν πραγματικότητα ὡς ἐκ τοῦ συνορθωτικοῦ ὅρου ὃν περιέχει, ἅτε μὴ παρέχων τὸ ὀλικὸν εἰσόδημα.

7. Ἡ ἀνισότης τῆς κατανομῆς, ἀνεξαρτήτως τῆς α , δύναται νὰ μετρηθῇ γραφικῶς διὰ τῆς χαράξεως τῆς καμπύλης συγκεντρώσεως τοῦ Lorenz καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀπόλυτον ἰσότητα καὶ ἐλαχίστην μεταβλητικότητα (ἴδε King. The wealth and income of the people of the U.S. 1915. Gini Variabilita e mutabilita 1912) διὰ νὰ καταλήξωμεν ἐπὶ βάσει τῶν ἀρχῶν τοῦ Gini εἰς τὸν κλασ-

σικὸν καὶ πάλιν πλέον τύπον τοῦ $\delta = \frac{\alpha}{\alpha-1}$

Ἡ ἐργασία νῦν τοῦ C. Bortkiewicz «Die disparitätsmasse der Einkommensstatistik 1930»..... ἦν ἐπικαλεῖται ὁ σεβαστός μοι Ναύαρχος κ. Π. Ρεδιάδης ἄρχεται ἐκ τῆς καμπύλης συγκεντρώσεως τοῦ Lorenz διὰ νὰ καταλήξῃ νὰ συνδέσῃ τὰς η (σχετικὴ διάμεσος τάσις) καὶ θ (σχετικὴ διάμεσος ἑνδοσίς) πρὸς τὴν περι-

μάχητον σταθερὰν α διὰ τῶν σχέσεων $\eta = \frac{2}{2\alpha-1}$ (σελ. 35 τύπος 87 ἄνω ἐρ-

γασίας Bortkiewicz) καὶ $\theta = \frac{(\alpha-1)^{\alpha-1}}{\alpha^\alpha} \cdot 2$ (σελὶς 36 τύπος 88).

8. Αἱ ἐργασίαι τοῦ Kiaer, Wolf, Warming, Tabonici καίτοι συνέβαλον διὰ τὴν σπουδὴν τῆς ἀνισότητος τῆς κατανομῆς, οὐχ ἥττον λόγῳ τοῦ ἐντελῶς ἐμπειρικοῦ χαρακτήρος αὐτῶν ἐλάχιστα θεωρητικῶς προώθησαν τὴν θεωρητικὴν σπουδὴν ταύτης.

Τί ἔπταιεν εἰς τοῦτο ; Ὁ Παρέτο ἄλλως τε ἔγραφε ἀπὸ τοῦ 1897 : «Λέγομεν ὅτι θὰ ἔδει νὰ ἔχωμεν τύπον τῆς μορφῆς $e^{-\alpha x^2}$ ὅστις κάλλιον θὰ ἀναπαρίστα τὴν πραγματικότητα. Τοῦτο ὁμῶς εἶναι δυνατότατον, ἀλλὰ δεόν νὰ δείξωμεν αὐτό».

“Ο,τι δὲ δὲν ἐπέτυχεν ὁ Παρέτο κατῳρθωσεν ὁ Γάλλος Gibrat χρησιμοποιοῦν τὸν τύπον $y = \frac{1}{\sqrt{\pi}} e^{-z^2}$ ὃν ἐκάλεσε τοῦ ἀναλόγου ἀποτελέσματος

(καὶ $z = a \log(x - x_0) + \beta$) (1)

δι’ οὗ οὐ μόνον παρίσταται ἡ κατανομή τῶν εἰσοδημάτων διὰ τῆς εὐθείας ἀλλὰ καὶ τὸ σφάλμα προσεγγίσεως εἶναι, προκειμένου διὰ τὴν κατανομήν τῶν εἰσοδημάτων τοῦ 1890 τοῦ Ὀλδεμβούργου μόλις 2ο)ο ἐναντι 8ο)ο τοῦ τύπου τοῦ Παρέτο μετὰ 4 σταθερῶν παραμέτρων, ἐλάχιστον).

9. “Ο,τι δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ ἡ μέθοδος τοῦ προσδιορισμοῦ α συναρτήσῃ πλειόνων ἐνδιαμέσων εἰσοδημάτων οὐδόλως τὸ ἀμφισβητῶ. Τοῦτο ἄλλως τε γίνεται καὶ ἐν τῇ ἐξωτερικῇ βλητικῇ, ὅπου ὑπολογίζεται ἡ τροχιά βλήματος διὰ διαδοχικῶν τόξων καὶ ἐκ ταύτης ἀσφαλῶς θὰ ἐνεπνεύσθῃ ὁ κ. Ρεδιάδης τὴν μέθοδον, ἣν ἐφήρμοσε καὶ ἦν ὁ Παρέτο ἐπιστολιμαίως ἐνέκρινεν, ἣν δὲ καὶ ὁ Bortkiewicz ἐξ ἴσου συνιστᾷ (σελὶς 38 καὶ ἐφεξῆς μνημονευθείσης ἐργασίας του).

Διατί ὅμως ἐνῶ τὰ ἀνωτέρω ἐγνώριζον, γεννᾶται τὸ ἐρώτημα, κατέφυγον εἰς μέθοδον ὅλως ἐμπειρικὴν;

Ἡ ἀπάντησις εἶναι ἡ ἐξῆς:

Ἐὰν μεταχειρισθῶμεν τὸν τύπον (95) τοῦ Bortkiewicz, εὐρίσκομεν διὰ

$$\alpha_2 = 1,85, \alpha_3 = 2,03, \alpha_4 = 2,12, \alpha_5 = 2,20, \alpha_6 = 2,38$$

$$\text{ἐξ οὗ ἔπεται ὅτι } \frac{\sum \alpha_i}{5} = 2,11$$

Ἐὰν μεταχειρισθῶμεν τὸν τύπον (101), εὐρίσκομεν $\alpha = 2,20$, ὁμοίως τὸν τύπον (96) $\alpha = 2,28$, τὸν τύπον (99) $\alpha = 2,32$, τὸν τύπον (100) $\alpha = 2,42$, τὸν τύπον (102) $\alpha = 2,05$. Ἦτοι οἱ τύποι (85) καὶ (102) τοῦ κατὰ ἐνδιάμεσα εἰσοδήματα ὑπολογισμοῦ τοῦ α παρέσχον τιμὴν ἐλάχιστα ἀπέχουσιν τῆς παρ’ ἐμοῦ ὅλως ἐμπειρικῶς καθορισθείσης. Εἶναι δὲ σημειωτέον οἱ τύποι οὗτοι οἱ τὰ μάλιστα προτιμώμενοι ὑπὸ τοῦ κ. Ρεδιάδου διὰ τὴν ἄγνοιαν ὧν μοῦ καταλογίζει σφάλμα τεράστιον. Ἄλλως τε ἐγὼ διὰ τιμὴν τοῦ α ἔθηκα $\alpha = 2,07$ καὶ κατὰ μέθοδον ἦν εἰλικρινῶς, ἀρχῇθεν, ἐν τῇ μελέτῃ μου ὡς ὅλως ΕΜΠΕΙΡΙΚΗΝ ΕΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΑ προσθέσας μάλιστα ἐρωτηματικῶς. «Τὸ ἀνωτέρω ὅμως εὑρεθὲν ποσὸν (τῶν 51.340.800.000) ὡς ἐθνικὸν εἰσόδημα εἶναι ὄντως ἄραγε τὸ πραγματικόν;» καὶ ἐν τέλει. «Τὰ ἀνωτέρω ὅμως, ἀναγκαζόμεθα νὰ προσθέσωμεν καὶ αὐθις τοῦτο, δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ΑΠΟΛΥΤΩΣ ΑΚΡΙΒΗ, ἀλλὰ δέον νὰ ληφθῶσι μόνον ὡς εἰς ΔΕΙΚΤΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΩΝ» καθ’ ὅσον τὰ στοιχεῖα ἐφ’ ὧν ἐστηρίχθημεν δὲν παρέχουσι τὴν ἀπόλυτον βεβαιότητα ὅτι ἐξεικονίζουσι πιστότατα τὴν ὅλην πραγματικότητα, »πρᾶγμα ὅπερ ἀποφεύγει νὰ τονίσῃ ὁ κ. Π. Ρεδιάδης καταφυγὼν εἰς εἰκασίας διὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὴν καθ’ ἡμῶν θέσιν του.

10. Ἐπανερχομαι καὶ αὐθις ἐπὶ τοῦ τρόπου τοῦ παρ’ ἐμοῦ προσδιορισμοῦ τῆς α, διότι ἀπὸ σκοποῦ, ἴσως, ὁ κ. Ρεδιάδης δὲν ἠθέλησε νὰ ἀντιληφθῇ τὴν ἐμπειρικὴν μέθοδον ἣν ἠκολούθησα.

Καὶ πρῶτον τονίζω ὅτι ἡ μέση ἀριθμητικὴ σειρᾶς ἐμπειρικῶν μετρήσεων εἶναι ἡ πιθανώτερά τιμή (ἴδε Χατζιδάκη πατρός, Διαφορικὸς λογισμὸς σελὶς 256 τόμος Β) αὐτῶν, διότι, ὡς διδάσκουσι ὅλα τὰ στοιχειώδη κείμενα τῆς ἀναλύσεως, καθιστᾷ τὸ ἄθροισμα τῶν τετραγώνων τῶν ἀποκλίσεων ἐλάχιστον, δὲν κεῖται δὲ εἰς τὸ μέσον τῆς καμπύλης εἰμὴ μόνον εἰς τὰς τελείας συμμετρικὰς κα-

μπύλας, ὡς ἡ καμπύλη τοῦ Γκάους, εἰς δὲ τὰς ἀσυμμετρικὰς ὡς ἡ παρετιανὴ ἐξί-

σωσις $z = \frac{A}{x^\alpha}$ ἀπέχει πολὺ τοῦ μέσου, ὡς κάλλιστα ὁ κ. Π. Ρεδιάδης γνωρίζει.

Τοῦτο δὲ διαπιστοῦται καθοριζομένου τοῦ μέσου ἀριθμητικοῦ τῆς $\kappa \alpha \mu \acute{\upsilon} \lambda \eta \varsigma$ τοῦ $\tau \acute{\upsilon} \pi \omicron \upsilon$ καὶ τῆς $\delta \iota \alpha \mu \acute{\epsilon} \sigma \omicron \upsilon$, ὅτε ἂν ἡ καμπύλη εἶναι συμμετρική, δέον νὰ συμπίπτωσιν, ἀλλὰ τοῦτο δὲν συμβαίνει, διότι ἀπλούστατα ἡ καμπύλη

$z = \frac{A}{x^\alpha}$ ὡς εἶναι παγκοίνως γνωστόν, εἶναι λίαν ἀσυμμετρική.

11. Τὴν τιμὴν τοῦ α καθώρισα δυνάμει τοῦ τύπου $z = \frac{A}{x^\alpha}$ δεδομένου ὅτι

οὗτος ἐκφράζει τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀτόμων τῶν ἐχόντων εἰσόδημα ἀνώτερον τοῦ x , δηλ. καθώρισα τὸ ἐλάχιστον συντηρήσεως διὰ παρεκβολῆς (extrapolation) συναρτήσῃ τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ.

Ἄλλως τε, αὐτὸς οὗτος ὁ κ. Π. Ρεδιάδης ἐν τῇ μελέτῃ του «ἡ ἐξέλιξις τῶν ἐργασιῶν τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος», ὅπου προκειμένου νὰ παρακολουθήσῃ τὴν ἐξέλιξιν τῆς στάθμης τῶν καλυμμάτων αὐτῆς, δὲν διστάζει νὰ χρησιμοποιήσῃ εὐρύτατα τὴν παρεκβολὴν καὶ νὰ ὑπολογίσῃ μαθηματικῶς, διὰ μιᾶς εὐθείας γραμμῆς ἢ καὶ παραβολῆς τοῦ χρόνου, τὸν χρόνον ὅστις κανονικὸς θὰ ἔδει νὰ παρέλθῃ ἀπὸ τῆς σταθεροποιήσεως διὰ νὰ ἐξανεμισθῶσι τὰ καλύμματα αὐτῆς ἢ νὰ προσεγγίσωσι τὸ 0,40 τοῦ ἐκδοτικοῦ προνομίου, καθορίσας 5 1)2 μὲν ἔτη ἥτοι τὸν Μάρτιον 1935, καὶ ἐφ' ὅσον, *ceteris paribus*, ἴσχυον αἱ μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ ὑπολογισμοῦ συνθήκαι (Ἰανουάριος 1931), ἐπαγόμενος ἐν κατακλείδι τῆς μελέτης του γενικῶς ὅτι, «ἐὰν ἡ κατάστασις ἐξακολουθήσῃ ἐξελισσομένη ὡς κατὰ τὸ παρελθόν, μετὰ πάροδον τριῶν ἐτῶν ἀπὸ τοῦδε ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος (δηλ. τὸ 1934) θὰ ἀπολέσῃ τὴν ἱκανότητα, ἐλλείψει ἐκδοτικοῦ περιθωρίου, νὰ ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τῆς χώρας, ὅτι ἡ ἐλάττωσις τοῦ καλύμματος φαίνεται μόνον μετὰ δετίαν, ὑπὸ τὰς αὐτὰς ὡς ἄνω συνθήκας, δυνάμενη νὰ καταστῇ ἐπικίνδυνος, ἐνῶ ἐλπίζεται ὅτι ἐν τῷ μεταξύ θὰ ἀρχίσουν νὰ ἀποδίδουν τὰ παραγωγικὰ ἔργα καὶ ὅτι κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον τὸ κυκλοφοροῦν χαρτονόμισμα θὰ ἔχῃ ἐλαττωθῇ εἰς βαθμὸν ὥστε νὰ τίθηται ἐν ἀμφιβολῇ ἢ ἐπάρκειά του διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ λαοῦ»! Ἀλλὰ τὰ καλύμματα ἀπωλέσθησαν πρὸ τῆς ἐπελεύσεως τοῦ 1935.

12. Τὰ ἀνωτέρω ἰδιαιτέρως τονίζω, καθ' ὅσον ὁ κ. Π. Ρεδιάδης, ἐνῶ εἰς τὴν δημοσιευθεῖσαν ἐργασίαν μου γράφω «ὑποθέτοντες ὅτι ἰσχύει ὁ νόμος τῆς κατανομῆς τοῦ εἰσοδήματος διὰ τε τὰ χαμηλὰ καὶ ὑψηλὰ εἰσοδήματα, εὐρίσκομεν διὰ τοῦ τύπου.....» διαστρέφει τοῦτο, ἐπαγόμενος τὰ ἑξῆς: Ἐπὶ τῆς τοιαύτης ὁμως αὐθαιρέτου ἐπεκτάσεως πρὸς τὰ κάτω τοῦ τύπου, οὐ μόνον ὁ ἴδιος ὁ Pareto ἐπέσυρε τὴν προσοχὴν ἂν καὶ προκειμένου περὶ ὀλιγαριθμοῦ κάτω τοῦ ἐλαχίστου συντηρήσεως..... Ἐνῶ ὅθεν μοῦ καταλογίζει σφάλμα τεράστιον διὰ τὸν διὰ παρεκβολῆς ὑπολογισμὸν τιμῶν $\sigma \tau \alpha \tau \iota \kappa \eta \varsigma$ συναρτήσεως, αὐτὸς οὗτος λησμονήσας αὐτό, προβαίνει εἰς προβλέψεις συναρτήσῃ δυναμικῆς συναρτήσεως, ὧν ἀπόσπασμα ἀνωτέρω παρέθεσα καὶ διὰ τὰς ὁποίας παρεκβληθείσας τιμὰς φαίνεται δὲν ἴσχυον οἱ ἀφορισμοὶ οὓς ἐξήνεγκε διὰ τὴν ἐργασίαν μου.

Γράφω τὰ ἀνωτέρω οὐχὶ διὰ νὰ δικαιολογηθῶ, καθ' ὅτι εἰς προηγουμένην μου ἐργασίαν (Μαθηματικὴ βάσις οἰκ. βαρομέτρων) ρητῶς ἐτόνισα τοῦτο γράφων: «Ὁ ἀναλυτικὸς τύπος ὅστις χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν ἀναπαράστασιν

τῆς στατιστικῆς σειρᾶς πρέπει πάντοτε νὰ θεωρῇται ὡς τύπος προσεγγίζων καὶ οὐχὶ ὡς ἐκφράζων τὸν ἀληθῆ νόμον τοῦ φαινομένου.

Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἀκριβῶς ἡ παρεκβολή, δηλ. ἡ πρόβλεψις συναρτήσῃ τοῦ τύπου, εἶναι παρακεκινδυνευμένη καὶ ἄμοιρος χρησιμότητος πρακτικῆς, διότι διὰ ταύτης ἐπεκτείνομεν τὴν ἰσχὺν τῶν ἐμπειρικῶν νόμων πέραν τῶν δεδομένων ὁρίων τῆς παρατηρήσεως. (Ἐπιθεώρησις Κοινωνικῆς καὶ Δημοσίας Οἰκονομικῆς τευχος Α. σελὶς 81—1932)».

Σημειωτέον, τὰ ἀνωτέρω ἔγραψα προκειμένου ἰδίᾳ περὶ δυναμικῶν καμπυλῶν, οἷα ἡ τοῦ κ. Π. Ρεδιάδου, οὐχὶ δὲ καὶ στατικῶν τοιούτων ὡς ἡ τοῦ Pareto.

13. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ τελευταῖον ἐδάφιον τῆς § V τῆς Κριτικῆς τοῦ κ. Π. Ρεδιάδου, προσθέτω μόνον ὅτι ἂν κληθῇ E τὸ σύνολον τοῦ εἰσοδήματος, π τὸ ποσοστὸν τῆς φορολογίας τοῦ κράτους, τότε τὸ καθαρὸν εἰσόδημα A δίδεται ὑπὸ

$$A = (1 - \pi) E$$

ὅτε, ὁμοίως τὸ καθαρὸν εἰσόδημα, μείον δαπάνης διατροφῆς ἔσται

$$B = (1 - K) E$$

καὶ ἐπομένως τὸ φορολογικὸν βάρος ὁλοκλήρου τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι εἰς ἀπλοῦς ἐνδεικτικὸς συντελεστής καὶ πλέον οὐ κ.λ.π.

$$\varphi = \frac{\pi E}{B}$$

ὥστε οἱ τύποι τοῦ κ. Π. Ρεδιάδου δὲν ἀποτελοῦσι τὴν πεμπτουσίαν τῆς μαθηματικῆς δημοσίας οἰκονομίας, καθ' ὅσον τὰ π καὶ K δύνανται κάλλιστα ἐμμέσως νὰ προσδιορισθῶσιν.

14. Καὶ διὰ νὰ τελειώσωμεν τὴν ἀπάντησιν εἰς τὴν κριτικὴν τοῦ κ. Π. Ρεδιάδου, προσθέτομεν ὅτι ἀποροῦμεν καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν, διατί εἰς κάθε του μελέτην καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀναμιγνύει τὸν περιλάλητον ψυχολογικὸν παράγοντα, ἀφ' οὗ γνωστὸν εἶναι ὅτι οὗτος πρὸς τὸ παρὸν εἶναι ἀνεπίδεκτος οἰασθήποτε μετρήσεως. Ἐκτὸς ὅμως τούτου πιστεύω ὅτι τὰ διάφορα φαινόμενα, ἰδίᾳ τὰ οἰκονομικά, ἅτινα ἐκδηλοῦνται ἐν τῷ χώρῳ καὶ χρόνῳ τῇ συνεπιδράσει τούτου, ὑποτυποῦνται ὡς ἐξεδηλώθησαν καὶ ἐπομένως περιλαμβάνουν ὡς ἄγνωστον μεταβλητὴν ἐν ἑαυτοῖς καὶ τὸν περιλάλητον ψυχολογικὸν παράγοντα.

Ἡ ἐπεξεργασία ὅθεν τῶν ἀριθμητικῶν δεδομένων τῆς στατιστικῆς παρατηρήσεως ἐνῶ πρὸς τὸ παρὸν δὲν δύναται νὰ ἀπομονώσῃ τὸν ψυχολογικὸν παράγοντα, ἐν τούτοις λαμβάνει λεληθότως αὐτὸν ὑπ' ὄψει αὐτῆς, καθ' ὅσον τὰ στατιστικὰ δεδομένα θεωρεῖ ὡς τὴν συνισταμένην πληθὺς ἰδιογενῶν καὶ μερικῶς ἄγνώστων ὅλως διόλου συνιστωσῶν ὡς ὁ ψυχολογικὸς παράγων.

Ἐπομένως ὁ κάθε σοβαρὸς ἐρευνητὴς εἰσέρχεται ἐν τῇ ἐρεύνῃ τοῦ οἰκονομικοῦ πεδίου ἐν πλήρῃ ἐπιγνώσει τοῦ θέματος, ὅπερ καλεῖται νὰ ἐρευνήσῃ, ἀδιαφορῶν ἂν τὰ πορίσματα εἰς ἃ θὰ καταλήξῃ, ἐφ' ὅσον εἶναι ἐπιστημονικῶς ὀρθά, πρόκειται νὰ ἐνθουσιάσωσιν τὸν Α ἢ νὰ δυσареστήσωσιν τὸν Β. Ἀξίωμα ὅθεν παντὸς ἐρευνητοῦ πρέπει νὰ ᾖ τὸ τοῦ περικλεοῦς Ἄγγλου Στατιστικοῦ Pearson «Judgement independent of the idiosyncrasies of the individual mind» καὶ τούτου πάντοτε ἔχομαι εἰς τὰς ἐργασίας μου.

Πάντως εὐχαριστῶ θερμῶς τὸν κ. Π. Ρεδιάδην, διότι τόσον ἐπρόσεξε τὴν μικρὰν καὶ ἀσήμαντον ἐργασίαν μου.

Κ. Ἀθανασιάδης

Βιβλιογραφία

I. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

Κανελλοπούλου Παν.: 'Η πρόοδος τῆς τεχνικῆς καὶ ἡ οἰκονομία. Ἀθῆναι 1933.

* *

Engel, Werner: Max Webers und Werner Sombarts Lehre von den Wirtschaftsgesetzen. Berlin 1933.

Passow, Richard: Gegenwartsaufgaben des wirtschaftswissenschaftlichen Universitätsunterrichts, Göttingen 1933.

Jackson, William T. (u. a.): Facts and factors in economic history. London 1933.

Defourny, Maurice: Leçons choisies d'économie politique et sociale. Louvain 1932.

Ely, Richard T., and George Bay Wicker: Elementary principles of economics, London 1933.

Fay, Charles Ralph: Elements of economics New York 1933.

Heller, Wolfgang: Nationalökonomie (Theorie und Geschichte). Halberstadt 1933.

Houseley, E. E.: Easy lessons in economics. London 1933.

Kurtschinsky, Michael: Zur Frage des Kapitalprofits Berlin 1932.

Bosenick, A.: Das Gesetz der Volkswirtschaftlichkeit Berlin 1932.

Fiedler, Kurt: Das System der theoret. Leipzig 1932.

II. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον τῆς Ἑλλάδος καὶ αἱ συμβάσεις ἀνταλλαγῆς ἐμπορευμάτων, (Ἔκδοσις Ἀνωτάτου Οἰκονομικοῦ Συμβουλίου). Ἀθῆναι 1933.

Ἀγαλλοπούλου Χρ.: Ἡ βάση τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλείσεως. Θεσσαλονίκη 1933.

Μπερνάρη Ἀντ. Ἡ διάρθρωσις καὶ αἱ προσπάθειαι προσ-
αρμογῆς τῆς Ἑλληνικῆς Οἰκονομίας 1933.

* *

- Baudhuin, Fernand: Politique économique. Louvain 1932.
 Bonn, M. J.: La destinée du capitalisme allemand. Paris 1932.
 L'Etat et la vie économique. Paris 1932.
 Lucius, Pierre: Renaissance du capitalisme. Paris 1933.
 Bitan, Elie: Pour enrayer la crise rapidement et en éviter
 le retour. Paris 1932.
 Giscard d'Estaing, Ed.: La maladie du monde. Paris
 1933.
 Hodson, H. U.: Economics of a changing world. New
 York 1933.
 Mortara, Giorgio: Problemi economici dell'ora presente.
 Milano 1933.
 Tacke, Gerd: Kapitalausfuhr und Warenausfuhr. Jena 1933.
 Thalheim, Karl C.: Autarkie—weder Ziel noch Schicksal.
 Leipzig 1933.
 Kehr, Wilhelm: Theorie der Auslandsanleihen. Nürn-
 berg 1933.
 Hutt, Allen: The condition of the working class in Bri-
 tain. London 1933.
 Combaz, Eugène: La semaine de travail de 40 heures...
 Rapport présenté au nom de la Commission de législation indu-
 strielle et commerciale. Marseille 1932.
 Hogg, Margaret H.: The incidence of work Shortage.
 New York 1932.
 Weddigen Walter: Sozialpolitik eine einföhrung in ihre
 theorie und praxis. Jena 1933.
 Haberler Gottfried: Der internationale handel. Berlin
 1933.
 — La Grèce et la crise mondiale (Editions de la Direction de
 la Presse au ministère des Affaires Étrangères). Athènes 1933.

III. ΝΟΜΙΣΜΑ — ΠΙΣΤΙΣ

Σέμπου Κωνστ. Περί σταθεροῦ μέτρου ἀξιῶν. Ἀθῆναι 1933.

* *

- Aftalion, A.: Monnaie prix et change. Paris 1933.
- Beelitz, Ulrich: Diskont und Preise. Kallmünz 1932.
- Bortkiewicz, L. U.: Die Kaufkraft des Geldes und ihre Messung. Stockholm 1932.
- Gutteridge, H. C.: The law of bankers' commercial credits. London 1932.
- Wilson, Alec: The money machine. London 1933.
- Cassel, Gustav: Die Krise im Weltgeldsystem. Berlin 1933.
- Pethick-Lawrence, F. W.: The money muddle and the way out. London 1933.
- Quesnay, Pierre: L' internationalisme monétaire et ses conditions d' application. Paris 1933.
- Vernier, J.: Les crises boursières et leurs répercussions économiques. Paris 1933.
- Wolff, Salomon: Frankreich und sein Geld. Frankfurt 1933.

IV. ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

- Καρώνη 'Αθην. 'Ερμηνεία τοῦ νόμου περὶ φόρου ἐπιτηδεύματος 1933.
- Σερραίου Ι. Διατὶ ἐπιβάλλεται ἡ ἐθνικοποίησις τῆς βιομηχανίας τοῦ καπνοῦ, 1933.
- Τζανῆ Μ. 'Η ἐθνικοποίησις τῆς βιομηχανίας τοῦ καπνοῦ ἐν 'Ελλάδι, 1933.

*
* *

- Bloch, Walter: Staatshaushalt, Zahlungsbilanz und Währung. Solothurn 1932.
- Wills, Mark Carter and George W. Starr: Readings in public finance and taxation. New York 1933.
- Milatchitch, S: La règle de l'unité dans le budget de l'État français. Paris 1932.
- Brown, Harry Gunnison: The economic basis of tax reform. Columbia 1932.
- Aymard, Camille: Devons-nous payer l'Amérique? Paris 1932.
- Herriot, Edouard: Le problème des dettes. Paris 1933.

F é l i x, M a u r i c e: La réforme générale des finances locales. Paris 1932.

S e i d e l J: Die Haushaltpläne der deutschen Gemeinden (Finanzwissenschaftliche und volksw. Studien herausg. von Prof. K. Bräuer Heft 27). Jena 1933.

P r e u s s F r i t z: Die Finanzverfassung der Gemeinden und departments in frankreich und die Pläne zu ihrer Reform. Jena 1933.

V. ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ

F i s h e r, R. A.: The sampling error of estimated deviates, together with other illustrations of the properties and applications of the integrals and derivations of the normal error function. London 1932.

F i s h e r, R. A.: Inverse probability and the use of likelihood. Cambridge 1932.

R i s s e r e t T r a y n a r d: Les principes de la statistique mathématique. Paris 1933.

W i s h a r t, J. a n d M. S. B a r t l e t t: The distribution of second order moment statistics in a normal system. Cambridge 1932.

E i c h e n a u e r, J. C o n r a d: Analyse der Wirtschaftlichkeit des Hollerith-Lochkarten-Systems. Stuttgart 1933.

P u l l e r i t s, A.: Organisation de la statistique en Esthonie. Bruxelles 1932.

H e r s c h, L i e d m a n n: La stabilisation du taux général de la mortalité.

R i s s e r, R.: Applications de la statistique à la démographie et à la biologie. Paris 1932.

Z w a n g - T s o n g: Methode und Ergebnisse der neuesten Bevölkerungsstatistik Chinas. Leipzig 1933.

VI. ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

S c h ö n p f l u g, F r i t z: Das Methodenproblem in der Einzelwirtschaftslehre. Stuttgart 1933.

E c k s t e i n, H a n n s: Einführung in die Kalkulation der Handels und Industrie triebe mit handels und steuerrechtlicher Betrachtung und steuerlicher Nachkalkulation. München 1933.

M i c h e l, E d u a r d: Preisvorbereitung bei wirtschaftlicher Betriebsführung, Wilmersdorf 1932.

P o l a k, V i k t o r : Kostenwesen, Betriebsstatistik und Betriebsplanung. Düsseldorf 1933.

S a h r e, E r h a r d : Zusammenhänge zwischen Geschwindigkeit und Schwere Körperlicher Arbeit. Dresden 1932.

B ü c h n e r, R i c h a r d : Verlustquellen der Unternehmung. Zürich 1933.

C h e v a l i e r, J. : La technique de l'organisation des entreprises. Paris 1933.

S a t e t, R. : Les graphiques. Moyen de direction des entreprises. Paris 1932.

S o m m e r k a m p, G e o r g : Untersuchungen über den Einfluss betriebsorganisatorischer und betriebstechnischer Massnahmen auf die Arbeitswirtschaft in Mittelgebirgslagen des freistaates Sachsen. Grossenhain 1933.

R o c h e, G. : De la relativité des bilans. Ses causes et ses conséquences au point de vue juridique et économique. Ses remèdes. Paris 1932.

VII. ΔΙΑΦΟΡΑ

Μ α ρ ι δ ά κ η Γ ε ω ρ. : Διαζύγιον άλλοδαπῶν ἐν Ἑλλάδι. Ἀθῆναι 1933.

Π ρ ό κ ο υ Ι. : Ἡ πενία καὶ ἡ βασικὴ ταύτης θεραπεία. Ἀθῆναι 1933.

Β ο λ ο ν ά κ η Μ ι χ. : Ἀγωγή τοῦ πολίτου. Ἀθῆναι 1933.

Π α π α φ ρ ά γ κ ο υ Σ τ. : Ὁ Ἀδαμάντιος Κοραΐς, περὶ δικαίου καὶ δικαιοσύνης. Ἀθῆναι 1933.

Γ ε ω ρ γ α κ ο π ο ύ λ ο υ Κ. : Ἡ ποινὴ τῆς μαστιγώσεως. 1933.

Π α π α φ ρ ά γ κ ο υ Σ τ. : Σύγχρονοι ἀντιλήψεις περὶ διοικητικοῦ δικαίου καὶ διοικητικῆς δικαιοσύνης 1933.

Σ β ώ λ ο υ Ἀ λ. : Ἡ ἀναθεώρησις τοῦ Συντάγματος. Ἀθῆναι 1933.

Ἀ ν ω τ ά τ ο υ Ο ἰ κ ο ν ο μ ι κ ο ῦ Σ υ μ β ο υ λ ί ο υ : Ὁ τιμάρθμος χονδρικῆς πωλήσεως ἐν Ἑλλάδι. Ἀθῆναι 1933.

Γ ρ η γ. Π. Κ α σ ι μ ά τ η : Ἡ δραχμοποίησις τῶν εἰς ξένον νόμισμα κλπ. ὑποχρεώσεων. Ἑρμηνεία τοῦ ἀναγκαστικοῦ διατάγματος τῆς 29 Ἰουλίου 1932. Ἀθῆναι 1933.

*
* *

A s m u s s e n, H a n s : Politik und Christentum. Hamburg 1933.

Hintze, Otto: Die Entstehung des modernen Staatslebens. Berlin 1932.

Niebuhr, Reinhold: Moral man and immoral society. London 1933.

Rumpf, Max: Politische und soziologische Staatslehre. Tübingen 1933.

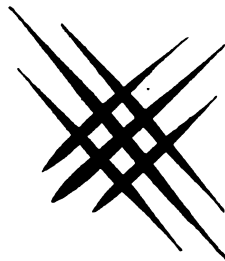
Ruthnaswamy, M.: The making of the state. London 1933.

Schenkel, Ernst: Individualität und Gemeinschaft. Zürich 1933.

Ancel, Cahen, Guyot (u. a.): Histoire diplomatique de l'Europe (1871—1914). Paris 1932.

Grant, A. J. and Harold Temperley: Europe in the nineteenth and twentieth centuries, 1789—1932. London 1933.

Muir, Ramsay: The interdependent world and its problems. London 1933.

Βιβλιοκρισία

ΑΓΓΕΛΟΥ Θ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ, 'Υφηγητοῦ τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν, Διευθυντοῦ τῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Ἀνωτάτου Οἰκονομικοῦ Συμβουλίου : «*Ἡ Ἄμεσος Φορολογία ἐν Ἑλλάδι*». Ἐκδο-
τικός Οἶκος «Ἐλευθερουδάκης» Α.Ε. Ἀθῆναι 1933. Σελ. 427 εἰς μέγα ὄγδον.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

Ἔργον ἀληθῶς ἀνέλπιστον (opus desperatum) διὰ τὴν ἑλληνικὴν δημοσιονομίαν, μαρτυροῦν περὶ τῆς ἐξαιρετικῆς προόδου, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, τῆς ἐπιστήμης ταύτης ἐν Ἑλλάδι, ἦλθε προσφάτως εἰς φῶς, ἀναφερόμενον εἰς τὸ φλέγον ζήτημα τῆς ἀμέσου φορολογίας. Τὰ σύγγραμμα τοῦτο οφείλεται εἰς νέον ἐπιστήμονα, τὸν κ. Ἀγγελοῦ Θ. Ἀγγελόπουλον, ὅστις ὀρμηθεὶς ἐκ τῶν τάξεων τοῦ προσωπικοῦ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν, εἰς τὸ ὅποιον, μετὰ τὴν περάτως τῶν ἐν Ἀθήναις σπουδῶν του, εἶχεν εἰσέλθει, καὶ τελειοποιηθεὶς εἰς οἰκονομικὰς καὶ δημοσιονομικὰς σπουδὰς ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἐν Γαλλίᾳ, συνδυάσας οὕτω τὴν ὑπηρεσιακὴν του πεῖραν πρὸς ἀνωτέραν ἐπιστημονικὴν καὶ θεωρητικὴν ἐπίδοσιν, τάχιστα κατέλαβεν ἐν τῷ κύκλῳ τῶν Ἑλλήνων ἐπιστημόνων διακεκριμένην θέσιν, διὰ σειρᾶς ἐπιστημονικῶν μελετῶν, τὰς ὁποίας ἔχει δημοσιεύσει.

Ἡ ἀρτίως ὁμῶς γενομένη ὑπὸ τοῦ κ. Ἀγγελόπουλου συγγραφὴ, ἀποτελεῖ ὄντως μεγίστης σημασίας γεγονός διὰ τὴν Ἑλληνικὴν δημοσιονομικὴν ἐπιστήμην, ἄξιον παντὸς ἐπαίνου.

Πρόκειται περὶ θέματος πολυπλόκου καὶ ἀληθῶς εἰπεῖν πολυδαιδάλου, ὡς ἐκ τῆς πολυμόρφου ἱστορικῆς του ἐν Ἑλλάδι ἐξελίξεως, διότι ἡ ἄμεσος φορολογία ἀνέκαθεν δὲν ἠκολούθησεν ἐν Ἑλλάδι ἐνιαῖον καὶ ὁμοιόμορφον σύστημα ἄλλως τε, ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς, πληττούσης ἀμέσως τὸ κεφάλαιον ἢ τὸ εἰσόδημα, μάλιστα εἰς χώραν, ὡς ἡ Ἑλλάς, μικρῶν κεφαλαίων καὶ ἔτι μικρῶν εἰσοδημάτων, καὶ προσέτι πληττούσης ἀμέσως λαὸν ἀγωνιζόμενον, διὰ λιτότητος καὶ οἰκονομίας καὶ διηνεκοῦς ἐργατικότητος, νὰ γονιμοποιήσῃ φύσει, καὶ ἐκ κλιματολογικῶν λόγων, ἄγονον χώραν καὶ ἀντιπαθοῦντα πρὸς πᾶσαν φορολογικὴν του ἀφαίμαξιν, ἀμέσως καὶ ἀπ'εὐθείας ἐπιβαλλομένην, ἡ ἄμεσος φορολογία καὶ ἡ ἀνάπτυξις αὐτῆς προσέκρουον πάντοτε εἰς τὸ κοινὸν αἶσθημα, εὗρισκον δέ, ἐξ ἄλλου, εἰς τὸ ἀνοργάνωτον καὶ ἀπαράσκευον τῶν ἀρμοδίων οἰκονομικῶν ὑπηρεσιῶν μεγάλας δυσχερείας περὶ τὴν εὐτακτον καὶ ἐνήμερον καὶ ἀμερόληπτον λειτουργίαν των, πρὸς τὴν ὁποίαν δὲν ἔμεινέ ποτε, κατὰ τὸ παρελθόν, ἀδιάφορος καὶ ἡ πολιτικο-κομματικὴ ἐκμετάλλευσις.

Οὕτως εἶχον τὰ τῆς ἀμέσου φορολογίας, ἰδίως πρὸ τῆς φορολογικῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ 1919, ἣτις ἀπετέλεσε σημαντικὸν σταθμὸν ἐξελίξεως εἰς τὸ σύστημα τῆς ἀμέσου φορολογίας ἐν Ἑλλάδι καὶ ὀρθῶς ἔπραξεν ὁ κ. Ἀγγελόπουλος, θέσας ὡς βάσιν καὶ ἀφετηρίαν τῆς ἐργασίας του τὴν μεταρρύθμισιν ταύτην καὶ ἐπιληφθεὶς, διὰ τοῦ συγγράμματός του, τῆς ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης καὶ μετέπειτα μελέτης τοῦ συστήματος.

Ἡ μεταρρύθμισις τοῦ 1919 ὑπῆρξε λίαν ἐπίκαιρος ἐξ ἀπόψεως οἰκονομικῆς ἐξελίξεως τῆς χώρας. Ἡ Ἑλλάς, ὡς ἐκ τῆς συνθέσεως τῶν παραγωγικῶν της δυνάμεων, καὶ ἰδίως ὡς ἐκ τῆς ναυτιλιακῆς καὶ ἐμπορικῆς ἐπιδόσεως τοῦ πληθυσμοῦ της, τῆς γεωγραφικῆς της θέσεως καὶ ὡς ἐκ τῶν ἰδιαιτέρων περιστάσεων, ὑφ' ἃς κατὰ τὰ μακρὰ ἔτη τοῦ πολέμου διετέλεσε, φιλοξενήσασα μέγα μέρος τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων, παρὰ τὰς ἔνεκεν αὐτῶν καὶ ἐν γένει ἐκ τοῦ πολέμου ζημίας καὶ θυσίας της, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τοῦ 1918—1919, ὁπότε ἐγένετο ἡ μεταρρύθμισις αὕτη, εὐρίσκετο ὑπὸ ἐξαιρετικῶς εὐνοϊκὰς οἰκονομικὰς συνθήκας.

Ἡ Ἑλλάς εἶχεν ἐκτάκτως ἐπωφεληθῇ τῶν οἰκονομικῶν συνεπειῶν τοῦ παγκοσμίου πολέμου. Τὰ ἐκ τῆς ἐμπορικῆς της ναυτιλίας παμμέγιστα κέρδη, ἡ ὑπερτίμησις τῶν περιζητήτων εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐκλεκτῶν προϊόντων της, ἡ ὕψωσις τῶν τιμῶν τῆς ἐν γένει κινητῆς καὶ ἀκινήτου κτήσεως, τῶν ἀμοιβῶν καὶ τῶν ἡμερομισθίων, ἡ πτώσις τοῦ τρεχομένου τόκου, ἡ πρὸς τὸν χρυσοῦν κανόνα σταθερὰ ἰσοτιμία τοῦ νομίσματός της, εἶχον δημιουργήσει τότε ἐν Ἑλλάδι ἀφθονίαν κεφαλαίων καὶ εἰσοδημάτων, πλοῦτον, εὐμάρειαν καὶ ἀστυφίαν, ὄντως πρωτοφανῇ διὰ τὴν ἀπὸ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς χώρας καὶ μετέπειτα μακρὰν περίοδον τῆς ἐθνικῆς της ἀποκαταστάσεως. Διὰ τοὺς λόγους τούτους, φορολογικὴ μεταρρύθμισις, βασιζομένη ἐπὶ τῆς νέας ταύτης οἰκονομικῆς καταστάσεως, δύναται νὰ θεωρηθῇ, ὅτι ἐπεβάλλετο, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐπεβλήθη, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι αἱ ἀρμόδιοι φοροτεχνικαὶ ὑπηρεσίαι ἦσαν ἀπαράσκευοι διὰ τοιαύτην μεταρρύθμισιν καὶ ὅτι, διὰ τὴν Ἑλλάδα, διατελοῦσαν ἔτι ἐν ἐμπολέμῳ καταστάσει, ἅτε μὴ συμμετασχοῦσαν εἰς τὴν κατὰ Ν)βριον τοῦ 1918 συναφθεῖσαν ἀνακωχήν, ἡ, διαρκοῦντος τοῦ πολέμου, ἀναδιοργάνωσις τῶν ὑπηρεσιῶν τούτων πρὸ ἐπαρκῆ καὶ ἐνήμερον ἐφαρμογὴν τῆς μεταρρυθμίσεως ταύτης ἦτο δυσχερεστάτη.

Α'. Η ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΗΣΙΣ ΤΟΥ 1919

Μετὰ τὸ ἱστορικὸν τοῦτο προοίμιον ἐπιλαμβανόμεθα τοῦ συγγράμματος τοῦ κ. Ἀγγελοπούλου. Τὸ ὅλον ἔργον διαιρεῖται εἰς 4 μέρη: α') ἡ φορολογικὴ μεταρρύθμισις τοῦ 1919, β') ἡ ἄμεσος φορολογία ἀπὸ τοῦ 1919 μέχρι τοῦ 1926, γ') ἡ ἄμεσος φορολογία ἀπὸ τοῦ 1926 μέχρι τοῦ 1933 καὶ δ') τὸ ἰσχύον σύστημα τῆς ἀμέσου φορολογίας καὶ αἱ ἐνδεικνύμεναι μεταρρυθμίσεις.

Τὸ ὅλον ἔργον περιλαμβάνει 427 σελίδας. Ἐξ αὐτῶν 252 ἀναφέρονται εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ συστήματος, μεστὴν ὅμως κριτικῶν καὶ ἐμβριθῶν ἐπιστημονικῶν παρατηρήσεων, περιλαμβάνουσιν τὰ τρία πρῶτα μέρη τοῦ συγγράμματος. Εἰς δὲ τὰς ἐπομένας 253—427 σελίδας ἀναπτύσσεται, ἐν κεφαλαίῳ μὲν πρῶτῳ τὸ ἰσχύον σύστημα τῆς ἀμέσου φορολογίας ἐν Ἑλλάδι, ἐν κεφαλαίῳ δευτέρῳ ἐκφέρονται κρίσεις ἐπὶ τοῦ ἰσχύοντος συστήματος τῆς ἀμέσου φορολογίας καὶ ἐν τῷ τρίτῳ κεφαλαίῳ ἐκτίθενται αἱ ἐνδεικνύμεναι, κατὰ τὰς γνώμας τοῦ Συγγραφέως, μεταρρυθμίσεις εἰς τὴν ἄμεσον φορολογίαν.

Τὸ ὅλον ἔργον διακρίνει μεθοδικότης, ἀναλογία καὶ ἁρμονία ὡς πρὸς τὴν κατάταξιν τῆς ὕλης, σαφήνεια καὶ κριτικὴ εὐληπτος, ἀντικειμενικὴ, ὀνωτέρα πάσης πολιτικῆς ἢ προσωπικῆς ἀντιλήψεως καὶ ἐπὶ πλέον θάρρος γνώμης ἀπορρεούσης ἐκ πεποιθήσεων τοῦ ἀληθοῦς καὶ εὐσυνειδήτου ἐπιστήμονος. Περαιοῦται δὲ τὸ ἔργον δι' ἄλφαβητικοῦ εὐρετηρίου λεπτομεροῦς.

Εἰς τὴν βραχεῖαν εἰσαγωγὴν «περὶ ἐννοίας καὶ θέσεως τῶν ἀμέσων φόρων εἰς τὰ σύγχρονα φορολογικὰ συστήματα», καὶ ἦν προτάσσει τοῦ ἔργου του, ὁ κ. Α.

καταλήγει ὅτι ἀκολουθεῖ τὰ ἀξιώματα καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας, χωρὶς νὰ παραγνωρίζῃ καὶ τὰς ἰδιαίτερας συνθήκας τῆς Ἑλληνικῆς Οἰκονομίας, ὑπομιμνήσκων ὅ,τι διδάσκει ὁ καθηγητὴς κ. Ἀνδρεάδης, ὅτι ἡ δημοσία οἰκονομικὴ εἶναι ἐπιστήμη ἔχουσα ἑθνικὸν χαρακτῆρα.

Ἡ ἱστοριοκριτικὴ ἐξέτασις τῆς ἐξελίξεως τῆς ἀμέσου φορολογίας ἀπὸ τοῦ 1919 μέχρι σήμερον, ἡ περιλαμβανομένη εἰς τὰ τρία πρῶτα μέρη τοῦ συγγράμματος, ἐνέχει μεγίστην ἀξίαν, διότι χρησιμεύει μεγάλως διὰ τὴν βαθυτέραν κατανόησιν τῆς ἰσχύουσας νομοθεσίας, καὶ ἰδίως διὰ τὴν διαμόρφωσιν ὀρθῆς γνώμης περὶ τῶν ἐνδεικνυομένων κατευθύνσεων καὶ μεταρρυθμίσεων. Ὁ ἔλεγχος τῶν διαπραχθέντων κατὰ τὸ παρελθὸν σφαλμάτων, εἰς ὃν ἐπιδίδεται ὁ κ. Α., ἡ διαφώτισις τῶν σκιερῶν μερῶν τοῦ συστήματος κατὰ τὴν μακρὰν ἐξέλιξίν του ἀπὸ τοῦ 1919 μέχρι σήμερον, εἰς ἣν θαρραλέως προβαίνει, κρατῶν τὴν δᾶδα τῆς ἐπιστήμης ἀνὰ χεῖρας, ἡ συστηματικὴ συγκέντρωσις τῶν ἀναγκαίων στοιχείων, ἐκθέσεων, πινάκων καὶ πορισμάτων, καὶ ἡ βάσανος αὐτῶν πρὸς διατύπωσιν διδακτικῶν ἐκ τῆς ἱστορίας πορισμάτων, πάντα ταῦτα εἶναι θεμελιώδους σημασίας διὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τῆς μελέτης τοῦ κ. Α.

Διὰ τοὺς λόγους τούτους, εἰς τὴν παροῦσαν βιβλιοκρισίαν ἀκολουθοῦμεν κατὰ πόδας τὸ σύστημα τοῦ συγγραφέως, προσδίδομεν δὲ εἰς αὐτὴν ἑκτασιν μακροτέραν τῆς εἰθισμένης, διὰ νὰ παράσχωμεν οὕτω τὴν εὐχέρειαν καὶ εἰς τοὺς μὴ εὐκαιροῦντας νὰ μελετήσωσι τὸ ὅλον σύγγραμμα, νὰ λάβωσι σαφῆ τινὰ ἰδέαν τῶν ἐγκύρων αὐτοῦ πορισμάτων.

Τὸ Α' κεφάλαιον τοῦ Α' μέρους περιέχει πῖνακα καὶ συνοπτικὴν ἐκθεσιν περὶ τοῦ πρὸ τῆς φορολογικῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ 1919 συστήματος τῆς ἀμέσου φορολογίας, ἣν κατατάσσει εἰς τρεῖς κατηγορίας, ἦτοι :

	Ἔτη 1916	1917
Α'. Φόροι ἐπὶ τοῦ ἀκαθαρίστου εἰσοδήματος	39.820.399	37.914.159
Β'. Φόροι ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος	42.438.674	39.184.431
Γ'. Φόροι ἐπὶ τῆς μεταβιβάσεως περιουσίας	1.349.279	1.534.281
Σύνολον ἀμέσων φόρων	83.608.352	78.635.871
Σύνολον τακτικῶν κρατικῶν ἐσόδων	218.262.045	204.775.794
Ἀναλογία ἀμέσων φόρων ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν τακτικῶν ἐσόδων.	38.40)ο	37.7ο)ο

Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ κ. Α. προβαίνει εἰς τὰς παρατηρήσεις του ἐπὶ τοῦ πρὸ τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ 1919 ἰσχύοντος συστήματος τῆς ἀμέσου φορολογίας, ἐξ ἀπόψεως φορολογικῆς δικαιοσύνης, δημοσιονομικῆς, οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικοπολιτικῆς, καταλήγων εἰς τὸ εὐλογον συμπέρασμα, ὅτι «τὸ πρὸ τοῦ 1919 σύστημα ἦτον ἄνισον καὶ ἄδικον, δὲν ἦτο ἀποδοτικόν, ἐνῶ ταυτοχρόνως ἦτο πολυδάπανον, ἐξ ἄλλου δὲ ἐπιέζε τὴν ἐθνικὴν παραγωγὴν καὶ ἐδυσχέραινε τὴν ἀνάπτυξιν τῆς οἰκονομίας τοῦ τόπου, ἐνῶ αἱ κοινωνικοπολιτικαὶ ἀρχαὶ τοῦ φόρου ἦσαν σχεδὸν ἄγνωστοι». Καταλήγει δὲ ὁ κ. Α. ὅτι ἡ μεταρρυθμίσις ἐπεβάλλετο, καθ' ὅσον διὰ καλλιτέρας διαρρυθμίσεως τῆς ἀμέσου φορολογίας καὶ ἡ ἀπόδοσίς της θὰ ἠῤῃξανε σημαντικῶς καὶ αἱ παρατηρούμεναι ἀνισότητες καὶ ἀδικίαι θὰ ἐξέλειπον».

Ἐν κεφαλαίῳ II (σελ. 42—52) τοῦ Α' μέρους πραγματεύεται γενικῶς ὁ κ. Α. περὶ τῆς φορολογίας τοῦ εἰσοδήματος ὡς βάσεως τῆς ἀμέσου φορολογίας εἰς τὰ νεώτερα κράτη. Εἰς τὰς ὀλίγας σελίδας δίδει βραχείαν μὲν, ἀλλὰ σαφῆ, δογματικὴν ἀνάπτυξιν τῆς δικαιολογητικῆς βάσεως τῆς φορολογίας κατὰ τὰς σήμερον κρα-

τούσας περὶ αὐτῆς ἀπόψεις, «ἐπὶ τῇ βάσει τῆς πραγματικῆς οἰκονομικῆς δυναμικότητος τοῦ ἀτόμου, τὸ ἀσφαλέστερον κριτήριον τῆς ὁποίας εἶναι τὸ παρ' αὐτοῦ πραγματοποιούμενον καθαρὸν εἰσόδημα ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν περιουσίαν». «Οὕτως», ἐπιλέγει ὁ κ. Α., «ἡ φορολογία τοῦ εἰσοδήματος ἀποτελεῖ σήμερον τὴν βάσιν τῆς ἀμέσου φορολογίας εἰς ὅλα τὰ νεώτερα κράτη». Καθορίζει ἀριστοτεχνικῶς τὴν ἔννοιαν τοῦ «φορολογικαῦ» (καθ' ἡμᾶς «φορολογητέου») εἰσοδήματος, συνοψίζων εὐκρινῶς τὰς περὶ αὐτοῦ θεωρίας καὶ τονίζων τὰ πλεονεκτήματα καὶ τὰ μειονεκτήματα τοῦ φόρου τοῦ εἰσοδήματος.

Εἰς τὸ Β' μέρος (σελ. 94—186) ὁ κ. Α. πραγματεύεται εἰδικώτερον περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι ἀμέσου φορολογίας ἀπὸ τοῦ 1919 μέχρι τοῦ 1926. Ἀνατρέχει εἰς τὸ κατὰ τὸ 1909 (καὶ ὅχι «1906», ὡς ἐκ παροράματος γράφει) ὑποβληθὲν εἰς τὴν Βουλὴν ὑπὸ τοῦ τότε Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν Α. Εὐταξία νομοσχέδιον «περὶ φορολογίας τοῦ εἰσοδήματος καὶ τῶν κινητῶν ἀξιῶν», τοῦ ὁποίου καὶ τῆς αἰτιολογητικῆς του ἐκθέσεως εἰσηγητῆς καὶ συντάκτης ἦτο ὁ ὑποφαινόμενος, τότε τμηματάρχης τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν, τὸ ὁποῖον ἐγένετο εἴτα ὁ νόμος ,ΓΤΓ' τῆς 24 Ὀκτωβρίου 1909, ὅστις ὅμως, ἐξ ἀντιδράσεως τῶν φορολογουμένων, ἰδίως τοῦ ἐμπορικοῦ Συλλόγου Ἀθηνῶν, δὲν ἐφηρμόσθη καὶ ἀντικατεστάθη διὰ τοῦ νόμου ,Γ'Δ' τῆς 18 Ἰουλίου 1911. Ἀλλ' εἰσαγωγή γενικοῦ φόρου τοῦ εἰσοδήματος, βασιζομένου ἐπὶ τῆς καθαρᾶς προσόδου καὶ φορολογουῦντος τὰ ἐξ οἰασδήποτε πηγῆς εἰσοδήματα, ἐγένετο τὸ πρῶτον διὰ τοῦ νόμου 1640 «περὶ φορολογίας τῶν καθαρῶν προσόδων», ἰσχύσαντος ἀπὸ τοῦ οἴκον. ἔτους 1919—1920.

Ἡ μεταρρύθμισις τῆς ἀμέσου φορολογίας τοῦ 1919 ἐβασίσθη ἐπὶ τριῶν φόρων: α) τῆς φορολογίας τῶν καθαρῶν προσόδων τοῦ νόμου 1640, β) τῆς φορολογίας τῆς αὐτομάτου ὑπερτιμῆσεως τῆς ἀκινήτου ἰδιοκτησίας τοῦ νόμου 1642 καὶ γ) τῆς φορολογίας τῶν κληρονομιῶν, δωρεῶν καὶ προικῶν τοῦ νόμου 1641. Ὁ κ. Α. ἐκθέτει περιληπτικῶς τὰς βάσεις τῶν τριῶν τούτων φορολογιῶν (σελ. 55—69) καὶ ἐκφέρει τὰς ἐπ' αὐτῶν παρατηρήσεις του (σελ. 69—94) συσχετικῶς πρὸς τὴν σκοπιμότητα τῆς μεταρρυθμίσεως καὶ δὴ ἐξετάζει «ἐὰν εἰς τὴν Ἑλλάδα προϋπῆρχον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην αἱ προϋποθέσεις αἱ ἀπαραίτητοι διὰ τὴν ἐπιβολὴν τοῦ φόρου ἐπὶ τοῦ καθαροῦ εἰσοδήματος».

Παρὰ τὰς θεωρητικὰς ἀρχὰς τῆς φορολογικῆς δικαιοσύνης περὶ τῆς γενικότητος καὶ τῆς ὁμοιομορφίας, τῆς ἐλαστικότητος καὶ τῆς παραγωγικότητος καὶ λοιπὰ προτερήματα, τὰ ὁποῖα παρουσιάζει ὁ φόρος τοῦ καθαροῦ εἰσοδήματος, ὁ κ. Α. τονίζει τὰ μειονεκτήματα αὐτοῦ, ἐξαρτώμενα ἀπὸ εἰδικὰς συνθήκας ἐκάστης κοινωνικῆς οἰκονομίας, τούτέστιν ἀπὸ τὴν ὕπαρξιν ἢ μὴ ὠρισμένων προϋποθέσεων, κρατικῶν τε καὶ κοινωνικῶν, δηλονότι: α) ἀρτίαν ὀργάνωσιν τῶν φοροτεχνικῶν ὑπηρεσιῶν, β) ὑψηλὸν ἐπίπεδον φορολογικῆς ἠθικῆς καὶ γ) ἀνάλογον σύνθεσιν τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας τῆς χώρας. Ἐν τῇ ἐρεύνῃ τῶν προϋποθέσεων τούτων ὁ κ. Α. δὲν παραγνωρίζει τὴν ἐλλιπῆ ὀργάνωσιν τῶν οἰκονομικῶν ὑπηρεσιῶν κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ συστήματος τῆς φορολογίας ταύτης καὶ ὁμολογεῖ, ὅτι, ἀπὸ φοροτεχνικῆς ἀπόψεως, τὸ Κράτος δὲν ἦτο εἰς θέσιν ν' ἀναλάβῃ εὐθὺς ἀμέσως τὴν ἐφαρμογὴν τῆς τόσο ἐπιστημονικῆς καὶ καινοτόμου νέας φορολογίας, καθ' ὃν μάλιστα χρόνον αἱ ὑπηρεσίαι ἦσαν ἐπιβεβαρυμέναι διὰ τῆς βεβαιώσεως τῆς φορολογίας τῶν ἐκτάκτων κερδῶν. Ἐξ ἀπόψεως δὲ ἐπιπέδου φορολογικῆς ἠθικῆς, ὁ κ. Α. ἐξετάζων τὸ νέον σύστημα δέχεται, ὅτι ἡ χρησιμοποίησις τῆς δηλώσεως τοῦ φορολογουμένου προϋποθέτει φορολογικὴν συνείδησιν ἰδιαίτερώς ἀνεπτυγμένην καὶ ὅτι ὁ ἔλεγχος, καὶ ὅταν ἀσκῆται ὑπὸ καλῶς ὀργανωμένων ὑπηρεσιῶν, δὲν εἶναι δυνατόν ν' ἔχῃ ἀπολύτως θετικὰ ἀποτελέσματα, ὡς ἐκ τῆς ἀντιδράσεως τῶν φο-

ρολογουμένων, όταν τὸ ἐπίπεδον τῆς φορολογικῆς ἠθικῆς τοῦ λαοῦ εἶναι χαμηλόν, καὶ ἦτο «κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ 1919 ἰδιαίτερος χαμηλόν, διότι συνέτεινον εἰς τοῦτο ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ παράγοντες, οἱ ἀντιδρῶντες εἰς τὴν διαμόρφωσιν φορολογικῆς ἠθικῆς». Καὶ οἱ παράγοντες οὗτοι εἶναι: καθυστερημένη κοινωνικὴ τε καὶ κρατικὴ ἀνάπτυξις, ἀνώμαλος πολιτικὴ κατάστασις καὶ κακὴ δημοσίᾳ διαχειρίσις». Βαθύτατα δὲ ψυχολογῶν ὁ κ. Α., ἀνεξαρτήτως τῶν παραγόντων τούτων, ἀνευρίσκει καὶ εἰς τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, καὶ λόγω τῶν τότε κρατουσῶν συνθηκῶν καὶ ἀντιλήψεων ἀντίδρασιν κατὰ συστήματος καθιεροῦντος ὑποχρεωτικὸν ἔλεγχον τῶν βιβλίων τῶν φορολογουμένων καὶ τὴν ὑποχρεωτικὴν παροχὴν οἰασδήποτε πληροφορίας. Ἄλλ' εἰς πάντα ταῦτα δυστυχῶς πρέπει νὰ προσθέσωμεν ἡμεῖς, ὅτι ἡ ἀντιπάθεια αὕτη τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ὑποβοηθεῖται, καὶ σήμερον ἔτι, ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἐμπιστοσύνης πρὸς τὰ φορολογικὰ ὄργανα, τὰ ὁποῖα δὲν ἐμπνέονται πάντοτε ἐκ πνεύματος ἀμεροληψίας καὶ δικαιοσύνης, δὲν ἀσκεῖται δὲ ἐπ' αὐτῶν ἡ προσήκουσα πειθαρχικὴ ἐξουσία. Τέλος, ἐξ ἀπόψεως τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐξελίξεως τῆς οἰκονομίας τῆς χώρας, ὁ κ. Α. ἀναζητεῖ, καὶ εἰς τὸ πενιχρὸν τῆς φορολογητέας ὕλης τοῦ φορολογουμένου εἰσοδήματος, τὴν ἔλλειψιν κατὰ τὸ 1919 τῶν ἀναγκαίων προϋποθέσεων διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ φόρου τῶν καθαρῶν προσόδων, παρέχων στατιστικὰ στοιχεῖα πρὸς ἀπόδειξιν τούτου. Ἐν τούτοις, ὡς ἀνωτέρω ἐν ἀρχῇ ἡμεῖς εἵπομεν, αἱ ἰδιαίτεραι περιστάσεις, εἰς ἃς, ἐκ τοῦ πολέμου, εὐρίσκετο ὑπὸ οἰκονομικὴν ἔποψιν ἡ Ἑλλάς, ἐνεφάνιζον αὐτὴν ὡς εἰσερχομένην εἰς νέαν περίοδον οἰκονομικῆς ἀκμῆς, ἰδίως αὐξήσεως τοῦ κινητοῦ πλούτου καὶ ὑπερτιμήσεως τοῦ ἀκινήτου, δικαιολογοῦσαν τὸ νέον φορολογικὸν σύστημα.

Ὁ κ. Α., εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο, τονίζει ὅτι δὲν ὑφίσταντο παρ' ἡμῖν αἱ ἀναγκαῖαι προϋποθέσεις διὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ φόρου τούτου κατὰ τὸ 1919. Καὶ παρ' ὅλον τοῦτο, εἰσῆχθη καὶ μάλιστα ἐν τῷ συνόλῳ τῆς, δηλονότι εἰσῆχθησαν πᾶσαι αἱ ἀναλυτικαὶ φορολογίαι καὶ ἡ συνθετικὴ συγχρόνως. Ἐπικαλεῖται δὲ ὁ κ. Α. τὴν παρ' ἐμοῦ συνταχθεῖσαν εἰσηγητικὴν ἐκθεσιν τοῦ νομοσχεδίου τοῦ 1909 «περὶ φορολογίας τοῦ εἰσοδήματος καὶ τῶν κινητῶν ἀξιῶν», τονίζων, ὅτι ὀρθότατα δι' αὐτῆς ὑποστηρίζεται, ὅτι δὲν θὰ ἦτο σκόπιμον ν' ἀποτολμηθῇ διὰ μιᾶς ριζικὴ μεταρρυθμίσις τοῦ κρατοῦντος φορολογικοῦ συστήματος τῆς ἀμέσου φορολογίας καὶ ὅτι σκοπὸς τοῦ νομοσχεδίου ἐκείνου ἦτο νὰ προπαρασκευασθῇ τὸ ἔδαφος, εὐρύτερας μεταρρυθμίσεως καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον διὰ τοῦ νομοσχεδίου «ἐπιζητούμεν προσέτι ν' ἀνιχνεύσωμεν τὸ ἔδαφος καὶ νὰ συλλέξωμεν τὰ ἀναγκαῖα στατιστικὰ στοιχεῖα, ἄνευ τῶν ὁποίων σοβαρὰ μελέτη πάσης μεταρρυθμίσεως εἶναι προβληματικὴ», ὡς φέρεται ἐν τῇ αἰτιολογικῇ ἐκθέσει.

Ἐνταῦθα παρεμβάλλω ἱστορικὸν γεγονός. Ὅτι πρὸς τὴν αἰτιολογητικὴν ταύτην ἐκθεσιν ἀνταποκρίνεται τὸ κείμενον τοῦ ἀρχικῶς ὑποβληθέντος εἰς τὴν Βουλὴν νομοσχεδίου, διότι δι' αὐτοῦ ἐπροτείνοντο ἐλαφρότατοι φορολογικοὶ συντελεσταί, 1—3 0/0, ἡ ἐπιβολὴ τῶν ὁποίων δὲν θὰ ἐδημιούργει ἀντίδρασιν τῶν φορολογουμένων. Ἄλλ' ὁ ὑποβαλὼν τὸ νομοσχέδιον εἰς τὴν Βουλὴν ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν μακαρίτης Εὐταξίας ἐνέδωκεν εἰς εἰσηγήσεις, γενομένας παρ' ἄλλων, ἐκτὸς τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν, καὶ κατὰ τὴν συζήτησιν τοῦ νομοσχεδίου ἀνεβίβασε τοὺς φορολογικοὺς συντελεστὰς ὑπερδιπλασιάσας αὐτούς, τοῦθ' ὅπερ συνέβαλε σπουδαίως εἰς τὴν βραδύτερον ἐπελθοῦσαν ἐξ ἀντιδράσεως ματαίωσιν τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου. Εἰς τὴν ματαίωσιν ταύτην συνετέλεσε σπουδαίως καὶ ἡ κατὰ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου ἀντίδρασις τῆς τότε ὑπηρεσίας τοῦ τμήματος τῶν ἀμέσων φόρων τοῦ Ὑπουργείου, διότι τὸ νομοσχέδιον τοῦτο εἶχε

συνταχθῇ παρὰ τοῦ προϊσταμένου τοῦ τμήματος τῶν φόρων καταναλώσεως, εἰς τὸ ὁποῖον ὑπήγετο τότε ἐκ τῶν ἀμέσων φόρων μόνον ἡ φορολογία τῶν ἀνω-
νύμων ἐταιριῶν, καὶ ὡς ἐκ τούτου, ἐνῶ πάντα τὰ λοιπὰ φορολογικὰ μέτρα, τὰ ψη-
φισθέντα συγχρόνως κατὰ 7)βριον, 8)βριον καὶ Ν)βριον 1919, εἶχον ἐφαρμοσθῇ
ὑπὸ τοῦ τμήματος τῶν φόρων καταναλώσεως, ὁ ἐν λόγῳ φόρος δὲν ἦτο τῆς ἀρ-
μοδιότητος αὐτοῦ καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐγκατελείφθη ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ νόμου
ΓΤΓΓ' ὡς πρὸς τὸ κεφάλαιόν του τὸ ἀφορῶν τὸν γενικὸν φόρον τοῦ εἰσοδήματος,
μέχρις οὗ διὰ τοῦ νόμου τοῦ 1911 «περὶ συμπληρωτικοῦ φόρου ἐπὶ τοῦ εἰσο-
δήματος», τοῦ ἀποτυχόντος ἐν τῇ ἐφαρμογῇ του, κατηργήθη καὶ τυπικῶς ὁ νό-
μος τοῦ 1911.

Ὁ κ. Α. ἀναμινύσκει τῆς τόσον ἐπιγραμματικῆς, ὅσον καὶ βαθυστοχάστου
γνώμης τοῦ καθηγητοῦ κ. Α. Ἀ ν δ ρ ε ἄ δ ο υ, «ὅτι ὁ φόρος οὗτος ἔχει μεγάλα
πλεονεκτήματα καὶ μεγάλα ἐλαττώματα, καὶ ὅτι ἀναλόγως τῆς διοικήσεως τῆς
χώρας καὶ τῆς φύσεως τῶν κατοίκων τὰ πλεονεκτήματα ὑπερβάλλουσι τὰ ἐλατ-
τώματα καὶ ἀντιστρόφως». Καὶ τονίζει, ὅτι «ἡ ἐπιστήμη, ὡς συνήθως γίνεται, δὲν
ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν, ἡ φορολογία τοῦ εἰσοδήματος εἰσήχθη καὶ ἴσχυσεν ὡς νόμος τοῦ
ἐλληνικοῦ Κράτους ἀπὸ τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους 1919—20».

Ἐν τούτοις, ἡμεῖς ἐκτὸς τῶν ὧν ἀνωτέρω εἶπομεν περὶ τῆς ἐπικαιρότητος
τῆς εἰσαγωγῆς τῆς φορολογίας ταύτης, καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ Ἑλλάς εἶχε σημαντικῶς
ἐπωφεληθῇ ἐκ τῶν συνεπειῶν τοῦ πολέμου, δὲν δυνάμεθα νὰ παραβλέψωμεν καὶ
τὸ μέγα γεγονός τῆς πλήρους φορολογικῆς ἀφομοιώσεως τῆς χώρας, τὸ ἐπιτευ-
χθὲν διὰ τοῦ νόμου 1640. Ἴσως, ἐὰν ἡ ἀφομοίωσις αὕτη δὲν ἤθελε γίνεαι κατὰ τὴν
ἀνώμαλον ἐκείνην πολεμικὴν περίοδον, θὰ ἦτο δυσχερέστατον νὰ γίνῃ βραδύτε-
ρον ὑπὸ ἀλλοίας οἰκονομικὰς καὶ πολιτικὰς συνθήκας, ἄνευ ἰσχυροτάτης ἀντι-
δράσεως ἐκ μέρους τῶν ἀφομοιουμένων φορολογικῶς ἐπαρχιῶν τοῦ Κράτους.

Ἡ κριτικὴ τοῦ κ. Α. εἶναι ἐπιστημονικῶς ἀμείλικτος. «Ἡ φορολογικὴ μεταρρύ-
θμισις ἔπρεπε, κατὰ τὸν κ. Α., νὰ ἦτο ἀνάλογος τῶν ἰδιαιτέρων συνθηκῶν τῆς Ἑλ-
λάδος». Ὁ ἔλεγχός του ἀποδεικνύει, ὅτι οἱ συντάκται τοῦ νόμου, εἰ καὶ ἀπέβλεπον
εἰς μίμησιν τῆς ἐν Γαλλίᾳ γενομένης εἰσαγωγῆς τοῦ φόρου, δὲν εἶχον ἀκριβῆ γνώ-
σιν τῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν Γαλλίᾳ κρατούντων, ἀλλὰ μόνον τοῦ ὑπο-
βληθέντος πρώτου σχεδίου, τὸ ὁποῖον ἀπέβλεπεν εἰς ὀλοκληρωτικὴν εἰσαγωγὴν
τοῦ φόρου τοῦ εἰσοδήματος, ἀλλὰ τὸ ὁποῖον δὲν υἱοθετήθη ὑπὸ τῶν γαλλικῶν
Βουλῶν, ὡς βασικὸν δὲ προσέτι σφάλμα τῆς φορολογικῆς μεταρρυθμίσεως ταύτης
χαρακτηρίζει ὁ κ. Α. ὅτι παρεγνώρισθη «ὁ ἐθνικὸς χαρακτήρ τῆς ἐπιστήμης τῆς
δημοσίας οἰκονομίας», κατὰ τὸν εὐστοχον ἀφορισμὸν τοῦ ἐξόχου καθηγητοῦ κ.
Α. Ἀ ν δ ρ ε ἄ δ η. Φρονεῖ ὁ κ. Α. ὅτι ἡ μεταρρύθμισις ἔδει ἐν ἀρχῇ νὰ περιορισθῇ εἰς
τρεῖς μόνον κατηγορίας (οἰκοδομῶν, κινητῶν ἀξιῶν, μισθωτῶν ὑπηρεσιῶν), εἰς
ἃς ἦτο δυνατὴ ἡ ἄμεσος ἐφαρμογὴ τῆς, ἐνῶ βαθμιαία ἔδει νὰ ᾗ ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ
φόρου τῆς κατηγορίας τῶν κερδῶν ἐμπαιρικῶν καὶ βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων
καὶ τῆς τῶν ἀμοιβῶν τῶν ἐλευθερίων ἐπαγγελματιῶν καὶ τῆς τῶν γεωργικῶν ἐπι-
χειρήσεων, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ εἰσοδήματα καὶ τοῦ συνθετικοῦ φόρου.

Ὑπῆρξεν ἀτυχὴς ἡ κατάργησις τῆς φορολογίας τοῦ ἐπιτηδεύματος καὶ ἡ ὑπα-
γωγὴ τῶν ἐπιτηδευματιῶν εἰς τὴν φορολογίαν τῶν κερδῶν τῶν ἐμποροβιομηχανι-
κῶν ἐπιχειρήσεων, λόγῳ τοῦ μεγίστου ἀριθμοῦ τῶν ἐπιτηδευματιῶν μικροῦ εἰσοδή-
ματος καὶ λόγῳ τῆς καθιερώσεως ἐλαχίστου ὁρίου συντηρήσεως, παραμένοντος
ἀφορολογήτου, καὶ διὰ τὴν παρ' ὀλίγων μόνον μεγάλων ἐπιχειρήσεων τήρησιν
ἐμπορικῶν βιβλίων. Ἀναλόγους δὲ παρατηρήσεις ποιεῖται ὁ κ. Α. διὰ τὴν κατη-

γορίαν τῶν ἐλευθερίων ἐπαγγεμάτων Καὶ μεγαλυτέραν εὐρίσκει τὴν πλάνην διότι «ἐπιστεύθη, ὅτι ἦτο δυνατόν ἡ φορολογία τῆς καθαρᾶς προσόδου νὰ ἐπεκταθῇ καὶ εἰς τὰ κέρδη τῶν γεωργικῶν ἐπιχειρήσεων» καὶ ὡς ἐκ τούτου μηδαμινὴ ὑπῆρξεν ἡ ἀπόδοσις ἐκ τῆς κατηγορίας ταύτης.

Περατώνει δὲ τὸ πρῶτον μέρος τῆς ἱστορικῆς καὶ κριτικῆς μελέτης τοῦ κ. Α., χαρακτηρίζων τὴν φορολογικὴν μεταρρύθμισιν τοῦ 1919 ὡς «βεβιασμένην καὶ ἄνευ τῆς ἀναγκαίας προπαρασκευῆς, φέρουσιν δὲ ἐν ἑαυτῇ εὐθύς ἐξ ἀρχῆς τὰ σπέρματα τῆς ἀποτυχίας».

Τὸ Β' μέρος (ἡ ἄμεσος φορολογία ἀπὸ τοῦ 1919 μέχρι τοῦ 1926) περιλαμβάνει τρία κεφάλαια, ἦτοι: α) τὰ μέτρα τῆς διοικήσεως κατὰ τὴν πρώτην τριετίαν τῆς μεταρρυθμίσεως (1919, 1920, 1921), β) ἡ φορολογικὴ πολιτικὴ τῆς ἐπαναστατικῆς Κυβερνήσεως τοῦ 1923 καὶ γ) ἡ πολιτικὴ τῶν συνεχῶν τροποποιήσεων.

Τὰ νομοθετικὰ μέτρα τῆς τριετίας 1919–21, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας ἡ ἐμπόλεμος κατάστασις ἀνέτρεψε τὰς ἐλπίδας τῶν εἰσηγητῶν τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ 1919 περὶ ὀργανώσεως τῶν φοροτεχνικῶν ὑπηρεσιῶν, διακρίνει ὁ κ. Α: α) εἰς μέτρα τείνοντα εἰς ἐνίσχυσιν τοῦ ἔργου τῆς βεβαιώσεως τῶν φόρων καὶ β) εἰς μέτρα τείνοντα εἰς τὴν μεγαλυτέραν ἀπόδοσιν τῶν ἐσόδων διὰ τῆς ἀρξαμένης αὐξήσεως τῶν φορολογικῶν ποσοστῶν.

Ἐμμένει ἰδιαίτερος ὁ κ. Α. εἰς τὴν κριτικὴν ἐπὶ τοῦ συνταχθέντος πίνακος συντελεστῶν καθαρῶν κέρδους, τοὺς ὁποίους θὰ ἠδύνατο νὰ ἐφαρμόζῃ ἡ βεβαιωτικὴ ἀρχή, κατὰ κατηγορίας ἐπαγγεμάτων καὶ κατὰ ἐπαγγέλματα, ὡς ἂν ἡ τῆς λογιστικῆς τοῦ φορολογουμένου δὲν ἀπέδιδε τὸ καθαρὸν κέρδος, ἀλλὰ μόνον τὰς ἀκαθαρίστους εἰσπράξεις. Ἀναπτύσσει συστηματικῶς τὰς δυσκολίας τῆς πρακτικῆς ἐφαρμογῆς τοῦ συστήματος τῶν συντελεστῶν καὶ ἐλέγχει τὰς τροποποιήσεις τῶν ἀρχικῶς συνταχθέντων πινάκων, «αἵτινες ἐγένοντο ἀπὸ τοῦ γραφείου μὲ τάσιν αὐξήσεως τῶν φορολογικῶν συντελεστῶν ἄνευ ἐξετάσεως τῶν πραγματικῶν συνθηκῶν».

Ἐπιλαμβάνεται εἶτα τῆς ἐρεῦνης περὶ τῶν γενομένων κατὰ τὴν αὐτὴν τριετίαν αὐξήσεων τῶν φορολογικῶν ποσοστῶν, πρὸς κάλυψιν ταμειακῶν ἀναγκῶν. Κατηργήθησαν κατ' Ἀπρίλιον 1920 αἱ ἐκπτώσεις, αἱ διαβαθμίζουσιν ποσοτικῶς τὰς ὑποβαλλομένας εἰς τὴν ἀναλυτικὴν κατηγορίαν καθαρὰς προσόδους, αἵτινες ἀπέμενον μετὰ τὰς ἐκπτώσεις ἐλαχίστου συντηρήσεως καὶ οἰκογενειακῶν βαρῶν, εἰ δὲ φορολογικοὶ συντελεσταὶ ἀνεξιβάσθησαν σημαντικῶς, τόσον τῶν ἀναλυτικῶν, ὅσον καὶ τῆς συνθετικῆς φορολογίας, οὕτως ὥστε τὸ ἀνώτατον ὄριον τοῦ συντελεστοῦ τῆς συνθετικῆς ἀνῆλθεν ἀπὸ 12.94 ο)ο εἰς 20.75 ο)ο. Διὰ δὲ τοῦ νόμου περὶ ἀναγκαστικοῦ δανείου ἀπὸ 1 Ἀπριλίου 1922 ἐδιπλασιάσθη ἡ φορολογικὴ κλίμαξ, κατασταθεῖσα «ἐπαχθῆς καὶ καταθλιπτικῆς», κατ' αὐτὴν τὴν ὁμολογίαν ἐγκυκλίῳ τοῦ Ὑπουργείου. Καὶ ὅμως, διὰ νόμου, κατ' Ἰούλιον 1922 γενομένου, ἔτι μᾶλλον ἐπεβαρύνθη ἡ φορολογία αὕτη, εἰσαχθέντος τοῦ κατὰ κλιμάκια ὑπολογισμοῦ τῆς. Αὐξήσις δὲ σημαντικὴ προσέτι ἐγένετο τῶν συντελεστῶν τοῦ φόρου κληρονομιῶν, δωρεῶν καὶ προικῶν. Ἐπὶ πλέον δέ, προσετέθη 10 ο)ο ἐπὶ πάντων τῶν φόρων πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἀναγκαστικοῦ δανείου.

Ἐπιγραμματικώτατα ὁ κ. Α. χαρακτηρίζει τὴν πολιτικὴν τῆς τριετίας ταύτης, ὡς πολιτικὴν τῶν συνεχῶν τροποποιήσεων τῶν φορολογικῶν νόμων καὶ εὐλόγως φρονεῖ, ὅτι «φορολογίαι τροποποιούμεναι συνεχῶς, ἔκδηλον εἶναι ὅτι δὲν δύναται νὰ τύχουν σκοπίμου καὶ καλῆς ἐφαρμογῆς», συνάμα δέ, ἐκ τῆς πληθύος τῶν τρο-

ποποιοήσεων, γενομένων τὴν ἐπομένην τῆς φορολογικῆς μεταρρυθμίσεως, πόσον αὕτη «ὑπῆρξε βεβιασμένη καὶ ἀπαράσκευος». Εἰς τοῦτο συνέβαλεν, ὅτι, «ἀντὶ ὁ νομοθέτης εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ν' ἀκολουθήσῃ ὅσον τὸ δυνατόν ἀπλούστερον σύστημα ὑπολογισμοῦ τοῦ φόρου, ἐδημιούργησε κυκεῶνα ὁλόκληρον δυσκολιῶν, ὡς ἐὰν ἐπεζῇται νὰ καταστήσῃ τὸν νόμον πολύπλοκον, ἀσαφῆ καὶ ἀνεφάρμοστον. Τὸ αὐτὸ παρατηρεῖτο καὶ εἰς ἄλλας διατάξεις, αἵτινες, ἅμα τῇ ἐπιβολῇ των, κατηργοῦντο καὶ μετερρυθμίζοντο. Ἡ κλίμαξ τῆς συνθετικῆς φορολογίας μετεβάλλετο, πρὶν ἢ τεθῇ ἀκόμη εἰς ἐφαρμογὴν, ἀντικαθισταμένη δι' ἄλλης «ἥτις καὶ αὕτη μετ' ὀλίγον ἐτροποποιεῖτο». Τὰ δὲ διοικητικὰ μέτρα τῆς περιόδου ταύτης χαρακτηρίζει «τὰ πλεῖστα ἄνευ συστήματος καὶ συνεχείας» ληφθέντα. Τὸ δὲ χεῖριστον ὅτι «ἐκ τούτων οὐδὲν δυστυχῶς ἐγένετο», ἐνεκεν ἐλλείψεως ὀργάνωσεν τῶν φοροτεχνικῶν ὑπηρεσιῶν». Συνέπεια δὲ τούτου, ὅτι ἡ «φορολογικὴ διαφυγὴ ὑπῆρξε σημαντικὴ καὶ ἡ ζημία τοῦ Δημοσίου μεγάλη».

Αὐστηρῶς ἐλέγχει ὁ κ. Α. ὅτι ἀστόχως ἐπεζητήθη ἡ αὐξησης τῆς περιορισμένης ἀποδόσεως τῆς φορολογίας τῶν καθαρῶν κερδῶν δι' ὑψώσεως τῶν φορολογικῶν συντελεστῶν, «ἐνῷ οἱ ἀρχικοὶ φορολογικοὶ συντελεσταί, δὲν ἠδύναντο νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἐλαφροί. Ἡ αὐξησης τῶν συντελεστῶν συνέτεινεν εἰς τὴν ἐξόγκωσιν τῆς φορολογικῆς διαφυγῆς, «ἐνισχυομένης ἐκ τῆς ἀδρανείας καὶ τῆς ἀδυναμίας τοῦ Κράτους νὰ ἐφαρμόσῃ τοὺς νόμους».

Πικραὶ ἀλήθειαι ἀπὸ ἐπιστημονικοῦ ἁμβωνος ἐκφερόμεναι καὶ τιμῶσαι τὸν κ. Α. διότι διευτυπώθησαν μετὰ παρρησίας, τῆς ὁποίας τὰς εὐγενεῖς προθέσεις οὐδεὶς δύναται νὰ παραγνωρίσῃ.

Β'. Η ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΟΥ 1923.

Διὰ μακρῶν (σελ. 126—167) πραγματεύεται ὁ κ. Α. εἰς τὸ περισπούδαστον σύγγραμμά του περὶ τῆς φορολογικῆς πολιτικῆς τῆς ἐπαναστατικῆς Κυβερνήσεως τοῦ 1923, τονίζων ἐν ἀρχῇ, ὅτι ἡ πολιτικὴ αὕτη «ἄρχεται κυρίως ἀφ' ἧς ἀνέλμβε τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν ὁ κ. Γ. Κοφινᾶς, ἐκδηλοῦται δ' ἐντονώτερον κατὰ τὴν περίδον τοῦ 1923», τὰ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας ἀποφασισθέντα καὶ ληφθέντα μέτρα ἐξετάζει εἰδικώτερον περαιτέρω.

«Κατὰ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 1922», λέγει ὁ κ. Α. «ἐξ ἀπόψεως φοροτεχνικῆς ὑπηρεσίας ἡ ἄμεσος φορολογία εὐρίσκετο ἐν σημαντικῇ ἐλλείψει καὶ καθυστέρήσει. Οὐδεὶς ἔλεγχος τῶν ὑποβληθεῖσων δηλώσεων εἶχεν ἐνεργηθῇ πλὴν περιορισμένων τινῶν περιπτώσεων καὶ τούτων σποραδικῶς πως ἐνεργουμένων. Ἡ καθυστέρησις αὕτη προήρχετο ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἐλεγκτικοῦ προσωπικοῦ, τὸ ὁποῖον στρατευθὲν δὲν εἶχε ἀποκατασταθῇ, εἰμὴ δι' ἐκτάκτων τινῶν ὑπαλλήλων, οἵτινες παρὰ τὴν ἐκ μέρους των ἐπιδειχθεῖσαν καλὴν θέλησιν καὶ καταβληθεῖσαν ἀξίεπαινον προσπάθειαν, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ φέρουν σημαντικὰ ἀποτελέσματα». Ἡ εἰκὼν αὕτη τῆς φοροτεχνικῆς ὑπηρεσίας, ἣν δίδει ὁ κ. Α., μετριάζει τὴν πραγματικὴν κατάστασίν της, ἥτις ἦτο πολὺ χειροτέρα, καὶ ἐνεκεν τῇ ἐπιστρατεύσεως, ἥτις εἶχεν ἀπορροφήσῃ τὸ μεγαλύτερον καὶ ἱκανώτερον μέρος τῶν ἐφοριακῶν ὑπαλλήλων, καὶ λόγῳ τῆς ἀκαταστασίας τοῦ ἀπομένοντος προσωπικοῦ, τὸ ὁποῖον ἐπεδείκνυε πλήρη

ἀδιαφορίαν πρὸς ἐνήμερον καὶ εὐτακτον διεξαγωγήν τῶν ἔργων του, ἀδιαφορίαν ἀνταποκρινομένην πρὸς τὴν νωθρότητα τῆς κεντρικῆς ὑπηρεσίας. Ὅχι μόνον καθυστέρει ὁ ἔλεγχος τῶν δηλώσεων, ἀλλ' οὔτε κἂν ἔγκαιρος βεβαίωσις ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν εἶχε γίνεи, καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν Οἰκονομικὴν Ἐφορίαν τῶν Ἀθηνῶν, εἰς ἣν, ἐν τούτοις, πλῆθος ἐφοριακῶν ὑπαλλήλων εἶχε προσκολληθῇ μὲν, ἀργοῦν ὁμως, ἀπεσπασμένον ἐκ τῶν ἐπαρχιακῶν ὁργανικῶν του θέσεων, αἰτινες παρέμενον κεναὶ καὶ ἀργοῦσαι μετὰ ὀλεθριῶν συνεπειῶν ἐπὶ τῆς ἀποδόσεως τῆς ἀμέσου φορολογίας. Τοιαύτην κατάστασιν ἐνεφάνιζον αἱ οἶκον. ἐφορίαι κατὰ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 1922, ὁπότε ὁ γράφων τὰς γραμμὰς ταύτας ἀνέλαβε τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν.

Πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς οἰκτρᾶς ταύτης καταστάσεως ἐλήφθησαν τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Α. ἐκτιθέμενα «μέτρα πρὸς ἀναδιοργάνωσιν τῆς φοροτεχνικῆς ὑπηρεσίας». Ἐν τῷ μέσῳ ἀνωμάλου καταστάσεως, καὶ καθ' ὃν χρόνον ἔλως ἐξαιρετικαὶ ἀνάγκαι καὶ ἐπιτακτικαὶ ὑποχρεώσεις, ζήτημα ὑποστάσεως αὐτοῦ τοῦ Κράτους ἐδημιούργει τὸ οἰκονομικόν, τὸ στρατιωτικόν, τὸ προσφυγικόν, τὸ κοινωνικόν πρόβλημα, τὸ ὁποῖον ἄγριον προέβαλεν, ὡς ἐκ τῶν τραγικῶν συνεπειῶν τῆς Μικρασιατικῆς Συμφορᾶς, ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ἐξαπέλυε τὴν ὑπ' ἀριθ. 155 τῆς 22 Δεβρίου 1922 ἐγκύκλιόν του «περὶ τοῦ ἔργου καὶ τοῦ καθήκοντος τῶν Οἰκονομικῶν ὑπαλλήλων» καὶ ἀμέσως κατόπιν ἑτέραν ἐγκύκλιον «περὶ ἀκριβοῦς βεβαιώσεως τῶν ἀμέσων φόρων καὶ περὶ τοῦ καθήκοντος τῶν ἐφοριακῶν ὑπαλλήλων» καὶ δὲν ἔπαυσεν ἀγρύπνως καὶ ἀδιαλείπτως παρακολουθῶν τὴν λειτουργίαν τῆς ὑπηρεσίας αὐτῶν καὶ ἀλληλοδιαδόχως ἀπευθύνων πρὸς αὐτοὺς νουθεσίας, ὁδηγίας, προτροπὰς, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ὑπ' ἀριθ. 50 τοῦ 1923, ὑπ' ἀριθ. 161 τοῦ 1923 ἐγκυκλίων περὶ τοῦ ἔργου τῆς οἰκονομικῆς ὑπηρεσίας» καὶ «περὶ τοῦ καθήκοντος τῶν οἰκονομικῶν ὑπαλλήλων κατὰ τὰς παρούσας ἐκτάκτους περιστάσεις» ὡς καὶ ἐξ ἑτέρων τοιούτων ἐγκυκλίων καὶ ἰδιαιτέρων διαταγῶν.

Πρωτίστως ὁ Ὑπουργὸς ἐκεῖνος ἐπεζήτησε νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τοὺς οἶκον. ὑπαλλήλους καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τοὺς ἐφοριακοὺς ἀνωτέραν ἠθικὴν καὶ πατριωτικὴν, κατὰ τὰς δεινὰς ἐκείνας περιστάσεις, ἀντίληψιν τοῦ καθήκοντος αὐτῶν καὶ προσέτι αἴσθημα πατρικῆς συμπεριφορᾶς πρὸς τὸν φορολογούμενον, ἐπὶ πλέον δὲ τὴν πεποίθησιν, ὅτι αἱ ὑπηρεσίαι τῶν ὑπαλλήλων θὰ ἀμείβωνται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς πραγματικῆς τῶν ἀξίας, ἀποκλείσας, διὰ τε τῶν λόγων καὶ τῶν διοικητικῶν του ἔργων, καὶ ἀπαγορεύσας πлагίας ἐνεργείας «καὶ δὴ δι' ὁδοῦ ἄλλης παρὰ τὴν τῆς ὑπηρεσίας καὶ τῆς ἱεραρχίας». Τὰ διοικητικὰ ταῦτα μέτρα «ἀπετέλεσαν», γράφει ὁ κ. Α., «τὴν ἀπαρχὴν δημιουργίας εὐμενοῦς ἀτμοσφαίρας, ὡς καὶ τὴν βάσιν μελλοντικῆς συνεργασίας μεταξὺ κρατικῶν ὁργάνων καὶ φορολογουμένων». Πρὸς ἐνίσχυσιν δὲ τοῦ ἐλεγκτικοῦ προσωπικοῦ καὶ ἐνημέρωσιν τῆς βεβαιώσεως, συνεστάθη τότε, διὰ τοῦ ἀπὸ 18 Ἰανουαρίου 1923 Ν. Διατάγματος, εἰδικὸν ἐλεγκτικὸν σῶμα μὲ λογιστικὴν καὶ ἐμπορικὴν μόρφωσιν ἐκ 50 περίπου ὑπαλλήλων, προσληφθέν κατόπιν διαγωνισμοῦ καὶ μετεκπαιδευθέν εἰς εἰδικὸν φροντιστήριον, χρησιμοποιοῦν δὲ διὰ τὸν ἀναδρομικὸν ἔλεγχον τῆς ἀπὸ τοῦ 1919 καὶ ἐντεῦθεν φορολογίας τῶν καθαρῶν κερδῶν καὶ τῶν ἐκτάκτων κερδῶν, τὰ ἀποτελέσματα τοῦ ὁποίου ὑπῆρξαν ἱκανοποιητικώτατα διὰ τὸ Δημόσιον ταμεῖον. Ὁ φορολογούμενος, γράφει ὁ κ. Α., ἀντελήφθη διὰ πρῶτην φορὰν τὴν ὕπαρξιν ἐλεγκτικοῦ ὁργάνου, ἐκ τοῦ διενεργουμένου δὲ ἐλέγχου διέβλεπεν, ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ διαφύγῃ τῶν νομίμων φορολογικῶν του ὑποχρεώσεων. Μνημονεύει δὲ ὁ κ. Α. καὶ τὸ Ν. Διάταγμα τῆς 11 Ἰανουαρίου 1923, διὰ τοῦ ὁποίου ὠργανώθη ἡ ὑπη-

ρεσία ειδικῶν, κατὰ κλάδον τῆς οἰκον. ὑπηρεσίας, Ἐπιθεωρητῶν καὶ τὸ τῆς 18 Μαΐου 1923, διὰ τοῦ ὁποῖου κατεβλήθη προσπάθεια πρὸς ἔγκαιρον συμπλήρωσιν τῶν κενῶν τῆς οἰκονομικῆς ὑπηρεσίας, ἀποδίδων εἰς τὰ μέτρα ταῦτα τὴν προσήκουσαν σημασίαν.

Ἰδιαιτέρως δὲ πραγματεύεται ὁ κ. Α. περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς ἐπαναστατικῆς Κυβερνήσεως ληφθέντων μέτρων «πρὸς ἀπλούστευσιν τῆς διαδικασίας τοῦ ἔργου τῆς βεβαιώσεως τοῦ φόρου». Ἐξαίρει τὰ διὰ τοῦ Ν. Δ)τος τῆς 29 Μαρτίου 1923 «περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ νόμου 1640 κλπ.) ληφθέντα ἐπιτυχῆ μέτρα. Δι' αὐτοῦ δὲν μετεβλήθη ἡ ῥάσις τῆς φορολογίας, ἀλλ' ἐπηνέχθησαν εἰς αὐτὴν μεταρρυθμίσεις καὶ συμπληρώσεις τινές, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς «ἀπλοῦς τέρας, πληρεστερας καὶ δικαιοτέρας ἐφαρμογῆς τῆς φορολογίας ταύτης», εἰσῆχθη δὲ τὸ σύστημα τοῦ δι' ἐπιτροπῶν καθορισμοῦ τοῦ καθαροῦ κέρδους τῶν ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων, καθὼς καὶ τῶν πραγματικῶν ἀμοιβῶν τῶν ἐλευθερίων ἐπαγγελμάτων, ὡς «ἡ μόνη διέξοδος», ὡς λέγει ὁ κ. Α., «ἥτις ἐπεβάλλετο, ὅπως τεθῇ αὐθωρεὶ εἰς ἐφαρμογὴν, ἵνα οὕτω πως ἐκλείψῃ ὁ τεράστιος ὄγκος τῶν ἐκκρεμοτήτων τῶν παρελθόντων ἐτῶν καὶ καταστῇ δυνατὴ ἡ ἐνημέρωσις τῆς βεβαιώσεως καὶ τῆς εἰσπράξεως».

Ἐπιλαμβάνεται εἶτα ὁ κ. Α. λεπτομεροῦς ἀναλύσεως τῶν διαρρυθμιστικῶν ὠρισμένων φορολογικῶν μέτρων τοῦ ἐπαναστατικοῦ Ὑπουργοῦ, συστηματοποιῶν αὐτὰ ὡς ἑξῆς: α) Εὐρυνσις τοῦ ἀντικειμένου φορολογιῶν τινῶν, β) Αὐξήσις τῶν ἐκπτώσεων ἐλαχίστου συντηρήσεως, γ) Ἀντικατάστασις τῆς φορολογίας τῶν κτηνοτροφικῶν ἐπιχειρήσεων διὰ τῆς φορολογίας τῶν αἰγοπροβάτων καὶ χοίρων, δ) Τροποποιήσις καὶ συμπλήρωσις τῶν περὶ φορολογίας κληρονομιῶν, δωρεῶν, προικῶν νόμων, ε) Τροποποιήσις τῆς φορολογίας τῆς αὐτομάτου ὑπερτιμήσεως τῶν ἀκινήτων. Διὰ τῶν μέτρων τούτων ἐπεδιώχθη νὰ φορολογηθοῦν ὠρισμένα εἰσοδήματα, ἅτινα παρέμενον ἐκτὸς φορολογίας, εὐρυνθείσης τῆς στενῆς ἐννοίας τοῦ εἰσοδήματος, τῆς βασιζομένης, κατὰ τὸν νόμον 1640, ἐπὶ τῆς περιοδικότητος, καὶ φορολογηθέντων οὕτως εἰσοδημάτων τινῶν, οἷον τὸ κερδοφόρον (ἀέρας) κλπ., τὰ ὁποῖα, ἐκ γενικωτέρων κοινωνικῶν λόγων δὲν ἐπετρέπετο τότε νὰ μένουν ἀφορολόγητα. Ἐπιφύλαξιν ποιεῖται ὁ κ. Α. μόνον ὡς πρὸς τὴν περίπτωσιν, τὴν ἀφορῶσαν τὴν πραγματοποιηθεῖσαν αὐτόματον ὑπερτίμησιν τοῦ ἐν τῇ ἐπιχειρήσει χρησιμοποιουμένου κεφαλαίου, ὡς καὶ τὴν μὴ πραγματοποιηθεῖσαν, ἐφ' ὅσον περιελήφθη εἰς τὴν ἀπογραφὴν, διότι δὲν πρόκειται περὶ πραγματικῆς ἀλλὰ περὶ ὀνομαστικῆς αὐξήσεως τοῦ κεφαλαίου, λόγῳ τοῦ νομισματικοῦ πληθωρισμοῦ καὶ τῆς ὑποτιμήσεως τῆς δραχμῆς. Ἐξ ἄλλου δέ, διὰ τῶν μέτρων τούτων, ἐπεζητήθη νὰ ἐπανορθωθοῦν ὠρισμέναι ἀδικίαι, διότι τάξεις τινές, ἰδίαι αἱ κατώτεραι, ἠδικοῦντο ἐξ ὑπερβολικῆς φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως. Διεργυθίσθησαν δὲ ἐπὶ τὸ δικαιότερον αἱ ἐκ τῶν φόρων ἐκπτώσεις καὶ διαβαθμίσεις. Ὑπῆχθησαν εἰς τὴν Γ' κατηγορίαν, ἀντὶ τῆς ΣΤ' (μισθωτῶν ὑπηρεσιῶν), αἱ ἀμοιβαὶ τῶν διοικητικῶν συμβούλων τῶν ἀνωνύμων ἐταιριῶν κλπ. Κατηργήθησαν αἱ ἐκπτώσεις ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν κατηγοριῶν, ἐκτὸς τῶν τῆς κατηγορίας ΣΤ', αἵτινες ηὐξήθησαν, ἀνεβιβάσθη δὲ ἡ ἐκπτώσις ἐλαχίστου συντηρήσεως τοῦ συνθετικοῦ φόρου ἀπὸ 6.000 εἰς 12.000 δραχ. καὶ καθιερώθη παγία ἐκπτώσις ἐκ τῶν κατηγοριῶν Δ' καὶ Ζ', πρὸς ἀπλοποίησιν τῆς διαδικασίας καὶ διὰ νὰ προσαρμοσθοῦν αἱ ἐκπτώσεις εἰς τὴν ὑποτίμησιν τῆς δραχμῆς.

Ἰδιαιτέρως ἐξετάζει ὁ κ. Α. τὴν ἀντικατάστασιν τῆς φορολογίας τῶν κτηνοτροφικῶν ἐπιχειρήσεων διὰ τῆς φορολογίας τῶν αἰγοπροβάτων καὶ χοίρων, ἥτις προσεκόμισεν εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον ἔσοδον σημαντικόν, «ἐπεβάρυνεν ὁμως ὑπερβολι-

κῶς τὰς γεωργικὰς τάξεις». Ἀλλ' ἡμεῖς, ἐν τῷ μέσῳ δεινῆς καταστάσεως τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν, ὡς Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν, ἐκρίναμεν, ὅτι δὲν ἡδυνάμεθα νὰ ἀφήσωμεν ἀσύδοτον, ὡς ἦτο πρότερον, τὴν κτηνοτροφικὴν πρόσδοτον τῆς χώρας, καθ' ὃν χρόνον βαρύντατα ἐπεβαρύναμεν τὴν ἔμμεσον φορολογίαν ἕνεκα τῆς ὑποτιμήσεως τῆς δραχμῆς, καθ' ὃν χρόνον ἡξιοῦμεν μεγάλας θυσίας ἀπὸ τὰς λοιπὰς κατηγορίας προσόδων, δεδομένου ὅτι ἡ φορολογία τῶν κτηνοτροφικῶν ἐπιχειρήσεων τῆς Ε' κατηγορίας εἶχεν ἐντελῶς ἀποτύχει καὶ ἀπέδιδε μηδαμινὰς εἰσπράξεις. Καὶ ὀφείλομεν ἐνταῦθα νὰ ἐξάρωμεν τὴν ἐξαιρετικὴν ἐπιτυχίαν, ἣν ἔσχεν ἡ παρ' ἡμῶν πρώτη ἐφαρμογὴ τῆς νέας φορολογίας καὶ τὰ ἄριστα ταμιευτικὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς, τὰ ὅποια ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ὑπῆρξε λίαν εὐστοχος ἡ ἐπιβολὴ τῆς καὶ ἀντεπεκρίνετο εἰς τε τὴν ἀνθηρὰν τότε οἰκονομικὴν κατάστασιν τῆς κτηνοτροφίας καὶ εἰς ἀντίστοιχον ἠθικὸν ἐπίπεδον τῶν κτηνοτρόφων, οἵτινες ἐσπευσαν νὰ συμμορφωθῶσι πρὸς τὴν φορολογικὴν ἐπιταγὴν τῆς ἐπαναστατικῆς Κυβερνήσεώς κατὰ τρόπον ἀληθῶς ἀξιοθαύμαστον, μαρτυροῦντα φορολογικὴν πειθαρχίαν καὶ βαθεῖαν συνείδησιν τῶν ὑποχρεώσεων τῶν ἐναντὶ κρισιμωτάτων ἐθνικῶν περιστάσεων. Ἐνθυμοῦμαι δὲ μετὰ συγκινήσεως τὴν συνομιλίαν, ἣν προσωπικῶς ἔσχον ὡς Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν μετ' ἐπιτροπῆς κτηνοτρόφων τῆς Ἀττικῆς, ἐμφανισθείσης ἐνώπιον μου ἐν τῷ Ὑπουργείῳ διὰ νὰ παραπονεθῇ κατὰ τοῦ νέου φορολογικοῦ μέτρου, ὅτι οἱ ἀγαθοὶ ἐκεῖνοι ἄνδρες, μετὰ μακρὰν συζήτησιν, ἐπείσθησαν, ὅτι ἡ ὑπὲρ τῆς Πατρίδος θυσία μικροῦ τεμαχίου ἐξ ἐκάστου ἄμνου ἦτο πληρέστατα δεδικαιολογημένη καὶ ὅτι, ἐνῶ τὸ βάρος αὐτῆς θὰ ἐπερρίπτετο ἐπὶ τοῦ καταναλωτοῦ, ὁ ἀπώτερος τῆς οἰκονομικῆς σκοπός, ἡ διάσωσις τῶν οἰκονομικῶν καὶ τοῦ νομίματος ἐκ τῆς ἀπειλουμένης καταστροφῆς, ἐξησφάλιζε καὶ τῶν κτηνοτρόφων καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ ἀνώτερα οἰκονομικὰ συμφέροντα καὶ ἀπέβαινε σωστικὴ ἀπέναντι τοῦ ἀπειλουμένου ἐξωτερικοῦ κινδύνου, διότι μήπω συνομολογηθείσης τῆς εἰρήνης, πολεμικαὶ παρασκευαὶ σύντονοι ἦσαν ἐπιβεβλημένοι.

Μετὰ λεπτολόγον ἔρευναν τῶν λοιπῶν φορολογικῶν μέτρων τῆς ἀμέσου φορολογίας τοῦ ἐπαναστατικοῦ Ὑπουργοῦ, ὁ κ. Α. ἐπιλαμβάνεται τῆς ἐξετάσεως δύο νέων ὅλων φόρων, τοὺς ὁποίους εἰσήγαγεν ἡ ὡς πολιτικὴ «ἡ ρ ω ῖ κ ῆ ς» δημοσίας οἰκονομίας χαρακτηρισθεῖσα φορολογικὴ πολιτικὴ τοῦ 1923, δηλονότι τῆς φορολογίας τῆς κινητῆς καὶ ἀκινήτου περιουσίας καὶ τῆς φορολογίας τοῦ κύκλου ἐργασιῶν.

Ἐν πρώτοις, ὁ κ. Α. ἐξετάζει, τί εἶναι ἡ φορολογία τοῦ κεφαλαίου, ποία ἡ ἔννοια καὶ ποῖον τὸ ἀντικείμενον αὐτῆς, τὴν θέσιν τῆς εἰς τὸ πλαίσιον τοῦ φορολογικοῦ συστήματος καὶ ποία ἡ ἄποψις τῆς ἐπιστήμης τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας ἐναντὶ τῆς φορολογίας ταύτης. Διαστέλλει τὸν «ὀνομαστικὸν» φόρον τοῦ κεφαλαίου, ὡς ἰσχύει σήμερον ἐν Γερμανίᾳ, ἐν Ἑλβετίᾳ, ἐν Ὁλλανδίᾳ, ἐν Δανίᾳ, ἐν Οὐγγαρίᾳ, καὶ εἰς τινὰς πολιτείας τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἀπὸ τὸν «πραγματικὸν» φόρον τοῦ κεφαλαίου. Ὁ πρῶτος βασίζεται ἐπὶ συνδυασμοῦ τῶν δύο στοιχείων, τόσον τοῦ κεφαλαίου, ὅσον καὶ τοῦ εἰσοδήματος, πρὸς προσδιορισμὸν τῶν οἰκονομικῶν δυνάμεων ἐκάστου φορολογουμένου. Ἐκτὸς ὅμως τοῦ λόγου τῆς ἀκριβοῦς θέσεως τῆς φορολογικῆς ἱκανότητος, ἡ πηγὴ τοῦ εἰσοδήματος εἶναι μᾶλλον διαρκὴς διὰ τὸν κατέχοντα περιουσίαν (οἰκοδομάς, κινητὰς ἀξίας κλπ.) καὶ ὡς ἐκ τούτου δικαιολογεῖται ἡ ἐπιβάρυνσις. Ὁ μὲν ὀνομαστικὸς φόρος, ἰσχύων εἰς τὰ νεώτερα Κράτη, κατὰ τὴν προπολεμικὴν περίοδον ἦτο «φόρος συμπληρωματικὸς», ἐπιβαλλόμενος ἐκ παραλλήλου πρὸς τὸν φόρον εἰσοδήματος καὶ χρησι-

μεύων, διὰ ἐλαφροῦ ποσοστοῦ, ὡς ἐπιπρόσθετος ἐπιβάρυνσις τοῦ εἰσοδήματος τοῦ κεφαλαίου. Ἐνῷ ὁ «πραγματικὸς» φόρος τοῦ κεφαλαίου ἐπιβάλλεται, ἀντιθέτως, ἐφ' ἅπαξ, εἰς ἐκτάκτους οἰκονομικὰς περιπτώσεις τῆς χώρας καὶ κατὰ κόνονα δι' ὠρισμένον σκοπὸν (ἀπόσβεσιν δημοσίου χρέους, διατήρησιν νομισματικῆς σταθερότητος κλπ.), ἀλλ' ἀποκρούεται ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης ἢ χρησιμοποίησίν του πρὸς κάλυψιν ἐλλειμμάτων τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Εἴτα δὲ προβαίνει ὁ κ. Α. εἰς «παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς ἐπιβολῆς τοῦ φόρου κεφαλαίου ἐν Ἑλλάδι». Αἱ παρατηρήσεις αὗται καταλαμβάνουσαι 16 μεγάλας σελίδας (149—165) τοῦ συγγράμματος, μαρτυροῦσι περὶ τῆς ἐμβριθείας καὶ τῆς ἐξαιρέτου κριτικῆς δυνάμεως τοῦ συγγραφέως. Συνεκέντρωσεν οὗτος εἰς τὰς σελίδας ταύτας ὅλα τὰ ἱστορικὰ στοιχεῖα καὶ τὰ στατιστικὰ δεδομένα, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων δύναται τις νὰ ἀχθῇ εἰς ἀσφαλεῖς κρίσεις. Ἐπεξηγεῖ, πῶς καὶ διατὶ ἡ φορολογία αὕτη, ἐκ τῆς ὁποίας ὁ εἰσηγητὴς αὐτῆς Ὑπουργὸς ἀρχικῶς ὑπελόγιζεν ἔσοdon δύο δισεκατομμυρίων δραχμῶν, κατήντησε ν' ἀποδώσῃ τὸ ποσὸν μόνον 350 ἑκατομμυρίων δραχμῶν ἔναντι ποσοῦ φόρου, προκύπτοντος ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐπιδοθειῶν δηλώσεων 312 ἑκατομμυρίων, ἐνῷ, κατὰ τὸν κ. Α., ἡδύνατο ν' ἀποδώσῃ περὶ τὸ ἐν δισεκατομμύριον. Ἀνομολογεῖ δέ, ὅτι «μὲ τὸ ἐλαφρὸν τοῦ φορολογικοῦ συντελεστοῦ, μὲ τὴν εὐχέρειαν τῆς τμηματικῆς εἰς πολλὰς δόσεις καταβολῆς τοῦ φόρου, ὁ φόρος τοῦ κεφαλαίου ἐν Ἑλλάδι κατήντησε τελικῶς ἀπὸ «πραγματικὸς» φόρος τοῦ κεφαλαίου εἰς μίαν ἐπιπρόσθετον ἐλαφρὰν φορολογίαν τοῦ εἰσοδήματος.

Παρὰ τὸν αὐστηρὸν ἔλεγχον, εἰς ὃν ὑποβάλλει τὴν φορολογίαν ταύτην ὁ κ. Α., ἐπεξηγῶν τοὺς λόγους, διὰ τοὺς ὁποίους δὲν ὑπῆρξε, κατ' αὐτόν, «σκοπίμος», καταλήγει περὶ αὐτῆς εἰς τὸ ἐξῆς συμπέρασμα:

«Εἶναι ὅμως δίκαιον, νὰ προστεθῇ ἐνταῦθα, ὅτι, ἐὰν ἡ φορολογία τοῦ κεφαλαίου ἐν Ἑλλάδι δὲν ἀπέδωκε τὰ προσδοκώμενα, ἀπὸ ταμιευτικῆς ἀπόψεως, ἀποτελέσματα, ἐπέδρασεν, ἐν τούτοις, εὐνοϊκῶς ἀπὸ ψυχολογικῆς τοῦλάχιστον ἀπόψεως κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐπιβολῆς τῆς, εἰς τὴν συγκράτησιν τῆς περαιτέρω ὑποτιμήσεως τῆς δραχμῆς».

Εἰς τὰ συμπεράσματα ταῦτα τοῦ κ. Α. ἡμεῖς, ὡς σχόντες τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ἐπιβολῆς τῆς ἐφ' ἅπαξ φορολογίας τῆς κινήτου καὶ ἀκινήτου περιουσίας διὰ τοῦ Ν.Δ. τῆς 3 Μαρτίου 1923, παρατηροῦμεν, ὅτι ταῦτοχρόνως πρὸς τὸ Ν. Διάταγμα ἐκεῖνο ἐδημοσιεύθη καὶ ἕτερον Ν. Διάταγμα, διὰ τοῦ ὁποίου ἐκυροῦτο σύμβασις μετὰ τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος περὶ δανείου 750 ἑκατομμυρίων δραχμῶν δι' ἐκδόσεως τραπεζογραμμάτων ἐπ' ἀναγκαστικῇ κυκλοφορίᾳ.

Τὸ μέτρον τοῦ ἐσωτερικοῦ δανεισμοῦ ἦτο ἀναπόφευκτον, ἦτο δὲ καὶ τὸ μοναδικόν, εἰς τὸ ὁποῖον ἡδυνάμεθα, κατὰ τὰς κρίσιμους ἐκείνας ἐθνικὰς περιστάσεις νὰ προσφύγωμεν, ὅπως ἀντιμετωπίσωμεν ὅλως ἐκτάκτους στρατιωτικὰς καὶ προσφυγικὰς δαπάνας.

Ἀλλὰ στοιχειώδης πρόνοια ἐπέβαλεν, ὅπως προσφύγωμεν εἰς νέαν ἔκδοσιν χαρτονομίσματος κατὰ τρόπον ἥκιστα συνεπαγόμενον περαιτέρω ὑποτίμησιν αὐτοῦ, δεδομένου, ὅτι, ἐντὸς τοῦ τελευταίου τετραμήνου τοῦ 1922, συνεπείᾳ τῆς Μικρασιατικῆς συμφορᾶς καὶ τῶν τραγικῶν συνεπειῶν τῆς, ἡ ὑποτίμησις αὕτη εἶχεν ἤδη προσλάβει ἀπειλητικὸν χαρακτῆρα ἐξευτελισμοῦ τοῦ νομίσματος.

Ἡ ἔμπνευσις μας, νὰ προσφύγωμεν ἐφ' ἅπαξ εἰς τὸν φόρον τοῦ κεφαλαίου καὶ νὰ συνδυάσωμεν αὐτὸν πρὸς τὴν νέαν ἔκδοσιν διὰ τῆς ἀποκλειστικῆς διαθέσεως τῶν ἐκ τοῦ φόρου τούτου εἰσπράξεων εἰς ἀπόσβεσιν τῆς νέας ἐκδόσεως, ἐνεῖχε πρωτο-

τυπίζαν τινὰ καὶ προεκάλεσε πολλὰ σχόλια καὶ πολλὰς θεωρητικὰς ἀντιρρήσεις δημοσιολόγων, ἀποκρουόντων, διὰ τῆς ἀρθρογραφίας των, τὴν ἔννοιαν τοῦ «καλύμματος» τῆς κυκλοφορίας εἰς τὴν ἐκ τῆς φορολογίας πρόσδοτον. Ἐν τούτοις, ἡ κοινὴ γνώμη εἶχεν ἤδη κερδηθῆ παρ' ἡμῶν, περιέβαλε διὰ τῆς ἐμπιστοσύνης της τὰ δημοσιονομικὰ μέτρα τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν καὶ τὸ ἐπιδιωκόμενον ἀποτέλεσμα ἐπηκολούθησε διὰ ψυχολογικῆς ἐπιδράσεως, ὡς γράφει ὁ κ. Α. Ἡ δραχμὴ ἐβελτιώθη. Ἡ δραχμὴ διεσώθη ἐξ ἀπειλουμένου ἐξευτελισμοῦ. Καὶ ἡ χώρα διέφυγε τὴν οἰκονομικὴν ἀναρχίαν, τὴν πλήρη καὶ τελείαν οἰκονομικὴν της καταστροφήν. Καὶ παρεσκευάσθη, ἐνισχύθη ἰσχυρότατα δημοσιονομικῶς, οἰκονομικῶς, ἰδίως ἐξ ἀπόψεως δημοσίας πίστεως, ἀπέκτησεν ἀκλονήτους βάσεις, ἐφ' ὧν ἠδυνήθη νὰ στηρίξη τὴν μεταπολεμικὴν οἰκονομικὴν πολιτικὴν της.

Ἐὰν δὲ ἡ φορολογία αὕτη δὲν ἀπέδωκε τὰ προσδοκώμενα ταμειυτικὰ ἀποτελέσματα, ὡς γράφει ὁ κ. Α. εἰς τοῦτο βεβαίως δὲν πταίει, οὔτε τὸ σύστημα τοῦ σχετικοῦ νομοθετήματος, τὸ ὁποῖον, ὡς καὶ τὰ περὶ ἐκτελέσεως αὐτοῦ Διατάγματα, ἦσαν ἐκ τῶν τελειοτέρων, περιποιούντα τιμὴν εἰς τοὺς συντάκτας του, ἀλλ' ἡ κατὰ τῆς φορολογίας ταύτης ἐπιδειχθεῖσα ἐχθρότης ἐκ μέρους πολιτικῶν Κυβερνήσεων, διαδεχθεισῶν τὴν Ἐπαναστατικὴν. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι ἡ φορολογία αὕτη διέφυγε τὴν κατὰ τύπους ὀλοσχερῇ κατάργησιν, ὑφ' ἧς ὅμως ἠπειλεῖτο ὑπὸ τῶν Κυβερνήσεων τούτων, ἀλλ' ἡ ἐκτέλεσις αὐτῆς δὲν ἐπεδιώχθη μετὰ τῆς ἐπιμελείας ἐκείνης, τὴν ὁποίαν ἡ δημοσία ὑπηρεσία ἐγγυᾶται τότε μόνον, ὅταν ἐμπνέται ἀπὸ θεληματικὸν προϊστάμενον Ὑπουργόν.

Ἀλλ' ἂν ἡ φορολογία τοῦ κεφαλαίου διέφυγε τῆς ὀλοσχεροῦς καταργήσεως ἀμέσως μετὰ τὴν παραίτησιν τῆς Ἐπαναστατικῆς Κυβερνήσεως, δὲν διέφυγεν ὅμως τὴν κατάργησιν ἡ ἑτέρα τῶν φορολογιῶν, ἡ τοῦ κύκλου τῶν ἐργασιῶν, τὴν ὁποίαν ἐπίσης εἶχεν ἐπιβάλει ὁ ἐπαναστατικὸς Ὑπουργός, χωρὶς νὰ προλάβῃ ὅμως, ἔνεκεν τῆς μεσολαβησάσης παραιτήσεώς του, νὰ τὴν ἐφαρμόσῃ. Καὶ οὕτως ἡ ἐφαρμογὴ τῆς φορολογίας τοῦ κύκλου τῶν ἐργασιῶν ἀνεστάλη ὑπὸ διαδόχου πολιτικῆς Κυβερνήσεως. Τὸ ἕτερον τῶν δύο σκελῶν τοῦ μελλοντικοῦ προγράμματος ἀπεκόπη, ἐνῶ τὸ πρῶτον κατέστη ἄχρηστον διὰ τὸν σκοπὸν του, τὴν ἀπόσβεσιν τοῦ ἐκδοθέντος πληθωρικοῦ τραπεζογραμμάτιου.

Ὅποῖαι ὅμως ἦσαν αἱ δυσάρεστοι συνέπειαι τῆς πλήρους ματαιώσεως τῆς μὲν, τῆς μερικῆς δὲ ματαιώσεως τῆς ἑτέρας τῶν δύο τούτων φορολογιῶν ὑπὸ τῶν διαδόχων Κυβερνήσεων μαρτυροῦσιν αἱ ἐν τῷ ἐπομένῳ κεφαλαίῳ «θλιβεραὶ» σελίδες τοῦ Συγγράμματος τοῦ κ. Α. περὶ τῆς πολιτικῆς τῶν συνεχῶν τροποποιήσεων καὶ τῆς αὐξήσεως τῆς φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως διὰ διηνεκοῦς ἀναβιβασμοῦ τῶν φορολογικῶν συντελεστῶν, ὧν ἔνεκεν βραδύτερον ἡ φορολογία τῶν καθαρῶν προσόδων κατεστάθη ἀφόρητος καὶ ἀνεφάρμοστος.

Ὁ Συγγραφεὺς δὲν πραγματεύεται ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ περὶ μέτρου ληφθέντος διὰ Ν. Διατάγματος τοῦ 1923, διὰ τοῦ ὁποῖου ἐδόθη ἀπαλλαγὴ φορολογικὴ 25 ἐτῶν εἰς τὰς νεοδημιούχους οἰκοδομάς, διότι ἀφιεροῖ ἴδιον τμῆμα εἰς τὸ τέταρτον μέρος τοῦ βιβλίου περὶ τῶν φορολογικῶν ἀπαλλαγῶν (σελ. 301—5). Διὰ τοῦ μέτρου τούτου λίαν ἐπιτυχῶς ἀντιμετωπίσαμεν τὸ ὀξύτατον πρόβλημα τῆς στέγης καὶ ἐδόθη συγχρόνως ἑκτασις εὐρυτάτη εἰς τὰς οἰκοδομικὰς ἐργασίας, αἵτινες οὕτως ἀπησχόλησαν μέγαν ἀριθμὸν ἐργατικῶν καὶ προσφυγικῶν χειρῶν.

Περαιόνοντες τ' ἀφορῶντα εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς Ἐπαναστατικῆς Κυβερνήσεως τοῦ 1923, ὀφείλομεν νὰ προσθέσωμεν, ὅτι τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν αὐτῆς ὡς πρὸς τὴν φορολογίαν τῶν καθαρῶν προσόδων, εἶναι ὅτι ἀ π έ φ υ γ ε ν ο ί α ν δ ἡ π ο τ ε σ ὕ ξ η σ ι ν τ ῶ ν σ υ ν τ ε λ ε σ τ ῶ ν α ὕ τ ῆ ς, τῶν τε ἀναλυτικῶν

καὶ τῆς συνθετικῆς, κατ'ἀντιδιαστολήν πρὸς τὴν πολιτικὴν τῶν προκατόχων καὶ τῶν διαδόχων αὐτῆς Κυβερνήσεων, αἵτινες, διὰ διαδοχικῶν αὐξήσεων τῶν συντελεστῶν, ἐπεχείρουν ἐκάστοτε νὰ ἐπιτύχωσιν ἄνωτέραν ἀπόδοσιν, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ τὸ ἐπιτυγχάνωσιν, μέχρις οὗ, κατασταθείσης ἀφορήτου τῆς φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐλαττώσωσι τοὺς συντελεστές, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω. Ἀντὶ τῆς αὐξήσεως τῶν συντελεστῶν, ἡμεῖς ἐπροτιμήσαμεν νὰ ἐπιβάλωμεν κατὰ Δεκέμβριον 1923 τὸν νέον φόρον τοῦ κύκλου τῶν ἐργασιῶν, ὅστις, ἐὰν ἤθελε λειτουργήσῃ ἀπὸ τοῦ 1924, θὰ εἶχεν ἤδη τελείως ὀργανωθῇ καὶ θὰ ἀπέδιδεν ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα, ἢ δὲ φορολογία τῶν καθαρῶν προσόδων δὲν θὰ ἀπετύγχανε, διότι, καθ' ἡμᾶς, ἐκ τῶν κυρίων, ὁ κυριώτερος λόγος τῆς ἀποτυχίας τῆς ὑπῆρξεν, ὅτι οἱ συντελεσταὶ αὐτῆς ἀνεβιβάσθησαν ὑπερμέτρως.

Γ'. Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΣΥΝΕΧΩΝ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΩΝ

Εἰς τὸ III κεφάλαιον (ἡ πολιτικὴ τῶν συνεχῶν τροποποιήσεων) τοῦ Β' μέρους πραγματευόμενος ὁ κ. Α. περὶ τῶν κατὰ τὰ ἔτη 1924 καὶ 1925 γενομένων τροποποιήσεων τῶν φορολογικῶν νόμων, ἀναφέρει τήν, κατὰ τὸ ἔτος 1924, γενομένην ἀναστολήν τοῦ φόρου ἐπὶ τοῦ κύκλου ἐργασιῶν, ἐνῶ, ἐξ ἄλλου, ἐπῆλθε διὰ τοῦ νόμου 3338 τοῦ 1925 (δημοσιευθέντος τῇ 15 Ἰουνίου 1925), γενικὴ σχεδὸν αὕξισις τῶν συντελεστῶν τῶν διαφόρων ἀμέσων φόρων. Τὸ ποσοστὸν τοῦ φόρου ἐπὶ τῶν εἰσοδημάτων ἐξ οἰκοδομῶν ἀνεβιβάσθη ἀπὸ 11 ο)ο εἰς 12 ο)ο, καθὼς ἐπίσης καὶ τῶν ἐξ ἐκμισθώσεως γαιῶν εἰσοδημάτων. Ὁ δὲ φορολογικὸς συντελεστὴς τῶν εἰσοδημάτων ἐκ κινητῶν ἀξιῶν ἀνεβιβάσθη ἀπὸ 10 ο)ο εἰς 12 ο)ο καὶ ὁ τῶν κερδῶν τῶν ἐμπυροβιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων ἀπὸ 8 ο)ο εἰς 10 ο)ο, τὸ δὲ ποσοστὸν τοῦ φόρου τῆς Ζ' κατηγορίας τῶν ἀμοιβῶν ἐξ ἐλευθερίων ἐπαγγελμάτων ηὐξήθη ἀπὸ 6 εἰς 8 ο)ο. Ἐπὶ πλέον, διὰ τοῦ νόμου 3338, ἐπεβλήθησαν «πρόσθετα ποσοστὰ τριετίας» ἐπὶ τῶν καθαρῶν προσόδων τῶν ἐτῶν 1925–26, 1926–27 καὶ 1927–1928, ἥτοι 1 ο)ο διὰ τὰς κατηγορίας Α', Β', Ε', καὶ ΣΤ', 3 ο)ο διὰ τὰς κατηγορίας Γ' καὶ Ζ' καὶ 4 ο)ο διὰ τὴν Δ' κατηγορίαν.

Ἡ ἐπιβολὴ τῶν προσθέτων τούτων ποσοστῶν ἐγένετο εἰς ἀντιστάθμισμα τῆς καταργήσεως τῆς φορολογίας τῶν ἐκτάκτων κερδῶν καὶ εὐλόγως ὁ κ. Α. τονίζει, ὅτι «ὁ νομοθέτης ἐπὶ τοῦ προκειμένου δεν ἠκολούθησεν εἰλικρινῇ πολιτικὴν γραμμὴν. Ἐνῶ ἀφ' ἑνὸς καταργεῖ ὠρισμένας φορολογίας, ἀκολουθῶν οὕτω πολιτικὴν μειώσεως τῆς ὑψηλῆς ἄλλως φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως, ἀφ' ἑτέρου ἐπιβάλλει νέας αὐξήσεις, εἰς τρόπον ὥστε ἐν τῇ πραγματικότητι τελικῶς ἐπέρχεται μεγαλειτέρα αὐξήσεις τοῦ φορολογικοῦ βάρους». Εἰς τὸν ἐν σελ. 168 τοῦ συγγράμματος παρατεθειμένον πίνακα ὁ κ. Α. παρέχει, ὡς ἐν κατόπτρῳ, τὰς ἐκ τοῦ νόμου 3338 τοῦ 1925 ἐπελθούσας αὐξήσεις τῶν συντελεστῶν τῆς φορολογίας τῶν καθαρῶν προσόδων. Οὕτως ὁ συντελεστὴς τῆς Α' κατηγορίας (οἰκοδομῶν) καὶ τῆς Β' (γαιῶν) ἀνεβιβάσθη ἀπὸ 12 ο)ο εἰς 16.90 ο)ο, αὐξηθεὶς κατὰ 40.8 ο)ο, ὁ τῶν κινητῶν ἀξιῶν, τῶν μὲν μερισμάτων κλπ. τῶν ἀνωνύμων ἐταιριῶν ἀπὸ 11 ο)ο εἰς 19.50 ο)ο καὶ εἰς 26 ο)ο, αὐξηθεὶς κατὰ 120 ο)ο, τῆς δὲ κλάσεως γ' ἀπὸ 11 εἰς 19.50 ο)ο, αὐξηθεὶς κατὰ 77.2 ο)ο, τῆς κλάσεως δ' ἀπὸ 8.80 ο)ο εἰς 18.20 ο)ο, αὐξηθεὶς κατὰ 106.8 ο)ο, τῆς κατηγορίας Ζ'. ἀπὸ 6.60 εἰς 14.30, αὐξηθεὶς κατὰ 116.6 ο)ο καὶ τῆς κατηγορίας ΣΤ'. ἀπὸ 3.30 εἰς 4.80 ο)ο, αὐξηθεὶς κατὰ 45.4 ο)ο.

Εἰς ἐπίμετρον δέ, ὑπήχθη εἰς τὸν φόρον καθαρᾶς προσόδου πᾶς ἐπαγγελματίας ἀσκῶν ἐμπορικὴν ἢ βιομηχανικὴν ἐπιχείρησιν καὶ ἔχων καθαρὸν εἰσόδημα ἄνω-
τερον τοῦ ποσοῦ τῶν δραχ. 4000 ἐτησίως, ἡ διεύρυνσις δὲ αὕτη τοῦ κύκλου τῶν φορολογουμένων «εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐντατικὴν, ἂν μὴ τρομακτικὴν, ἀπα-
σχόλησιν τῶν φοροτεχνικῶν ὑπηρεσιῶν μὲ μέγαν ἀριθμὸν φορολογουμένων μι-
κρᾶς ἀντοχῆς καὶ ἀσημάντου κατὰ συνέπειαν ἀποδόσεως, τῶν ὁποίων ὁ ἀκριβὴς ἔλεγχος καὶ ἡ ἐν γένει ἐκκαθάριστις καθίστατο τοῦτ' αὐτὸ ἀδύνατος», ὡς τονίζει ὁ κ. Α. Συνειδῶς τότε ὁ νομοθέτης τὴν ἀδυναμίαν τῆς παρακολουθήσεως τοῦ πλή-
θους τῶν μικρῶν τούτων ὑποθέσεων, προέβη ὀρθῶς, ἂν καὶ καθυστερημένως, εἰς αὐξήσιν τοῦ ἀφορολογητοῦ ποσοῦ ἀπὸ τῶν δραχ. 4000 εἰς δραχ. 25.000, ἀλλὰ πρὸς κάλυψιν τοῦ μέλλοντος νὰ διαφύγῃ ἐκ τῆς ὑψώσεως ταύτης ἐλαχίστου συν-
τηρήσεως, ἠῦξησεν ἀντιστοιχῶς τὸ τέλος ἀδείας ἀσκήσεως ἐπιτηδεύματος, τὸ ὁ-
ποῖον εἶχεν ἐπιβληθῇ ὡς ἐλαφρὸν τέλος ἀπὸ τοῦ 1919, ἀντὶ τοῦ καταργηθέντος διὰ τοῦ νόμου 1640 τοῦ 1919 φόρου ἐπιτηδεύματος λόγω τῆς εἰσαγωγῆς τῆς φορο-
λογίας τῶν καθαρῶν προσόδων. Ἀλλ' ἡ μὲν αὐξήσις τοῦ ἐλαχίστου ὁρίου συντη-
ρήσεως ἐγένετο κυρίως χάριν διευκολύνσεως τῆς φοροτεχνικῆς ὑπηρεσίας, «τὸ δὲ παραμεῖναν οὕτως ἀφορολόγητον εἰσόδημα ἐπεβαρύνθη δι' ἄλλου φόρου», τοῦ τέλους ἀσκήσεως ἐπιτηδεύματος. Ἡῦξήθη προσέτι τὸ ἐλάχιστον συντηρήσεως τῶν λοιπῶν κατηγοριῶν (μισθωτῶν ὑπηρεσιῶν, συνθετικοῦ κλπ.), ἀλλ' ἡ αὐξη-
σις αὕτη δὲν εἶναι οὐσιαστικὴ αὐξήσις, λόγω τῆς ὑποτιμῆσεως τῆς δραχμῆς. Ὀρ-
θῶς δὲ κατηγορήθη τὸ ἐλάχιστον συντηρήσεως τῆς κατηγορίας τῶν εἰσοδημάτων οἰκοδομῶν, διότι εἰς τοὺς καθαρῶς «πραγματικούς φόρους, ὡς εἶναι ὁ τῶν οἰκοδο-
μῶν, δὲν δικαιολογεῖται βέβαια—λέγει ὁ κ. Α.—ἐκπτώσις ἀφορολογητοῦ ποσοῦ», ἡ δὲ ὕπαρξις του δημιουργεῖ ἀενάους δυσκολίας εἰς τὴν φοροτεχνικὴν ὑπηρεσίαν.

Διὰ τοῦ νόμου 3338, ἐπὶ ἤλθον τροποποιήσεις καὶ εἰς τὸν συνθετικὸν φόρον, τοῦ ὁποίου τὸ ἐλάχιστον ὅριον συντηρήσεως ἠῦξήθη ἀπὸ δραχ. 12.000, ὡς τοῦτο εἶχεν ὀρισθῇ διὰ τοῦ νόμου 2966, εἰς δραχ. 60.000, ἐνεργουμένης προσθέτως καὶ ἐκπτώσεως 1000 δραχ. δι' ἕκαστον τῶν εἰς βάρος τοῦ φορολογουμένου συνοικούντων προσώπων. Ἡ δὲ φορολογικὴ κλίμαξ ἀντικατεστάθη διὰ νέας, ἧς τὸ ποσοστὸν ἀρχόμενον ἀπὸ 12 ο)ο φθάνει εἰς 50 ο)ο διὰ τὰ πέραν τῶν πέντε ἑκατομμ. δραχμῶν εἰσοδήματα.

Δ'. Η ΡΙΖΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΙΣ ΤΟΥ 1925 (ὑπὸ Γ. Ν. ΚΟΦΙΝΑ).

Ἐπελθούσης κατὰ τὰ τέλη Ἰουνίου 1925, Κυβερνητικῆς μεταβολῆς, ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν Γ. Ν. Κοφινᾶς ἐπήνεγκε ριζικὴν μεταρρύθμισιν τῆς μέχρι τότε ἰσχύουσης κλίμακος τοῦ συνθετικοῦ φόρου, ἐγκειμένην εἰς τὸ ὅτι ἐφεξῆς ὁ ὑπολο-
γισμὸς τοῦ φόρου θὰ γίνεταί εἰς μεταλλικὰς δραχμάς. Διὰ τῆς πρὸς τὴν Κοινο-
βουλευτικὴν Ἐπιτροπὴν ἐκθέσεώς του ὁ προμνησθεὶς Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ἐξέθηκεν, ὅτι, διὰ τῆς μεταρρυθμίσεως ταύτης, ἐπεζητήθη ἡ προσαρμογὴ τῆς διὰ τοῦ συνθετικοῦ φόρου ἐπιβαρύνσεως τοῦ φορολογουμένου πρὸς τὴν οἰκονομικὴν ἀντοχὴν του, χωρὶς πλεόν νὰ μεταβάλληται αὕτη «ἐν περιπτώσει οἰασδῆποτε αὐξομειώσεως τοῦ φορολογουμένου εἰσοδήματος λόγω μεταβολῆς τῆς ἀξίας τῆς δραχμῆς». Πρὸς τοῦτο, συνεχίζει ἡ ἐκθεσις αὕτη, δύο τινα ἐπεβάλλοντο, «ἡ ἢ πρό-
βλεψις τῆς διαρκοῦς καθ' ἕκαστον ἔτος μεταβολῆς τῆς φορολογικῆς κλίμακος ἀνα-
λόγως τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης συναλλαγματικῆς καταστάσεως ἡ ἢ ἀποδοχὴ

μιᾶς σταθερᾶς φορολογικῆς κλίμακος ἐπὶ ποσῶν προσόδου ὑπολογιζομένης εἰς μεταλλικὰς δραχμὰς καὶ ἡ εἰς τὴν κλίμακα ταύτην προσαρμογὴ τῶν φορολογουμένων προσόδων, μετατρεπομένων ἐπίσης εἰς μεταλλικὰς δραχμὰς ἐπὶ τῇ βάσει σχέσεως μεταλλικῆς δραχμῆς πρὸς χαρτίνην, κανονιζομένης ἐκάστοτε τῆς τρεχούσης ἀξίας τοῦ συναλλάγματος. Ἐπροτιμήσαμεν ἐκ τούτων τὸν δεύτερον τρόπον, ὅστις εἶναι εὐχερέστερος καὶ διὰ τοὺς φορολογουμένους καὶ διὰ τὴν οἰκονομικὴν ὑπηρεσίαν καὶ ὅστις προϋποθέτει ἀπλῶς τὴν καθ' ἕκαστον ἔτος ἔκδοσιν σχετικῆς ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, κανονιζούσης τὴν σχέσιν τῆς μεταλλικῆς δραχμῆς πρὸς τὴν χαρτίνην, ἐπὶ τῇ βάσει γνωμοδοτήσεως τῆς προβλεπομένης ὑπὸ τοῦ παρόντος Διατάγματος οἰκείας Ἐπιτροπῆς.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῆς τροποποιήσεως ταύτης, ἡ αἰτιολογητικὴ ἔκθεσις τοῦ κ. Κοφινᾶ ἔκρινεν, ὅτι τὰ φορολογικὰ ποσοστὰ τοῦ συνθετικοῦ φόρου, «προστιθέμενα εἰς τὸν ἀναλυτικὸν φόρον, συναπαρτίζουσι μετ' αὐτοῦ καταθλιπτικὴν, ἀληθῶς ἀφόρητον, ἰδίως εἰς τὰ μικρὰ εἰσοδήματα, κατάστασιν». Οὕτω διὰ τῆς νέας φορολογικῆς κλίμακος τὸ ἀνώτατον ὄριον τοῦ φορολογικοῦ ποσοστοῦ περιορίσθη εἰς 40 ο)ο, ἀντὶ τοῦ μέχρι τοῦδε ἰσχύοντος 50 ο)ο, ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἐπὶ πλέον τῶν 500.000 μεταλλικῶν δραχμῶν φορολογούμενα εἰσοδήματα, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ τὰ φορολογικὰ ποσοστὰ ἐκάστου κλιμακίου ἡλαττώθησαν κατὰ πολὺ, ὥστε ὁ «νέος ἐπιβαλλόμενος συνθετικὸς φόρος νὰ περιορίζηται εἰς τὸ ἥμισυ σχεδὸν τοῦ μέχρι τότε ἰσχύοντος».

Παραθέτει δὲ ὁ κ. Α. καὶ σύγκρισιν τῆς ἐπιβαρύνσεως ὠρισμένων «τυπικῶν» εἰσοδημάτων ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἰσχυούσης μέχρι τότε κλίμακος τοῦ νόμου 3338 καὶ τῆς ἐπιβληθείσης νέας τοιαύτης τοῦ Ν. Διατάγματος τῆς 6 Σ)βρίου 1925 καὶ ἀποδεικνύει, ὅτι εἰσόδημα δραχ. 200.000 ὑπεβάλλετο, κατὰ τὸ 1925—26, εἰς συνθετικὸν φόρον δρ. 45,508 μὲ ποσοστὸν 22.70 ο)ο, ἐνῶ, κατὰ τὴν μεταρρύθμισιν ταύτην, ὑπεβάλλετο, διὰ τὸ 1926—27, εἰς φόρον δραχ. 32.130 μὲ ποσοστὸν 16.06 ο)ο καὶ οὕτω καθεξῆς.

Ἀλλὰ καὶ ἡ νέα αὕτη κλίμαξ δὲν ἐπρόκειτο δυστυχῶς νὰ ἰσχύσῃ, διότι νέα τροποποιήσις διὰ τοῦ Ν.Δ. τῆς 18 Ἀπριλίου 1926 ἀντικατέστησε τὴν κλίμακα ταύτην διὰ νέας, τῆς ὁποίας τὰ φορολογικὰ ποσοστὰ τῶν μικρῶν εἰσοδημάτων εἶναι βαρύτερα ἢ πρίν. Ἐνῶ ἡ προηγουμένη κλίμαξ ἀνεχώρει ἀπὸ τὸν συντελεστὴν 1 ο)ο, αὐξανομένη κατ' ἀριθμητικὴν πρόοδον μέχρι τοῦ συντελεστοῦ 40 ο)ο, ἡ διὰ τοῦ Ν.Δ. τῆς 18 Ἀπριλίου 1926 θεσπισθεῖσα νέα τοιαύτη ἀνεχώρει ἀπὸ τὸν συντελεστὴν 3 ο)ο φθάνουσα εἰς 40 ο)ο καὶ συντέμνουσα οὕτω κατὰ 3 τὸ σύνολον τῶν φορολογικῶν κλιμακίων.

Ἀναπτύσσει εἶτα ὁ κ. Α. τὴν ἀντίστοιχον πρὸς τὴν ἀνωτέρω μεταρρύθμισιν, τὴν γενομένην εἰς τὴν φορολογίαν τῶν κληρονομιῶν, δωρεῶν καὶ προικῶν διὰ τοῦ Ν.Δ. τῆς 6 Σ)βρίου 1925, διὰ τῆς καὶ ἐν τῇ φορολογίᾳ ταύτῃ ἐφαρμογῆς τοῦ ὑπολογισμοῦ τοῦ φόρου εἰς μεταλλικὰς δραχμὰς, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς προσαρμογῆς τῆς φορολογικῆς κλίμακος πρὸς τὴν ἀνταλλακτικὴν ἀξίαν τῆς δραχμῆς. Συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ Ν.Δ., τ' ἀποτελοῦντα ἐκάστην κληρονομικὴν μερίδα ἢ κληροδοσίαν περιουσιακὰ στοιχεῖα ἀποτιμῶνται ἅπαντα εἰς χαρτίνας δραχμὰς, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀξίας, ἣν ἕκαστον αὐτῶν εἶχε κατὰ τὸν ὑπὸ τοῦ νόμου καθοριζόμενον χρόνον. Ἡ οὕτως ἐξευρισκομένη εἰς χαρτίνας δραχμὰς ἀξία μετατρέπεται εἰς μεταλλικὰς, κεχωρισμένως δι' ἕκαστον περιουσιακὸν στοιχεῖον, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς τιμῆς τῆς μεταλλικῆς δραχμῆς, καθ' ὃν χρόνον ἕκαστον περιουσιακὸν στοιχεῖον φορολογεῖται συμφώνως πρὸς τὸν νόμον 1641. Μετὰ δὲ τὴν ἐξεύρεσιν

τῆς εἰς μεταλλικὰς δραχμὰς ἀξίας τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐκάστης κληρονομικῆς μερίδος ἢ κληροδοσίας, δωρεᾶς, ἢ προικός, τὴν ἀπὸ τούτου ἔκπτωσιν τοῦ βαρύνοντος αὐτὴν παθητικοῦ, μετατρεπομένου καὶ τούτου εἰς μεταλλικὰς δραχμὰς, ὑπολογίζεται εἰς μεταλλικὰς δραχμὰς ὁ ὀφειλόμενος φόρος ἐπὶ τῇ βάσει τῆς νέας ἤδη καθοριζομένης φορολογικῆς κλίμακος.

Ἐκτὸς τῆς διαφορᾶς τοῦ ὑπολογισμοῦ τοῦ φόρου εἰς μεταλλικὰς δραχμὰς, ἡ νέα αὕτη φορολογικὴ κλίμαξ παρουσίαζε καὶ ἑτέραν διαφορὰν μεγάλης σημασίας, ἥτις συνίστατο εἰς τὸ ὅτι ἡ μὲν νέα κλίμαξ ἐβασίζετο ἐπὶ τῆς «κλιμακωτῆς» προοδευτικῆς φορολογίας, τὰ πλεονεκτήματα τῆς ὁποίας ἀνταποκρίνονται πρὸς τὰς νεωτέρας περὶ φόρου ἀντιλήψεις, ἡ δὲ παλαιότερα ἐπὶ τῆς «ἀπλῆς» προοδευτικῆς, ἥτις παρουσιάζει τὸ ἄτοπον, ὅτι ἐλαφρὰ αὐξήσεις τῆς φορολογητέας περιουσίας συνεπιφέρει δυσανάλογον αὐξήσιν τοῦ φόρου, καθ' ὅσον ἐκ τῆς ἐλαφρᾶς ταύτης αὐξήσεως τῆς περιουσίας μεταπίπτομεν εἰς ἀνώτερον κλιμάκιον, ὁ φορολογικός συντελεστὴς τοῦ ὁποίου ἐπιβάλλεται ἐφ' ὅλοκλήρου τῆς φορολογητέας περιουσίας.

Ὁ κ. Α. εὐμενῶς κρίνει τὴν μεταρρύθμισιν ταύτην, θεωρῶν, ὅτι «ὁ ὑπολογισμὸς τοῦ φόρου εἰς νόμισμα σταθερᾶς ἀνταλλακτικῆς ἀξίας εἶναι ὁ ἐνδεδειγμένος εἰς περιόδους νομισματικῆς ἀσταθείας τῆς χώρας» παραθέτει δὲ προσέτι τὰς παρατηρήσεις τοῦ κ. Ἀνδρεάδου, πρὸς καλλιτέραν κατανόησιν τοῦ πράγματος.

Ε'. ΔΙΑΡΡΥΘΜΙΣΙΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΩΝ ΤΙΝΩΝ. ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΣΜΟΥ ΜΕΤΡΑ ΕΝΙΣΧΥΣΕΩΣ ΤΗΣ ΒΕΒΑΙΩΣΕΩΣ

Ἡ φορολογία τῶν καθαρῶν κερδῶν ὡς πρὸς τὰ κέρδη τῶν γεωργικῶν ἐπιχειρήσεων εἶχεν ἀποτύχει, ἀποδόσασα κατὰ τὴν τριετίαν 1919–21 κατὰ μέσον ὄρον περὶ τὰς 800 χιλιάδας δραχμῶν (σελ. 115). Ὡς ἐκ τούτου, διὰ τοῦ νόμου 2647 τοῦ 1921 (ὅστις ἐσφαλμένως φέρεται ἐν σελ. 135 ὡς νόμος 2173, οὗτος δὲ πάλιν ἐσφαλμένως ἐν σελ. 104 ὡς νόμος 2172) κατηργήθησαν τὰ ἄρθρα 21–24 τοῦ νόμου 1640, τὰφορῶντα εἰς τὴν φορολογίαν τῶν κερδῶν ἐκ γεωργικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἀπὸ τοῦ οἰκονομ. ἔτους 1921–22 καὶ ἐντεῦθεν παρέμεινεν ἰσχύουσα μόνον ἡ κατὰ τὸν νόμον 1640 φορολογία τοῦ εἰσοδήματος ἐκ κτηνοτροφικῶν ἐπιχειρήσεων. Διὰ τοῦ νόμου 2647 κατηργήθη προσέτι ἡ εἰς τὰς νέας Χώρας (ἐκτὸς Θράκης) ὑφισταμένη ἕως τότε φορολογία τῆς δεκάτης. Ἀντὶ δὲ τῶν καταργηθεισῶν φορολογιῶν τούτων ἐπεβλήθη ἀπὸ τοῦ οἴκον. ἔτους 1921–22 ἐτήσιος φόρος ἐπὶ τῆς ἀξίας τοῦ συνόλου τῶν ἐν Ἑλλάδι συγκομιζομένων καθ' ἕκαστον γεωργικὸν ἔτος γεωργικῶν προϊόντων, οἷα τὰ δημητριακά, ὀσπριῶδη, βιομηχανικά, χορτονομικά κλπ. ἐξαιρουμένων τῶν προϊόντων τῶν σταφιδαμπέλων, ἐλαιοδένδρων, δασῶν κλπ. καπνοφυτειῶν, ὡς ὑποκειμένων εἰς εἰδικὰς φορολογίας. Τὸ δὲ ποσοστὸν τοῦ φόρου ὠρίσθη εἰς 3 ο) ἐπὶ τῆς ἀξίας τῆς παραγωγῆς, αὐξανόμενον εἰς 6 ο)ο, εἰς ἣν περὶπτωσιν ὁ ἐκμεταλλεύμενος (ιδιοκτήτης, νομεύς, ἐπιφανειοῦχος κλπ.), ἀπουσιάζων ὑπὲρ τὸ ἔτος ἐξ Ἑλλάδος, διενήργει τὴν ἐκμετάλλευσιν δι' ἀντιπροσώπου. Διὰ τοῦ νόμου τούτου, ἀντικατεστάθη ἡ βάσις τῆς φορολογίας, καί, ἀντὶ τῆς καθαρᾶς προσόδου, ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν ἡ ἀκαθάριστος πρόσοδος, καί, ἀντὶ ποσοστοῦ 6 ο)ο (μετὰ τῆς ἐνεργουμένης ἐκπτώσεως) ἐπὶ τοῦ καθαροῦ εἰσοδήματος, ἐπεβλήθη ποσοστὸν 3 ο)ο ἐπὶ τοῦ ἀκαθαρίστου. Οὕτω δὲ ηὐξήθη ἡ ἐπιβάρυνσις.

Ὁ κ. Α. χαρακτηρίζει (σελ. 116–117) ὡς «περίοδον πειραματισμοῦ», τὴν διὰ

τοῦ νόμου 2647 ἀρξαμένην, «ἐφ' ὅσον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης καὶ ἐντεῦθεν ἡ βάσις τῆς φορολογίας μεταβάλλεται καθ' ἕκαστον οἰκονομικὸν ἔτος». Ἀλλαχοῦ δὲ (σελ. 136), πραγματευόμενος περὶ τῆς φορολογικῆς πολιτικῆς τῆς Κυβερνήσεως τοῦ 1923 ὁ κ. Α. τονίζει ὅτι, «ἡ ἐπιβολὴ τοῦ φόρου ἐπὶ τῆς ἀκαθαρίστου γεωργικῆς παραγωγῆς ἀφ' ἑνός, τοῦ φόρου δὲ τῶν αἰγοπροβάτων καὶ χοίρων ἀφ' ἑτέρου προσεκόμιζεν εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον σημαντικὸν ποσὸν ἐσόδων, ἐπεβάρυνεν ὁμως σημαντικῶς τὰς γεωργικὰς τάξεις. Ἐνῶ πρὸ τῆς ἐπιβολῆς τῶν φόρων τούτων ὁ φόρος τῆς Ε' κατηγορίας τῶν καθαρῶν προσόδων ἀπέδιδε μολὶς περὶ τὸ ἑκατομμύριον, οἱ δύο νέοι φόροι ἀπέδιδον περὶ τὰ 150 ἑκατομμύρια. Ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἔτους εἰς τὸ ἄλλο ἡ ἐπιβάρυνσις ἠϋξήθη ἐπὶ πλεόν ὥς πρὸς τὴν τάξιν ταύτην τῶν φορολογουμένων κατὰ 150 φορές».

Ὁ νόμος 3338 τοῦ 1925 ἐπανέφερεν εἰς ἰσχὺν ὡς πρὸς τὰς γεωργικὰς καὶ κτηνοτροφικὰς ἐπιχειρήσεις (πλὴν τῶν δι' αἰγοπρόβατα καὶ χοίρους) τὴν φορολογίαν τῆς Ε' κατηγορίας τῶν καθαρῶν προσόδων ἐπὶ τῇ βάσει δηλώσεως, εἰσήγαγε δὲ καὶ τὸ στρεμματικὸν δικαίωμα εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ φόρου τῆς ἀκαθαρίστου γεωργικῆς παραγωγῆς, τὸν ὁποῖον κατήργησεν. Πρὸς ἐφαρμογὴν δὲ τοῦ στρεμματικοῦ δικαιώματος προεβλέπετο κατάρτισις μητρώου τῶν καλλιεργουμένων καὶ καλλιεργησίμων γαιῶν κατὰ κοινότητα. Εἶναι δὲ εὐλόγως λίαν αὐστηρὰ ἡ κριτικὴ τοῦ κ. Α. (σελ. 177) ἐπὶ τῶν διατάξεων τούτων τοῦ νόμου 3338. Χαρακτηρίζει «ὡς πρωτόγονον μέσον φορολογίας τῆς γῆς» τὸ ἐπιβληθὲν στρεμματικὸν δικαίωμα, τὸ ὁποῖον εἰσάγει ὁ νόμος οὗτος, «μὴ λαμβάνων ὑπ' ὄψιν, οὐδὲ ἐμμέσως, τὴν ἀποδοτικότητα τῆς γῆς», καὶ ὅτι ἡ φορολογία αὕτη, διὰ νὰ ἐφαρμοσθῇ, ἔστω καὶ παρ' ὅλα τὰ θεωρητικὰ της τρωτά, ἔχει ἀνάγκην κ τ η μ α τ ο λ ο γ ί ο υ». Τὴν δὲ ἐπαναφορὰν τῆς Ε' κατηγορίας ἐλέγχει ὁ κ. Α. ὡς καταδεδικασμένην ἐκ τῶν προτέρων εἰς ἀποτυχίαν. «Ἡ συνεχὴς αὕτη ἐναλλαγὴ τῶν φόρων, μὲ τὰ μηδαμινὰ ἀπὸ ἀπόψεως ἀποδόσεως ἀποτελέσματα, ἀναγκάζει τέλος τὸν νομοθέτην τοῦ 1962 νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν φορολογίαν τῆς δεκάτης». Ἀλλὰ ἡ κριτικὴ τοῦ κ. Α. εἶναι ἔτι μᾶλλον αὐστηρὰ διὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου 3338, τὰς ἀφορώσας εἰς τὴν διαρρύθμισιν τῆς προσθέτου φορολογίας τοῦ νόμου 2965 τῶν ἀνωνύμων ἐταιριῶν, διὰ τῆς καταργήσεως αὐτῆς καὶ τῆς ἐπιβολῆς «ἐκτάκτου προσωρινοῦ φόρου» ἐπὶ τῶν καθαρῶν κερδῶν τῶν ἡμεδαπῶν ἀνωνύμων ἐταιριῶν, φόρου κατὰ πολὺ ἐπαχθεστέρου καὶ ὀλιγώτερον ἐπιστημονικοῦ.

Περαίνων τὸ δεύτερον μέρος τοῦ ἔργου ὁ κ. Α. πραγματεύεται περὶ τῶν πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἔργου τῆς βεβαιώσεως ληφθέντων διὰ τοῦ νόμου 3338 μέτρων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐξαίρει, ὅτι ἐπετράπη δι' αὐτοῦ ἡ διαίρεσις τῶν Οἶκον. Ἐφοριῶν μεγάλων πόλεων εἰς φορολογικὰ τμήματα καὶ ἡ σύστασις Σχολῆς οἶκον. ὑπαλλήλων.

Διαφεύγει ὁμως τὸν κ. Α., ὅτι, ὀλίγον πρὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ νόμου 3338, ἡ ὑπηρεσία τῶν οἶκον. ἐφοριῶν εἶχεν ὑποστῇ ἀκρωτηριασμὸν διὰ τοῦ Ν.Δ. τῆς 10 Φ)ρίου 1925, διὰ τοῦ ὁποίου, λόγῳ κακῶς νοουμένων οἰκονομιῶν, εἶχον καταργηθῇ θέσεις ἐφοριακῶν ὑπαλλήλων καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν ὑπῆρχε προσωπικὸν πρὸς δημιουργίαν πολλαπλῶν ἐφοριῶν εἰς τὰς μεγάλας πόλεις. Τὴν ἀνεπάρκειαν ταύτην ἀντιληφθέντες ἡμεῖς, μολὶς ἐκ δευτέρου ἀνελάβομεν τὸ Ὑπουργεῖον, διὰ τοῦ Ν.Δ. τῆς 20 Σ)βρίου 1925 (ἄρθρ. 7), ἐλάβομεν πρόνοιαν περὶ συστάσεως καὶ προαγωγῆς οἶκον. Ἐφοριῶν καὶ περὶ αὐξήσεως τοῦ προσωπικοῦ αὐτοῦ καὶ περὶ τινων ἄλλων οὐσιωδῶν μέτρων βελτιώσεως τῆς θέσεως αὐτοῦ καὶ ἔκτοτε ἐτέθησαν αἱ βάσεις τῆς σημερινῆς ἀναπτύξεως τοῦ κλάδου. Εἰς ἐκτέλεσιν δὲ τοῦ προμνησθέν-

τος Ν. Διατάγματος ἐξεδόθησαν βραδύτερον τὰ Διατάγματα περὶ συστάσεως πλειόνων οίκων. Ἐφοριῶν εἰς τὰς μεγαλειτέρας πόλεις τοῦ Κράτους. Γράφομεν ταῦτα χάριν τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας, ἵνα ἕκαστος ἀσφαλῶς κρίνῃ εἰς τίνα ὀφείλεται τὸ κατὰ τὸν κ. Α. (σελ. 183) «σπουδαιότερον καὶ σημαντικώτερον μέτρον πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἔργου τῆς βεβαίωσεως καὶ εἰσπράξεως τοῦ φόρου».

Ἡ δὲ σύστασις τῆς Σχολῆς τῶν οἰκονομικῶν ὑπαλλήλων ἐπραγματοποιήθη κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1928, ἀλλ' ἀτυχῶς ἀνεκόπη μετ' οὐ πολὺ ἀποτόμως ἡ λειτουργία της, ἐνῶ, ἐὰν ἤθελεν ἐξακολουθήσει θὰ εἶχεν ἤδη ἀποδόσει χρησίμους καρπούς.

Ἐν τέλει δὲ τοῦ κεφαλαίου τούτου λάβρος ὁ κ. Α. ἐπιτίθεται κατὰ τῆς διὰ τοῦ νόμου 3338 τοῦ 1925 τὸ πρῶτον χορηγηθείσης φορολογικῆς «ἀμνηστίας», κακίζεταί δὲ παρ' αὐτοῦ «ἡ πολιτικὴ αὐτὴ τοῦ χαρισμοῦ», ἥτις ὠδήγησεν «εἰς τὴν ἀποκαρδιωτικὴν θέσιν τῆς ἀμέσου φορολογίας καὶ εἰς τὴν παρατηρουμένην σήμερον μεγάλην καθυστέρησιν τῶν ἀμέσων φόρων». Ὅσον καὶ ἂν ὥσι θεωρητικῶς ὀρθαὶ αἱ κρίσεις αὗται, δὲν δύναται τις νὰ παραβλέψῃ τὴν πραγματικότητα, ἥτις κατέστησε μέτρον ἀναπόφευκτον τὰς ἐν λόγῳ φορολογικὰς διευκολύνσεις. Αἴτιον τῶν καθυστερήσεων τῆς εἰσπράξεως ἐν τῇ ἀμέσῳ φορολογίᾳ δὲν εἶναι, γενόμενα διὰ πολλῶν νόμων, διαγραφαί, ἐκπτώσεις καὶ λοιπαὶ διευκολύνσεις πρὸς φορολογουμένους. Αὗται εἶναι συνέπειαι ἀναπόδραστοι τῆς εἰς ἄλλα αἷτια ὀφειλομένης καθυστέρησεως, μεταξὺ τῶν ὁποίων πρωτίστην κατέχουσι θέσιν οἱ βαρύντατοι φορολογικοὶ συντελεσταί, ἡ ἔλλειψις τάξεως καὶ ἐνημερότητος περὶ τὴν βεβαίωσιν καὶ εἰσπραξιν τῶν ἀμέσων φόρων, ἰδίως δὲ περὶ τὴν ἔγκαιρον ἀποπεράτωσιν τῆς διαδικασίας αὐτῶν, εἰς ἐπίμετρον δὲ πάντων τούτων καὶ ἡ ἀπὸ τετραετίας ἤδη ἐνσκήψασα γενικωτέρα οἰκονομικὴ κρίσις. Ἐνεκα τῶν λόγων τούτων, αἱ φορολογικαὶ διευκολύνσεις κατέστησαν ὄντως φάρμακον θεραπείας, ἀναζωογονήσεως καὶ ἐξυγιάνσεως νοσηρᾶς καταστάσεως. Οὐ μόνον δὲ δὲν ἐζημιώθη ἐξ αὐτῶν τὸ Δημόσιον, ἀλλὰ τούναντίον ἐπέτυχεν νὰ εἰσπράξῃ πολλὰ καὶ μεγάλα ποσά, τὰ ὁποῖα ἀσφαλῶς δὲν θὰ εἰσέπραττεν, ἐὰν ἐπεδείκνυε πρὸς τοὺς φορολογουμένους στάσιν ἄκαμπτον καὶ βιαίαν, ἐξ ἧς θὰ ἐδημιουργεῖτο καὶ κοινωνικὸν ζήτημα, ὥς ἐκ τῆς ἀπηνοῦς καταδιώξεως μεγάλης μάζης ὀφειλετῶν ἐκ παλαιῶν χρήσεων, οἵτινες προσωποκρατούμενοι ἢ καταναγκαστικῶς διωκόμενοι θὰ περιήρχοντο εἰς ἐσχάτην ἐνδειαν καὶ δυστυχίαν. Τὰ πράγματα δὲ καὶ τ' ἀποτελέσματα ἐδικαίωσαν ἐκ πάσης ἀπόψεως τὰς φορολογικὰς διευκολύνσεις, διότι καὶ αἱ ὁρμῶδαι ὑπηρεσίαι, ἀπαλλαγεῖσαι τοῦ φόρου τῶν πιεζουσῶν αὐτὰς παλαιῶν χρήσεων, ἐπεδόθησαν μᾶλλον ἀπερίσπαστοι εἰς τὴν ἐπιδίωξιν τῶν ἐκ τρεχουσῶν χρήσεων ὀφειλῶν.

ΣΤ'. Η ΑΠΟΤΥΧΙΑ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΤΩΝ ΚΑΘΑΡΩΝ ΠΡΟΣΟΔΩΝ ΚΑΙ ΤΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΤΩΝ ΕΤΩΝ 1926—1933.

Εἰς τὸ τρίτον μέρος τοῦ βιβλίου ὁ κ. Α. πραγματεύεται περὶ τῆς ἀμέσου φορολογίας ἀπὸ τοῦ 1926 μέχρι τοῦ 1933 (σελ. 186—250) εἰς πέντε κεφάλαια, ἥτοι: α) ἡ ἀποτυχία τῆς φορολογίας τῶν καθαρῶν προσόδων καὶ τὰ αἷτια αὐτῆς, β) ἡ ἐπαναφορὰ τῆς φορολογίας τῆς δεκάτης καὶ τῆς φορολογίας τοῦ ἐπιτηδεύματος, γ) φορολογικὰ μέτρα τοῦ 1927 καὶ αἱ προσπάθειαι ριζικῆς μελέτης τοῦ συστήματος τῆς ἀμέσου φορολογίας, δ) ἡ φορολογικὴ πολιτικὴ τῆς περιόδου 1929—1932 καὶ ε) ἡ ἀπόδοσις τῶν ἀμέσων φόρων 1926—1933 καὶ αἱ τελευταῖαι φορολογικαὶ τροποποιήσεις.

Τὸ μέρος τοῦτο τοῦ συγγράμματος εἶναι σπουδαιότατον, ὡς μᾶλλον ἐπικαίρουν καὶ ἐγγύτερον πρὸς τὴν σημερινὴν κατάστασιν τῆς φορολογίας. Κατὰ τὴν ἑπταετίαν ἀπὸ τοῦ 1919 μέχρι τοῦ 1925 ἐγένοντο ἀλληλοδιαδόχως νομοθετικὰ Διατάγματα καὶ νόμοι, τροποποιοῦντα τὴν φορολογίαν τῶν καθαρῶν προσόδων, μεταβάλλοντα διαρκῶς τοὺς φορολογικοὺς συντελεστάς, τὸν τρόπον τῆς βεβαιώσεως καὶ εἰσπράξεως, καὶ τὴν ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος φορολογίαν τοῦ αὐτοῦ φορολογικοῦ ἀντικειμένου, ἐπενεγκόντα συνεχῇ μείωσιν τῆς ἀποδόσεως τῆς ἀμέσου φορολογίας, ὥστε αὕτη νὰ ἐμφανίζῃ τὴν μικροτέραν ἀπόδοσιν.

Ἐκπληξιν ἐκφράζει ὁ κ. Α. διὰ τὴν πληρότητα καὶ ἀρτιότητα τῶν στατιστικῶν τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν τῆς ἀποδόσεως τῶν φόρων τῶν ἐτῶν 1880—1885, «ἐνῶ διὰ τὴν περίοδον ἀπὸ τοῦ 1919 μέχρι 1926—27 ἐλάχιστα στατιστικὰ δεδομένα ὑπάρχουν». Ἐξετάζων δὲ ἰδιαιτέρως τὰς κυριωτέρας κατηγορίας τῶν φόρων καθαρῶν προσόδων, συνάγει τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ φορολογία αὕτη «ὑπελείφθη σημαντικῶς τῆς δυναμένης νὰ πραγματοποιηθῇ ἀποδόσεως» καὶ παραθέτει ἐγκύρους γνώμας τῶν κ.κ. Γανώση, Σμπαρουνή καὶ Τανταλίδου, πρὸς διαπίστωσιν τῆς ἀποτυχίας τῆς φορολογίας τῶν καθαρῶν προσόδων. Ἐρευνᾷ δὲ λεπτομερῶς, ἐν ἰδίῳ κεφαλαίῳ, τὰ αἷτια τῆς ἀποτυχίας ταύτης, διακρίνων αὐτά: α') εἰς δημοσιονομικά (εἰς ἔλλειψιν ὀργανωμένων φοροτεχνικῶν ὑπηρεσιῶν, χαμηλὸν ἐπίπεδον φορολογικῆς ἠθικῆς, καὶ τὴν ἀκολουθηθεῖσαν φορολογικὴν πολιτικὴν τῶν συνεχῶν τροποποιήσεων), β') εἰς οἰκονομικά (εἰς τὴν σύνθεσιν τῆς οἰκονομίας τῆς χώρας, εἰς τὸν τρόπον τῆς κατανόμης τοῦ Ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καὶ εἰς τὴν ὑπέρμετρον φορολογικὴν ἐπιβάρυνσιν, καὶ γ') εἰς πολιτικά καὶ ψυχολογικά αἷτια (εἰς τὴν πολιτικὴν ἀστάθειαν, εἰς τὴν ψυχολογικὴν ἐπίδρασιν ἐκ τοῦ τρόπου τῆς χρησιμοποίησεως τοῦ προϊόντος τῶν φόρων).

Ἡ ἀποτυχία τῆς φορολογίας ταύτης ἤγαγεν εἰς τὴν διὰ τοῦ Ν. Διατάγματος τῆς 18 Ἀπριλίου 1926 ὑπὸ τῆς δικτατορικῆς Κυβερνήσεως ἐπαναφορὰν δύο παλαιῶν φορολογιῶν, τῆς φορολογίας τῆς δεκάτης καὶ τῆς φορολογίας τοῦ ἐπιτηδεύματος, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν τὰ κέρδη τῶν ἐπιτηδευματιῶν μέχρι τοῦ ποσοῦ τῶν δραχ. 150.000 ἐρρυθμίζοντο τεκμαρτῶς, ἀντὶ τῆς φορολογίας τῶν καθαρῶν προσόδων. Ἀλλ' ἡ ἀναχρονιστικὴ δεκάτη, φορολογοῦσα αὐτὰ τὰ ἐξοδα, τόσῳ βαρύτερον, ὅσῳ πλείονα ἦσαν, κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Καθηγητοῦ κ. Ἀνδρεάδου, ἐνέχουσα δ' ἐπὶ πλέον καὶ ἕτερον μειονέκτημα, τὸ ἐκ τῆς ἐνοικιάσεως τοῦ φόρου προερχόμενον, ἴσχυσε μόνον κατὰ τὸ οἶκον. ἔτος 1926—27, ἀντικατασταθεῖσα διὰ τοῦ «προσωρινοῦ φόρου τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς», παρουσιάζοντος ἀναμφισβήτητα πλεονεκτήματα ἐν σχέσει πρὸς τὴν δεκάτην, «χωρὶς ν' ἀποτελῇ τὴν ἰδεώδη λύσιν, ὅσον ἀφορᾷ τὴν φορολογίαν τῆς ἐγγείου παραγωγῆς».

Ὁ προσωρινὸς οὗτος φόρος ἐτέθη ἐν ἰσχύϊ, κατ' ἐξαίρεσιν τῆς ἐν ἀρθρῷ 49 τοῦ Συντάγματος τεθειμένης ἀρχῆς, ὅτι «οὐδεὶς φόρος ἐπιβάλλεται ἢ εἰσπράττεται ἄνευ νόμου», ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ψηφίσματος τῆς 1 Ἰουνίου 1927, δυνάμει τοῦ ὁποίου ἐπετράπη, ὅπως τεθῶσιν ἐν ἰσχύϊ προσωρινῶς ἀπὸ τῆς εἰς τὴν Βουλὴν καταθέσεως αὐτῶν μέχρι τῆς ὀριστικῆς ἐπ' αὐτῶν ἀποφάσεως τῆς Βουλῆς ὠρισμένα νομοσχέδια συμπεριληφθέντα ἐν τῇ ἀποφάσει ταύτῃ.

Ἡ φορολογικὴ πολιτικὴ τοῦ ἔτους 1927 ἐπεδίωξε κυρίως τὴν μεγαλειτέραν ἀπόδοσιν τῶν ἀμέσων φόρων, οὐχὶ διὰ τῆς αὐξήσεως τῶν φορολογικῶν συντελεστῶν, ἀλλὰ «διὰ τῆς πληρεστέρας τῶν ἐσόδων βεβαιώσεως καὶ ἐν τισιν ἐκ φορολογικῆς ἐπεκτάσεως», ὡς ἔλεγεν ἐν τῇ εἰσηγητικῇ ἐκθέσει τοῦ προϋπολογισμοῦ τῆς χρήσεως 1927—28 ὁ τότε Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν κ. Γ. Καφαντάρης.

Ἐνισχύθη ἡ ὑπηρεσία τῶν Οἶκον. Ἐφοριῶν, ἐγένετο λίαν ἀποδοτική νέα ἀπογραφή τῶν οἰκοδομῶν καὶ ἐπεζητήθη καθιέρωσις προσδιορισμοῦ τῆς φορολογητέας προσόδου ἐπὶ τῇ βάσει τεκμηρίων διὰ τῶν ἀπὸ τοῦ 1923 ὑποδειχθεισῶν παρ' ἐμοῦ Συμβουλευτικῶν ἐπιτροπῶν. Ἡ δὲ συνθετική φορολογία διερρυθμίσθη διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ τεκμηρίου τῆς κατοικίας καὶ διὰ μεταβολῆς τῆς φορολογικῆς κλίμακος. Συνεστήθη δὲ Ἐπιτροπὴ πρὸς μελέτην τῆς διαρρυθμίσεως τῆς ἀμέσου φορολογίας, ἐκ τῆς ὁποίας προέκυψαν τρία ὠφελήματα, ἥτοι α') ἡ ἐπελθοῦσα ἐπαφὴ καὶ συνεργασία μεταξὺ φορολογουμένων καὶ φοροτεχνικῶν ὀργάνων, β') ἡ συστηματικὴ μελέτη τῶν διαφόρων φορολογιῶν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως καὶ γ') τὰ ἄξια ἰδιαιτέρας μελέτης καὶ πολλῆς προσοχῆς συμπεράσματα τῆς Ἐπιτροπῆς. Χάρις δὲ εἰς αὐτὰ ἐμειώθησαν βραδύτερον, διὰ τοῦ νόμου 4576 τοῦ 1930, οἱ βαρύντατοι καταστάντες φορολογικοὶ συντελεσταὶ κατὰ 20 0)ο, συνεστήθησαν τὰ δευτεροβάθμια φορολογικὰ δικαστήρια καὶ ἐλήφθησαν ἄλλα τινὰ μέτρα.

Μνημονεύει μὲν ὁ κ. Α. ψήφισμα τῆς 1 Ἰουνίου 1927, ὡς προεῖρηται, ἀλλ' οὐδὲν λέγει περὶ τῆς σημαντικῆς αὐξήσεως τῆς φορολογίας, τῆς ἐπιγενομένης δι' αὐτοῦ. Ἰνα περιορισθῶμεν εἰς τὴν ἀμεσον φορολογίαν, ἀναφέρομεν, ὅτι ὁ φόρος τῶν οἰκοδομῶν ηὔξηθη κατὰ πρόσθετον ἐπ' αὐτοῦ ποσοστὸν 10 0)ο, ἀναβιβασθέντος οὕτως ἀπὸ 30 0)ο εἰς 40 0)ο τοῦ διὰ τῶν νόμων 2749 τοῦ 1922 καὶ 3312 τοῦ 1925 καὶ τοῦ Ν.Δ. τῆς 18 Ἀπριλίου 1926 ἐπιβληθέντος ἐκ 10 0)ο δι' ἐκάστου τῶν νομοθετημάτων τούτων προσθέτου ποσοστοῦ. Ὁμοίως δὲ ηὔξηθη κατὰ τὸ αὐτὸ ποσοστὸν ὁ πρόσθετος φόρος τῶν ἀνωνύμων ἐταιριῶν καὶ τῶν ἐκτάκτων κερδῶν αὐτῶν, καὶ ὁ συνθετικὸς καὶ τινες ἄλλοι. Ἡ δ' αὐξησης αὕτη ἐπεξετάθη κατὰ τρόπον ἐπιστημονικῶς ἀπαράδεκτον, ἀ ν α δ ρ ο μ ι κ ῶ ς, «καὶ ἐπὶ τῶν ἐσόδων τῶν ἀναγομένων εἰς τὰ πρὸ τοῦ οἴκον. ἔτους 1927—28 ἔτη τὰ εἰσπραττόμενα ὅπως δὴ ποτε μετὰ τὴν ἰσχὺν τοῦ παρόντος (Ψηφίσματος)». Οὕτως ἡ φορολογία κοτεστάθη ἐπαχθεστάτη, ἐπεβλήθη δὲ καὶ νέα τοιαύτη κατὰ τὸν ἀπηνέστερον τρόπον, ἀ ν α δ ρ ο μ ι κ ῶ ς.

Ἡ περίοδος τοῦ 1929—32 διακρίνεται διὰ τὰ μέτρα, τὰ ληφθέντα πρὸς περαίωσιν καὶ ἐκκαθάρισιν παλαιῶν φορολογικῶν ὑποθέσεων, δυνάμει νομοθ. Διαταγμάτων καὶ νόμων. Διὰ τοῦ μέτρου τοῦ συμβιβασμοῦ, δηλ. «τῆς προσυνεννοήσεως τῆς φορολογούσης Ἀρχῆς τοῦ φορολογουμένου πρὸς συμβιβαστικὴν λύσιν τῶν προκυπτουσῶν διαφορῶν, προέκυψεν ὠφέλεια, ἥτις κατέστη ἔτι μεγαλειτέρα διὰ τῶν λεγομένων «μέτρων διευκολύνσεως». Παρὰ τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ ἐπωφελοῦς τῶν μέτρων τούτων διὰ τὰς παλαιὰς καθυστερήσεις βεβαιώσεως καὶ εἰσπράξεως, καθυστερήσεις, ὧν τὰ αἷτια, ὀφείλονται εἰς τὴν κακὴν ὀργάνωσιν τῆς ὅλης φορολογικῆς ὑπηρεσίας καὶ εἰς τὴν ἔλλειψιν συστηματικῆς κατευθύνσεως καὶ παρακολουθήσεως τοῦ ἔργου τῆς βεβαιώσεως τῶν φόρων ἐκ μέρους τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν «κατάτινα ἔρευναν (σελ. 227), μνημονευομένην ἀπὸ τὸν κ. Α., οὗτος ἐπικρίνει ὡς «ἄστοχον τὴν ἐπέκτασιν τοῦ μέτρου τῆς μειώσεως τῶν ὀφειλομένων φόρων τῆς περιόδου 1926—30 καὶ ἐκφέρει ἐπὶ κρίσιν ἀνάλογον πρὸς ὅσα ἀνωτέρω διελάβομεν. Ἐξαίρει δὲ εὐλόγως τὴν εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας ὑπαγωγὴν τῶν φορολογικῶν ὑποθέσεων, τὴν σύστασιν δευτεροβαθμίων φορολογικῶν Ἐπιτροπῶν, τὴν σύστασιν «Συμβουλίου τῆς ἀμέσου φορολογίας» καὶ ἐν γένει τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ἔργου τῆς βεβαιώσεως κατὰ τὴν περίοδον ταύτην. Τὰ μέτρα ταῦτα, ἐπιλέγει (σελ. 233), ἀπετέλεσαν τὴν ἀπαρχὴν ἐξυγιάνσεως καὶ σταθεροποιήσεως τοῦ φορολογικοῦ συστήματος τῆς Ἑλλάδος. «Ἀλλὰ δυστυχῶς», ὡς τονίζει, «τὰ μέτρα ταῦτα παρέμειναν ἄνευ συνεχείας».

Ἰδιαιτέρως μνημονεύει ὁ κ. Α. τῆς καταργήσεως τῆς φορολογίας τῆς αὐτομάτου

υπερτιμήσεως τῆς ἀκινήτου ιδιοκτησίας, ἣτις εἶχε καταντήσει φορολογία ἐπὶ τῆς νομισματικῆς διαφορᾶς, καθὼς καὶ τῆς ἐπιβολῆς εἰδικοῦ φόρου μεταβιβάσεως ἀκινήτων διὰ τοῦ Ν.Δ. τῆς 19 Μαρτίου 1929. Ἐπίσης δὲ μνημονεύει καὶ τῆς διὰ τοῦ νόμου 5333 ἀπὸ 1 Ἀπριλίου 1932 ἀντικαταστάσεως τῆς φορολογίας τῶν αἰγοπροβάτων καὶ χοίρων διὰ τῆς φορολογίας τῶν σφαζομένων ζώων, θεωρῶν ταύτην ἐνδεδειγμένην, διότι ἡ πρώτη ἦτο καταθλιπτική διὰ τὴν κτηνοτροφίαν. Ἀλλὰ τοῦ ὅμως (σελ. 351) ἀναγνωρίζει, ὅτι ὁ φόρος οὗτος (τῶν σφαζομένων ζώων) εἶναι οὐσιαστικῶς φόρος καταναλώσεως. Ἐν τούτοις, καθ' ἡμᾶς, μόνον ἡ κατὰ τὴν τελευταίαν τριετίαν ἐνσκήψασα οἶκον. κρίσις ἠδύνατο νὰ δικαιολογήσῃ τὴν πλήρη ἀσυδοσίαν τῶν γεωργικῶν καὶ κτηνοτροφικῶν προσόδων, ἡ δ' ἀντικατάστασις τοῦ ἀμέσου φόρου διὰ τοῦ ἐμμέσου τῶν σφαζομένων ζώων δὲν ἐξυπηρετεῖ βεβαίως τὸ ἰδανικὸν τῆς φορολογικῆς δικαιοσύνης, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου μετὰ τόσου ἐνθουσιασμοῦ ἀγωνίζεται ὁ Συγγραφεύς. Καθὼς ἐπίσης μνημονεύει διαρρυθμίσεων τινων περιορισμένης ἐκτάσεως εἰς ἄλλα τινὰ φορολογικὰ ἀντικείμενα (τόκους κλπ.), ἐλέγχων αὐτὰς ὡς ἀντικειμένους εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς καθολικότητος τοῦ φόρου.

Κλείει τὸ τρίτον μέρος ὁ κ. Α. παραθέτων πίνακας τῆς ἀποδόσεως τῆς ἀμέσου φορολογίας ἀπὸ τοῦ 1926—33 καὶ ἐκφέρων τὰς παρατηρήσεις του, «καθ' ἃς τὴν μεγαλειτέραν πτώσιν εἰσπράξεων κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη παρουσιάζουν οἱ φόροι, τῶν ὁποίων τὸ ἀντικείμενον εἶναι περισσότερο εὐπαθὲς εἰς τὴν περίοδον οἰκονομικῶν κρίσεων» (ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων, ἐπιτηδευμάτων). Τέλος δέ, πραγματεύεται περὶ τῶν τελευταίων τροποποιήσεων τῆς ἀμέσου φορολογίας (Σ)βριος 1933) καὶ δὴ περὶ τῶν τριῶν νομοσχεδίων καὶ τῶν κατὰ τὴν 25 Αὐγούστου 1933 κατατεθέντων ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν κ. Σ π. Λ ο β έ ρ δ ο υ: α') περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τῆς φορολογίας τῶν καθαρῶν προσόδων, β') περὶ μειώσεως τοῦ φόρου καὶ τελῶν ἐπὶ τῶν κληρονομιῶν, κληροδοσιῶν κλπ. καὶ γ') περὶ ἐπιβολῆς φόρου ἐπὶ τοῦ κύκλου ἐργασιῶν.

Ὁ κ.Α. εὕρισκει δεδικαιολογημένην τὴν αὕξησιν τοῦ φορολογικοῦ συντελεστοῦ τοῦ φόρου τῶν οἰκοδομῶν ἀπὸ 14.56 ο)ο εἰς 16.10 ο)ο, εἰς τρόπον ὥστε τὸ σύνολον τῶν φορολογικῶν ποσοστῶν μετὰ τοῦ προσθέτου ἀνέρχεται ἀπὸ 20.9 ο)ο εἰς 22.8 ο)ο, ὁρμώμενος ἐκ θεωρητικῶν λόγων νεωτέρας ἀντιλήψεως περὶ φορολογικῆς δικαιοσύνης, καθ' οὓς δὲν ἦτο ἐπιτετραμμένον τὰ ἐκ κεφαλαίου εἰσοδήματα νὰ ἐπιβαρύνωνται ἐλαφρότερον τῶν προερχομένων ἐκ συνδυασμῶν κεφαλαίου καὶ ἐργασίας, ὡς εἶναι τὰ τῶν ἐμποροβιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων, φορολογούμενα μὲ ποσοστὸν 19.60 ο)ο. Εὕρισκει δὲ προσέτι δεδικαιολογημένην καὶ τὴν γενομένην ἀνάστολὴν τῆς φορολογικῆς ἀπαλλαγῆς τῶν νεοδμήτων οἰκοδομῶν, ἐκ λόγων φορολογικῆς ἰσότητος, ἐπικαλούμενος καὶ τὴν κατ' Ἰανουάριον 1933 ὑποβληθεῖσαν ἔκθεσιν τῶν ἐμπειρογνομόνων τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως, καθ' ἣν πρὸ τῆς ἐπιβολῆς νέων φόρων ἐπιβάλλεται ἡ κατάργησις τῶν παντὸς εἶδους ἐξαιρέσεων καὶ ἀπαλλαγῶν ἐκ τῆς φορολογίας.

Ἀλλ' ἡμεῖς δὲν συμφωνοῦμεν πρὸς τὰς γνώμας ταύτας τοῦ κ. Α., εἰ καὶ αὐταὶ ἀπὸ θεωρητικῆς ἀπόψεως ὀρθῶς ἔχουσιν. Ἡ μὲν αὕξησις τοῦ φορολογικοῦ ποσοστοῦ, ἐπελθοῦσα καθ' ὃν χρόνον κεφάλαια καὶ εἰσοδήματα, λόγῳ τῆς υπερτιμήσεως τῆς δραχμῆς καὶ τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως, ὑπέστησαν, κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος, τὴν ὑπουλοτέραν τῶν φορολογιῶν, ὑπερβαίνουσιν τὰ 50 ο)ο, εἶναι ἀποκρουστέα, καὶ ἐπιστημονικῶς καὶ πρακτικῶς. Ἡ δὲ φορολογικὴ ἀπαλλαγὴ τῶν νεοδμήτων οἰκοδομῶν ἐνέχει ἔννοιαν ὅλως διάφορον τῆς τῶν λοιπῶν φορολογικῶν ἐξαιρέσεων, διότι ἀποτελεῖ σύμβασιν μεταξὺ Κράτους, καὶ δὴ πλέον ἢ σύμβασιν,

«νόμον» κατ'έξοχήν ἠθικῶς ἐπιβεβλημένον, πανηγυρικῶς δηλαδή γενομένην ὑπόσχεσιν τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὁποίας οἱ ἰδιοκτῆται ἀνήγειρον τὰς οἰκοδομάς, ἐπιβαρυθέντες οἱ πλεῖστοι μὲ βαρυτάτους τόκους, καὶ τὸ μέτρον τοῦτο τῆς ἀπαλλαγῆς ἐλήφθη, διὰ νὰ ἀντιμετωπισθῇ, διὰ τῆς ἰδιωτικῆς ταύτης προσπάθειας, τὸ ἄγριον τότε, καθ'ὄν χρόνον ἐλήφθη, πρόβλημα τῆς στέγης, εἰς τὴν ἐπίλυσιν τοῦ ὁποίου μεγάλως συνέβαλε. Τὸ Κράτος σήμερον, γενόμενον ἐπιλήσμον νομικῆς καὶ ἠθικῆς ὑποχρεώσεώς του, διὰ τῆς ἀναστολῆς τῆς ἀπαλλαγῆς, κλονίζει βαθύτατα τὴν ἐπὶ τῆς ἠθικῆς του βάσεως ἐμπιστοσύνην τῆς Κοινωνίας καὶ διαπράττει φορολογικὴν ἀδικίαν, καθ'ὄν χρόνον ἐξ ὑπαιτιότητος αὐτοῦ οἱ δυστυχεῖς ἰδιοκτῆται, ὡς προεῖρηται, ὑπέστησαν οὐσιώδη μείωσιν τοῦ κεφαλαίου καὶ τοῦ εἰσοδήματος τῶν οἰκοδομῶν των, ἀντιστοιχοῦσαν εἰς νέαν βαρυτάτην φορολογίαν. Εἶναι τοῦτο μέτρον ἀψυχολόγητον καὶ ἥκιστα πολιτικόν.

Ζ'. ΤΟ ΙΣΧΥΟΝ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙ ΑΙ ΕΝΔΕΙΚΝΥΟΜΕΝΑΙ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ

Ἡ ἀπόδοσις τῆς ἀμέσου φορολογίας ἀπὸ τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους 1926—27 καὶ ἐντεῦθεν παρουσιάζει τὴν ἀκόλουθον ἐξέλιξιν εἰς δραχμὰς χαρτίνας καὶ τιμαριθμικάς.

	Χάρτιναι (εἰς ἑκατομμ. δραχμῶν)	Τιμαριθ.	Ποσοστὸν ἀναλογίας ἐπὶ τακτικῶν ἐσόδων.
1926—27	1.554.5	95.1	21.5 ο)ο
1927—28	1.714.9	95.8	19.2 ο)ο
1928—29	1.853.3	82.2	19.9 ο)ο
1929—30	1.629.0	84.7	14.8 ο)ο
1930—31	1.542.1	93.6	13.5 ο)ο
1931—32	1.296.3	88.1	12.7 ο)ο
1932—33	1.193.4	67.3	13.4 ο)ο

«Τόσον εἰς χαρτίνας δραχμὰς, ὅσον καὶ εἰς τιμαριθμικάς, παρατηρεῖται πτώσις τῶν ἐξ ἀμέσων φόρων εἰσπράξεων ἀπὸ τοῦ 1928 1929 ἰδίᾳ καὶ ἐντεῦθεν, κυρίως εἰς τοὺς φόρους τῆς ἐγγείου παραγωγῆς. Ἐναντι 645 ἑκατομμυρίων τοῦ 1928—29 ἔχομεν μόνον 313 ἑκατομμύρια κατὰ τὸ 1930—31 καὶ 213 τὸ 1932—33. Ἡ ἀναστολή τῆς ἰσχύος τοῦ φόρου ἐπὶ τῆς ἀκαθαρίστου γεωργικῆς παραγωγῆς καὶ ἡ σημαντικὴ μείωσις τῆς παραγωγῆς τοῦ καπνοῦ καὶ κατὰ συνέπειαν τοῦ ἐπὶ τοῦ καπνοῦ ἐνιαίου φόρου, ἐξηγοῦν τὴν μεγάλην πτώσιν τῶν ἐκ τῆς ἐγγείου φορολογίας ἐσόδων. Δὲν πρέπει νὰ λησμονηθῇ, ὅτι ἀπὸ τοῦ οἴκον. ἔτους 1930—31 οἱ συντελεσταὶ τῆς ἀμέσου φορολογίας ἐμειώθησαν κατὰ μέσον ὅρον κατὰ 20ο)ο. Ἡ ἀπὸ τοῦ 1930 παρατηρηθεῖσα μείωσις τῶν εἰσοδημάτων, συνεπείᾳ τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως, καθίσταται ἐκδηλὸς εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῶν φόρων κατὰ τὰ οἴκον. ἔτη 1931—32 καὶ 1932—33».

Τ'ἀνωτέρω παραλαμβάνομεν ἐπὶ λέξει ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ κ. Α. (σελ. 238), ὅστις, ἀναλυτικώτερον ἐξετάζων τὰς ἀποδόσεις τῶν καθ'ἐκάστας κατηγοριῶν, παρατηρεῖ, ὅτι «τὴν μεγαλειτέραν πτώσιν τῶν εἰσπράξεων κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη παρουσιάζουν οἱ φόροι, τῶν ὁποίων τὸ ἀντικείμενον εἶναι περισσότερο εὐπαθὲς εἰς τὴν περίοδον τῶν οἰκονομικῶν κρίσεων. Οἱ φόροι τῶν ἐπιχειρήσεων (ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων, ἐπιτηδεύματος) παρουσιάζουν σημαντικὴν μείωσιν, ἐνῶ ἀντιθέτως οἱ φόροι ἐπὶ τῶν μισθῶν παρουσιάζουν σταθε-

ρότητα αποδόσεως». Ἀντιθέτως δέ, «ἡ συνολικὴ σχέσις τῶν ἀμέσων φόρων ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν τακτικῶν ἐσόδων τοῦ Κράτους διατηρεῖται σταθερά, τοῦθ' ὅπερ διαπιστώνει τὴν γενικὴν πτώσιν τῶν ἐσόδων καὶ εἰς τὰς ἄλλας κατηγορίας τῶν κρατικῶν εἰσπράξεων».

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω περὶ τῆς ἀποδόσεως τῆς ἀμέσου φορολογίας χρησίμων στοιχείων καὶ παρατηρήσεων, ὁ κ. Α. παραθέτει περαιτέρω (σελ. 252—253) γενικὸν πίνακα ἀμέσων φόρων, ὡς οὗτοι ἰσχύουσιν ἐν Ἑλλάδι, καὶ προβαίνει εἰς συστηματικὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀμέσου φορολογίας. Ἡ μελέτη τοῦ πρώτου κεφαλαίου τοῦ τετάρτου μέρους τοῦ συγγράμματος (σελ. 253—295) εἶναι ἀπολύτου χρησιμότητος διὰ τὸν βουλόμενον νὰ ἐγκύψῃ εἰς τὸ ἰσχύον σύστημα, διευκολύνει δὲ σπουδαίως αὐτὴν τὸ εὐσύνοπτον τῆς ἐκθέσεως ἐνὸς εὐρυτάτου συστήματος εἰς ὀλίγας σχετικὰς σελίδας καὶ ἰδίως ἡ πρακτικὴ διατύπωσις τῶν κυριωτέρων λεπτομερειῶν, κατὰ τρόπον προχείρως ἀντιληπτόν.

Παραλλήλου σπουδαιότητος, ἂν μὴ κρείσσονος, εἶναι τὸ δεύτερον κεφάλαιον (σελ. 295—356), ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ συγγραφεὺς ἐκφέρει τὰς κρίσεις του ἐπὶ τοῦ ἰσχύοντος συστήματος τῆς ἀμέσου φορολογίας. Ἀφορμώμενος ἐξ ἐπιστημονικῶν φορολογικῶν ἀξιωμάτων, κατευθύνει τὴν κριτικὴν του εἰς τὴν ἔρευναν, ἔαν καὶ κατὰ πόσον αἱ ἰσχύουσαι διατάξεις ἀνταποκρίνονται πρὸς τὰς βασικὰς ἀρχὰς τῆς ἐπιστήμης, εἰ καὶ ἀνομολογεῖ, ὅτι τοιαῦται ἀπόλυτοι ἀρχαὶ δὲν ὑπάρχουσι, δεχόμενος μόνον, ὅτι ὑπάρχουν βασικαὶ ἀρχαὶ τῆς φορολογίας «μὲ ὠρισμένην σχετικὴν ἀξίαν, ὑποκείμεναι εἰς ἐξελίξεις καὶ μεταβολάς, διατηροῦσαι ὅμως τὰς βασικὰς τῶν γραμμὰς, ὡς ἦσαν πρὸ ἑκατονταετίας». Τὰς ἀρχὰς ταύτας ἀποκαλεῖ φορολογικὰ ἀξιώματα, συνοπτικῶς δὲ (σελ. 296—299) πραγματεύεται περὶ αὐτῶν. Τὴν ἐννοιαν τῆς φορολογικῆς δικαιοσύνης, ὑπὸ τὴν σήμερον ἀνεγνωρισμένην μορφήν της, ὁ κ. Α. διατυπώνει εἰς: α') τὰς τῆς γενικότητος καὶ καθολικότητος τοῦ φόρου ἀρχὰς καὶ β') τῆς ὁμοιομορφίας του. Τὸ κεφάλαιον τοῦτο τοῦ συγγράμματος εἶναι ἴσως τό, ἐξ ἀπόψεως ἐπιστηνομικῆς, ἰσχυρότερον μέρος τοῦ συγγράμματος. Ἐν αὐτῷ ἀπυκαλύπτεται ἡ δεξιοτεχνία τοῦ ἐπιστήμονος χειριστοῦ, τοῦ Κ α θ η γ η τ ο ὦ, οἷος τέλειος, ἀπὸ θεωρητικῆς ἀπόψεως, ἀναδεικνύεται ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ ὁ συγγραφεὺς. Ἀλλ' ἐν τῇ κριτικῇ του, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν θεωρητικῶν ἀρχῶν, ὑποτιμᾷ ἐνίοτε ὁ κ. Α. τὴν πραγματικότητα, ἥτις, ἐν τῇ ἐξελίξει τῆς ζωῆς τῶν Κρατῶν, ἐμφανίζεται πολλάκις τόσον σκληρά, τόσον ἀγρία, ὥστε τὰ ἀξιώματα καὶ αἱ ἀρχαὶ τῆς δημοσιονομικῆς ἐπιστήμης πρέπει, ἐπιβάλλεται, ἔνεκεν γενικωτέρων λόγων, πρὸς ἀποτροπὴν κοινωνικῶν ἀνατροπῶν, νὰ παραμερισθῶσι, νὰ ἐξελιχθῶσιν. Οὕτως, ἐπικρίνων ὁ κ. Α. τὴν φορολογικὴν ἀπαλλαγὴν τῶν νεοδημῶν οἰκοδομῶν, τὴν γενομένην κατὰ τὸ 1923, ἐπιλέγει, ὅτι «τὸ Κράτος ἤλθε συνεπῶς νὰ ἐνισχύσῃ κατὰ τὸ ὅποιον ἀφ' ἑαυτοῦ, κατ' οἰκονομικὸν νόμον, ἐλάμβανε χώραν», λόγῳ τοῦ πληθωρισμοῦ, ὅστις ἔτρεπε, κατὰ τὸν κ. Α., εἰς ἀσφαλεῖς τοποθετήσεις, μὲ θετικὸν καὶ ἐξησφαλισμένον εἰσόδημα.

Δὲν συμφωνοῦμεν πρὸς τὰς ἀπόψεις ταύτας τοῦ κ. Α. Εἶναι ξένα πρὸς τὴν πραγματικότητα, εἰ καὶ θεωρητικῶς ὀρθαί. Καθ' ὃν χρόνον ἐλαμβάνετο τὸ μέτρον τῆς ἀπαλλαγῆς (26 Ἀπριλίου 1923), οἱ πάντες διέβλεπον βελτιουμένην τὴν νομισματικὴν κατάστασιν, πρόσφατος δὲ ἦτο ἡ δημοσίευσις τοῦ Ν.Δ., περὶ τῆς ἐφ' ἅπαξ φορολογίας τῆς κινητῆς καὶ ἀκινήτου περιουσίας, τούτων δ' ἔνεκεν ἐξουδετεροῦτο τὸ ἐκ τοῦ πληθωρισμοῦ ἐπιχέριμα. Ἐὰν δὲ ἀνατρέξῃ ὁ κ. Α. εἰς τὴν στατιστικὴν τῶν οἰκοδομῶν, θὰ μάθῃ ἐξ αὐτῆς, πόσον μέγας συνετέλεσε τὸ μέτρον τοῦτο εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐντὸς τῶν ἐτῶν 1923—24 ἀνεγερθεῖσιν οἰκοδομῶν. Οὕτως ὥστε πᾶσα φορολογικὴ θυσία ἦτο ἀσήμαντος ἐντελῶς πρὸς τὸ ἐπιτευχθῆν

μέγα κοινωνικὸν ἀποτέλεσμα, πρὸς τὴν ἐπίλυσιν τοῦ προβλήματος τῆς στέγης, τὸ ὁποῖον ἐδημιούργει οἰκονομικὸν καὶ κοινωνικὸν κίνδυνον. Κράτη, ὅπως ἡ Ἰταλία, μὴ ὑποστάντα προσφυγικὸν κατακλυσμὸν, ὡς ἡ Ἑλλάς, προσέφυγον εἰς ἀνάλογον μέτρον, τὸ ὁποῖον, ἄλλως τε, προσαρμόζεται καὶ πρὸς τὰς ἐξειλιγμένας δημοσιονομικὰς ἀρχάς, λόγῳ τῆς δι' αὐτοῦ ἐξυπηρετήσεως γενικωτέρων κοινωνικῶν καὶ οἰκονομικῶν συμφερόντων καὶ ἀναγκῶν.

Πραγματευόμενος εἶτα ὁ κ. Α. περὶ τῆς ἐτέρας φορολογικῆς ἀπαλλαγῆς τῶν τόκων τῶν δημοσίων χρεωγράφων, ἐκφέρει περὶ τοῦ συνθετικοῦ φόρου τὴν γνώμην, ὅτι «ἐφ' ὅσον τὰ εἰσοδήματα τῶν κρατικῶν δανείων δὲν ἐξαιροῦνται ρητῶς ἐκ τούτου, δὲν εἶναι δυνατόν, δυνάμει τῆς παρασχεθείσης γενικῆς ἀπαλλαγῆς, νὰ ἐξαίρεθοῦν τῆς φορολογίας τοῦ συνθετικοῦ φόρου. Ὅπως τὰ ἐθνικὰ χρεώγραφα δὲν ἀπαλλάσσονται τοῦ φόρου τῆς κληρονομίας, καθ' ὅσον τὸ ἀντικείμενον τῆς φορολογίας ταύτης δὲν εἶναι αἱ ὁμολογίαι, ἀλλ' ἡ κληρονομικὴ περιουσία, οὕτω καὶ εἰς τὸν συνθετικὸν φόρον δὲν φορολογεῖται ἡ π ρ α γ μ α τ ι κ ῆ π ρ ό σ ο - δ ο ς κατὰ κατηγορίαν προελεύσεως, ἀλλ' ἡ συνολικὴ ἀντοχὴ τοῦ φορολογουμένου». Κατ' ἀκολουθίαν δὲ τῶν σκέψεων τούτων, ὁ κ. Α. χαρακτηρίζει ὡς «ἄστοχον» τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρου 5 τοῦ νόμου 5456 τοῦ 1932, δι' ἧς κατηργήθη ἡ ἐκ τοῦ συνθετικοῦ φόρου ἀπαλλαγή τῶν προσόδων τῶν εἰς ξένον νόμισμα δανείων τοῦ Δημοσίου, διότι δι' αὐτῆς ἀναγνωρίζεται ὡς προϋπάρχουσα ἡ ἀπαλλαγή αὕτη.

Καὶ ἐπὶ τῶν σκέψεων τούτων τοῦ κ. Α. ἔχομεν ἀντιρρήσεις, διότι, ἀφορμώμενος ἐκ θεωρίας τῆς δημοσιονομικῆς ἐπιστήμης, παραγνώνει τὰ κείμενα τῶν νόμων, οἵτινες ρυθμίζουν τὸ θέμα τῆς ἀπαλλαγῆς ἐκ φόρου τῶν δημοσίων δανείων, καθ' οἷον δὴ π ό τ ε τ ρ ό π ο ν ἐπιβαλλομένου, δηλαδὴ ἄνευ τινος διακρίσεως μεταξὺ ἀναλυτικοῦ καὶ συνθετικοῦ φόρου. Ἀλλ' ἡ περὶ τούτου συζήτησις ἔχει ἐντελῶς ἐξαντληθῇ, μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἀποφάσεως τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ἐκδοθείσης εἰσηγήσει τοῦ Ἀντιπροέδρου αὐτοῦ κ. *Στάμου Παπαφράγκου*, διὰ τῆς ὁποίας εὐρύτατα καὶ πειστικώτατα, ἀπὸ νομικῆς ἰδίως ἀπόψεως, τὸ θέμα τοῦτο διαπραγματεύεται, συμφώνως πρὸς τὴν ἣν ἡμεῖς ὑπεστηρίξαμεν πρότερον γνώμην (Γ.Ν.Κοφινᾶ, Ἐγχειρίδιον φορολ. δικαίου σελ. 86—90).

Ἐξετάζων δὲ ὁ κ. Α. τὸ πλῆθος τῶν ἐκ τοῦ φόρου διὰ νόμων γενομένων ἐξαιρέσεων καὶ ἀπαλλαγῶν, παρατηρεῖ, ὅτι ἡ ἀρχὴ αὕτη ὀρθῶς «δὲν παρατηρεῖται μόνον εἰς τὸ Ἑλληνικὸν φορολογικὸν σύστημα, ἀλλ' ἐπίσης καὶ εἰς τὰ περισσότερα συστήματα τῶν ξένων Κρατῶν. Εἶναι καὶ τοῦτο, ἐπιλέγει, ἀνώμαλον μεταπολεμικὸν δημιούργημα. Αἱ ἐκ τοῦ πολέμου δημιουργηθεῖσαι συνέπειαι ἠνάγκασαν τὰ Κράτη, ὅπως προβοῦν εἰς τὴν παροχὴν διαφόρων ἐνισχυτικῶν μέτρων».

Τονίζει δὲ τὴν ἀνάγκην τοῦ τερματισμοῦ τῆς πολιτικῆς ταύτης καὶ τῆς καταργήσεως τῶν διαφόρων φορολογικῶν ἐξαιρέσεων. Ὡς τοιοῦτο δὲ μέτρον χαρακτηρίζει καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ 1930—1931 ἀναστολὴν τῆς ἰσχύος τοῦ φόρου ἐπὶ τῆς ἀκαθαρίστου παραγωγῆς, ἀποδίδοντος περὶ τὰ 100 ἑκατομμύρια ἑτησίως, ἡ ὁποία «θεωρεῖται ἐκ μέρους τῶν γεωργῶν ὡς κεκτημένον π ρ ο ν ό μ ι ο ν, εἰς τρόπον ὥστε νὰ καθίσταται ἀμφίβολος ἡ ἐπαναφορὰ της».

Ἡ ἀρχὴ τῆς ὁμοιομορφίας τοῦ φόρου εἰς τὴν ἁμεσονφορολογίαν καθορίζεται εἰδικώτερον, κατὰ τὸν κ. Α. «ἐκ τῆς διακρίσεως τῶν εἰσοδημάτων ἀναλόγως τῆς προελεύσεως αὐτῶν, ἐκ τῆς ἀποφυγῆς τῆς διπλῆς φορολογίας, καὶ ἐκ τῆς φορολογήσεως ἀναλόγως τῆς φοροδοτικῆς ἱκανότητος ἐκάστου». Ἡ φορολογικὴ ἐπιβάρυνσις δὲν εἶναι ἡ αὐτὴ ἐφ' ὅλων τῶν εἰσοδημάτων. «Πρέπει, τονίζει ὁ κ. Α., κατὰ τὴν

φορολογίαν νὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν ἡ πηγὴ προελεύσεως καὶ ἀναλόγως τῆς καταβαλλομένης ἐνεργείας καθορίζεται τὸ ποσοστὸν τοῦ φόρου». Ἄλλ' ἡ ἐπιστημονικὴ αὕτῃ ἀρχὴ παρεμορφώθη ἐν πολλοῖς διὰ τῶν διαφορῶν τροποποιήσεων τοῦ νόμου, ὥστε ἡ ἀνομοιομορφία τοῦ φόρου καταφαίνεται ἐκ τῶν ποσοστῶν αὐτῶν, ὡς ἐξῆς:

1. *Εἰσοδήματα κεφαλαίου.*

Α'. Οἰκοδομῶν	16.10	ο)ο
Β'. Γαιῶν	18.20	ο)ο
Γ'. Κινητῶν ἀξιῶν κλάσις α'	20.80	ο)ο
β', γ'	16.80	ο)ο

2. *Εἰσοδήματα κεφαλαίου-Ἔργασίας.*

Κέρδη ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων.....	19.60	ο)ο
Κέρδη κτηνοτροφικῶν ἐπιχειρήσεων.....	14.40	ο)ο

3. *Εἰσοδήματα ἐργασίας.*

Ἀμοιβαὶ μισθωτῶν ὑπηρεσιῶν.....	1.40—5.60	ο)ο
Ἀμοιβαὶ ἐλευθερίων ἐπαγγελμάτων	15.40	ο)ο

Ἡ κρατοῦσα ἄποψις, ὅτι τὰ πάγια εἰσοδήματα ἐκ κεφαλαίου (οἰκοδομαί, γαῖαι, δάνεια) πρέπει νὰ φορολογῶνται βαρύτερον τῶν εἰσοδημάτων ἐκ προσωπικῆς ἐργασίας (ἀμοιβαὶ μισθωτῶν ὑπηρεσιῶν, ἐλευθερίων ἐπαγγελμάτων), τὰ δὲ προερχόμενα ἐκ συνδυασμοῦ ἐργασίας καὶ κεφαλαίου (κέρδη ἐξ ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων, κέρδη γεωργικῶν ἐπιχειρήσεων) ἐλαφρότερον τῶν τῆς πρώτης καὶ βαρύτερον τῶν τῆς δευτέρας κατηγορίας, ἄποψις ἀπολύτως ἀναγνωρισθεῖσα ὑπὸ τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας καὶ ἐφαρμοζομένη ὑπὸ τῶν νεωτέρων συστημάτων φορολογίας, ὑπέστη παραμόρφωσιν τοιαύτην, ὥστε ὁ φόρος οὗτος, ὡς ἰσχύει σήμερον ἐν Ἑλλάδι, ἔχει ἀπομακρυνθῇ σημαντικῶς τῆς βασικῆς ταύτης ἀρχῆς. Καὶ εἰς ἄλλας λεπτομερεῖς κριτικὰς πορατηρήσεις τοῦ συστήματος κατερχόμενος ὁ κ. Α., καταλήγει, ὅτι εὐρίσκει ἀδικοιολόγητον τὴν ὑπάρχουσαν ἀντιεπιστημονικὴν καὶ ἀδικον ἐπιβάρυνσιν. Ἐν τούτοις, ἀπὸ πρακτικῆς ἀπόψεως, δεόν νὰ ληθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ διαφυγὴ ἐκ τῆς φορολογίας τῶν εἰσοδημάτων τῶν οἰκοδομῶν, καὶ αὐτῶν τῶν γαιῶν, εἶναι δυσχερεστάτη, ἐνῶ τούναντίον συμβαίνει ὡς πρὸς τὰ κέρδη τῶν ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων, καὶ ἡ πραγματικότης αὕτη δὲν εἶναι ἄσχετος πρὸς τὸν διαφορισμὸν τῶν φορολογικῶν ποσοστῶν. Δὲν διαφεύγει ὅμως τὸν κ. Α. (σελ. 315) τὸ ἄτοπον, ὅτι εἰς ὠρισμένα τμήματα τοῦ Κράτους ἰσχύουν φορολογίαι διαφορετικαὶ τῶν ἰσχυουσῶν εἰς τὰ λοιπὰ τμήματα. Ἐν τέλει δέ, ὁ κ. Α. παρατηρεῖ, ὅτι τὸ σύστημα τοῦ Ἑλληνικοῦ φόρου, βασίζεται ἐπὶ τοῦ μικτοῦ τύπου, δηλονότι, ἐπὶ τοῦ «ἀναλυτικοῦ» (πραγματικοῦ τύπου) καὶ ἐπὶ τοῦ «συνθετικοῦ» (προσωπικοῦ) καὶ ὅτι «εἰς τὰς ἀναλυτικὰς κατηγορίας δὲν ἐφαρμόζεται ἡ προοδευτικὴ κλίμαξ τῆς φορολογίας, ἥτις εἰσῆχθη τελευταίως μόνον εἰς τὰς ἀμοιβὰς μισθωτῶν ὑπηρεσιῶν, χρησιμοποιεῖται δὲ μόνον εἰς τὴν συνθετικὴν φορολογίαν, ἐνθα ἐξετάζεται ἡ συνολικὴ οἰκονομικὴ κατάστασις τοῦ φορολογουμένου, ὡς καὶ εἰς τὸν φόρον κληρονομιῶν». Φαίνεται δὲ δεχόμενος ὡς ὀρθότερον, ὅπως οἱ ἀναλυτικοὶ φορολογικοὶ συντελεσταὶ ὑπεβάλλοντο εἰς προοδευτικὴν φορολογίαν, κυμαινομένην «ἐντὸς λογικῶν ὁρίων», διότι δὲν εὐρίσκει ὀρθὸν μικροῖδιοκτήτης οἰκοδομῶν νὰ ἐπιβαρύνεται μὲ ποσοστὸν ἰσχυὸν διὰ φο-

ρολογούμενον ἀνωτέρας δυναμικότητος. Ἀλλ' ἂν ὁ κ. Α. τὴν γνώμην ταύτην ἔχη μετὰ τῆς προϋποθέσεως τῆς διατηρήσεως τῆς συνθετικῆς φορολογίας, ἣτις εἶναι προοδευτική, τότε, παρατηροῦμεν, τὸ ἐπιζητούμενον παρ' αὐτοῦ ἀντίρροπον, πρὸς δικαιότεραν ρύθμισιν τοῦ φόρου ἀνευρίσκεται εἰς τὸν ἰσχύοντα προοδευτικὸν συνθετικὸν φόρον. Ἐπομένως, ἡ εἰσαγωγή τῆς προοδευτικότητος τοῦ συντελεστοῦ τῶν ἀναλυτικῶν φόρων, θὰ ἔπρεπε, καθ' ἡμᾶς, νὰ συνδυασθῇ μὲ ἀπλοποιήσιν τοῦ συστήματος διὰ τῆς καταργήσεως τῆς συνθετικῆς φορολογίας, καθ' ἣ ἐγένετο ἐν Γιουγκοσλαυία.

Περαιτέρω τοῦ κεφαλαίου τούτου, ὁ κ. Α. στρέφει τὰς κρίσεις του, ἀπὸ δημοσιονομικῆς, φοροτεχνικῆς, οἰκονομικῆς καὶ ἀπὸ κοινωνικοπολιτικῆς ἀπόψεως, παραθέτων ἐν τῷ μεταξὺ διαφόρους συγκριτικούς πίνακας τῶν φόρων καὶ ἐν τέλει (σελ. 355) πίνακα τοῦ ἐλαχίστου συντηρήσεως καὶ ἐκπτώσεως λόγῳ οἰκογενειακῶν βαρῶν ἐπὶ τοῦ φόρου ἀμοιβῶν ἐκ μισθωτῶν ὑπηρεσιῶν, ὡς ἰσχύουσιν ἐν Γερμανίᾳ, Γαλλίᾳ, Μεγάλῃ Βρεττανίᾳ, Ἰταλίᾳ, Ἑνωμέναις Πολ. Ἀμερικῆς καὶ Ἑλλάδος. Ἀλλ' ἡμεῖς προτιμῶμεν εἰς τὰς συγκρίσεις ταύτας νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν μᾶλλον αἱ Βαλκανικαὶ χῶραι, ὡς διατελοῦσαι ὑπὸ παρομοίας πρὸς τὴν Ἑλλάδα οἰκονομικὰς συνθήκας, καθ' ἣ ἄλλως τε, πράττει ὁ κ. Α. ὡς πρὸς τὴν ἀναλογίαν τῶν ἀμέσων φόρων ἐν Ἑλλάδι (σελ. 320). Εἶναι ἀληθές ὅτι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη κατεβλήθησαν ἀξιέπαινοι προσπάθειαι ἐκ μέρους τῆς Διοικήσεως τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν—τοῦτο ὅλλως τε δὲν τὸ ἀρνεῖται οὔτε ὁ κ. Α.—εἰς τρόπον ὥστε ἡ σημερινὴ θέσις τῆς ἀμέσου φορολογίας εἶναι κατὰ πολὺ καλλιτέρα ἢ κατὰ τὰ προγενέστερα ἔτη, τόσον ἀπὸ ἀπόψεως φοροτεχνικῆς ὅσον καὶ ἀπὸ γενικωτέρας δημοσιονομικῆς.

Ἡ κατακλείς τοῦ ἔργου, τὸ τελευταῖον κεφάλαιον (αἱ ἐνδεικνυόμεναι μεταρρυθμίσεις εἰς τὴν ἄμεσον φορολογίαν) περιλαμβάνει τὰ ἐξῆς τμήματα, ἥτοι: 1) Γενικὰς γραμμάς τῆς φορολογικῆς πολιτικῆς, 2) Μέτρα πρὸς ἀναδιοργάνωσιν τῶν φοροτεχνικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ 3) Διαρρύθμισιν φορολογιῶν τινων.

* *

Ἡ κριτικὴ τοῦ κ. Ἀγγελοπούλου ἐμποιεῖ βαθεῖαν ἐντύπωσιν διὰ τὴν διαύγειαν καὶ τὴν πυκνότητα καὶ τὴν δύναμιν τῶν ἐπιχειρημάτων. Δὲν ἐπιχειροῦμεν νὰ συνοψίσωμεν αὐτήν, διότι φοβούμεθα μήπως εἰς τοιαύτην ἀπόπειραν, ἀποτύχωμεν. Αἱ κρίσεις καὶ αἱ ὑποδεικνυόμεναι μεταρρυθμίσεις πρέπει νὰ μελετηθῶσιν ὑπὸ τῶν βουλομένων, ὡς ἔχουσι διατυπωθῇ, αὐτολεξεῖ. Εἶναι μαθήματα ἐπιστημονικά, προσαρμοζόμενα ἐπὶ τοῦ φορολογικοῦ ἡμῶν συστήματος, προωρισμένα νὰ προσδώσωσιν ἐξαιρετικὴν προώθησιν εἰς τὴν μελλοντικὴν πρόοδον καὶ ἐξέλξιν αὐτοῦ, καὶ ἰδίως εἰς τὴν προσαρμογὴν τῆς φορολογικῆς πολιτικῆς ἡμῶν πρὸς τὰς νεωτέρας δημοσιονομικὰς ἀρχὰς καὶ ἀντιλήψεις καὶ εἰς τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῆς φοροτεχνικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Κράτους καὶ εἰς τὴν διαρρύθμισιν ὠρισμένων φορολογιῶν, κατὰ τρόπον ἀνταποκρινόμενον πρὸς τὰς ἰδιαιτέρας συνθήκας τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας. Βεβαίως δὲν εἴμεθα ἀπολύτως σύμφωνοι καθ' ἀπάσας τὰς λεπτομερείας τῶν ὑποδείξεων τοῦ συγγραφέως. Ἀλλὰ καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ προέλθωμεν εἰς λεπτομερῆ ἀνάλυσιν καὶ βάσανον αὐτῶν, διότι τότε θὰ ἐξηρχόμεθα τῶν ὁρίων μιᾶς ἀπλῆς βιβλιοκρισίας.

Ὁ πλοῦτος τοῦ συγγράμματος, ἡ μεθοδικὴ χρῆσις τῶν στοιχείων, ἡ ζωογονοῦσα τὰς σελίδας ζωηρὰ πνοὴ τῆς ἐπιστήμης, τὸ σεμνὸν τῆς φρασεολογίας, τὸ ὁμαλὸν τοῦ ὕφους, πάντα ταῦτα καθιστοῦν ἐπὶ πλέον τὸ ἔργον ἐπαγωγόν, ἀ λ η θ ἔ ς ἐ π ι σ τ η μ ο ν ι κ ὸ ν ἐ ν τ ρ ὺ φ η μ α.

W. WEDDIGEN, *Sozialpolitik*, Eine Einführung in ihre Theorie und Praxis. (Jena 1933. G. Fischer, σελ. 280, ἄδ. 12, δεμ. 13,50 μάρκα).

Τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ καθηγητοῦ W. Weddigen ἀποτελεῖ ἐπιστέγασμα καὶ συστηματοποίησιν τῶν εἰδικῶν μελετῶν του, ὅπως ἡ Κοινωνικὴ Πολιτικὴ ὡς ἐπιστήμη (1930), ἡ Κοιν. Πολιτικὴ καὶ ἡ Παγκόσμιος Οἰκονομία (1932), Θεμελιώδη προβλήματα τῶν Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων (1930) καὶ ἄλλαι.

Τὸ ἔργον διαιρεῖται εἰς πέντε μέρη. Εἰς τὸ Α΄ μέρος, τὸ κατ'ἐξοχὴν θεωρητικόν, ἐξετάζονται τὰ θεμελιώδη προβλήματα τῇ Κοινωνικῇ Πολιτικῇ ὑπὸ τὴν γενικωτέραν μορφήν της ὡς ἐπιστήμης καὶ πολιτικῆς δράσεως καὶ περιγράφονται τὰ διάφορα μέσα διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σκοποῦ αὐτῆς, ὅστις, κατὰ τὸν συγγραφέα, πρέπει ν' ἀποβλέπη εἰς τὴν συσσωμάτωσιν τῶν διαφόρων τάξεων καὶ ὅχι εἰς τὴν ἐξίσωσιν αὐτῶν. Ἡ ἄσκησις ὅμως τῆς Κοινωνικῇ Πολιτικῇ δὲν πρέπει νὰ ἐνεργῇται κατὰ τρόπον παρεμποδίζοντα τὰς ἐκδηλώσεις τῶν κοινωνικῶν ὁμάδων, ἀλλὰ κατὰ τρόπον προλαμβάνοντα τὰς ἀφορμὰς αἵτινες προκαλοῦν τὰς διαμαρτυρίας αὐτῶν καὶ ἰδίως διὰ τῆς οἰκονομικῆς ἱκανοποιήσεως αὐτῶν. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο διευκρινίζονται τὰ ἀκριβῆ ὅρια μεταξύ τῆς Κοινωνικῇ Πολιτικῇ καὶ τῆς Κοινωνικῇ Προνοίας καὶ Περιθάλψεως. Ὁ W. Weddigen ἂν καὶ διαφωνεῖ πρὸς τὸν W. Sombart τὸν ἐξισώνοντα τὴν Κοινων. Πολιτικὴν πρὸς τὴν ταξικὴν πολιτικὴν, ἀναγνωρίζει ἐν τούτοις, ὅτι αὕτη ἀποτελεῖ ζήτημα τῆς πολιτικῆς δυνάμεως τῶν τάξεων. Ἡ ἀντίθεσις τοῦ συγγραφέως πρὸς τὸν A. Wagner ὅσον ἀφορᾷ τὸ διδόμενον ὑπ' αὐτοῦ περιεχόμενον εἰς ἔννοιαν τῆς Κοινων. Πολιτικῇ, εἶναι μᾶλλον ἐπιφανειακὴ, διότι ὅπως δὲποτε καὶ ἂν ἐξετασθῇ αὕτη, καταλήγει εἰς τὴν περειωρισμένην ἢ ἐκτενῆ χρησιμοποίησιν νομοθετικῶν καὶ διοικητικῶν μέτρων διὰ τὴν ἐπανόρθωσιν τῶν κακῶς κειμένων ἐπὶ τοῦ εὐρυτάτου πεδίου τῆς διανομῆς.

Εἰς ἰδιαίτερα κεφάλαια ἐξετάζονται αἱ κοινωνικαὶ τάξεις, ὡς ὑποκείμενα καὶ ἀντικείμενα τῆς Κοιν. Πολιτικῇ καὶ ἀναλύονται σχηματικῶς τὰ πρακτικὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα θὰ θεραπεύσουν τὰς κοινωνικὰς ἀνάγκας, θὰ προλάβουν τὰς ἐκδηλώσεις αὐτῶν καὶ θὰ συντελέσουν εἰς τὴν ὁλοκλήρωσιν τῆς κοινωνίας, πρὸς ἣν ἀποβλέπει ὁ συγγραφεύς. Ἐπακολουθεῖ εὐρυτάτη καὶ ἐπιτυχὴς ἀνάλυσις περὶ τῶν ἀμέσων καὶ ἐμμέσων σχέσεων τῆς Κοιν. Πολιτικῇ καὶ τῆς παραγωγικότητος καθοριζόμενων καὶ τῶν ὁρίων τῆς ἐπιδράσεως τῆς Κοιν. Πολιτικῇ ἐπὶ τῆς παραγωγικότητος διὰ τῆς ἐπιπτώσεως τῶν φόρων. Ἰδιαίτερος καὶ μετ' ἀμερολήπτου κρίσεως τονίζεται ἡ πιθανὴ ἐπακολούθησις ἀνεπιθυμητῶν ἀποτελεσμάτων ἀπὸ τὴν μὴ ὀργανωμένην ἄσκησιν τῆς Κοινων. Πολιτικῇ, ἅτινα ἄλλως τε ἀποτελέσματα ἤδη ἀπὸ τοῦ 1913 εἶχεν ἐπισημάνει ὁ Ludwig Bernhard μετὰ τὴν πολύκροτον μελέτην του, «Unerwünschte Folgen der deutschen Sozialpolitik». Ἐκ παραλλήλου ὅμως ἐρευνῶνται μετ' ἀντικειμενικότητος τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀσκήσεως Κοινων. Πολιτικῇ ὑπὸ τοῦ σωματειακοῦ κράτους καὶ τονίζονται οἱ κίνδυνοι, τοὺς ὁποίους διατρέχει ἡ παραγωγικότης ἀπὸ τὴν ἐκ τῶν ἄνω ἀσκουμένην Κοινων. Πολιτικὴν, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς σωματειακῆς ἀποσκληρώσεως. Ἀφιεροῦται ἰδιαίτερον κεφάλαιον εἰς τὴν ἀνάλυσιν τῆς θεωρίας τῆς διεθνοῦς Κοινων. Πολιτικῇ καὶ εἰς τὴν συσχέτισιν τῶν τοπικῶν φαινομένων της πρὸς τοὺς συγχρόνους διεθνεῖς τύπους αὐτῆς.

Εἰς τὸ Β' μέρος, τὸ καθαρῶς ἱστορικόν, ὁ συγγραφεύς πραγματεύεται τὴν ἱστο-

ρικήν εξέλιξιν τῆς Κοινων. Πολιτικῆς ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς συγχρόνου ἐποχῆς, μὲ εὐρυτάτην ἀνασκόπησιν τῆς ἐξελίξεως τῆς διεθνοῦς Κοινων. Πολιτικῆς καὶ ιδίως τῆς ἀσκουμένης ἀπὸ τὴν Σοβιετικὴν Ρωσσίαν.

Εἰς τὸ Γ'. μέρος τὸ π ρ α κ τ ι κ ὸ ν τοιοῦτον, ἐξετάζονται τὰ σύγχρονα προβλήματα τῆς δράσεως τῆς Κοιν. Πολιτικῆς καὶ ἐφαρμόζονται ἐπ' αὐτῶν τὰ θεωρητικὰ συμπεράσματα τοῦ Α'. μέρους. Ἐργατικά ὀργανώσεις, συμβάσεις ἐργασίας, διαιτησία, κοινωνικαὶ ἀσφάλειαι καὶ βοήθεια ἀνέργων ἀποτελοῦν τὸ κυριώτερον περιεχόμενον τοῦ μέρους τούτου. Ἡ ξένη σχετικὴ νομοθεσία τῆς ὁποίας μάλιστα πλουσιωτάτη γίνεται μνεία, εἶναι ἐνίοτε ὅχι πολὺ ἀκριβῆς, καὶ δικαιολογημένως ἄλλως τε διότι προέρχεται ἐκ δευτέρας χειρὸς καὶ ιδίως ἐκ τοῦ H.W.S., ὅπερ ἐξ ἄλλου εἶναι καὶ ἀναπόφευκτον, διότι τὸ χρησιμοποιούμενον ὑλικὸν εἶναι ὀγκωδέστατον καὶ ποικιλωτάτης μορφῆς.

Εἰς τὸ Δ'. μέρος, τὸ ἐπιστημονικὸν τοιοῦτον, ὅπερ, παρὰ τὴν παρεχομένην ὑπὸ τοῦ συγγραφέως δικαιολογίαν, θὰ ἔπρεπε μᾶλλον νὰ ἐπακολουθήσῃ ἀμέσως μετὰ τὸ Α'. μέρος, ἐρευνᾶται ἡ θέσις τῆς Κοινων. Πολιτικῆς ὡς ἐπιστήμης, ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας καὶ ιδίως τῆς ἐφηρμοσμένης τοιαύτης. Τὸ θέμα τοῦτο εἶναι προσφιλὲς εἰς τὸν συγγραφέα καὶ ἔχει ἀπασχολήσει αὐτὸν καὶ εἰς ἄλλας μελέτας του. Ἀνεξαρτήτως τῶν ἄλλων ἀντιλήψεων αὐτοῦ, παραμένει ἀναμφισβήτητον γεγονός π ρ ὧ τ ο ν, ὅτι ἡ Κοινων. Πολιτικὴ ἀνήκει εἰς τὴν Πολιτικὴν Οἰκονομίαν εἴτε ὡς θυγάτηρ αὐτῆς, ὅπως τὴν τοποθετεῖ καὶ ὁ v. Wiese καὶ ὁ Voss, εἴτε ὑπὸ ἄλλην τινὰ παραπλησίαν ιδιότητα, καὶ δ ε ὕ τ ε ρ ο ν, ὅτι εἰς αὐτὴν ὑπερισχύει μὲν τὸ οἰκονομικὸν στοιχεῖον, συνυπάρχουν ὅμως καὶ ἄλλα ὅχι ὀλιγώτερον σπουδαῖα στοιχεῖα. Εἶναι ὅμως δύσκολον νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ εἰς τὸ σύνολόν της ἡ ἐπιχειρουμένη ὑπὸ τοῦ συγγραφέως κατάταξις τῶν οἰκονομικῶν ἐπιστημῶν εἰς θεωρητικὰς καὶ πρακτικὰς ἢ ἐφηρμοσμένας, ἀφ' ἐνὸς μὲν, διότι κατ' ἀρχὴν δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ περιορισθῇ μία ἐπιστήμη εἰς πρακτικὴν ἢ θεωρητικὴν, ἐφόσον πᾶσα ἐπιστήμη δύναται νὰ συγκεντρώσῃ ἀμφοτέρω τὰ στοιχεῖα ταῦτα, (βλ. E. Goblot, *Traité de Logique*, Paris 1920 σελ. 3 ἐπ.) καὶ ἀφ' ἑτέρου, διότι εἰς τὰς ποικίλας κατατάξεις τῶν ἐπιστημῶν ἀπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους μέχρι τοῦ Comte, τοῦ Wundt καὶ τοῦ Husserl αἱ οἰκονομικαὶ ἐπιστήμαι μὲ τὰς διαφόρους διακλαδώσεις αὐτῶν δὲν ἔχουν ἀκόμη εὐρεῖ τὴν κατάλληλον θέσιν των.

Εἰδικῶς δὲ ὁ χαρακτηρισμὸς ὑπὸ τοῦ W. Weddigen τῆς Δημοσίας Οἰκονομικῆς ὡς θυγατρὸς τῆς ἐφηρμοσμένης Πολιτικῆς Οἰκονομίας δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰ πράγματα καὶ πρὸς τὴν ἐπικρατοῦσαν πλέον σταθερὰν ἄποψιν. Ἡ σύγχρονος διαμόρφωσις τῆς Δημοσίας Οἰκονομικῆς μὲ ἰδίαν θεωρίαν τῶν φόρων, τῆς δημοσίας πίστεως, τῶν δημοσίων δαπανῶν καὶ αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀπομακρύνει αὐτὴν ἀπὸ τὰς καθαρῶς πρακτικὰς ἢ ἐφηρμοσμένας ἐπιστήμας. Ἡ δὲ σύνθετος μορφή τῶν δημοσιονομικῶν φαινομένων, ἅτινα ἀποτελοῦν τὸ ἀντικείμενον αὐτῆς, προσέδωσαν εἰς αὐτὴν χαρακτῆρα ἀνεξάρτητον καὶ αὐτοτελοῦς ἐπιστήμης μὴ ἀνηκούσης πλέον εἰς τὸν κύκλον τῆς οἰκονομικῆς, ἀλλὰ περιλαμβανομένης εἰς τὸ πλαίσιον τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν καὶ μάλιστα εὐρισκομένης εἰς τὸ μεταίχμιον μεταξὺ τῆς Οἰκονομικῆς καὶ τῆς Πολιτικῆς. Ἀλλὰ καὶ ἡ πρακτικὴ ἐφαρμογὴ τῆς Δημοσίας Οἰκονομικῆς ἥτοι ἡ Δημοσία Οἰκονομία, ἐφαρμοζομένη διὰ τῆς Δημοσιονομικῆς Νομοθεσίας καὶ τοῦ Φορολογικοῦ Δικαίου ἐξέρχεται τελείως ἐκ τοῦ κύκλου τῆς οἰκονομικῆς καὶ ἀποτελεῖ ἰδιόρρυθμον σύστημα δικαίου μὲ θεωρητικὴν βάσιν τὴν δημοσιονομικὴν θεωρίαν καὶ μὲ ἰσodύναμα στοιχεῖα τοῦ Διοικητικοῦ καὶ τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου. Πάντως εἶναι ἀδύνατον ἡ Δημοσία Οἰκονομικὴ καὶ ἡ Κοινωνικὴ Πολιτικὴ νὰ ἐμφανίζωνται ὡς ἀμ-

φιθαλείς θυγατέρες της Οικονομικής, ὅπως χαρακτηρίζει αὐτὰς ὁ συγγραφεὺς, ὅστις κατὰ τ' ἄλλα πραγματεύεται μὲ μεγάλην πρωτοτυπίαν καὶ ἐπικαιρότητα τὸ ζήτημα τῆς τοποθετήσεως τῆς Κοινων. Πολιτικῆς ὡς ἐπιστήμης.

Γενικῶς ὁ καθηγητὴς W. Weddigen εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο περιορίζεται ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς θεωρίας καὶ τῆς πρακτικῆς ἐφαρμογῆς τῆς Κοινωνικῆς Πολιτικῆς ἀποφεύγων πᾶσαν λεπτομέρειαν ἀνήκουσαν εἰς τὸ ἐργατικὸν δίκαιον, ὅπως τοῦτο διεμορφώθη ἐν Γερμανίᾳ. Ἀποβλέπει δὲ ἰδιαίτερος εἰς τὴν μεθοδικὴν κατάταξιν τῶν φαινομένων τῆς Κοινων. Πολιτικῆς καὶ τὴν ἀναγωγὴν παντὸς συγχρόνου ἐπιμάχου ζητήματος αὐτῆς εἰς τὰς θεμελιώδεις ἀρχάς της. Κατ' αὐτόν, ἡ Κοινων. Πολιτικὴ δὲν ἀποτελεῖ Πολιτικὴν Προστασίας τῶν ἐργατῶν, ὅπως ὑπεστήριχθη ἰδίως ἀπὸ τὸν v. Zwiedenek—Südenhorst (materielle und geistig-sittliche Foerderung der arbeiteterasse), ἀλλὰ πολιτικὴν συσσωματεύσεως τῶν διαφόρων κοινωνικῶν τάξεων, χωρὶς βεβαίως νὰ ἐπιδιώκεται ἡ ἐξίσωσις αὐτῶν, ὅπως ἐπηκολούθησεν εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ρωσσίαν. Ἡ Κοινων. Πολιτικὴ πρέπει, κατ' αὐτόν, νὰ χρησιμοποιῇται διὰ νὰ ἐξευρίσκωνται ἐκάστοτε αἱ βάσεις ἐπαφῆς τῶν ἀτομικῶν καὶ ὁμαδικῶν συμφερόντων τῶν παραγόντων τῆς συγχρόνου οἰκονομίας, αἵτινες εἶναι ἀπαραίτητοι διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ κοινωνικὴ διαμόρφωσις στηριζομένη ἐπὶ τῆς ἰσορροπίας τῆς δράσεως καὶ τῆς εὐθύνης τῶν ἰδιωτῶν, τῶν ὁμάδων καὶ τοῦ κράτους.

Ὁ συγγραφεὺς ἀποφεύγει πᾶσαν ἠθικὴν καὶ πολιτικὴν ἀξιολογικὴν κρίσιν ἐπὶ τῶν ἐκπολιτιστικῶν σκοπῶν καὶ τοῦ ἰδανικοῦ τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης τῆς συγχρόνου Κοιν. Πολιτικῆς καὶ οὕτω παρακάμπτει τὸν σκόπελον τῆς ἐμπλοκῆς εἰς τὴν ζωηρὰν συζήτησιν, τὴν ὁποίαν πρὸ πολλῶν ἐτῶν εἶχον διεξαγάγει ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, ὑπὸ τὴν εὐρυτάτην της ἔννοιαν, ὁ G. Schmoller καὶ ὁ E. Treitschke. Διὰ τὸν ἴδιον λόγον παραμελεῖ καὶ τὴν συσχέτισιν τῆς Κοιν. Πολιτικῆς πρὸς τὴν Κοινωνικὴν μεταρρύθμισιν, ὡς ἐπεδίωξαν ἄλλοι σύγχρονοι καὶ ἰδίως ὁ Th. Brauer. Παρ' ὅλα ταῦτα περιγράφει μὲ μεγάλῃ ἀντικειμενικότητι τοὺς κινδύνους ἀπὸ τὰς ὑπερβολικὰς πολλακίς τάσεις τῆς Κοινων. Πολιτικῆς, ὅπερ ἀποδεικνύει ὅτι ὁ συγγραφεὺς δὲν ἐπιδιώκει ν' ἀποκτήσῃ δημοτικότητα μεταξὺ τῶν ἀσκούντων ἐξ ἐπαγγέλματος αὐτήν. Διὰ τοῦτο ὁμως ἐλπίζει, ὅτι αἱ ἀπόψεις του θὰ εὕρουν μεγαλύτεραν ἀπήχησιν εἰς τὴν Χιτλερικὴν Κυβέρνησιν, ἐνῶ ἐξ ἄλλου δὲν ἔχει ἀναλύσει τὸ περιεχόμενον τοῦ κοινωνικοῦ προγράμματος αὐτῆς, τὸ ὁποῖον συνοπτικῶς διετύπωσεν ὁ A. Χίτλερ εἰς τὸ «Mein Kampf» καὶ εἰς ἄλλας μελέτας του.

Ὁ W. Weddigen διὰ τοῦ νέου ἔργου του δίδων ἐναργεστάτην εἰκόνα τῆς Κοιν. Πολιτικῆς ἐξαντλεῖ τὸ θεωρητικὸν περιεχόμενον αὐτῆς, ὅπως καθώρισεν αὐτό, καὶ τὴν ἐν τῇ πράξει ἐφαρμογὴν της κατὰ τρόπον κατατοπίζοντα τελείως τὸν ἀναγνώστην εἰς αὐτό. Ἡ ἔρευνά του γενικῶς εἶναι ἀντικειμενικὴ, ἐξαντλητικὴ τοῦ θέματος καὶ εὐρυτάτη, διότι δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὰ ἐν Γερμανίᾳ ἰσχύοντα, ἀλλὰ πραγματεύεται μετὰ τοῦ αὐτοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ τὰ ἐκτὸς τῆς Γερμανίας ἐπικρατοῦντα. Ἀναγράφει ἀφθονωτάτην διεθνῇ βιβλιογραφίαν καὶ παρθέτει ἐκτενεῖς περιλήψεις τῶν διαφόρων ἀπόψεων, τὰς ὁποίας μάλιστα συζητεῖ χωρὶς πολεμικότητα καὶ ὀξύτητα ὕφους.

LA COOPERATION INTERNATIONALE (Διαλέξεις Σχολῆς Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν Παρισίων. Παρίσιοι 1933).

Ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον ἐξεδόθη τελευταίως παρὰ τῆς ἐν Παρισίοις Σχολῆς τῶν Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν βιβλίον ἐκ διακοσίων καὶ πλέον σελίδων, περιλαμβανόν τέσσαρας «μεγάλας διαλέξεις», τὰς ὁποίας ὁ σύλλογος τῶν πρώην μαθητῶν καὶ μαθητριῶν τῆς Σχολῆς, ἀκολουθῶν καθιερωθεῖσαν ἀπὸ τριακονταετίας καὶ πλέον παράδοσιν, ὀργανώνει κατ'ἔτος ἐπὶ ἐπικαίρων πάντοτε θεμάτων διεθνοῦς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον φύσεως.

Αἱ κατὰ τὸ λῆξαν σχολικὸν ἔτος διαλέξεις αἱ περιλαμβανόμεναι εἰς τὸ ἐν λόγω βιβλίον ἐξήταζον τὸ ζήτημα, ἐὰν διὰ μιᾶς διεθνοῦς συνεργασίας ἦτο δυνατὴ ἡ ἐπίλυσις τῶν μετὰ τὸν πόλεμον ἀναφυνέντων ζητημάτων οἰκονομικῆς, δημοσιονομικῆς, στρατιωτικῆς καὶ διπλωματικῆς φύσεως.

Εἰς τὴν σημερινὴν πράγματι κρίσιμον στιγμὴν ὅπου διέρχεται ὁ κόσμος, ἡ ὑπὸ τὸ πνεῦμα μιᾶς διεθνοῦς συνεργασίας προσπάθεια πρὸς ἀνόρθωσίν του, εἶναι βεβαίως ἀπαραίτητος, οὐδέποτε ὅμως νομίζομεν ὅτι αὕτη ἦτο συγχρόνως τόσον λεπτὴ καὶ ἐπίπονος. Θὰ ἀποβλέπη δὲ αὕτη ὅχι εἰς τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ κόσμου ἐπὶ ἰδεώδους σχεδίου, οὔτε εἰς τὴν ἐπαναφορὰν τῆς προπολεμικῆς εὐημερίας, ἀλλὰ νὰ ἐξαγάγῃ τὴν ἀνθρωπότητα ὅσον τὸ δυνατόν μὲ ὀλιγώτερα τραύματα, ἀπὸ τὴν δημιουργηθεῖσαν σήμερον κατάστασιν. Τὸ πεδίον ὅμως τοῦτο, ὅσον καὶ ἂν φαίνεται περιορισμένης ἀκτίνος, εἶναι ἐν τούτοις εὐρύτερον ἀπὸ ὅ,τι οἱ ἄνθρωποι δύνανται νὰ ἀναλάβουν.

Παραλείποντες τὰ στρατιωτικῆς φύσεως ζητήματα, ὡς μὴ δυνάμενα νὰ γίνουν θέμα κρίσεων καὶ σχολίων ἐνταῦθα, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀποκομίζει κανεὶς ἐκ τῶν ὑπολοίπων τριῶν διαλέξεων εἶναι ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ ἀναμένη μίαν οἰκονομικὴν καὶ δημοσιονομικὴν ἀνόρθωσιν ἥης Εὐρώπης, ἐφ'ὅσον, ὡς παρετήρησεν ὁ ἀγορητὴς κ. A. Detoeuf (σελ. 61), μετὰ τῶν διαφόρων κρατῶν βασιλεύει «ἡ δυσπιστία, ὁ ἐγωϊσμός καὶ ἡ ἄγνοια τῶν ἀναγκῶν τῶν διαφόρων λαῶν». Καθ' ἡμᾶς ὅμως ἡ δυσκολία αὕτη προέρχεται ἐπὶ πλέον καὶ ἐκ τῶν ἐλατηρίων, ἅτινα ὥθησαν τὰ διάφορα κράτη διὰ τὴν συμμετοχὴν των εἰς τὸν πόλεμον, καὶ τὰ ὁποῖα ἐλατήρια μετὰ τὴν λῆξιν του ἀπεκρυσταλλώθησαν ἐκ νέου, αἱ δὲ διαπραγματεύσεις τῶν συνθηκῶν τῆς εἰρήνης δὲν εἶναι παρὰ ὁ συμβιβασμός τῶν διαφόρων τούτων ἐλατηρίων.

* *

Ἐξετάζοντες τώρα ἐν ὀλίγοις μερικὰ τῶν ἐκκρεμῶν ἀκόμη διεθνῶν προβλημάτων, ἀποκομίζομεν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι δυσκολώτερον εἶναι νὰ καθορίσῃ κανεὶς ἓνα σχέδιον, παρὰ νὰ φέρῃ εἰς συνεννόησιν ὁμίλον ἐνδιαφερομένων ἐπὶ ὠρισμένου σχεδίου.

Τὸ ζήτημα οὕτω τῶν πολεμικῶν χρεῶν, τὸ ὁποῖον προῦκάλεσε τόσῃν πολεμικὴν καὶ διαπραγματεύσεις, μένει ἀκόμη ἐκκρεμές, ἀπλῶς καὶ μόνον διότι οἱ χρεῶσται καὶ πιστωταί, τόσον τῶν νικητῶν ὅσον καὶ τῶν ἡττημένων, δὲν συμφωνήσουν. Τὸ τοιοῦτον ἀνεγνώρισαν καὶ οἱ πραγματογνώμονες οἱ ἐπιφορτισθέντες νὰ προετοιμάσουν τὴν εἰς οὐδὲν θετικὸν καταλήξασαν παγκόσμιον οἰκονομικὴν συνδιάσκεψιν. «Ἐλλείπει διακανονισμοῦ, τὰ πολεμικὰ χρέη θὰ ἐξακολουθοῦν νὰ ἀντιτάσσουν

ένα άνυπέρβλητον κώλυμα εἰς ὅλα τὰ σχέδια οἰκονομικῆς καὶ δημοσιονομικῆς συνεργασίας», ἔλεγον οὗτοι εἰς τὴν ἐν λόγῳ συνδιάσκεψιν.

Τὸ αὐτὸ παρατηρήθη καὶ εἰς τὰς μέχρι τοῦδε νομισματικὰς διασκέψεις, εἰς τὰς ὁποίας κατεφάνη ἡ δυσκολία τοῦ συμβιβασμοῦ δύο ἀντιθέτων τάσεων εἰς τὰ δημοσιονομικὰ προβλήματα. Τὰ ἐγκαταλείψαντα οὕτω τὴν χρυσὴν βάσιν κράτη, πρὸ πάσης ἀποπείρας νομισματικῆς σταθεροποιήσεως, ἀπαιτοῦν τὴν βελτίωσιν τῶν ἐμπορικῶν των σχέσεων, ἐνῶ αἱ μείνασαι πισταὶ εἰς τὸν χρυσοῦν κανόνα χωραὶ, δὲν δύνανται νὰ λάβουν ὑποχρεώσεις μακρᾶς διαρκείας καὶ ἀπαλλαγῶσι τῶν τελωνειακῶν των ἐγγυήσεων, ἐφ' ὅσον ἀπειλοῦνται ἀπὸ τὸ dumping τῶν χωρῶν μὲ ἀσταθὲς νόμισμα. Ἵνα ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο φθάσῃ κανεὶς εἰς συμφωνίαν, πρέπει, κατὰ τὸν ἀγορητὴν κ. Daycas (σελ. 107) ὅπως ἐξετάσῃ ταῦτοχρόνως τὴν ἐμπορικὴν καὶ νομισματικὴν ἄποψιν τοῦ ζητήματος. Καὶ ὅταν ὁμως ἀκόμη κανονισθῇ διὰ μιᾶς διεθνοῦς συμφωνίας τὸ νομισματικὸν πρόβλημα, κατὰ τὸν πλέον φιλελεύθερον τρόπον, θὰ ὑπάρχουν ἀκόμη, νομίζομεν, σοβαραὶ δυσχέρειαι διὰ τὴν κατάρριψιν τῶν ὑφουμένων σήμερον ἀπανταχοῦ τελωνειακῶν τειχῶν. Προέρχονται δὲ αἱ δυσχέρειαι αὗται ἐκ τῆς οἰκονομικῆς θέσεως ἐκάστης χώρας, τῆς ἐσωτερικῆς της νομοθεσίας, τοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος, δυσχέρειαι αἵτινες δὲν δύνανται νὰ ἀρθοῦν παρὰ δι' ἰδιαιτέρων συμφωνιῶν μεταξὺ τῶν ἐνδιαφερομένων κρατῶν. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι, ἐκτὸς σπανίων τινων συγχρόνων ἐξαιρέσεων (συμφωνία τοῦ Ὁσλο, συμφωνία τῶν Βαλτικῶν Χωρῶν, συμφωνία Ὁττάβας Στρέζας), αἱ μεταξὺ τῶν διαφόρων χωρῶν οἰκονομικαὶ συμβάσεις περιορίζονται μόνον εἰς διαπραγματεύσεις τελωνειακῶν δασμολογίων, καὶ ἐμπορικῶν συνθηκῶν. Ὁ διεθνὴς φιλελευθερισμὸς εἶναι κατὰ τὸν ἴδιον ἀγορητὴν, ἀσυμβίβαστος μὲ τὴν σύγχρονον οἰκονομίαν.

Μήπως ὁμως καὶ τὸ περίφημον ζήτημα τοῦ ἀφοπλισμοῦ δὲν ἀπασχολεῖ συνεχῶς τὴν ἀνθρωπότητα ἀπὸ τῆς λήξεως τοῦ πολέμου καὶ τοῦτο διότι αἱ ἀλλεπάλληλοι διασκέψεις δὲν κατάρθωσαν δυστυχῶς νὰ μείνουν ἐπὶ τοῦ ἀρχικοῦ σχεδίου, τὸ ὁποῖον δὲν ἀφεώρα τὸν ἀφοπλισμὸν τῶν διαφόρων κρατῶν, ἀλλὰ τὸν περιορισμὸν καὶ τὴν ἐλάττωσιν τῶν ἐξοπλισμῶν, ἥτοι ἐλάττωσιν ὠρισμένης κατηγορίας ὀπλων, ἐλάττωσιν ὁμως πάντοτε σύμφωνον μὲ τὸν ὅρον ἐκεῖνον τῶν συνθηκῶν τῆς εἰρήνης, κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ ἐλάττωσις αὕτη πρέπει νὰ συμβιβάζεται μὲ τὴν ἀσφάλειαν ἐκάστου κράτους καὶ τὰς διεθνεῖς του ὑποχρεώσεις.

Ἡ διάσκεψις λοιπόν τοῦ ἀφοπλισμοῦ ἀπὸ στρατιωτικῆς καὶ τεχνικῆς μορφῆς ὅπου ἦτο, μετετράπη εἰς πολιτικὴν, δημιουργήσασα οὕτω νέους πολιτικοὺς ἀστερισμοὺς περίξ τῶν Μ. Δυνάμεων, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ κανεὶς ποῦ θὰ καταλήξῃ μετὰ τὴν τελευταίαν ἀπειλητικὴν ἐξ αὐτῆς ἀποχώρησιν τῆς Γερμανίας.

* *

Συνοψίζοντες τὴν ἐντύπωσιν, τὴν ὁποίαν ἀποκομίζει κανεὶς ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ ἀνωτέρω βιβλίου, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι τὰ ἀγαθὰ ἀποτελέσματα μιᾶς τοιαύτης διεθνοῦς συνεργασίας τότε μόνον ἤθελον προχωρήσῃ ἀρκετά, ὅταν ἕκαστον Κράτος ἐπέιθετο ὅτι ἡ συνεργασία αὕτη δὲν ἀποβλέπει εἰς τὴν μεταφορὰν τῶν ἀγαθῶν ἐκ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸ ἄλλο, ἀλλὰ τὸ ἑναντίον νὰ ἀποκαταστήσῃ κάποιαν τάξιν εἰς τὸν γενικὸν ἐκτροχιασμὸν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ὅταν τὰ συνεργαζόμενα κράτη ἐμπνέωνται ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῶν διεθνῶν ὑποχρεώσεων, τὸ ὁποῖον ὁμως πνεῦμα τότε πάλιν ἔχει λόγον ὑπάρξεως καὶ πραγματικὴν ἀξίαν, εἰς τὰς μεταξὺ τῶν λαῶν ὑποχρεώσεις, ὅταν εἶναι ἀμοιβαῖον.

Νικόλαος Β. Πατσέλης

Βιβλιογραφία

I. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

Σαρατζοπούλου Κ.: Ἀρχαὶ Πολιτικῆς Οἰκονομίας. Ἀθῆ-
να 1933.

*
* *

Andréadès A.: A. History of greek public Finance. To-
me I. vol XX—412, Cambridge, Harward University Press, 1933.

Ihme, Gertud: Die theoretischen Auffassungen vom
Erfolg der Volkswirtschaft. Berlin 1933.

Martin, Josef: Das Sparen in der oekonomischen Theorie.
Wien—Leipzig 1933.

Faust, Günther: Das Problem der Konjunktura-
stabilisierung. Wertheim 1933.

Vollenhoven, Maurice van: Les crises économi-
ques: La crise actuelle; origines, caractères, phases, relèvement.
Bruxelles 1933.

Ghosh, P. C.: The theory of profits. Calcutta 1933.

Pirou, Gaëtan: L'utilité marginale. Paris 1932.

Richards, R. D.: Groundwork of economics. London 1933.

Rist, Charles: Essais sur quelques problèmes écono-
miques et monétaires. Paris 1933.

Souter, Balph William: Prolegomena to relativity
economics; an elementary study on the mechanics and orga-
nics of an expanding economic universe. New York 1933.

Fanfani, Amintore: Le origini dello spirito capita-
listico in Italia. Milano 1933.

Locher, Walther: Die Theorie der Konsumentenrente.
Stuttgart 1933.

Peter, Hans: Grundprobleme der theoretischen Natio-
naloekonomie. Stuttgart 1933.

Edgeworth, K. E.: The industrial crisis. London 1933.

II. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Ἀνδρέου Α.: Ἡ ἐξωτερικὴ ἐμπορικὴ πολιτικὴ τῆς Ἑλλάδος 1830—1932, Ἀθῆναι 1933.

Κοντοῦ Πέτρου: Σκοποὶ καὶ κύριαι γραμμαὶ δασικῆς πολιτικῆς, Θεσσαλονίκη 1933.

Ροδοπούλου Γ.: Κεφαλαιοκρατία καὶ κομμουνισμός, Ἀθῆναι 1933.

Κατσούλη—Χρηστίδη: Ἐξωτερικὸν ἐμπόριον καὶ ἐθνικὴ παραγωγὴ ἐν Ἑλλάδι, Ἀθῆναι 1933.

Κυριακοῦ Γ. Ἡ Γεωργικὴ πολιτικὴ (Ἀκαδημία Ἀθηνῶν 1933).

Μηλιαρέση Α. Τὸ μέλλον τῶν ἐμπορικῶν ἐλληνοτουρκικῶν σχέσεων. Ἀθῆναι 1933.

* * *

Ludewig, M.: Die Entwicklung des bulgarischen güter-austausches nach dem Kriege, Grimma 1933.

Gross, H.: Deutsch—rumänische Wirtschaftsbeziehungen, Leipzig 1929.

Bergsträsser, Arnold: Nation und Wirtschaft. Hamburg 1933.

Viljoen, Stephan: The economic tendencies of to-day. London 1933.

Gideonse, Harry David: World depression, world recovery. Chicago 1933.

Pfaff, Victor: Völkerbund und internationale Rationalisierung. Heidelberg 1933.

Bach, Werner Akzessorischer Protektionismus. Bochum—Langendreer 1933.

Hunisch, Johannes: Die Meistbegünstigungsklausel in den Handelsverträgen. Bückeburg 1933.

Divine, Thomas F.: Tariffs and world peace. Washington 1933.

Springmann, Egon: Die wirtschaftliche Bedeutung des Völkerbundes. Schwetzingen. 1933.

Timoshenko, Vladimir P.: World agriculture and the depression. Mich. 1933.

Hoornaert, Maurice: La politique des prix imposés. Bruxelles 1933.

K u e s s n e r, H e r b e r t: Die Preisbindung und ihr Recht. Breslau 1933.

L y o n, L e v e r e t t S.: Pricing policies. New York 1933.

J u l i n, A r m a n d: Enquête sur les charges sociales de l'industrie. Bruxelles 1933.

G r y s o n, J.: La semaine de 40 heures et les salaires normaux. Bruxelles 1933.

P a t z i g, G a b r i e l e: Fürsorge, Wohlfahrtspflege und Sozialpolitik. Dresden 1933.

H u l l, G e o r g e H.: Perpetual prosperity. New York 1933.

M o r l e y, F e l i x: The economic world to-day. Chicago 1933.

K i r k, J o h n H.: Agriculture and the trade cycle. London 1933.

S c h u l t z e, E r n s t: Der Bauer in der Weltwirtschaft. Halle 1933.

R i t t e r, K u r t: Agrarpolitische Aufsätze und Vorträge. Berlin 1933.

H a b e n l e n, G.: Der internationale Handel. Berlin 1933.

L a m e r, M.: Weltwirtschaftliche Verflechtungen Südslaviens, Zagreb 1933.

III. ΝΟΜΙΣΜΑ—ΠΙΣΤΙΣ

E p p l e, P a u l: Von Proudhon zu Silvio Gesell. Erfurt 1933.

G l ü c k s t a d t, H a n s: The mechanism of the credit standard practical proposals for a new monetary standard. London 1933.

M ü h l e n f e l s, A l b e r t v. Zur Kritik der Freigeldwährung. St. Gallen 1933.

V o g e l, E m a n u e l H u g o: National Goldkernwährungen und öffentliches Kreditmonopol als Grundlage eines Weltgoldsystems. Berlin 1933.

L a u g h l i n, J. L a w r e n c e: The Federal Reserve Act: its origin and problems. London 1933.

B o l d r i n i, P a o l o L e p a n t o: Crisi del sistema monetario. Firenze 1933.

F a r n h a m, D w i g h t: The effect of currency inflation. New York 1933.

L o m b a r d, L é o n: L'or régulateur de la production, Paris 1933.

Brown, William: The inherent function of money. Chicago 1933.

Fisher, Irving, and W. Herbert: Inflation? London 1933.

Poortenaar, A. A.: L'oeuvre de la restauration financière sous les auspices de la Société des Nations. Amsterdam. Paris 1933.

Heyer, Georg: Kreditreform. Berlin 1933.

Milhaud, Edgar: A gold truce, a constructive plan for the revival of international trade London 1933.

Sacker, Anatole: Du secret professionnel du banquier. Paris 1933.

Lewinsohn, R., und F. Pick: La bourse. Paris 1933.

Evelpidi, C: La coopération des pays balkaniques dans le domaine du crédit agricole, Athènes 1933.

Catiforis S.: La crise de la monnaie anglaise, Paris 1933.

Petritzi M.: Le gold exchange Standard et ses déviations. Paris 1933.

IV. ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

Ἀγγελόπουλου Ἀγγ.: Ἡ ἄμεσος φορολογία ἐν Ἑλλάδι. Ἀθῆναι 1933.

» » Ἡ φορολογία τοῦ ἐπιτηδεύματος. Ἀθῆναι 1933.

» » Τὸ πρόβλημα τῆς κατανομῆς τῆς φορολογικῆς ἐξουσίας μεταξύ Κράτους καὶ ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως. Ἀθῆναι 1933.

Νομικοῦ Πέτρου.: Ἡ φορολογία τῶν Καθαρῶν Προσόδων, τόμος Β' Ἀθῆναι 1933.

*
* *

Andreadès A: A History of Greek public finance. Tome I, 1 vol, XX—412 p., Cambridge, Harvard University Press, 1933.

Sbarounis A.: L'impôt sur le revenu en Grèce, Athènes 1933.

Lamb, Beatrice Pitney: The United States and the war debts. New York 1933.

Doblin Ernest: Monopole und Besteuerung. Berlin 1933.

Stimson, Edward Schraad: Jurisdiction and power of taxation. Kansas City, Mo 1933.

Einaudi, Luigi: Il sistema tributario italiano. Torino 1933.

Mood, J.: Manual of investments New York 1933.

Kosaroff, Theodore St.: La dette publique extérieure de la Bulgarie. Paris 1933.

Béranger, Henry: La question des dettes. Paris 1933.

Rappmann, Bruno: Die Gestaltung der Kaufmännischen Buchführung im Hinblick auf die Besteuerung, insbesondere mit dem Ziel der Erfassung und Nachprüfung der Besteuerungsgrundlagen. Bottrop. i.W. 1933.

V. ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ

Χαριτάκη Γ.: Οικονομική Έπετηρίς της Ελλάδος 1932, Αθήναι 1933.

Ανωτάτου Οικονομικοῦ Συμβουλίου: Ο Δείκτης τῶν διακυμάνσεων τῶν χρηματιστηριακῶν ἀξιῶν (ἀρ. δημ. 6) Αθήναι 1933.

Γενικῆς Στατιστικῆς Ὑπηρεσίας: Στατιστικὴ Έπετηρίς τῆς Ελλάδος 1932. Αθήναι 1933.

Σιδηρόδρομοι Ἑλ.λ. Κράτους: Τὰ νέα τιμολόγια τῶν σιδηροδρόμων τοῦ Κράτους τῆς 3 Ἰουνίου 1932 (Εἰσηγητικὴ Έκθεσις). Αθήναι 1933.

* *

Davies, George R.; and Walter F. Crowder: Methods of statistical analysis in the social sciences. New York 1933.

Dawson, Shepherd: An introduction to the computation of statistics. London 1933

Fisher, R. A.: The concepts of inverse probability and fiducial probability referring to unknown parameters. London 1933.

Fisher R. A.: Statistical methods for research workers. Edinburgh 1932.

Livi, Livio: Elementi di statistica. Padova 1933.

Philip, Maximilian: The principles of financial and statistical mathematics. New York 1932.

VI. ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

Ἀλικάκου Ν.: Ἐμποριολογία. Ἀθῆναι 1933.

* *

Mellerowicz, Konrad: Kosten und Kostenrechnung. Berlin 1933.

Mohrhoff, Heinz: Eigenkapitalbildung in den Unternehmungen. Dresden 1933.

Rückwardt, Hermann: Selbstkostenberechnung elektrischer Arbeit, ihr Aufbau u. ihr Durchführung München 1933.

Surface, Frank M.: Marktkosten. Genf. 1933.

Lewis, Howard T.: Industrial purchasing. New York 1933.

VII. ΔΙΑΦΟΡΑ

Τριανταφυλλοπούλου Κ.: Ἐνοχικὸν Δίκαιον, Ἀθῆναι 1933.

Βολονάκη, Μ.: Ἀγωγή τοῦ πολίτου, Ἀθῆναι 1933.

Κανελλοπούλου, Π.: Ἡ πρόοδος καὶ οἱ ἀρχαῖοι, Ἀθῆναι 1933.

Μαριδάκη, Γ.: Διαζύγιον ἄλλοδαπῶν ἐν Ἑλλάδι, Ἀθῆναι 1933.

Τσάτσου, Κ.: Ἡ ἀποστολή τῆς φιλοσοφίας τοῦ δικαίου ἐν τῷ συγχρόνῳ πολιτισμῷ, Ἀθῆναι 1933.

Τσιριντάνη, Α.: Αἱ βόσεις τοῦ συγχρόνου ἰδιωτικοῦ ἀσφαλτικού δικαίου, Ἀθῆναι 1933.

* *

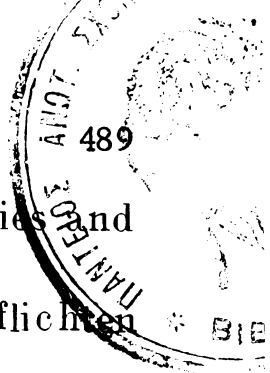
Buttmann, Rudolf: Nationalsozialistische Staatsauffassung München 1933.

Lüddecke, Theodor: Die Tageszeitung als Mittel der Staatsführung. Hamburg 1933.

Shaw, George Bernard: The future of political science in America. New York 1933.

Strachey, John: The menace of fascism. London 1933.

Wohlgemuth, Heinrich: Das Wesen des Politischen in der heutigen deutschen neoromantischen Staatslehre. Begriffsbildung 1933.

Brooks, Robert Clarkson: Political parties and electoral problems; 3rd ed. New York 1933.

Rust, Walter: Die Grundrechte und Grundpflichten der Staaten. Zug: Kündig 1933.

Müller, Heinrich: Beamtentum und Nationalismus. München 1933.

Horn, Walter: Die marxistischen Imperialismustheorien. Berlin 1933

Kullmann, G. G.: Youth and moral disarmament. London 1933.

Biswanger, Paul: Die deutsche klascik und der Staatsgedanke. Berlin 1933.

Burgess, John William: The foundations of political science; introd. by Nicholas Murray Butler New. York 1933.

Gronau, Karl: Der Staat der Zukunft von Platon bis Dante. Brannschweig 1933.

Prager, Ludwig: Nationalsozialismus gegen Liberalismus. München 1933.

La Brière, Yves de: Patriotisme, nationalisme, imperialism Paris. 1933.

